ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYE'DE SAĞLIK HABERCİLİĞİNİN
TARİHSEL GELİŞİMİ VE HÜRRİYET GAZETESİ ÖRNEĞİ

Pelin ÖĞÜT

(Doktora Tezi)

Eskişehir, 2013

TÜRKİYE'DE SAĞLIK HABERCİLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE HÜRRİYET GAZETESİ ÖRNEĞİ*

Pelin ÖĞÜT

DOKTORA TEZİ
Basın ve Yayın Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Erkan YÜKSEL

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Mart, 2013

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

* Bu çalışma TÜBİTAK tarafından kabul edilen 109 K 534 nolu proje ve Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonunca kabul edilen 1000 E 38 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Pelin ÖĞÜT'ün "Türkiye'de Sağlık Haberciliğinin Tarihsel Gelişimi ve Hürriyet Gazetesi Örneği" başlıklı tezi **01 Mart 2013** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca **Basın ve Yayın** Anabilim Dalında, **Doktora** tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı)	**: Prof.Dr.Erkan YÜKSEL**
Üye	**: Prof.Dr.Halil İbrahim GÜRCAN**
Üye	**: Prof.Dr.Ahmet Yalçın KAYA**
Üye	**: Prof.Dr.Abdullah KOÇAK**
Üye	**: Doç.Dr.Haluk BİRSEN**

Prof.Dr B.Zafer ERDOĞAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Doktora Tez Özü

TÜRKİYE'DE SAĞLIK HABERCİLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE HÜRRİYET GAZETESİ ÖRNEĞİ

Pelin ÖĞÜT
Basın ve Yayın Anabilim Dalı
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mart 2013
Danışman: Prof. Dr. Erkan YÜKSEL

Bu çalışma sağlık haberciliğini tanımlayarak, ayrı bir uzmanlık alanı olarak basın tarihi içerisinde ortaya çıkışını ve tarihsel bağlam içerisindeki gelişimini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmada öncelikle sağlık haberinin nitelikleri ele alınmakta, ardından sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimi ekonomik ve toplumsal gelişmelerin yanında sağlık ve medya alanındaki gelişmelere de paralel olarak irdelenmektedir. Hürriyet gazetesi örneğinde sağlık haberciliğinin tarihsel gelişiminin incelenmesi ise çalışmanın uygulama boyutunu oluşturmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular sağlık haberciliğinin ilk uygulamalarının 1830'lu yıllara dek uzandığını ancak sağlık haberlerinin yaygın gazetelerde daha yoğun yer almasının 1990'lı yıllarda gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Alanda uzmanlaşmaya dönük ilk adımların atıldığı ve sağlık habercilerinin örgütlendiği 1990'lı yılları, sağlık haberciliğinde ticarileşmenin etkilerinin hissedildiği 2000'ler izlemiştir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık haberciliği, sağlık haberi

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Abstract

HISTORICAL PROGRESS OF HEALTH JOURNALISM IN TURKEY AND THE EXAMPLE OF HÜRRİYET NEWSPAPER

Pelin ÖĞÜT
Department of Journalism
Anadolu University Graduate School of Social Sciences, March 2013
Adviser: Prof. Dr. Erkan YÜKSEL

This study aims to define health journalism and present it's emergenge as a seperate area of expertise in press history as well as it's progress in historical context. To this end the study first handles the qualities of a health news piece, then examines the historical progress of health journalism in light of economical and social developments as well as developments in healthcare system and media. The examination of health journalism's historical progress in the example of Hürriyet newspaper constitutes the empirical aspect of this study. The data aquired from the study shows that the first examples of health journalism reaches back to 1830's but more frequent appeareance of health news in national newspapers happened in 1990's. 1990's when the first steps towards field specialization and organization of health journalists under an association were taken, was followed by 2000's when commercialization effects of health journalism was felt.

Key Words: Health journalism, health care news

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi

Bu tez çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Her hangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Pelin ÖĞÜT

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

v

İçindekiler

Sayfa

Jüri ve Enstitü Onayı ii

Öz iii

Abstract iv

Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi v

Özgeçmiş vi

Tablolar Listesi x

Kısaltmalar Listesi xii

1. Giriş 1

1.1. Problem 2

1.2. Amaç 9

1.3. Önem 10

1.4. Varsayımlar 11

1.5. Sınırlıklar 11

1.6. Tanımlar 12

2. Yöntem 14

2.1. Araştırma Modeli 14

2.2. Evren ve Örneklem 18

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi 24

3. Sağlık Haberciliği: Tanımı ve Nitelikleri 33

3.1. Sağlık Profesyonellerine Yönelik Sağlık Haberciliği 36

3.2. Halka Yönelik Sağlık Haberciliği 37

3.3. Sağlık Haberi ve Nitelikleri 38

3.3.1. Örnek haberler üzerinden sağlık haberi ve niteliklerine ilişkin değerlendirme 54

3.3.1.1. Yayın türü 54

3.3.1.2. Yazı türü 55

3.3.1.3. Muhabirin imzası 56

3.3.1.4. Haber konuları 57

3.3.1.5. Konu türü 59

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

3.3.1.6. Haber kaynakları 61
4. Sağlık Haberciliğinin Tarihsel Gelişimi 63
4.1. Ekonomik Siyasi ve Toplumsal Gelişmeler 63
4.1.1. Cumhuriyetin kuruluşundan 1980'lere 63
4.1.2. 1980'li yıllar 66
4.1.3. 1990'lı yıllar 68
4.1.4. 2000'li yıllar 70
4.2. Sağlık Alanında Yaşanan Gelişmeler 72
4.2.1. Cumhuriyetin kuruluşundan 1980'lere 72
4.2.2. 1980'li yıllar: Özel sağlık sektörünün gelişimi 75
4.2.3. 1990'lı yıllar: Sağlık alanında reform girişimleri 79
4.2.4. 2000'li yıllar: Sağlıkta dönüşüm programı 82
4.3. Medya Alanında Yaşanan Gelişmeler 95
4.3.1. 1980 öncesi basın 95
4.3.2. 1980'li yıllar 100
4.3.3. 1990'lı yıllar 106
4.3.4. 2000'li yıllar 112
4.4. Sağlık Haberciliğinde Yaşanan Gelişmeler 123
4.4.1. 1980 öncesi sağlık haberciliği 123
4.4.1.1. İlk gazetelerdeki sağlık haberleri 124
4.4.1.2. İlk tıp dergileri 126
4.4.1.3. 1928 Harf Devrimi sonrası 129
4.4.2. 1970 ve 1980'li yıllar 131
4.4.2.1. Zakkum olayı 134
4.4.3. 1990'lı ve 2000'li yıllar 138
4.4.3.1. Popüler sağlık güzellik dergisi Formsante 139
4.4.3.2. Sağlık muhabirlerinin örgütlenme faaliyetleri 140
4.4.3.3. Sağlık haberciliğinde ticarileşme 154
4.4.3.3.1. Kurumsal iletişim kaynaklı sağlık haberleri ve örtülü reklamlar 154
4.4.3.3.2. Basında editöryal politika ve sipariş sağlık haberleri 161

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

4.4.3.3.3. Televizyonda sağlık haberciliği ve sponsorlu sağlık programları 167
4.4.3.3.4.Sağlık haberciliğinde uzmanlaşma ve önündeki engeller 171
5. Hürriyet Gazetesi Örneğinde Sağlık Haberciliğinin Tarihsel Gelişimi 177
5.1. Sağlık Konulu Yazıların Sayısı 177
5.2. Yazıların Ana Gazete ve Süreli Eklerdeki Dağılımı 179
5.3. Yazıların Gazete Sayfalarındaki Dağılımı 183
5.4. Yazıların Sayfadaki Konumu 187
5.5. Yazıların Sayfadaki Büyüklükleri 190
5.6. Yazıların Menşei 194
5.7. Yazıların Türü 199
5.8. Yazıların Konu Türü 207
5.9. Yazıların Dil ve Anlatım Özellikleri 213
5.10. Yazıların İlgili Olduğu Sağlık Sektörleri 217
5.11. Yazılarda Uzman Görüşü 222
5.12. Yazılarda Uzmana Yönlendirme 226
5.13. Yazılarda Değinilen Kurumlar 229
5.14. Haber Kaynakları 233
5.15. Yazılarda İşlenen Temalar 241
6. Özet, Tartışma ve Öneriler 249
6.1. Özet 249
6.2. Tartışma 253
6.3. Öneriler 257
6.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler 258
6.3.2. Yeni araştırmaya yönelik öneriler 259
Ekler 260
Kaynakça 327

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablolar Listesi

Sayfa

Tablo 1. Sizce Sağlık Yayıncılığı Nedir; Nasıl Tanımlanabilir? (Sağlık)..... 34
Tablo 2. Sizce Sağlık Yayıncılığı Nedir; Nasıl Tanımlanabilir? (Medya) 35
Tablo 3. Sağlık Bakanlığı Bütçesinin Devlet Bütçesine Oranı (Bin TL)..... 74
Tablo 4. Türkiye'de 1990-1999 Yılları Arasında Kamu- Özel Sektör Hastane Sayıları..... 82
Tablo 5. Türkiye'de 2002-2010 Yılları Arasında Kamu- Özel Sektör Hastane Sayıları..... 91
Tablo 6. Sağlık Harcamaları ile İlgili Göstergeler 1999-2008 93
Tablo 7. Yıllara Göre Kişi Başı Cepten Yapılan Sağlık Harcamaları (TL) 93
Tablo 8. Yıllara Göre Kişi Başı Kamu ve Özel Sağlık Harcamaları (TL)..... 94
Tablo 9. Medya Gruplarının Yatırımları (2011)..... 121
Tablo 10. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Sayısı 178
Tablo 11. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Ana Gazete ve Eklerdeki Dağılımı..... 181
Tablo 12. Yazıların Türüne Göre Ana Gazete ve Eklerdeki Dağılımı..... 182
Tablo 13. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Gazete Sayfalarındaki Dağılımı 184
Tablo 14. Birinci Sayfada İşlenen Başlıca Temalar..... 186
Tablo 15. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Gazete Sayfalarındaki Konumları 189
Tablo 16. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Gazete Sayfalarındaki Büyüklükleri 192
Tablo 17. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Menşei..... 196
Tablo 18. Yazıların Menşeine Göre Yayın Türleri..... 197
Tablo 19. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Türü 201
Tablo 20. Yazıların Türüne Göre Sayfada Kapladıkları Alan..... 206
Tablo 21. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Konu Türü..... 209
Tablo 22. Yazıların Konu Türlerine Göre Yayın Türleri 213
Tablo 23. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazılarda Dil ve Anlatım 215

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 24. Dil ve Anlatım Özelliklerine Göre Yazıların Türü 217
Tablo 25. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazılarda Sağlık Sektörleri..... 219
Tablo 26. Yazıların Türüne Göre İlgili Oldukları Sağlık Sektörleri 221
Tablo 27. Yazıların Konu Türüne Göre İlgili Oldukları Sağlık Sektörleri..... 222
Tablo 28. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazılarda Uzman Görüşü 224
Tablo 29. Yazıların Konu Türüne Göre Uzman Görüşü 225
Tablo 30. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazılarda Uzmana Yönlendirme..... 227
Tablo 31. Yazıların Konu Türüne Göre Uzmana Yönlendirme..... 228
Tablo 32. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazılarda Değinilen Kurumlar..... 231
Tablo 33. Yıllara Göre Sağlık Haberlerinin Kaynakları 234
Tablo 34. İşlenen Temalara Göre Haber Kaynakları 239
Tablo 35. Yazılarda İşlenen Başlıca Temalar 241
Tablo 36. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazılarda İşlenen Başlıca Temalar (1998, 1991, 1994 ve 1997) 244
Tablo 37. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazılarda İşlenen Başlıca Temalar (2000, 2003, 2006 ve 2009) 245
Tablo 38. İşlenen Temalara Göre Yazıların Sayfadaki Konumu..... 247

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Kısaltmalar Listesi

AIDS: Acquired Immune Deficiency Syndrome (Edinilmiş Bağışıklık Eksikliği Sendromu)

AK PARTİ: Adalet ve Kalkınma Partisi

AKUT: Arama Kurtarma Derneği

ANAP: Anavatan Partisi

AP: Adalet Partisi

BBC: British Broadcasting Corporation

BDDK: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

CETAD: Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

ÇGD: Çağdaş Gazeteciler Derneği

DB: Dünya Bankası

DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü

DNA: Deoksiribonükleik Asit

DP: Demokrat Parti

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

DSP: Demokratik Sol Parti

DYP: Doğru Yol Partisi

ESAM-DER: Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği

FCC: Federal Communications Commission (Federal İletişim Komisyonu)

FDA: Food and Drug Administration (Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi)

GATA: Gülhane Askeri Tıp Akademisi

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

GSM: Global System For Mobile Communications (Mobil İletişim İçin Küresel Sistem)

GSMH: Gayrisafi Milli Hasıla

IMF: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

İLKSAN: İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Yardım Sandığı

KİT: Kamu İktisadi Teşebbüsü

MGK: Milli Güvenlik Konseyi

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

MNP: Milli Nizam Partisi

MSP: Milli Selamet Partisi

NATO: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

OECD: Organisation For Economic Co-Opertion and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

OHSAD: Özel Hastaneler ve Sağlık Kuruluşları Derneği

POAŞ: Petrol Ofisi Anonim Şirketi

PTT: Türkiye Posta Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü

RTÜK: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

SAĞLIK-SEN: Sağlık ve Sosyal Hizmet Kolu Çalışanları Sendikası

SAMUDER: Sağlık Muhabirleri Derneği

SB: Sağlık Bakanlığı

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

SHP: Sosyal Demokrat Halkçı Parti

SSK: Sosyal Sigortalar Kurumu

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TİP: Türkiye İşçi Partisi

TMMOB: Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

TMSF: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

TRT: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

TSRM: Üreme Sağlığı ve İnfertilite Derneği

TSRŞB: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği

TTB: Türk Tabipleri Birliği

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Enstitüsü

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜRK SAĞLIK SEN: Türkiye Sağlık ve Sosyal Hizmet Kolu Kamu Görevlileri Sendikası

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

1. Giriş

Dünya Sağlık Örgütü tarafından "yalnızca hastalık ya da sakatlığın bulunmaması değil, aynı zamanda bedensel, ruhsal ve sosyal yönlerden tam bir iyilik hali" olarak tanımlanan sağlık, doğuştan kazanılmış temel bir hak olarak kabul edilerek uluslararası metinler tarafından korumaya alınmıştır. Bireylerin sağlık eğitimi ise bu metinler tarafından devletin sorumluluk alanı içerisinde kabul edilmiş, "sağlık konusunda aydınlatılmış bir kamuoyunun oluşumu" bu çerçevede önemli görülmüştür. Bireylerin sağlık eğitiminde yararlanılabilecek araçların başında ise kitle iletişim araçları gelmektedir. Toplumun sağlık konularında doğru bir şekilde bilgilendirilmesinin yanında bireysel anlamda daha sağlıklı bir hayatın sürdürülmesi ve yaşam kalitesinin arttırılması anlamında sağlık konulu habercilik faaliyeti önem kazanmış, buna bağlı olarak medyada sağlık konulu yayınlar gittikçe kendine daha fazla yer bulmaya başlamıştır.

İnsan sağlığını ve yaşam kalitesini ilgilendiren her türlü konuda yapılan habercilik faaliyeti olarak tanımlanabilecek sağlık haberciliğinin tarihsel gelişiminin ortaya konulması ve Türk basın tarihi içerisindeki gelişiminin ele alınması önemli görülmüştür. Bu doğrultuda hangi nitelikteki haberlerin sağlık haberi olarak tanımlanabileceği ve sağlık haberciliğinin nasıl bir tarihsel gelişim gösterdiği bu çalışmanın problemini oluşturmuştur.

Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde öncelikle sağlık haberciliği alanında gerçekleştirilmiş diğer akademik çalışmalara değinilmekte ve çalışmanın problemi tanımlanmaktadır. Çalışmanın amaç, önem, varsayım ve sınırlıkları da bu bölümde ele alınmaktadır. Çalışmada izlenen yöntemlerin açıklandığı ikinci bölümü, sağlık haberinin niteliklerinin örnek haber kupürleri üzerinden açıklandığı üçüncü bölüm izlemektedir. Dördüncü bölümde sağlık haberciliğinde hedef kitleye göre yapılan ayrım doğrultusunda habercilik faaliyeti ele alınmakta ve bu bağlamda öncelikle sağlık haberciliğinin ilk örnekleri sunulmaktadır. Daha sonra ise sağlık haberciliğinin gelişimi ekonomik, siyasal, toplumsal gelişmelerin yanında sağlık ve medya alanlarında yaşanan gelişmelere de paralel olarak irdelenmektedir. Beşinci bölümde Hürriyet gazetesi

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

örneğinde sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimi ortaya konmaktadır. Çalışmanın altıncı ve son bölümünde ise elde edilen bulgular kuramsal içerikle bağdaştırılarak tartışılmaktadır.

1.1. Problem

Halkın sağlık eğitiminde önemli bir işleve sahip olan medyada sağlık konulu haberlerin kendine gittikçe daha fazla yer bulması sağlık haberciliğinin ele alındığı akademik araştırmaları önemli kılmaktadır. Diğer yandan Türkiye'de sağlık haberlerindeki artışa rağmen bu alanda yapılan akademik çalışmaların sayıca az, sınırlı kapsamda ve konunun kimi yönlerine işaret eden birbirinden bağımsız çalışmalar olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye'de sağlık haberciliği ve sağlık iletişimi ile ilgili 5 yüksek lisans ve 2 doktora çalışmasına rastlanmıştır. Yıldız tarafından gerçekleştirilen "Medya ve Sağlık: Türk Basınında Sağlık İçerikli Haberlerin Bilgilendirme Potansiyeli" başlıklı yüksek lisans tezinde Hürriyet, Posta ve Zaman gazetelerinin 2004 yılının son üç ayında yayımladıkları sağlık haberleri incelenerek sağlık sorunlarının çözümünde basının toplumu yönlendirme gücü irdelenmiştir (Yıldız, 2006).

Sağlık haberlerinin ele alındığı diğer bir çalışma ise Kumbasar tarafından hazırlanmıştır. "İstanbul'da Yayımlanan Gazetelerde Sağlık Haberleri" başlıklı çalışmada Posta, Hürriyet, Zaman, Sabah, Milliyet, Vatan ve Takvim gazetelerinin 1 Şubat 2005- 31 Mart 2005 tarihleri arasında yayınlanan içerikleri konu alınmıştır. Sağlık haberlerine gazetelerin verdiği önemi belirlemek amacıyla yürütülen çalışmada sağlık haberlerinin, ticari işletmeler olan medya kuruluşlarında sansasyonel olmadıkça yer bulamadığı bulgusuna ulaşılmıştır (Kumbasar, 2006).

Alanda gerçekleştirilmiş bir başka yüksek lisans tezi ise Hürriyet gazetesinde yer alan sağlık haberlerinin içerik analizi yöntemiyle incelenmesine yöneliktir. İşak tarafından gerçekleştirilen "Hürriyet Gazetesi'nde Sağlık Haberciliği Konusunda Bir İçerik Analizi" başlıklı çalışmada Hürriyet gazetesi ve eklerinin (Kelebek, Ankara, Cuma,

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Cumartesi, Pazar, Seyahat, Oto Yaşam, Tatil ve İnsan Kaynakları) 2007 yılına ait yayım içeriği incelenmiştir. Bulgular sağlık haberlerinin daha ziyade hafta sonu yayınlandığını ve çoğunlukla kadınlara yönelik magazin eklerinde yer aldığını göstermiştir. İşak ayrıca Avrupa ülkeleri ile Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi sağlık konusunda uzmanlaşmış gazeteci ve muhabirlere ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir (İşak, 2008).

Sağlık haberciliği konusunda gerçekleştirilen diğer bir yüksek lisans çalışması ise 2010 tarihlidir. Utma "Yazılı Basında Sağlık Haberleri ve Kamuoyuna Etkisi" başlıklı çalışmasında sağlık haberlerinin halkı bilgilendirmedeki potansiyeli üzerine odaklanmış ve Türk basınını temsilen seçtiği 8 gazetenin (Posta, Hürriyet, Milliyet, Bugün, Yeniasır, Sabah, Gazetem Ege, Star) 16 Şubat-17 Mart 2009 tarihleri arasında yayınlanan toplam 1.108 sağlık haberini incelenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular sağlık haberciliğinin günümüzde haber değeri kazanmış bir alan olduğunu, ancak yayınlanan sağlık haberlerinin halkı sağlık konusunda yanlış yönlendirebilecek türden mesajları da içerdiğini göstermiştir (Utma, 2010).

Alanda gerçekleştirilen son yüksek lisans çalışması ise "Kriz Haberciliği Bağlamında Domuz Gribi Haberlerindeki Panik Unsurların Belirlenmesi" başlıklı çalışmadır. Demiroğlu çalışmasında, küresel ölçekte yaşanan en son sağlık krizi olarak kabul edilebilecek domuz gribi salgınını risk, endişe, korku ve panik oluşumu doğrultusunda kriz ve kriz haberciliği bağlamında ele almıştır. Domuz gribinin Türkiye'de yayılma eğilimine girdiği 1 Mayıs 2009 ile 24 Şubat 2010 tarihleri arasında hastalığın seyrine ve etki düzeyine göre yargısal olarak seçilen 14 gün incelemeye konu edilmiştir. Çalışmada tiraj oranlarına göre seçilen toplam 7 gazeteden domuz gribiyle ilgili bulunan 294 habere içerik analizi uygulanmıştır. Bulgular domuz gribi haberlerinde panik yaratıcı unsurların sıklıkla kullanıldığını ortaya koymuştur. Demiroğlu, gazetecilik meslek etiği anlamında domuz gribi konusunun haber olarak yayımlanmasının kabul edilebilecek bir doğru olduğunu, ancak söz konusu vakada tartışmanın siyasi bir zemine kaymış olmasının domuz gribi haberlerinin sunumunu etkilediğini belirtmektedir (Demiroğlu, 2012).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sağlık haberciliğini ele alan doktora çalışmalarından ilki Demir (2008) tarafından gerçekleştirilmiştir. "Yazılı Basında Yayınlanan Sağlık Haberlerinin Kamuoyuna Etkisi" başlıklı çalışmada sağlıkla ilgili haberlerin basın tarafından nasıl üretildiği ele alınmış; sağlık haberlerindeki bilgi kirlenmesine dikkat çekilmiştir. Sağlık haberciliğinin medya etiği bağlamında değerlendirildiği çalışmada Posta, Akşam, Hürriyet ve Sabah olmak üzere 4 yaygın ve bir bölgesel (Yeni Asır) gazetenin 1- 31 Mayıs 2006 tarihleri arasındaki sağlık haberleri içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmanın beşinci bölümü özelikle beslenme ile ilgili haberlerin basın tarafından nasıl üretildiği üzerine odaklanmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular sağlık haberlerinin gazetelerde düzenli olarak yer aldığını ve özellikle kadın okuyucuları hedef alan diyet ve beslenme önerilerinin ön plana çıktığını göstermiştir (Demir, 2008). Demir, kitle iletişimi ile ilgili etik ilkelerin haber üretiminde kasıtlı biçimlendirmenin önüne geçemediğini ve sağlık haberlerinde etik ihlallerinin engellenebilmesi amacıyla bir özdenetim mekanizmasının kurulmasının gerekliliğine işaret etmektedir.

Bulduklu (2010) tarafından hazırlanan "Televizyonda Yayınlanan Sağlık Programları ve İzleyicileri Üzerine Ampirik Bir Çalışma" başlıklı doktora tezinde ise televizyonda yayınlanan sağlık programlarının kimler tarafından hangi ihtiyacı karşılamak amacıyla izlendiği kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı çerçevesinde ele alınmıştır. Bu doğrultuda çalışmada öncelikle sağlık programlarının hangi konuları, ne şekilde gündeme getirdiğinin belirlenebilmesi amacıyla izleme periyodu olarak belirlenen 1 Mart- 31 Ağustos 2008 tarihleri arasında TRT 2 kanalında yayınlanan "Reçete", CNN Türk'te yayınlanan "Yaşama Sevinci" ve Habertürk'te yayınlanan "Medikal" programlarından tesadüfi örneklem ile seçilen 100 birim program içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında ise sağlık programları izleyicilerinin izleme motivasyonlarını saptamak amacıyla Konya ilinde yaşayan 763 kişiyle anket gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, programlarda sağlık konusunda toplumsal bilinci arttırıcı iletilere yer verildiğini ortaya koymuştur. Program içeriklerine ilişkin dikkat çekici diğer bulgular ise konuya ilgi çekmek amacıyla korku ve kaygı yaratıcı ifadelerin sıklıkla kullanılması ve programlara konuk olarak katılan doktorların büyük çoğunluğunun özel sağlık kuruluşuna mensup olmasıdır. Bulduklu ayrıca, izleyicilerin

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

sağlık programlarını izleme motivasyonlarında en yüksek düzeyde enformasyon/ farkındalık ve destek arama/ özdeşleştirme olduğunu belirtmektedir.

Sağlık haberciliğini ele alan diğer akademik çalışmalar arasında Banar ve Günaydın'ın (2007) "Sağlık Haberciliği ve Türk Basınında Sağlık Haberlerinin Analizi" başlıklı çalışmaları bulunmaktadır. Banar ve Günaydın çalışmalarında 2-12 Nisan 2007 günleri arasında Hürriyet, Posta, Sabah, Zaman, Milliyet ve Takvim gazeteleri üzerinde içerik analizi uygulaması gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada sağlık haberlerinin kaynakları, konuları, niteliği, kapsamı, umut vericilik düzeyi, hasta hakları konusundaki yeterliliği ve gizli reklam içerikleri sorgulanmıştır. Sınırlı zaman aralığında, sınırlı yayın organı taranarak gerçekleştirilen çalışmada, haberlerin genellikle "beslenme ve diyet" (%32) ve "ruh sağlığı" (%12) konularında yayımlandığı, haberlerin iç sayfalarda (%45) ya da özel sağlık sayfalarında (%44) yer bulduğu, daha çok muhabirler (%39) ya da uzman doktorlar (%36) tarafından yazıldığı tespit edilmiştir. İncelenen haberler genel olarak (%64) "umut verici" olarak değerlendirilmiş ve % 14'ünde gizli reklam yapıldığı belirlenmiştir.

"Sağlık Haberciliğinde Yazılı Basının Rolü" başlıklı bildiri ise Çolak ve Ersoy (2007) tarafından hazırlanmıştır. Temel olarak sağlık haberlerinin Haziran 2006-Mayıs 2007 tarihleri arasında Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet, Sabah, Vatan, Radikal ve Zaman gazetelerinde nasıl yer aldığının sorgulandığı çalışmada şu bulgulara erişilmiştir: Haberlerin % 60'ı ana gazetede ve % 40'ı eklerde, yaklaşık % 10'u manşette ve % 20'si dördüncü sayfada yer almıştır. Haberlerin % 15'e yakını reklam amaçlıdır. Haberlerin % 75'inde yazar bellidir ve bunların % 10'u ancak sağlık personelidir. Bu bulgular üzerine yazarlar, 'yazılı basının halkı bilgilendirmek konusunda başarılı bir performans gösteremediğini' ifade etmektedirler.

Kanber'in (2003) "Medya ve Sağlık" adlı kitabında, sağlık çalışanlarının medyada yer alış biçimi sorgulanmakla birlikte, çalışmanın ilk bölümünde sağlık haberlerinin gazetelerdeki temsili de ortaya konulmuştur. Akşam, Milliyet, Star, Türkiye, Yeni Şafak ve Zaman gazetelerinde 1-31 Ağustos 2002 tarihleri arasında yayımlanan "insan sağlığı ile ilgili halkı bilgilendirmeye yönelik haberler" bağlamında yapılan incelemede,

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

gazetelerde yayımlanan toplam 234 haberde genel olarak "popüler sağlık bilgisi" ve 41 haberde de "sağlık hizmetleri ve sağlık çalışanlarının sorunları" konularına yer verildiği belirlenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde, 1-31 Ocak 2003 tarihleri arasında aynı gazetelerde yer alan sağlık çalışanlarına yönelik haberler incelenmiştir. Bu bağlamda da "sağlıkta yolsuzluklar" (10 haber), "sağlıkta ekonomik harcamalar" (5 haber) ve "Sağlık Bakanlığı etkinlikleri" (4 haber) öne çıkan konu başlıkları olarak tespit edilmiştir. Her iki dönemde yayımlanan haberlerin Van Dijk'ın söylem analizi modeline göre yapılan değerlendirmesinin ardından çalışmada, medyanın asıl ilgilendiği konunun popüler sağlık bilgileri olduğu, sağlık hizmetleri ve sağlık çalışanlarının sorunlarını içeren haberlerin pek de ağırlık kazanmadığı ve bu konulardaki haberlerde sağlık hizmetlerindeki aksaklıkları kişiselleştiren bir söylemin tercih edildiği ifade edilmektedir.

Sağlık haberlerinin analiz edildiği diğer bir çalışma ise Sezgin tarafından hazırlanmıştır. Sezgin, "Tıbbileştirilen Yaşam Bireyselleştirilen Sağlık" başlıklı çalışmasında medya söyleminde sağlık konusunu sağlık iletişimi alanındaki kuramsal temeller üzerinden incelemektedir. Çalışmada medyada sağlığa yer verilme biçimleri "gündelik yaşamın tıbbileştirilmesi" ve "sağlık sorunsalının bireyselleştirilmesi" olmak üzere iki temel başlıkla ele almaktadır. Tıbbileştirmeyi "Bir konu, problem ya da durumun tıbbi terimler ya da tıbbi dil ile tıbbi çerçeve içinde, tıbbi müdahale ile tedavi edilecek bir durum olarak ifade edilmesi" şeklinde tanımlayan Sezgin (2011: 59) tıbbileştirmenin bir süreç olduğuna vurgu yapmaktadır. Sağlığın ayrıca toplumsal, ekonomik ve politik bir konu olmasına karşın medyada bu temel başlıklardan uzak bir biçimde "bireyselleştirilerek" sunulduğunu belirten Sezgin, bireyselleştirilmiş sağlık anlayışında sorumluluğunun bireye indirgendiğine dikkati çekmektedir (2011, 79-80). Hürriyet Gazetesi ve eklerinin (Kelebek, Hürriyet Cuma, Hürriyet Cumartesi ve Hürriyet Pazar) 2008 yılı boyunca incelendiği çalışmada toplam 3008 haber analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular özellikle beslenme, diyet, kozmetik, estetik operasyonlar ve egzersiz gibi yaşam önerilerinin sunulduğu sağlık haberlerinde sağlık bilgilerinin tıbbileştirilerek ve bireyselleştirilerek sunulduğunu ortaya koymuştur (Sezgin, 2011).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

"Sağlık İletişimi: Yaşlıların Televizyonda Yayınlanan Sağlık Programlarını İzleme Motivasyonları" başlıklı çalışma ise Koçak ve Bulduklu tarafından gerçekleştirilmiştir (2010). Çalışmada 2010 yılı içinde Konya ilinde yaşayan, 50 yaşından büyük kişiler arasından tesadüfi örneklem yoluyla seçilen 306 kişi ile görüşülmüştür. Betimleyici bir alan araştırması niteliğindeki çalışmanın bulguları doktorların ardından televizyonun en çok sağlık bilgisi alınan kaynak olduğunu ortaya koymuş; izleyicilerin sağlık programlarını öncelikle sağlıkla ilgili gelişmeler ve tıptaki son yenilikler hakkında bilgi sahibi olmak ve sağlık risklerinden haberdar olmak amacıyla izlediğini ortaya koymuştur. Diğer bir motivasyon kaynağı ise rahatsızlığı olanların kendi durumlarında olanları görerek moral ve destek bulma gereksinimidir. Koçak ve Bulduklu televizyondaki sağlık programlarının kişilerin kendi sağlığının öneminin farkına varmalarını sağlamak ve yaşam kalitelerini arttırmak gibi konularda yardımcı olduğunu ifade etmektedirler.

Birsen ve Öztürk (2011) tarafından gerçekleştirilen "Tüketim Kültürü Çerçevesinden Sağlık Haberleri" başlıklı çalışmada ise sağlık haberleri üzerinden tüketim kültürü olgusu ele alınmaktadır. Tüketim kültürünü "Tüketicilerin tüketerek kendilerine yeni bir statü edinme, hem kendilerini hem de başkalarını tükettikleriyle değerlendirme, ihtiyaçtan değil, arzu ve hazdan dolayı tüketimin yapıldığı kültür" olarak tanımlayan araştırmacılar, medyanın tüketim olgusunun bir yaşam tarzına dönüşmesinde merkezi rolü olduğu savunmaktadır. Çalışmada Hürriyet gazetesinin 1991-2008 yılları arası Mayıs aylarında hafta içi Salı ve hafta sonu Cumartesi günleri yayınlanan sağlık haberleri içerik analizi uygulamasıyla incelenmiştir. Toplam 54 haberin analiz edildiği çalışmada araştırmacılar, tüketim kültürü çerçevesinden sağlık haberlerine bakıldığında haberlerde üst sınıfın yaşam tarzının sunulduğunu ve bu yaşam tarzını öykündürecek şekilde haber yapıldığını ifade etmişlerdir.

Kaya, Yüksel ve Öğüt'ün (2011) "Sağlık Haberciliğinde Mucize Tedaviler" başlıklı çalışmaları da sağlık haberciliği ile ilgili diğer bir akademik çalışmadır. Araştırmacılar, 1 Ocak- 30 Haziran 2010 tarihleri arasında Türkiye'de yayımlanan gazetelerdeki (yaygın, bölgesel ve yerel) sağlık konulu içerikler arasından "mucize" ve "tedavi" sözcüklerine bir arada yer veren toplam 182 yazıyı, basın meslek ahlakının sağlık

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

haberciliğine yönelik olarak tanımlanan genel ilkelerinden "umut verme, özellikle de mucize tedaviden bahsetme" ifadesinin ne ölçüde uygulandığını belirlemek amacıyla içerik analizi uygulamasına dayalı olarak incelemişlerdir. Çalışma kapsamında incelenen yazıların % 68'inde mucize kavramının olumlu bir tonda kullanıldığını tespit eden araştırmacılar, verilerin basın ahlak ilkelerinin umut verme, özellikle de mucize tedaviden bahsetme ifadesi ile çelişir nitelikte olduğunu belirtmektedirler.

"Radyo ve Televizyonlardaki Sağlık Konulu Yayınlara Yönelik RTÜK'e Yöneltilen Bildirimler Üzerine Bir İçerik Analizi Çalışması" başlıklı araştırma (2012) ise Yüksel, Öğüt ve Kaya tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmada RTÜK İletişim Merkezi'ne 2009 takvim yılı içerisinde ulaşan toplam 784 sağlık konulu bildirim içerik analizine dayalı olarak incelenmiştir. Bulgular bildirimlerin tamamına yakınının (%93) şikâyet ve eleştirilerden oluştuğunu ve daha çok reklam kuşakları, haberler, diziler ve eğlence/magazin programlarının bu bildirimlere konu olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmacılar, vatandaşların sağlık konulu içerikler karşısında önemli bir duyarlılık gösterdiğini belirtmekte ve sağlık yayıncılarını yayın içeriklerinde sağlık konusunda yanlış bilgiler verilmemesi, herhangi bir hastalık veya hasta ile ilgili olarak reçete, tarif veya tedavi önerilerinde bulunulmaması, ürün reklamı yapılmaması ve tıp alanında uzmanlığı olmayan kişilerin uzmanlık alanı dışında konuşmamaları gibi konularda daha özenli davranmaları için uyarmaktadırlar.

Genel anlamda sağlık haberciliği ile ilgili olmayıp, sağlık alt konusu olarak AIDS haberleri üzerinde yapılmış Yüksel'in (2009) çalışmasından da söz edilebilir. Türkiye'de gazetelerin AIDS konusuna gösterdikleri önemle AIDS'in gerçek yaşamdaki önemini karşılaştıran Yüksel'in çalışmasında elde edilen bulgular, AIDS konusundaki haber sayısı ile AIDS/HIV taşıyan ve hastalığı tespit edilenlerin sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak sağlık haberciliğine ilişkin Türkiye'de gerçekleştirilen akademik çalışmaların konunun farklı yönlerine işaret eden birbirinden bağımsız çalışmalar olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmalarda sağlık haberlerinin birkaç ay ya da bir yıl gibi zaman dilimlerinde analizi gerçekleştirilmiş ve genel olarak bu haberlerin halkı sağlık

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

konularında bilgilendirme potansiyelleri, sağlık haberlerinin medyada ne kadar, ne şekilde yer bulduğu, medya etiği bağlamında haberlerin değerlendirilmesi gibi başlıklar ele alınmıştır.

Öte yandan bu güne dek sağlık haberciliği tanımlanmamış ve hangi nitelikteki haberlerin sağlık haberi olarak ele alınabileceği ortaya konmamıştır. Sağlık haberciliğinin ayrı bir uzmanlık alanı olarak basın tarihi içerisinde ortaya çıkışı ve tarihsel bağlam içerisindeki gelişimi de irdelenmemiştir. Bu noktadan hareketle sağlık haberciliğinin tanımlanarak, nasıl bir tarihsel gelişim gösterdiğinin ortaya konulması bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Yukarıdaki problem tanımından hareketle çalışmada şu alt sorulara yanıt aranacaktır:

1. Sağlık haberciliği nedir? Nitelikleri nelerdir?

    a. Sağlık haberi nedir, nasıl tanımlanabilir?
    b. Hangi nitelikteki haberler sağlık haberidir?
    c. Sağlık haberlerinin konuları nelerdir?
    d. Haber kaynakları kimlerdir?

2. Sağlık haberciliği tarihsel olarak nasıl bir gelişim göstermiştir?

    a. Sağlık haberciliğinde 1970'ler öncesi nasıl bir gelişim dikkati çekmektedir?
    b. Sağlık haberciliğinde 1970-1980'li yıllarda nasıl bir gelişim dikkati çekmektedir?
    c. Sağlık haberciliğinde 1990'lı ve 2000'li yıllarda nasıl bir gelişim dikkati çekmektedir?

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

3. Hürriyet gazetesi örneğinde sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimi nasıl olmuştur?

   a. Sağlık konulu yazıların sayısı nasıl bir değişim göstermiştir?
   b. Yazıların ana gazete ve süreli eklerdeki dağılımları nasıldır?
   c. Gazete sayfalarındaki dağılım nasıldır?
   d. Sayfadaki konum ve büyüklükleri nasıldır?
   e. Yazıların menşei nedir?
   f. Yazı türü nedir?
   g. Konu türü nedir?
   h. Dili ve anlatım özellikleri nasıldır?
   i. Yazıların ilgili olduğu sağlık sektörü nedir?
   j. Uzman görüşü var mıdır?
   k. Uzmana yönlendirme var mıdır?
   l. Değinilen kurum ve kuruluşlar nelerdir?
   m. Sağlık haberlerinin kaynakları kimlerdir?
   n. İşlenen temalar nelerdir?

1.3. Önem

Sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma alanda bir ilk adım niteliği taşımaktadır. Çalışma öncelikle sağlık haberinin niteliklerinin belirlenmesi konusunda bir çerçeve sunması açısından önem taşımaktadır. Bu çerçevenin ardından haberciliğin alt dallarından birisi olan sağlık haberciliğinin Türk basın tarihi içerisindeki gelişimini ele alması açısından daha sonra gerçekleştirilecek olan akademik çalışmalara katkı sağlayacaktır.

Çalışma, sağlık haberciliği üzerine yapılmış diğer akademik çalışmalardan farklı olarak uzun dönemli ve kapsamlı bir analizi ortaya koyması bakımından da önemli görülmektedir.

Bu çalışmanın ayrıca sağlık haberciliği, sağlık iletişimi konularında çalışmada bulunacak araştırmacılar ile iletişim fakültelerinde "Sağlık Gazeteciliği" ya da "Sağlık

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Haberciliği" gibi adlarla açılacak dersleri alan öğrencilere kaynaklık etmesi anlamında da önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Çalışmanın Hürriyet gazetesi örneğinde sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimi başlıklı beşinci bölümüne ait olarak aşağıdaki noktalar birer varsayım olarak kabul edilmiştir:

1. Tirajı yüksek gazeteler kamuoyu tarafından daha çok okunmaktadır. Dolayısıyla kamuoyunun daha çok bu gazeteleri takip ettiği ve bu gazetelerden bilgi aldığı kabul edilebilir.
2. Çalışmanın inceleme dönemi içerisinde kamuoyu tarafından en çok okunan ilk üç gazeteden biri Hürriyet'tir.
3. Gazetelerin ilk ve ön sayfalarında yer alan haberler daha önemli haberlerdir. Buna göre gazetenin iç sayfalarına doğru gidildikçe haberin hiyerarşik değeri düşmekte; gazetenin yayın politikası açısından en önemli haberler birinci ve onu izleyen sayfalara yerleştirilmektedir.
4. Gazete sayfasındaki en önemli haber manşet haberidir. Manşet haberinin ardından sürmanşette ve sayfanın üst kısmında yer verilen haberler diğer haberlere göre daha önemli haberlerdir.
5. Gazete sayfasında geniş yer kaplayan haberler diğerlerine göre daha önemli haberlerdir.

1.5. Sınırlıklar

Çalışmada şu noktalar birer sınırlık olarak kabul edilmiştir:

1. Çalışmanın içerik analizine yönelik inceleme dönemi 1988, 1991, 1994, 1997, 2000, 2003, 2006 ve 2009 yıllarıyla sınırlandırılmıştır. Yöntem bölümünde de ayrıntılı olarak açıklandığı gibi 1988 yılı yargısal olarak belirlenmiş ve çalışmanın inceleme dönemleri bu tarihten başlayarak sistematik rastlantısal örneklem yoluyla tespit edilmiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

2. Çalışmada içerik analizine yönelik gazete içeriği ise Hürriyet gazetesi ve süreli ekleri ile sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda sağlık haberciliğinin yıllara göre nasıl bir değişim gösterdiği yargısal olarak belirlenen Hürriyet gazetesi ve süreli eklerinden alınan örneklem doğrultusunda yanıtlanmıştır.
3. Çalışmada Hürriyet gazetesinin bölgesel ekleri sadece o bölgedeki okuyuculara ulaşması nedeniyle sınırlılıklara dâhil edilmiştir. Çalışmanın ele aldığı konu ile ilgili olmaması nedeniyle Hürriyet İK ve Hürriyet Oto Yaşam ekleri de sınırlıklar kapsamında tutulmuştur.
4. Çalışmanın 1988, 1991, 1994, 1997 ve 2000 yıllarına ait verileri Milli Kütüphane ve Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi gazete arşivinden ulaşılabilen gazeteler ile sınırlıdır. 2003, 2006 ve 2009 yıllarına ait veriler ise PR Net medya takip şirketinin verileriyle sınırlıdır.
5. Bu çalışma ayrıca Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tez yazım kuralları ile sınırlıdır.
6. Çalışma, sosyal bilimler alanındaki tüm çalışmalar gibi insan unsuruyla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Çalışmaya özgü tanımlar şu şekilde açıklanabilir:

Sağlık haberciliği: İnsan sağlığını ve yaşam kalitesini ilgilendiren her tür konuda yapılan habercilik faaliyeti.

Sağlık Konulu Yazı: Sağlıkla ilgili bir konuyu ele alan haber, köşe yazısı ve bilgilendirici metinler.

Sağlık Köşesi: Sadece sağlık konusunu ele alan, süreklilik arz eden, sağlık konusunda bir uzman tarafından hazırlanan ya da bir sağlık muhabiri tarafından hazırlanarak uzman görüşlerine yer veren köşe yazıları.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Gazete: Çalışma kapsamında incelenmek üzere belirlenen Hürriyet gazetesi ve süreli ekleri.

İnceleme Dönemi: Çalışmanın içerik analizi uygulamasına yönelik olarak belirlenen 1988, 1991, 1994, 1997, 2000, 2003, 2006 ve 2009 yılları.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

2. Yöntem

Sağlık haberciliğinin tarihsel gelişiminin ortaya konulacağı bu çalışmanın araştırma modeli, evren ve örneklemi, verilen toplanması ve işlenmesi konularına bu bölümde ayrı başlıklar halinde yer verilecektir.

2.1. Araştırma Modeli

Selltiz, Jahoda, Deutsch ve Cook (1959'dan aktaran Karasar, 2012: 76) tarafından "(…) araştırma amacına uygun ve ekonomik olarak verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesi" olarak tanımlanan araştırma modelinde söz konusu koşulların düzenlenmesinde deneme ve tarama olarak iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Deneme modeli, "neden sonuç ilişkilerini belirlemek amacı ile, doğrudan araştırmacının kontrolü altında, gözlenmek istenen verilerin üretildiği" araştırma modelidir (Karasar, 2012: 87). Tarama modeli ise "geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı" olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2012: 77).

Sağlık haberciliğinin tarihsel gelişim sürecinin ele alındığı bu çalışma "çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemesi" olarak tanımlanan "genel tarama" modelindedir. Çalışmada "zamansal gelişim ve değişimlerin belirlenebilmesine" olanak sağlayan tekil tarama modeli kullanılmıştır.

Çalışmanın "amaç" başlığı altında yer verilen üç araştırma sorusu bağlamında, çalışmada farklı yöntemler kullanılarak veri toplanmış ve yorumlanmıştır.

i. "Sağlık haberciliği nedir? Nitelikleri nelerdir?"

Çalışmanın "Sağlık haberciliği nedir? Nitelikleri nelerdir?" şeklindeki ilk araştırma sorusu atölye çalışmasında gerçekleştirilen tartışma ile yanıtlanmıştır. "Türkiye'de

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı proje kapsamında organize edilen atölye çalışması, Anadolu Üniversitesi İstanbul- Aksaray Konukevinde 29-30 Nisan 2011 tarihleri arasında dört ayrı oturum halinde gerçekleştirilmiştir. Atölyenin ilk oturumunda, bu çalışmanın araştırma sorusuna bağlı olarak, "Sağlık haberi nedir, ne değildir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu bağlamda 44 haber kupürü toplantıya katılanlara sunularak değerlendirmeleri alınmıştır.

ii. "Sağlık haberciliği tarihsel olarak nasıl bir gelişim göstermiştir?"

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu olan "Sağlık haberciliği tarihsel olarak nasıl bir gelişim göstermiştir?" sorusu ise literatür taraması ve sağlık haberlerinin gerçekleştiricileri olan medya profesyonelleri ile yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle yanıtlanmaya çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme araştırmacının "sorulacak ana soruları hazırladığı ve görüşme sırasında yeni sorular sorma gereği ortaya çıkarsa bu soruları da sorarak kaydettiği" veri toplama yöntemidir (Erdoğan, 2012: 221).

iii. "Hürriyet gazetesi örneğinde sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimi nasıl olmuştur?

Çalışmanın üçüncü araştırma sorusu olan "Hürriyet gazetesi örneğinde sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimi nasıl olmuştur?" sorusu ise içerik analizi yöntemiyle yanıtlanmıştır.

Berelson (1984: 18) 1952'de yayınladığı Content Analysis in Communication Research (İletişim Araştırmalarında İçerik Analizi) başlıklı kitabında içerik analizini "iletişimin belirgin (manifest) içeriğinin objektif, sistematik ve niceliksel tanımlarını yapan bir araştırma tekniği" olarak tanımlamıştır. İçerik analizinin en kapsayıcı tanımı ise Merten tarafından "sosyal gerçeğin belirgin içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntem" olarak yapılmıştır (aktaran Gökçe, 2006: 18).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

İçerik analizi yönteminin erken dönem uygulamaları (1930'lara kadar) arasında Columbia Üniversitesi Gazetecilik Bölümü öğrencilerinin Amerikan gazeteleri üzerinde gerçekleştirdikleri çalışma yer almaktadır. Berelson'un (1984: 22-23) ifadesi ile "içerik analizinin rönesans dönemi" ise Harold. D. Laswell ve arkadaşlarının propaganda, kamuoyu ve dönemin yeni kitle iletişim aracı olan radyo üzerinde çalışmalar yapması ile 1930'ların sonlarından itibaren başlamıştır. Yöntem, 2. Dünya Savaşı yıllarında Laswell ve arkadaşlarının yanı sıra FCC bünyesinde kurulan Yabancı Yayınlar İstihbarat Servisi gibi hükümet birimleri tarafından da kullanılmıştır (Berelson, 1984: 23-24).

Neuendorf'a göre (2002: 49-51) bilimsel bir çaba biçimi olarak içerik analizi prosedürlere uygun olarak yürütülmelidir ve bu doğrultuda içerik analizi yönteminin akış süreci özetle şu şekildedir:

1. Teori ve gerekçe: Hangi içerik incelenecek ve neden o içerik incelenecek?

2. Kavramlaştırma: Çalışmada hangi değişkenler kullanılacak? Bu değişkenler nasıl tanımlanabilir?

3. Uygulama (Ölçekler): Hangi veri toplama birimleri kullanılacak? Tüm ölçekleri açıklayan bir kodlama tablosu oluşturulmalı ve ölçeklerin kavramlaştırma ile içsel geçerliliği (internal validity) olmalıdır. Diğer yandan Holsti (aktaran İnal, 1996: 78-79) araştırmacının kategorilerin oluşturulması sürecinde beş temel ilkeye uyması gerektiğine dikkati çekmektedir:

    a. Kategoriler kesişmemeli, sınıflanacak içerik birimleri (sözcük, cümlecik, tema vb.) araştırma sorusu çerçevesinde hazırlanmış kategorilerden sadece birine girmelidir.
    b. Kategoriler konuya ilişkin incelenen tüm materyali kapsamalıdır.
    c. Kategoriler birbirinden bağımsız olmalıdır. Herhangi bir birimin bir kategoriye sınıflanması diğer birimlerin sınıflanma işlemini etkilememelidir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

d. Belirlenen tüm kategoriler tek bir sınıflandırma prensibine dayanılarak kurulmalıdır.
e. Kategoriler araştırmacının amacını yansıtmalıdır.

4. Kodlama tablosu: Kodlama kılavuzu ve kodlama formu oluşturulmalıdır.

5. Örneklem: İçeriğin tam sayımı mümkün müdür? Değilse, içerikten rastlantısal örneklem nasıl alınacak? Zaman aralığı, konu, sayfa, kanal vb. şekilde alınabilir.

6. Eğitim ve pilot güvenirlik: Kodlayıcıların eğitimi ve bağımsız bir kodlama testi ile ön güvenirliğin saptanması. Değişkenlerin güvenirliğine göre, ihtiyaç durumunda kodlama kılavuzu ve formunun güncellenmesi.

7. Kodlama: Kodlayıcılar arası güvenirliğin sağlanabilmesi için en az iki kodlayıcı kullanılmalı ve kodlama bağımsız olarak yapılmalıdır.

8. Nihai güvenirlik: Her bir değişken için güvenirlik hesaplanmalıdır.

9. Tablolaştırma ve rapor yazımı: Sonuçların ne şekilde raporlaştırılabileceğini görmek için farklı içerik analizi sonuçlarına bakılabilir. İstatistikler bir kerede tek değişken olarak ya da çapraz tablolar alınarak rapor edilebilir.

Bu çalışmada uygulanan içerik analizinde yukarıda Neuendorf'un sıraladığı aşamalar izlenmiştir.

Çalışmanın üç araştırma sorusuna ilişkin izlenen farklı yöntemlerin evren ve örneklemleri aşağıda ayrıca açıklanmıştır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmada çoklu yöntem uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda yukarıda belirtilen araştırma sorularına ilişkin olarak tanımlanan araştırma yöntemlerinin her birinin evren ve örneklemi aşağıda ayrı başlıklar halinde tanımlanmıştır.

i. Atölye Çalışması

Çalışmanın "Sağlık haberciliği nedir? Nitelikleri nelerdir?" sorusu, "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı proje kapsamında organize edilen atölye çalışmasının ilk oturumunda ele alınmıştır.

Oturumda, araştırmacı tarafından daha önce belirlenmiş olan 44 haber kupürü (Ek 1) toplantıya katılanlara gösterilerek bu haberlere ilişkin görüşleri sorulmuştur.

Söz konusu 44 haber şu şekilde belirlenmiştir: Adı geçen proje kapsamında 2010 yılı basın, internet ve televizyon yayınlarında yer alan sağlık konulu içerikler üzerine içerik analizi uygulaması gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının da yer aldığı bu uygulama sırasında, haber kupürlerine ilişkin olarak farklı kodlayıcıların "Bu bir sağlık haberi midir?" şeklindeki soru karşısında tereddüde düştükleri tespit edilmiştir. Projenin basın kategorisinde yer alan ve birbirinden farklı nitelikler taşıyan bu 44 haber yargısal olarak seçilmiştir.

Oturuma sağlık konulu yayıncılığın tarafları olan medya ve sağlık profesyonellerinin yanı sıra Sağlık Bakanlığı, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ve Tarım Bakanlığı yetkilileri katılmıştır. Katılımcılar şunlardır: Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık, Milliyet gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan, Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Yusuf Ziya Erarslan, Sağlık Hakkı Hareketi Derneği Başkanı Dr. Mustafa Sütlaş, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Ahmet Rasim Küçükusta, Tarım Bakanlığı yetkilisi Çiğdem Kurtar, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Erkan

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Yüksel, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Araştırma Görevlisi Pelin Öğüt, Anadolu Üniversitesi Uzman Hande Demiroğlu, Anadolu Üniversitesi Porsuk Meslek Yüksekokulu Öğretim Görevlisi Asuman Kaya.

ii. Yarı yapılandırılmış görüşmeler

Çalışma kapsamında "Sağlık haberciliği tarihsel olarak nasıl bir gelişim göstermiştir?" şeklindeki araştırma sorusuna literatür bölümünde yer verilmekle birlikte "yaşayan tarih" olarak medya ve sağlık profesyonellerinin anlatacaklarının belirlenmesi ve kayıt altına alınması amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme yöntemine başvurulmuştur.

Görüşülecek kişiler kartopu örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Kartopu örnekleme yöntemine göre "inceleme kriterine uygun bir birim/denek seçilir ve bu birim/denekten elde edilen bilgilere göre diğer denekler seçilir" (Erdoğan, 2012: 213).

Bu bağlamda sağlık haberciliği alanında çalışan medya profesyonelleri olarak tanımlanabilecek; deneyimli muhabir, editör ve programcılar ile görüşülmüştür. Çalışma kapsamında toplam 22 medya ve sağlık profesyoneli ile yüz yüze ve mail yoluyla görüşme gerçekleştirilmiştir.

iii. İçerik analizi

Çalışmanın "Hürriyet gazetesi örneğinde sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimi nasıl olmuştur?" şeklindeki araştırma sorusu, içerik analizine dayalı olarak yanıtlanmıştır. Bu bağlamda örneklem; maliyet, kontrol ve etik unsurlar çerçevesinde iki aşamada belirlenmiştir.

1. İnceleme Dönemi: Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi gazete arşivinde yapılan ön incelemede 1970'li yıllarda sağlık konulu yazı sayısının yok denecek kadar az olduğu, 1980'li yıllarda ise artış gösterdiği belirlenmiştir. Bu doğrultuda yarı yapılandırılmış görüşmelerde sıkça dile getirilen ve çalışmanın kuramsal bölümünde de

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

yer verilmiş olan "zakkum olayı"nın meydana geldiği 1988 yılı içerik analizi uygulamasına yönelik başlangıç tarihi olarak belirlenmiştir.

Tarihsel gelişimin ortaya konabilmesi amacıyla 1988 yılından başlayarak sistematik rastlantısal örnekleme ile üçer yıllık aralarla 1991, 1994, 1997, 2000, 2003, 2006 ve 2009 yılları çalışmanın inceleme dönemleri olarak tespit edilmiştir. Çalışmada incelenecek yılların belirlenmesinden sonra incelemeye konu edilen yılların her biri için, her aydan, iki gün yine sistematik rastlantısal örneklem yoluyla belirlenmiştir (k= 14, k+1). Her yılın ilk pazartesi gününden başlayarak alınan örneklem doğrultusunda çalışmada toplam 197 gün inceleme dönemini oluşturmuştur.

2. Gazete içeriğinin belirlenmesi: Çalışmada basında sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimini ortaya koymak amacıyla, incelemeye konu olan dönemde Türkiye'de yayımlanan günlük gazeteler arasından Hürriyet, sağlık haberciliğinin gelişiminin ortaya konulması anlamında yargısal biçimde örnek gazete olarak seçilmiştir. Bu gazetenin seçilmesinin başlıca nedenleri şunlardır:

Öncelikle, tirajı yüksek gazetelerin kamuoyunun en çok okuduğu gazeteler olduğu varsayımından da hareketle inceleme döneminde yaygın günlük basında tirajı en yüksek üç gazete Basın İlan Kurumu'ndan alınan veriler doğrultusunda belirlenmiştir. Bu bağlamda, içerik analizine konu edilen 1988 yılından 2009 yılına dek geçen sürede yalnızca Hürriyet gazetesinin hep tirajı en yüksek ilk üç gazeteden biri olduğu ortaya çıkmıştır.

Hürriyet gazetesi 1 Mayıs 1948 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Başlığında "Günlük Müstakil Siyasi Gazete" ibaresi ile çıkan gazete, kurucusu Sedat Simavi'nin ifadesiyle "halkın faydası için lüzumu halinde taraf tutacak, fakat müstakil olduğu için hiçbir zaman tuttuğu tarafın aleti olmayacaktır" (İnuğur,1992: 232). 2. Dünya Savaşı sonrası ülkede çok partili düzene geçildiği ve siyasi tartışmaların gazete sayfalarında yer bulduğu bir dönemde Hürriyet'in ilk sayısı "tarafsızlık ve bağımsızlık" ilkesinin bir göstergesi olarak İnönü ve Celal Bayar'ın yazı ve resimleriyle çıkmıştır (İnuğur, 1992: 232). Gazetenin imtiyaz sahibi olan Simavi'nin aynı zamanda başyazarı olduğu

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Hürriyet'in ilk yazı işleri müdürü Semih Tiryakioğlu'dur. Yazı işleri kadrosu ise Hikmet Feridun Es, Tahsin Öztekin, Refik Halid Karay ve Hasan Bedreddin'den oluşmaktadır (Şapolyo, 1971: 242).

Türk basınının öncü kuruluşundan biri olan Hürriyet o güne kadar Türk basınında var olmayan farklı biçimsel özellikleri ve teknolojik yatırımları ile öne çıkmıştır. İlk yıl 8 ila 12 sayfa olarak yayınlanan gazetede bilimsel makalelerin ve uzun yazı dizilerinin yerine her kesimden okuyucunun ilgisini çekebilmek amacıyla iç sayfalarda resimli romanlara, röportaj ve fıkralara yer verilmiştir (Şapolyo, 1971: 242). Diğer bir yenilik ise haberlerin fotoğrafla desteklenmesidir (İnuğur, 1992: 233). Polis adliye vakalarını, ünlülerin yaşantıları gibi magazin konularını işleyen gazete iyi bir fotoğraf ekibi kurarak sansasyonel üslubunu bol görsel materyalle beslemiştir. Baskı kalitesi ve fotoğraflarıyla göz dolduran Hürriyet'in içeriği bu dönemde "fikir gazeteciliğinin mesleki kurallarını ilke edinmiş olan gazeteciler" tarafından "evet zarf budur, gerçekten albenilidir ama ya mazruf? (…) Hürriyet'in içi bir şapel sükûnetini, kabristan sessizliğini anımsatıyor ve ses veren tek bir yazı göremiyorduk" cümleleriyle eleştirilmiştir (Faik, 2001: 244).

Eleştirilere rağmen yayınlandığı ilk yıl tirajı 30 bin olan Hürriyet yıldan yıla gelişen ve tirajını yükselten bir gazete olmuştur. Modern baskı makinelerinin yanı sıra kendisine ait bağımsız dağıtım örgütü kuran gazete rakiplerine bu şekilde üstünlük sağlamıştır (Topuz, 2003: 187). 1948 yılında Londra olimpiyatlarına ekip gönderen ve foto muhabiri Ali Ersan'ın gönderdiği fotoğrafları gazetenin arka sayfasında okuyucuya sunan Hürriyet o güne kadar görülmemiş bir tiraj başarısı yakalayarak 51 bin satış yapmıştır. Gazetenin tirajı 1949'da 56 bine, 1950'de 83 bine daha sonra ise yarım milyona ulaşmıştır (İnuğur, 1992: 233).

Hürriyet, kurucusu Sedat Simavi'nin 11 Aralık 1953 tarihinde ölümünden sonra oğulları Haldun ve Erol Simavi başkanlığında büyümeye devam etmiş; gazetenin yönetimini babasının ölümünden sonra ABD'de gazetecilik eğitimi almış olan Haldun Simavi yürütmüştür. Gazetenin geleneklerinin oturmasına etkili olan Haldun Simavi kardeşiyle arasında baş gösteren anlaşmazlıklar nedeniyle 1971 yılında bir daha geri dönmemek üzere Hürriyet'ten ayrılmıştır (Barutçu, 2012). Türk basınında holding yapılaşması ilk

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

kez Simavi ailesi tarafından 1968 yılında kurulan Hürriyet Holding ile olmuştur. Haldun ve Erol Simavi'nin ve çocuklarının eşit hisse sahibi olduğu Hürriyet Holding, Haldun Simavi'nin ayrılışından sonra Hürriyet'teki hisselerini peyderpey Erol Simavi'ye devretmesiyle Erol Simavi'nin yönetimine geçmiştir (Barutçu, 2012). Erol Simavi'nin yönetimini devraldığı Hürriyet, 1970'li yıllarda farklı şehirlerde yeni basımevleri kurmuş; Ankara'da Kavaklıdere bürosunu faaliyete geçirmiştir. Nezih Demirkent'in genel yayın yönetmenliğini yaptığı bu dönemden sonra 1981 yılında bu göreve Çetin Emeç getirilmiştir (Topuz, 2003: 267). Emeç, 1984 yılında istifasını sunarak Milliyet gazetesine geçmiş ancak 2 yıl sonra 1986 yılında görevine geri dönmüştür. 1989 yılında genel yayın yönetmenliğine Rahmi Turan getirilmiş, 1990'da ise gazetenin Ankara temsilcisi Ertuğrul Özkök bu görevi devralmıştır (Barutçu, 2012).

Erol Simavi 1993 yılında ise Hürriyet gazetesinin %25'lik hissesini İktisat Bankası'nın sahibi Erol Aksoy'a satmıştır. Gazete daha sonra 28 Haziran 1994'te Milliyet gazetesinin sahibi Aydın Doğan'a satılmıştır. Aslen müteahhitlik ve ticaretle uğraşan Aydın Doğan'ın basın alanına yatırımı 1979 yılında Ercüment Karacan'dan Milliyet gazetesini satın almasıyla başlamış; Hürriyet gazetesini satın almasıyla birlikte Doğan basın alanındaki iki öncü kuruluşa da sahip olmuştur (Adaklı, 2006: 271-276). Hürriyet gazetesinde böylece geleneksel gazetecilik sahipliğinden yeni sahiplik yapısına geçiş yaşanmıştır.

Türk basınının "amiral gemisi" olarak tanımlanan Hürriyet gazetesi halen Doğan Yayın Holding bünyesinde yayınlanmaktadır. Gazetenin 17 Nisan 1990 tarihinde genel yayın yönetmenliğine getirilen Ertuğrul Özkök 1 Ocak 2010 tarihinde görevinden istifa etmiş; görevi Ankara temsilcisi Enis Berberoğlu devralmıştır.

Hürriyet gazetesi örneklemi içinde gazetenin bazı süreli ekleri de (Kelebek, Kelebek Cumartesi, Kelebek TV, Hürriyet Seyahat, Hürriyet Cuma, Hürriyet Cumartesi, Hürriyet Pazar ve Hürriyet Tatil) sınırlılık dışında tutulmamış, çalışma kapsamında içerik analizine konu edilmiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Çalışmada 1988, 1991, 1994, 1997 ve 2000 yıllarına ait gazeteler için Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve Milli Kütüphane gazete arşivlerinden yararlanılmıştır. Ancak her iki kütüphanede de bulunmayan bazı gazetelere erişmek mümkün olmamıştır. Söz konusu gazeteler şunlardır: 18 Mayıs 1988 tarihli Hürriyet gazetesi, 19 Ocak 1988, 18 Mayıs 1988, 2 Haziran 1988, 31 Ağustos 1988, 15 Eylül 1988, 7 Ocak 1991, 22 Ocak 1991, 8 Mart 1991, 19 Ekim 1991, 3 Aralık 1991 ve 17 Şubat 2000 tarihli kelebek ekleri ile 20 Haziran 2003 tarihli Hürriyet Cuma ve 20 Şubat 2003 tarihli Hürriyet Seyahat ekleri.

Çalışmanın 2003, 2006 ve 2009 yılına ait gazetelerindeki haberleri ise PR Net medya takip şirketi aracılığıyla elde edilmiştir. Medya takip şirketinin internet sitesi üzerinden "Doktor", "Hasta", "İlaç", "Sağlık" ve "Tedavi" anahtar kelimeleri ile Hürriyet ana gazete ve Kelebek eki üzerinde yapılan tarama sonuçları her sene ve her anahtar kelime için ayrı klasörler haline getirilmiştir. Daha sonra bu klasörler araştırmada incelenmek üzere belirlenmiş günlere göre yeniden düzenlenerek, anahtar kelimelere göre ayrılmış olan klasörler birleştirilmiştir. Böylece her seneye ait klasörün içerisinde günler bazında ana gazete ve Kelebek ekinde 5 anahtar kelime ile yapılan tarama sonuçlarına erişilmiştir. Aynı gün içerisinde, aynı metnin birden fazla anahtar kelimeyi içermesi nedeniyle eleme yapılmıştır. Eleme sonrası anahtar kelimeleri içeren toplam 1559 metin tespit edilmiştir. Yapılan incelemede bu metinlerden 514'ünün sağlık haberi, sağlık köşesi veya sağlıkla ilgili bir konuyu ele alan köşe yazıları ile bilgilendirici metinler olduğu belirlenmiştir. 2003, 2006 ve 2009 yıllarında Kelebek eki dışında yayınlanmış (Kelebek Cumartesi, Hürriyet Seyahat, Hürriyet Cuma, Hürriyet Cumartesi, Hürriyet Pazar) "diğer süreli ekler" için ise Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve Milli Kütüphane arşivlerinden yararlanılmıştır.

Sonuç olarak, belirlenen zaman aralığı ve ulaşılabilen gazeteler doğrultusunda Hürriyet ana gazetesi ve süreli eklerinde tespit edilen toplam 1182 sağlık haberi, köşe yazısı ve bilgilendirici metin içerik analizi uygulamasına konu edilmiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın araştırma soruları doğrultusunda, araştırma modeli, evren ve örneklem başlıkları altında ayrı ayrı açıklanan yöntemlere ilişkin verilerin toplanması ve analizi yine ayrı başlıklar halinde şöyle açıklanabilir:

i. Atölye Çalışması

Atölye çalışması kapsamında gerçekleştirilen ve yaklaşık olarak 3 saat süren 4 ayrı oturum video kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiştir. Kayıtlar daha sonra her bir oturum için projede görevli iki bursiyer tarafından ayrı ayrı deşifre edilmiştir. Çalışmada, proje kapsamında gerçekleştirilen atölye çalışmasının "Sağlık haberi nedir, ne değildir?" konulu ilk oturumu ile "Sağlık Haberciliği Alanında Uzmanlaşma ve Eğitim" başlıklı 2. oturumuna ait deşifreler, çalışmanın araştırma sorularının yorumlanması aşamalarında kullanılmıştır.

ii. Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler

Çalışma kapsamında ulaşılan toplam 22 medya ve sağlık profesyoneli ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler İstanbul ve Ankara illerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı proje kapsamında hazırlanan ve Ek 2'de sunulan görüşme formu temel alınmıştır.

Görüşme süresince görüşülen kişinin bilgi verebileceği özel alan da gözetilerek çalışmanın amaç soruları doğrultusunda yeni sorular yöneltilmiştir. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler 2010 yılı Mart ayında başlamıştır. Yüz yüze yapılan görüşmelerde ses kaydı alınan ve yaklaşık olarak 40 dakika ile 60 dakika arasında değişen sürelere sahip konuşmalar gerçekleştirilmiştir. Söz konusu görüşmelerin deşifreleri ise hemen görüşmelerin ardından gerçekleştirilmiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

iii. İçerik Analizi

İçerik analizi uygulaması, "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı projede kullanılan kodlama kılavuzu esas alınarak ve bu çalışmanın araştırma soruları bağlamında yeniden düzenlenerek geliştirilmiştir. Söz konusu kodlama kılavuzu Ek 3'de sunulmaktadır.

Çalışmada incelenmek üzere 8 yıl ve Hürriyet ana gazetesi ile süreli ekleri belirlenmiştir. Bu doğrultuda kodlama kılavuzunda öncelikle yazının yayın tarihine yer verilmiştir. Yazılar ele alınan her sene için birden başlayarak numaralandırılmıştır. Sağlık konulu yazıların hangi oranda ana gazetede, hangi oranda eklerde yer aldığının belirlenebilmesi amacıyla yayın türü kategorisinde ana gazete ve süreli eklere yer verilmiştir. Diğer yandan bölgesel olarak çıkan ekler sadece o bölgedeki okurlara ulaşması nedeniyle ile kapsam dışı tutulmuştur. Bölgesel eklerin yanında çalışmanın konusu dışında kalan Hürriyet İnsan Kaynakları ve Oto Yaşam gibi süreli ekler de sınırlılıklara dâhil edilmiştir.

Bir gazetenin haber hiyerarşisini belirleyen unsurlar, haberin hangi sayfada ve sayfanın neresinde (sayfadaki konumu) ve hangi büyüklükte yayınlandığı ile tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada birinci sayfada gazete logosunun üzerinde ve yanında yer alan haberler "sürmanşet", logonun hemen altında en büyük puntolu başlığa sahip haber ise "manşet" haberi olarak ele alınmıştır. Sayfa yatay olarak üçe bölünmüş; yazının yoğun olduğu alana göre "üst", "orta" veya "alt kısım" şeklinde kodlama yapılmıştır. Yazının yoğunlukla yer aldığı kısma göre karar verilemediği durumlarda ise başlığın başlangıcına göre değerlendirme yapılmıştır.

Yazıların sayfada kapladığı alanın belirlenmesinde tam bir gazete sayfası 64 birim olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda yarım sayfa 32 birim, çeyrek gazete sayfası 16 birim, çeyreğin yarısı 8 birim, çeyreğin çeyreği ise 4 birim olarak kodlanmıştır. İki spotluk haberler 2 birim, tek spotluk haberler veya sadece haberin anonsuna yer verildiği durumlar ise 1 birim olarak kabul edilmiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Haberin menşei haberin çıkış yeridir. Çalışmada sağlık konulu yazıların menşeini belirlemek üzere 9 alt kategoriye yer verilmiştir. Bu doğrultuda istihbarat servisi, ekonomi servisi vb. tarafından yapılan haberler "kurumun kendisi" olarak ele alınmıştır. Ayrıca Hürriyet gazetesinde Hürriyet Haber Ajansı (HHA) veya daha sonraki adıyla Doğan Haber Ajansı (DHA) şeklinde kurumun kendisine ait haber ajansları da yine kurumun kendisi olarak kabul edilmiştir. Dış haberler servisi ise aslen kurum içerisindeki servislerden biri olmasına rağmen ayrı bir kategori olarak ele alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgular, dış haberler servisi kaynaklı sağlık haberlerinin varlığına ve genellikle çeviri olan bu haberlerle ilgili olarak sağlık muhabirlerinin yaşadığı sorunlara işaret etmektedir. Bu nedenle çalışma kapsamında incelenecek sağlık haberlerinin ne kadarının dış haberler servisi çıkışlı olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 1988 yılında Hürriyet Roma, Hürriyet Berlin gibi gazetenin yurt dışı bürolarından bildirilen haberlerin menşei dış haberler servisi olarak kodlanmıştır. Haberin menşei ajanslar da olabilmektedir. Çalışmada Reuters, AP gibi ajanslar "yabancı haber ajansları" olarak değerlendirilirken Anadolu Ajansı, Cihan Haber Ajansı, İhlas Haber Ajansı gibi yurt içinde bulunan haber ajansları ise "yerli haber ajansları" olarak ele alınmıştır.

Sağlık ile ilgili bir yazının sağlık haberi olarak nitelendirilmesinde muhabirin imzası çalışmanın 3. bölümünde ele alındığı gibi önemli görülmektedir. Bu doğrultuda muhabirin imzası çalışmada ayrı bir kategori olarak eklenmiş; sağlık haberlerinde hangi oranda muhabirin imzasına yer verildiğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Haberde muhabirin adının belirtildiği durumlarda "muhabirin adı" haberin menşei olarak kodlanmıştır. Sağlıkla ilgili bilginin verildiği yazı bir köşe yazısı ise menşei yazıyı yazan köşe yazarının kendisidir. 1988 yılında "Serbest Kürsü" gibi vatandaş görüşlerinin aktarıldığı köşelerde ise vatandaşın kendisi köşe yazarı olarak ele alınmıştır. Sağlık köşeleri de aslen köşe yazısı olduğundan menşei köşe yazarının kendisidir. Sağlık haberlerinin menşei ayrıca yabancı ve yerli yayınlar da olabilmektedir. Newsweek, Daily Telegraph, vb. gibi yabancı dergi ve gazeteler "yabancı yayın" olarak kodlanırken, Milliyet gazetesi, Bilim Teknik dergisi vb. gibi yerli gazete veya dergiler ise "yerli yayın" olarak ele alınmıştır. Haberin menşei olarak

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

hem yabancı bir ajans hem de yerli yayın gibi birden fazla kategorinin olduğu durumlarda öne çıkan 2 kategori kodlanmıştır.

Çalışmada sağlık konulu yazıların türlerini belirlemeye yönelik olarak ise 5 alt kategoriye yer verilmiştir. Çalışmanın 3. bölümünde ayrıntılarıyla yer verildiği gibi, sağlık haberinin niteliklerine sahip olan yazılar sağlık haberi olarak değerlendirilmiştir. Anonsu birinci sayfa veya arka kapakta olan ve devamı iç sayfalarda verilen haberler ise "devamı da olan haber" şeklinde kodlanmıştır. Sağlık haberciliğini tanımlayarak niteliklerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada sağlıkla ilgili bir konuyu işleyen köşe yazıları köşe yazısı olarak kabul edilmiş; ancak "aslen bir köşe yazısı olmakla birlikte" ayrı bir kategori olarak "sağlık köşesi" eklenmiştir. Çalışmada sadece sağlık konusunu ele alan, süreklilik arz eden, sağlık konusunda bir uzman veya bir sağlık muhabiri tarafından hazırlanarak uzman görüşlerine yer veren köşe yazıları "sağlık köşesi" olarak ele alınmıştır. "Osman Müftüoğlu ve Yaşasın Hayat Ekibi" tarafından hazırlanan "Yaşam Reçeteleri" başlıklı sağlık köşesi gibi birden fazla sağlık konusunun ele alındığı sağlık köşelerinde her bir metin ayrı bir başlıkla verildiğinden (sağlıkla ilgili farklı bir konuyu ele aldığından) ve konuyu aktaran uzman farklı olduğundan bu metinlerin her biri ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Sağlıkla ilgili bilgiler okurlara haberlerde, köşe yazılarında verilebildiği gibi sağlıkla ilgili bilgilendirici kısa metinler yoluyla da verilebilmektedir. Bu metinleri haberden ayıran nokta ise haberin unsurlarından yoksun olmasıdır. Bir haberi oluşturan unsurlar 5N1K şeklinde formüle edilen "ne, kim, nerede, ne zaman, neden ve nasıl" sorularının yanıtından oluşmaktadır. Bilgilendirici metinler ise bir konu hakkında sunulan özet bir bilgi şeklindedir. Bu bilgiler ise herhangi bir kaynaktan erişilebilecek türden bilgilerdir. Çalışmada "brokolinin faydaları" başlığı altında birkaç cümleden oluşacak biçimde verilen sağlık bilgisi "bilgilendirici metin" olarak ele alınmıştır. Bu metinler yoluyla da halka sağlık bilgisi verildiğinden bilgilendirici metin kategorisi çalışmaya dâhil edilmiştir.

Sağlık haberini tanımlamayı ve niteliklerini belirlemeyi amaçlayan çalışmada yazıların konu türü ayrı bir kategori olarak eklenmiştir. Sağlık konulu yazılar çok çeşitli konuları

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

kapsaması nedeniyle 6 alt kategoride değerlendirilmiştir. Öne çıkan ilk 3 konu türünün kodlandığı çalışmada tıp anabilim dallarından biriyle ilgili bilgi veren, halk sağlığı ile ilgili bir olayı konu edinen, tanı tedavi yöntemlerinden bahseden vb. sağlık konulu yazılar genel-sağlık kategorisini oluşturmuştur. Ağırlıklı olarak güzellik, bakım, kozmetik, egzersiz, sağlıklı yaşam konularını ele alan ya da ünlülerin sağlık durumlarına ilişkin bilgiler veren magazinsel yazıların türü sağlık- magazin olarak değerlendirilmiştir. Hastaneler, klinikler, sağlık merkezleri, ilaç, tıbbi ürün veya tıbbi cihaz firmaları vb. gibi sağlık alanında hizmet sunan her tür kurumun finansal, tıbbi yatırımlarına ilişkin konular sağlık-ekonomi kategorisini oluşturmuştur. Sağlık Bakanlığı veya hükümet tarafından gerçekleştirilen tasarruflar, sosyal güvenlik sisteminin ekonomik boyutu, sağlık hizmeti alanları ve sağlık çalışanlarını ilgilendiren her tür ekonomik önlem ve düzenleme gibi konuların yanında sağlık alanında yaşanan yolsuzluk ve usulsüzlüklerin konu edildiği yazılar sağlık-ekonomi olarak kodlanmıştır. Sağlık-hukuk alt kategorisi ise sağlık kurumları, sağlık çalışanları ve sağlık hizmeti alanları ilgilendirebilecek her türden yasal düzenlemeye ilişkin yazılarda tercih edilmiştir. Sağlıkla ilgili bilgilendirmenin ötesinde örtülü reklam ve tanıtım içeren yazılar ise advertorial (tanıtım içerikli) olarak ele alınmıştır. Sağlık-adliye alt kategorisi ise öncelikli olarak Adli Tıp anabilim dalı kapsamındaki otopsi, DNA testi, tecavüz vakaları gibi olayları konu edinen yazıların konu türü olarak kodlanmıştır. Bunlara ek olarak, hastalar ve sağlık çalışanlarının karşılaştıkları mağduriyet, taciz, fiziksel/sözel saldırılar vb. nedenlerle adli yollara başvurmalarını konu edinen yazılar da sağlık-adliye türü olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada yer verilen diğer bir ayrım ise özel/kamu sektörü ayrımıdır. Medya profesyonelleriyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler sağlık haberciliğinde ticarileşme olgusuna ve buna paralel olarak özel sağlık sektörüne ilişkin haberlerde artış olduğuna işaret etmiştir. Bu çerçevede çalışmada incelenen sağlık konulu yazıların hangi oranda kamu sağlık sektörü hangi oranda özel sağlık sektörü ile ilgili olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. "Özel/kamu" kategorisi altında 4 ayrı alt kategoriye yer verilmiş, yazının herhangi bir sağlık sektörüne ilişkin bilgi vermediği, özel olarak sektöre atıf yapılmadığı durumlarda "Diğer/belirsiz/ilgisiz" alt kategorisi kodlanmıştır. Bu çerçevede örnek vermek gerekirse, obezite konulu bir yazıda hastalık hakkında

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

genel bilginin verilmesi ve teşhis tedaviye ilişkin genel anlatımların yer alması durumunda "Diğer/belirsiz/ilgisiz" şeklinde kodlama yapılırken; obezite tedavisinin X sağlık kuruluşunda ne şekilde yapıldığına ilişkin bilgilerin yazıda öne çıkarılarak anlatıldığı durumlarda sektöre ilişkin kodlama yapılmıştır. Özel sağlık kuruluşları olarak tanımlanabilecek özel hastaneler, klinikler, özel sağlık merkezleri, muayenehaneler, ilaç firmaları vb. gibi kurumlarla ilgili yazılar "özel sektör ile ilgili" şeklinde değerlendirilmiştir. Kamu sağlık sektörü ise kamu hastaneleri, sağlık ocakları, dispanserler, vb. gibi kuruluşları kapsamaktadır. Yazıda her iki sektöre ilişkin bilgilendirmenin yapıldığı durumlarda ise "her iki sektörle de ilgili" şeklinde kodlama yapılmıştır.

Haber kaynağı metinde açıklamasına başvurulan, görüş alınan, tırnak içerisinde sözlerine yer verilen kişidir. Çalışmada sağlık haberlerinde değinilen en önemli ilk 5 kaynak Ek 3'de yer alan kodlama kılavuzunda örnekleri belirtilen biçimde kodlanmıştır. Yazı türü köşe yazısı ya da sağlık köşesi olan metinlerde kaynak köşe yazarının kendisidir. Haber kaynağının belirtilmediği veya "uzmanlar", "doktorlar" gibi genel ifadelerin kullanıldığı haberlerde haber kaynağı "belirtilmemiş/yok" olarak değerlendirilmiş; spesifik olarak sağlık alanında bir uzmanın bilgi vermesi esas alınmıştır. Haber kaynağının hem tıp doktoru hem de sağlık alanındaki bir sivil toplum kuruluşu temsilcisi olduğu durumlarda ise haber kaynağı sivil toplum örgütü temsilcisi sıfatıyla ele alınmıştır. Örneğin Türk Tabipleri Birliği başkanının habere kaynaklık etmesi durumunda sivil toplum örgütü temsilcisi sıfatı gözetilmiştir. Sağlık haberlerine kurumlardan yapılan açıklamalar da kaynaklık edebilmektedir. "Sağlık Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre…" şeklindeki cümlede haber kaynağı Sağlık Bakanlığı olarak ele alınmıştır. 2006 yılında yaşanan Kuş Gribi ya da 2009 yılında yaşanan Domuz Gribi salgınları döneminde geçici olarak Sağlık Bakanlığı bünyesinde oluşturulan "Kuş Gribi Ulusal Koordinasyon Merkezi" ya da "Domuz Gribi Pandemi Bilim Kurulu" gibi kurulların yaptığı açıklamalar için haber kaynağı Sağlık Bakanlığı olarak kodlanmıştır.

Açıklanması gereken diğer bir kategori ise kaynağı belirtilmemiş araştırma bulgusudur. "ABD'de yapılan bir araştırmaya göre…" şeklinde belirsizlik barındıran ifadeler "kaynağı belirtilmemiş araştırma bulgusu" olarak ele alınmıştır. Haberde verilen

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

bilginin bir dergi ya da başka bir gazeteye dayandırılması durumunda, haber kaynağı yerli/yabancı yayın olarak kodlanmıştır. Sağlık alanı ile ilgili olmayan tüm kaynaklar "diğer" kategorisi altında değerlendirilmiştir. Örneğin, Sağlık Bakanlığı dışındaki diğer bakanlıkların temsilcileri, siyasal parti temsilcileri, sporcular, teknik direktörler, Cumhurbaşkanı, Başbakan, yerel yönetimler/temsilcileri ve ünlüler bu kapsamda sayılabilir. Ünlü kişilerin habere kaynaklık etmesi özellikle sağlık-magazin türü haberlerde sıkça karşılaşılan bir durumdur. Ünlülerin haberde hasta konumunda olmaları durumunda "hastanın kendisi" şeklinde kodlama yapılmıştır.

Çalışmanın 3. bölümünde de ayrıntılarıyla açıklandığı gibi sağlık haberlerine uzman bir kişinin kaynaklık etmesi sağlık muhabirleri tarafından sağlık haberinin öncelikli niteliklerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda çalışmada sağlık konulu yazılarda verilen bilgilerin hangi oranda bir uzmanının görüşüne dayandığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Sağlıkla ilgili bilgilendirmenin tıp ve sağlık alanında uzman bir kişi veya bu alanın tarafları olarak tanımlanabilecek Sağlık Bakanlığı, İl Sağlık Müdürlükleri, sağlık alanı sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri olması durumunda "uzman görüşü var" şeklinde kodlama yapılmıştır. Diğer yandan, yazıda bilgi veren, görüş bildiren kişilerin hasta, hasta yakını, tıp konusunda uzman olmayan bir köşe yazarı, hukukçular gibi sağlık ve tıp alanında uzmanlığı olmayan kişilerce yapılması durumunda "uzman görüşü yok" alt kategorisi tercih edilmiştir. Çalışmada ayrıca, yazıda verilen sağlık bilgisinin "kaynağı belirtilmemiş bir araştırma bulgusu"na dayandırıldığı ya da "doktorlar, uzmanlar…" gibi genelleştirilmiş ifadelere yer verildiği ancak spesifik olarak uzmanın görüşüne yer verilmediği durumlarda da yazıda "uzman görüşü yok" şeklinde değerlendirme yapılmıştır.

Çalışmada yer verilen diğer bir kategori ise uzmana yönlendirmedir. Bu kapsamda yazılarda "doktorunuza danışınız", "muayene olunuz", "kontrollerinizi yaptırınız" vb. gibi ifadelerinin yer aldığı durumlarda "uzmana yönlendirme var" alt kategorisi tercih edilmiştir.

Sağlık konulu yazılarda değinilen başlıca kurumları belirlemeye yönelik olarak adı geçen kurumlar kategorisi altında 33 alt kategoriye yer verilmiştir. Bu doğrultuda

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

yazılarda değinilen en önemli ilk 3 kurumun adı kodlama kılavuzunda örnekleri belirtilen biçimde kodlanmıştır. Kodlamada haberin kaynaklarının bağlı bulunduğu kurumlara öncelik verilmiştir. Diğer bir deyişle, haber kaynağının Sağlık Bakanı olması durumunda adı geçen kurumlar kategorisine de Sağlık Bakanlığı kodlanmıştır.

Sağlık konulu yazılarda kullanılan dili ve anlatım özelliklerini tespit edebilmek amacıyla çalışmada dil/anlatım kategorisine yer verilmiştir. Dil/anlatım kategorisinde yer verilen 11 alt kategoriden öne çıkan ilk 3'ü kodlanmıştır. Bu bağlamda çalışmada günlük konuşma diliyle, sade ve herkesin anlayabileceği şekilde açık bir şekilde yazılan yazıların dili "halk dili anlaşılır" olarak kabul edilmiştir. Sağlık ve tıp alanına özgü kavramların, tıbbi terimlerin, hastalıkların veya tedavi şekillerinin latince isimlerinin kullanılması durumunda ise yazının dili "teknik/bilimsel" olarak kodlanmıştır. Ancak hastalık adlarının veya kavramlarının yazı içerisinde açıklamasının yapıldığı durumlar bunun dışında tutulmuştur.

Çalışmada hasta ve yakınlarının mağduriyetlerine, sağlık sisteminden kaynaklanan sorunlarına, şikâyet ve taleplerine yer verildiği ya da bir kişinin hastalığının duygusal bir temelde öyküleştirilerek veya dramatize edilerek anlatıldığı yazılarda dil/anlatım "öyküleyici/dramatik" olarak ele alınmıştır. İşlenen konunun magazinelleştirilerek veya sansasyonel bir şekilde verildiği yazılarda ise yazının dili/anlatımı "magazinel/sansasyonel" kabul edilmiştir. Sağlık sistemindeki sorunlar, sağlık hizmetiyle ilgili hak ihlalleri, skandallar, yolsuzluklar vb. gibi konularda eksikliklerin dile getirilmesi, yanlış uygulamalara dikkat çekilmesi gibi aktarımlarda ise "eleştirel" anlatım tercih edilmiştir. Eleştirel bir anlatımın ötesinde kişi veya kurumları yargılayan türde anlatımlara yer verilen yazılarda "yargılayıcı" alt kategorisi tercih edilmiş, kişi veya kurumların başarılarından övgüyle söz eden yazılar ise "takdir edici/övücü" şeklinde değerlendirilmiştir.

"Reklam/tanıtım" alt kategorisinde ise sağlık konulu yazılarda halkı sağlık konusunda bilgilendirmenin ötesinde bir kişi ya da kurumun açık ya da örtük tanıtımının yapılıp yapılmadığı, yazıya konu olan kişi veya kuruma yönlendirmenin olup olmadığı dikkate alınmıştır. Okuyucuya hastalıkların tedavisi veya daha sağlıklı ve kaliteli bir hayat

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

sürdürülebilmesi için neler yapılması gerektiğine ilişkin bilgilerin verildiği yazılarda "tavsiye veren", nelerin yapılmaması gerektiği veya nelere dikkat edilmesi gerektiğine yer veren yazılar ise "uyarıcı" olarak değerlendirilmiştir. "Umut verici" alt kategorisi ise sağlık alanında yaşanan buluş ve keşiflerin, yeni tanı ve tedavi tekniklerinin vb. konuların ele alındığı ve okuyucuyu bilgilendirmenin ötesinde onda beklenti yaratacak bir anlatıma yer verilen yazılarda tercih edilmiştir.

Yazılarda hangi konuların işlendiğinin tespit edilmesi amacıyla ise temalar kategorisi altında 75 alt kategoriye yer verilmiştir. Öne çıkan en önemli ilk 5 tema Ek 3'de yer verilen kodlama kılavuzunda örnekleri belirtildiği şekilde kodlanmıştır.

Kodlama süreci, Ek 4'de sunulan kodlama formu çerçevesinde araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Kodlama işleminin ardından, içerik analizinde sınıflama işleminin tutarlılığının sağlanması amacıyla gerçekleştirilen kodlayıcılar arası güvenirlik testi yapılmıştır. Çalışmada güvenirlik testinin uygulanması için örneklem olarak alınan 1182 yazının ¼'ü olan 296 yazı daha önce benzer bir çalışmada görev alan bir kodlayıcı tarafından yeniden kodlanmıştır. Araştırmacı ve kodlayıcı arasındaki uyum her bir kategori için Poindexter ve Mc Combs'un (2000: 203) ifade ettiği formül çerçevesinde hesaplanmıştır.

Kodlayıcılar arası uyum = 2 x (Üzerinde uzlaşılan kodlama sayısı) /
Birinci kodlayıcı tarafından yapılan kodlama sayısı +
İkinci kodlayıcı tarafından yapılan kodlama sayısı

İçerik analizi kodlama işleminin ardından veriler Sosyal Bilimler İstatistik Programı'nda (SPSS) işlenerek frekans analizleri ve çapraz tablolar elde edilmiştir. Tablolaştırma aşamasında anlamlılık sayısı temalar için 10, haber kaynakları ve adı geçen kurumlar için 5 kabul edilerek, bu değerlerin altında olan alt kategoriler "diğer" kategorisi altında değerlendirilmiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

3. Sağlık Haberciliği: Tanımı ve Nitelikleri

Sağlık haberciliği en temelde insan sağlığını ve yaşam kalitesini ilgilendiren her konuda yapılan habercilik faaliyetlerini kapsamaktadır. Literatürde sağlık haberciliği ve sağlık haberinin nasıl tanımlanabileceğine ilişkin net bir tanıma rastlanamamaktadır. Yurt içi ve dışı kaynaklarda yapılan taramada, sağlık haberciliğinin tanımından çok nitelikli bir sağlık haberciliğinin önündeki engellerin ne olduğu ve ideal bir sağlık haberciliğinin nasıl olması gerektiğine ilişkin görüşlerin öne çıktığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada öncelikle sağlık haberciliğini tanımlayabilmek ve niteliklerini ortaya koyabilmek amacıyla sağlık haberciliğinin ne olduğu ve hangi nitelikteki yayınların sağlık haberi olarak tanımlanabileceği sorularına yanıt aranmıştır.

Sağlık yayıncılığı üzerine TÜBİTAK (109K534) ve Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu'nun (1001E38) desteği ile yürütülen "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı projede toplam 138 sağlık ve medya profesyoneline "Sizce sağlık yayıncılığı nedir; nasıl tanımlanabilir?" sorusu yöneltilmiştir. Prof. Dr. Erkan Yüksel'in yürütücüsü olduğu ve araştırmacının da bursiyer olarak görev aldığı söz konusu projenin Görüşme Analizine Dayalı Araştırma Raporu 1 Ekim 2011 tarihli 3. Gelişme Dönemi Raporu'nda TÜBİTAK'a sunulmuştur. Projenin sonuç raporunun ise 2013'te tamamlanması planlanmaktadır.

Proje kapsamında görüşlerine başvurulan 138 kişiden 123'ü sağlık yayıncılığının nasıl tanımlanabileceği üzerine yöneltilen açık uçlu soruya cevap vermiştir.

Görüşlerine başvurulan 79 sağlık profesyonelinden (doktor, akademisyen, sağlık alanındaki sivil toplum kuruluşu yetkilileri, hemşire, eczacı, diş hekimi vb.) 73 kişi soruya yanıt verirken, 6 kişiye ise soru yöneltilmemiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 1. Sizce Sağlık Yayıncılığı Nedir; Nasıl Tanımlanabilir? (Sağlık)

	n	%
Sağlık konusunda insanları aydınlatan yayınlar (Halk sağlığını korumak, geliştirmek, farkındalık yaratmak, bilinç kazandırmak, uyarmak amaçlı yayınlar)	26	18,84
Medyada sağlıkla ilgili yapılan haberler	20	14,49
Halk sağlığı konusunda doğru şekilde bilgilendirme amacıyla uzmanlardan görüş alınan yayınlar	15	10,87
Sağlık alanında çalışan akademisyenlerin yayınları	13	9,42
Sağlık konusunda araştırma ve sonuçları, her türlü yenilik, yöntem ve gelişmeyi konu edinen yayınlar	10	7,25
Sağlıkla ilgili yeniliklerin ve basit sağlık ilkelerinin halka tanıtılması	9	6,52
İdeal sağlık yayıncılığı konusunda öneriler	7	5,07
Sağlık alanındaki gelişmeleri, sağlık çalışanlarının sorunlarını, yeni sağlık modellerini, hükümetlerin resmi ve sivil kuruluşların sağlıkla ilgili görüşlerini paylaştığı yayınlar	5	3,62
Gündemdeki sağlık aktivitelerini içeren yayınlar	4	2,9
Sağlık konusundaki sorunları, skandalları konu edinen yayınlar	2	1,45
Diğer yanıtlar	27	19,57
TOPLAM	**138**	**100**
Cevap veren kişi sayısı	**73**	
Cevap yok, yorum yok, kesin bilgim yok diyen kişi sayısı	**0**	
Sorulmayan kişi sayısı	**6**	

Kaynak: Yüksel, E., Kaya, A.Y., Doruk, S.K., Aydın, S, 2011: 19.

Tablo 1'de de sunulduğu gibi sağlık profesyonelleri tarafından verilen yanıtlar arasında % 18,84 (n=26) ile en öne çıkan ifade "Sağlık konusunda insanları aydınlatan yayınlar" olmuştur. Yirmi sağlık profesyoneli sağlık konulu yayınları "Medyada sağlıkla ilgili yapılan haberler" şeklinde tanımlarken (%14,49), 15'i ise "Halkı sağlık konusunda bilgilendirmek amacıyla uzmanların görüşlerine başvurulan" yayınları bu kapsamda ele almıştır (%10,87). Sağlık profesyonellerinden 13'ü ise sağlık konulu yayınların "Sağlık alanında çalışan akademisyenlerin yayınları" olduğunu belirtmiştir (%9,42).

Sağlık yayıncılığının ne olduğu sorusuna medya profesyonelleri tarafından verilen yanıtlar da sağlık profesyonellerinin yanıtlarıyla benzerlik göstermektedir. Görüşülen toplam 59 medya profesyonelinden 50'si kendilerine yöneltilen soruya cevap vermiş, 4'ü ise konu hakkında bilgisi olmadığını ifade etmiştir (Tablo 2).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 2. Sizce Sağlık Yayıncılığı Nedir; Nasıl Tanımlanabilir? (Medya)

	n	%
Sağlık konusunda insanları aydınlatan (Halk sağlığını korumak, geliştirmek, farkındalık yaratmak, bilinç kazandırmak, uyarmak amaçlı yayınlar)	32	36,78
Medyada sağlıkla ilgili yapılan haberler	15	17,24
Sağlık konusunda araştırmalar, sonuçları, her türlü yenilik, yöntem ve gelişmeyi konu edinen yayınlar	9	10,34
Sağlık alanında çalışan akademisyenlerin yayınları	7	8,05
Sağlık konusunda insan hikâyesini konu edinen yayınlar	2	2,3
Sağlık konusundaki sorunları, skandalları konu edinen yayınlar	2	2,3
Diğer yanıtlar	20	22,99
TOPLAM	**87**	**100**
Cevap veren kişi sayısı	**50**	
Cevap yok, yorum yok, kesin bilgim yok diyen kişi sayısı	**4**	
Sorulmayan kişi sayısı	**5**	

Kaynak: Yüksel, E., Kaya, A.Y., Doruk, S.K., Aydın, S, 2011:20.

Medya profesyonellerinin çoğunluğu da (n=32, % 36,78), sağlık profesyonelleri gibi sağlık yayıncılığını "Sağlık konusunda insanları aydınlatan yayınlar" olarak tanımlamıştır. Ağırlık kazanan diğer tanım ise "Medyada sağlıkla ilgili yapılan haberler" olmuştur (n=15, %17,24). Yedi kişi "Sağlık alanında çalışan akademisyenlerin yayınlarını" sağlık yayıncılığı olarak değerlendirmiştir. Medya profesyonellerinin sağlık yayıncılığının nasıl tanımlanabileceğine ilişkin verdikleri diğer yanıtlar ise sağlık yayıncılığında ele alınan konular bağlamında yapılan tanımları kapsamaktadır.

Sonuç olarak, sağlık ve medya profesyonelleriyle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulgular sağlık haberciliğinin en temelde insanları sağlık konusunda aydınlatma amacı taşıdığını ve halk sağlığı konusunda farkındalık yaratmak, bilinçlendirmek ve gereken durumlarda halkı uyarmak gibi önemli işlevlere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Öte yandan, hedef kitle açısından daha genel bir çerçeve ile sağlık haberciliğini tanımlamak da mümkündür. Sağlık haberciliği halka ve sağlık profesyonellerine yönelik olmak üzere iki temel alanda gerçekleştirilmektedir (Karaaslan, 2010; Ersoy 2010). Hedef kitleye göre yapılan bu ayrım alt başlıklar halinde detaylandırılabilir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

3.1. Sağlık Profesyonellerine Yönelik Sağlık Haberciliği

Kocabıyık'a göre (2010) sağlık profesyonellerine yönelik habercilik medikal dergiler ve medikal gazeteler aracılığıyla gerçekleştirilmekte ve bu yayınlar belirli kriterlere göre yayın yapan bilimsel dergilerin yanı sıra güncel olayların ve sağlık alanının yeniliklerinin sunulduğu popüler medikal dergileri de kapsamaktadır.

Sağlık profesyonellerine yönelik habercilik faaliyeti sağlık alanının sivil toplum kuruluşlarının yayınlarının yanı sıra özel girişim eliyle de yürütülmektedir. Çalışmanın gerçekleştirildiği yıl itibariyle, Türk Tabipleri Birliği tarafından 15 günde bir ücretsiz olarak yayınlanan Tıp Dünyası gazetesi, Sağlık ve Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası (SAĞLIK-SEN) tarafından yayınlanan Sağlık-Sen Dergi ve Sağlık-Sen gazetesi, Türkiye Sağlık ve Sosyal Hizmet Kolu Kamu Çalışanları Sendikası (Türk- Sağlık Sen) yayını Türk –Sağlık Sen Dergisi sağlık profesyonellerine yönelik olarak sağlık alanı sivil toplum kuruluşlarınca yürütülen haberciliğin örnekleri arasındadır.

Sağlık profesyonellerine yönelik habercilikte özel girişim eliyle yürütülen bir örnek ise 1999 yılında "sağlık profesyonelleri arasındaki iletişimi kuvvetlendirmek ve onları değişen sağlık sistemi hakkında bilgilendirmek" amacıyla kurulmuş olan Medi-Magazin haftalık tıp gazetesidir. Türkiye Klinikleri Yayınevi Grubu bünyesinde yayınlanan gazete, haftalık 20 binlik baskı sayısına sahiptir ve abonelik sistemiyle dağıtılmaktadır. Gazetenin genel yayın yönetmenliği görevini kurulduğu günden bu yana yürütmekte olan İbrahim Ersoy (2010), Medi-Magazin'in içeriğinin de sağlık profesyonellerine yönelik bir yayın olması itibariyle "sağlığın politikası, ekonomisi ve sağlıktaki gündem" üzerine olduğunu belirtmektedir.

Ersoy (2010), Medi-Magazin özelinde sağlık profesyonellerine yönelik haberciliğin halka yönelik habercilikten farklarını ise şu şekilde ifade etmektedir:

> Ben muhabir mülakatları yaparken hep şöyle derim: Acilde, acil serviste ölen, çok değişik bir şekilde ölen hasta bizim için haber değildir. Onlar hekimlerin her zaman gördüğü bir şeydir. Sen hekimlere yönelik haber

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> yapıyorsun, hekimlerin okuyacağı haber yapıyorsun, dilde halkın dilini kullanmazsın. Mesela bizim gazeteyi okuyan adamlar hiç sedef hastalığı diye bir şey okumazlar, yüksek tansiyon diye bir şey okumazlar. Hiper tansiyondur, Psoriasis'tir. Yani orada hekimlerin diliyle konuşuruz biz. Umut verici bir şey zaten yapamazsınız, gülerler size. Yani şöyle bir şey oldu, 'kansere çare bulundu' desen, zaten Medi-Magazin'i kimse okumaz. Umut verici şey zaten yoktur. Çok bilimsel bir şey de okumazsınız. Ortasını bulan, biraz daha entelektüel bir gazete okursunuz.

Ersoy'un da belirttiği gibi sağlık profesyonellerine yönelik habercilik ele aldığı konular bakımından olduğu kadar, haberde kullanılan dil ve üslupla da halka yönelik habercilikten farklıdır. Diğer yandan halkın uzmanlaşmış tıp dergilerine başvurmaması nedeniyle halka sağlık bilgisinin aktarılmasında ise medya temel bilgi kaynağı olarak kullanılmakta ve toplumu sağlık konularında uyarma konusunda önemli bir rol oynamaktadır (Kristiansen ve Harding, 1984: 364).

3.2. Halka Yönelik Sağlık Haberciliği

Halka yönelik sağlık haberciliği sağlık konusunda bilgi veren yaygın gazete haberlerinin yanı sıra sağlık dergileri, televizyonlarda yayınlanan sağlık programları ve internet üzerinden sağlık içeriği sunan web siteleri gibi geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Halka yönelik sağlık haberciliği hedef kitlenin eğitim düzeyi, sosyo demografik özellikleri gibi çok çeşitli unsurları gözetmesi bakımından sağlık profesyonellerine yönelik habercilikten farklıdır. Bu farklılıklardan ilki haberin dili ve anlatımı ile ilgilidir. Halka yönelik sağlık haberciliğinde tıbbi konuların anlaşılır bir dil ile aktarılması sağlık muhabirlerine göre dikkat edilmesi gereken öncelikli özelliktir.

Zaman gazetesi eski sağlık muhabiri Abdullah Dirican'a (2010) göre bir sağlık muhabiri "hekimden aldığı bilgiyi bütün okuyucu kitlesinin anlayabileceği bir şekle dönüştürerek, hekimle okuyucu arasında aracılık" görevini yerine getirmektedir. Haber Türk gazetesi sağlık muhabiri Deniz Biliroğlu (2010) ise hedef kitlenin "herkes, vatandaş" olması bakımından haberlerini "Ahmet amcanın anlayacağı şekilde" yazdığını ifade etmektedir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Anadolu Ajansı sağlık muhabiri Yeşim Sert Karaaslan (2010) da "vatandaşa kamu hizmeti ulaştırılması" nedeniyle haber dili ve anlatımının değişeceğine vurgu yaparak "Bu bir gazete ya da televizyon programı ise burada meme CA diye bahsedilemez, meme kanseri diye bahsedilir. Vatandaşın anlayabileceği, tıbbi terimlerin Türkçeleştirilmiş şekilde olduğu bir anlatım olmalıdır. Endikasyon, komplikasyon, infeksiyon gibi en basit kelimeleri bile vatandaş anlayamayabiliyor" demektedir.

Sağlık muhabirlerine göre sağlık haberlerinde dil ve anlatım özellikleri bakımından dikkat edilmesi gereken diğer bir unsur ise "magazinel, sansasyonel ve umut yaratıcı" ifadelerden kaçınılmasıdır. Dirican (2010) haber başlıklarının sansasyonel şekilde atılmasının özellikle hasta ve hasta yakınları üzerinde yıkıcı etkileri olabileceğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda Asuman Aydın Oruçoğlu (2010) ise sağlık habercilerinde kullanılan "her kelimenin" önemine işaret etmektedir:

> Sağlık haberini yazan kişinin yazacağı her kelimeye özen göstermesi gerekiyor. Söz uçar yazı kalır derler ya, özellikle basında çok daha önemli bu. Bir kelime bazen cımbızlanıp insanlar onun üzerinden çok yanlış şeyler yapabilir. O yüzden yaptığımız şeyin çok hayati bir şey olduğunu bilmemiz gerekiyor. Yaşamla ilgili bir şey olduğunu, doktor gibi.

Sonuç olarak, sağlık profesyonellerine yönelik habercilik daha ziyade sağlık politikaları, sağlık çalışanlarını ilgilendirebilecek hukuksal düzenlemeler, sağlık kurumlarıyla ilgili gelişmeler, tıbbı yenilik ve gelişmeleri ele alırken, halka yönelik sağlık haberciliği hedef kitlesinin çok geniş olması nedeniyle sağlıkla ilgili her tür konuyu işlemektedir.

3.3. Sağlık Haberi ve Nitelikleri

Sağlık haberinin nasıl tanımlanabileceği ve hangi nitelikteki haberlerin sağlık haberi olarak değerlendirilebileceği sorusu Türkiye'de ilk kez, bu çalışmada da kullanılmak üzere, "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı proje kapsamında organize edilen atölye çalışmasında tartışmaya açılmıştır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Anadolu Üniversitesi İstanbul- Aksaray Konukevinde 29-30 Nisan 2011 tarihlerinde dört ayrı oturum halinde gerçekleştirilen atölye çalışmasının ilk oturumunda "Sağlık haberi nedir, ne değildir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu bağlamda projenin 2010 yılı medya içeriğini konu alan içerik analizi uygulaması sırasında karşılaşılan ve üzerinde tereddüde düşüldüğü belirtilen 44 haber kupürü toplantıya katılanlara sunularak değerlendirmeleri alınmıştır. Söz konusu haber kupürleri Ek 1'de sunulmaktadır.

Aşağıda hangi nitelikteki yayınların sağlık haberi olarak tanımlanabileceği sorusuna yanıt olarak 44 haber kupürü üzerinde gerçekleştirilen tartışmalara yer verilerek bir haberin sağlık haberi olarak tanımlanabilmesinde hangi noktaların belirleyici olduğu ortaya konmaya çalışılacaktır.

1. Güzellik ile Hastane Buluştu: Atölye çalışmasında ele alınan ilk haber OXİMED LIFE adlı estetik güzellik merkezinin şube açılışıyla ilgilidir (Ek 1-1). Söz konusu haber katılımcılar tarafından sağlık haberi olarak nitelendirilmemiştir. Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) bir gazeteci olarak "ana gazeteyi" baz alacağını belirterek haberin yayınlandığı yere göre niteliğinin değişeceğini ifade etmiştir. Aydoğan'a göre 1 numaralı haber "reklam karşılığı yapılan barter ekinde" yer alıyorsa haber olarak değerlendirilmemelidir. Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) ise sağlıkla ilgili her yazının haber olarak nitelendirilemeyeceğini, özel sağlık kuruluşları veya PR şirketleri aracılığıyla gelen basın bültenlerinin "haber şeklinde yazılmış bile olsa" sağlık haberi olarak ele alınamayacağını ifade etmiştir. Haberin katılımcılar tarafından sağlık haberi olarak nitelendirilememesinin diğer nedenleri ise muhabirin imzasını taşımaması ve bir sağlık faaliyeti ile ilgili bilgi aktarmıyor olmasıdır. Aydoğan'a göre magazin sayfalarının ağırlıkta olduğu gazete eklerinde yayınlanan tanıtım içerikli haberler "sağlık muhabirleri nezdinde" sağlık haberi değildir.

2. Murat Polat Yazıyor Ankara'da Vahap Şahin İsimli Bir Doktor: Tartışmaya açılan 2. kupür köşe yazarı Murat Polat'ın Vahap Şahin isimli bir doktor hakkındaki yazısıdır (Ek 1-2). Yazı, Dr. Vahap Şahin'in mesleki başarılarından övgüyle söz etmektedir. Metin öncelikle "haber niteliği taşımadığı için" katılımcılar tarafından sağlık haberi

olarak nitelendirilmemiştir. Köşe yazısı niteliğindeki yazı subjektif olması ve bir fikir yazısı niteliği taşıması nedeniyle haber olarak ele alınmamıştır. Diğer yandan Milliyet gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) bir sağlık haberinin "kamuoyunu ilgilendiren kitlesel bir konuyu ele alması gerektiğini" belirtmiştir. Bir doktor hakkında bilgi ve övgü içeren yazının kamuoyunun genelini ilgilendiren bir bilgi taşımaması da sağlık konulu yazı olarak kabul edilmemesinin diğer nedenidir.

3. Sağlığını Koru, Kendini Sev: Etimesgut Belediyesi tarafından kendi personeline yönelik olarak düzenlenen "Mutlu Olmanın Yolları" konulu konferansı ele alan 3. haber metni katılımcılar tarafından sağlık haberi olarak nitelendirilmemiştir (Ek 1-3). Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) söz konusu haberin güncel yaşam kategorisinde değerlendirilebileceğini belirtirken, Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Yusuf Ziya Erarslan (2011) ise "içerisinde sağlık kelimesi geçen her yazının sağlık haberi olmadığını" ifade etmiştir.

4. Hayali Bir Haber ama Gerçek Olmasın /Yalçın Bayer: Atölye çalışmasında ele alınan 4. metin Yalçın Bayer'in köşesinde yer verdiği bir vatandaş görüşüdür (Ek 1-4). Söz konusu metin, Ankara'nın Sarıbeyler köyündeki telefon hattı problemine değinmekte ve buna dikkat çekebilmek amacıyla çoğunluğu yaşlı nüfusa sahip olan köyün acil bir sağlık sorununda dahi sağlık hizmetlerine ulaşamayacağına dair hayali bir örnek vermektedir. Milliyet gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) görüş sahibinin "doktor" olması ve sağlık sistemiyle ilgili bir sorunu dile getirmesi nedeniyle önem arz ettiğini belirtmiştir. Sağlık Hakkı Hareketi Derneği Başkanı Dr. Mustafa Sütlaş (2011) ise "sağlık hizmetine ulaşma ve yararlanma konusunda sıkıntıyı" dile getiren metnin sağlık haberi olarak değerlendirebileceğini ifade etmiştir.

5. Aynı Beyinden Düşünüyorlar: Atölye çalışmasında ele alınan 5 numaralı haber kupürü yapışık olarak dünyaya gelen ikizleri konu edinmektedir (Ek 1-5). Katılımcılar söz konusu metnin bir haberde olması gereken unsurları barındırmaması sebebiyle sağlık haberi olmaktan öte bir haber olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmişlerdir. Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Aydoğan (2011) metinde haber öğelerinin bulunmadığını ancak detaylı bir haber şeklinde yazılmış benzer hasta veya hastalık

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

hikâyelerinin sağlık muhabirleri tarafından ele alınan başlıca konulardan biri olduğuna dikkat çekmiştir.

***6. İstanbul Üniversitesi ve Novartis Arasında Stratejik İşbirliği*:** Tartışmaya açılan 6. haber kupürü İstanbul Üniversitesi ile Novartis arasında ilaç alanında araştırma ve geliştirme çalışmaları yapmak amacıyla merkez kurulmasına yönelik imza protokolünü ele almaktadır (Ek 1-6). Haber metni, sağlık haberinin nasıl tanımlanabileceği sorusuna yeni bir boyut kazandırmıştır. Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011), sağlık haberinin kendi içerisinde alt başlıklara ayrılması gerektiğini belirtmiştir. İşbirliği çerçevesinde ilaç alanında gerçekleştirilecek klinik araştırmaların sektörde ekonomik katma değer sağlayacağının da belirtildiği haber, katılımcılar tarafından ekonomik bir boyutunun da olması sebebiyle "sağlığın ekonomisi" ya da "sektörel haber" olarak değerlendirilmiştir.

7. *TÜMDEF Heyeti Sağlık Bakanı Recep Akdağ'ı Ziyaret Etti:* Tüm Tıbbi Cihaz Üretici ve Tedarikçi Dernekleri Federasyonu üyeleri tarafından Sağlık Bakanı Recep Akdağ'a gerçekleştirilen ziyareti konu alan 7 numaralı haber metni katılımcılar tarafından "sektörel haber" olarak nitelendirilmiştir. Söz konusu haber tıbbi cihaz sektörünün ekonomik hacminin genişletilmesi konusunu da ele alması nedeniyle "sağlık-ekonomi" başlığı altında değerlendirilmiştir (Ek 1-7).

8. Başhemşire Odasını Erkek Tuvaletinin Yanına Taşıdılar: Atölye çalışmasında ele alınan 8 numaralı haber Trabzon Ahi Evren Kalp ve Damar Cerrahisi Hastanesi'nde çalışan bir hemşirenin hastane yönetimi hakkındaki şikayetini konu almaktadır (Ek 1-8). Söz konusu metnin sağlık haberi olarak nitelendirilebileceği konusunda uzlaşmaya varılmıştır. Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Aydoğan (2011) haberin "sağlık çalışanlarına şiddet (psikolojik şiddet-mobbing)" kapsamında değerlendirilebileceğini belirtirken; Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) ise hastane yapılanmasındaki yanlış uygulamaya dikkat çekmesi açısından önem arz ettiğini ifade etmiştir. Katılımcılar haberin "sağlık çalışanlarının sorunları" konu başlığı altında değerlendirilebileceği konusunda uzlaşmaya varmışlardır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

9. *Sertaç Doğanay Biofarma'da:* Bir doktorun mesleki kariyerini ve ilaç firmasında göreve başlamasını ele alan 9 numaralı haber katılımcılar tarafından "sektörel haber" olarak tanımlanmıştır (Ek 1-9). Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) söz konusu haberin "halka değil sağlık profesyonellerine yönelik" bir bilgilendirme taşıdığını belirtmiştir. Bu bağlamda "Sertaç Doğanay Biofarma'da" başlıklı haber metni sağlık haberciliğinde hedef kitleye göre yapılan temel ayrıma örnek teşkil etmektedir.

10. El Bakımı ve Manikür Yaptırırken Dikkatli Olun: Manikür yapılırken dikkat edilmesi gereken noktaları ele alan 10 numaralı haber kupürü sağlık haberinde yeni bir alt başlığı gündeme getirmiştir. Katılımcılar söz konusu haberin magazinel unsurlar da taşıdığını belirtmiş; ancak "ne tam olarak magazin ne de tam olarak sağlık haberi" kapsamında ele alınamayacağını ifade etmişlerdir. Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) haberi "magazinleştirilmiş sağlık haberi" olarak tanımlarken; Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) haberin içeriğinde sağlıkla ilgili bir bilgilendirme olmadığına dikkat çekmiştir. Söz konusu haber üzerine gerçekleştirilen tartışmalar sonucu güzellik, bakım, kozmetik vb. gibi konuları ele almanın yanı sıra sağlık bilgisi veren haberlerin "sağlık- güzellik" alt başlığı altında değerlendirilebileceği ifade edilmiştir (Ek 1-10).

11. Rusya'da Falcıların Yıllık Ciroları 2 Milyar Dolar: Rusya Onkoloji Bilimsel Merkezi'nin verilerine dayanarak kanser hastalarının tedavi amacıyla falcı, büyücü ve şamanlara başvurduğunun belirtildiği 11 numaralı haber kupürü konusunda katılımcılar farklı görüşler belirtmişlerdir (Ek 1-11). Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) haberi "güncel yaşam" kategorisinde değerlendirirken, Prof. Dr. Ahmet Rasim Küçükusta (2011) haberin sağlık sistemini de ilgilendirdiğini ifade etmiştir. Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Erarslan'a (2011) göre ise söz konusu haber sağlık haberi olarak nitelendirilmemelidir. Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) da Erarslan gibi metnin "başlı başına sağlık haberi olarak nitelendirilemeyeceğini" ancak sağlık haberlerinde ele alınan "alternatif tıp" konusuna işaret ettiğini belirtmiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

12. Tek Odalı Evde Yaşam Mücadelesi: Atölye çalışmasında ele alınan 12 numaralı haber, astım ve bronşit hastası bir vatandaşın maddi sorunlarını konu edinmektedir (Ek 1-12). Haber, katılımcıların tamamı tarafından sağlık haberi olarak tanımlanmıştır. Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) söz konusu metnin sağlık haberlerinde sıkça ele alınan konu başlıklarından biri olan "hasta ve hasta yakınlarının sorunları" başlığı altında değerlendirilebileceğini belirtirken; Sağlık Hakkı Hareketi Derneği Başkanı Dr. Mustafa Sütlaş (2011) da hasta vatandaşın sağlık sorununu çözmeye yönelik destek beklentisinin ele alındığı haberin sağlık haberi olarak değerlendirilebileceğini ifade etmiştir.

13. Tiyatrocu İngiliz Annenin Oyunu: Kızının uğradığı saldırı sonrası adli kontrol amacıyla götürüldüğü Fethiye Devlet Hastanesi'nde kötü muamele gördüğü iddiasıyla İngiliz tiyatrocu Rosemary Hard'ın yazdığı mektubun gazetelerde yayınlanması ve sonrasında Sağlık Bakanlığı tarafından açılan soruşturmayı konu edinen 13. numaralı haber kupürü Sağlık Hakkı Hareketi Derneği Başkanı Dr. Mustafa Sütlaş ve Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan tarafından sağlık haberi olarak nitelendirilmiştir. Sütlaş (2011), haberde hastanın hastanede kötü muamele gördüğü iddiasına yer verilmesi ve bu iddia üzerine Sağlık Bakanlığı tarafından açılan soruşturmanın konu edilmesinin "sağlık hizmeti ile ilgili bir durumu göstermesi" nedeniyle sağlık haberi olarak kabul edileceğini belirtmiştir. Aydoğan'a (2011) göre ise "sağlık kurumunda sağlık sorunu"nu ele alan haber "sağlık haberinin unsurlarını taşıması" nedeniyle sağlık haberidir. Aydoğan söz konusu haberin "sağlık–adliye" alt başlığı altında değerlendirilebileceğini belirtirken, Sağlık Muhabiri Derneği Başkanı Yusuf Ziya Erarslan (2011) "sağlığı ilgilendiren boyutları olmakla beraber" polis adliye haberi olarak değerlendirmiştir. Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) ise adli tıp alanına giren haberlerde sağlık muhabirinin bakış açısındaki farklılığa dikkat çekerek, "halka etkileri açısından sağlık muhabirinin sağlığı daha ön planda tutan bir yaklaşımla konuyu ele alacağını" belirtmiştir. Diğer yandan Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Aydoğan, adli tıp konulu haberlerde resmi makamlardan iznin sağlık muhabirleri tarafından alındığını belirterek haberin "sağlığın adli boyutunu ele alması bakımından "sağlık-adliye" başlığı altında değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Ek 1-13).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

14. Azı Şifa Çoğu Zarar Deli Bal: Sevim Gökyıldız tarafından kaleme alınan Sevimli Lezzetler başlıklı köşede ele alınan Deli Bal konulu yazı "Ballı Yayınlar" başlıklı bir kitabı tanıtmakta ve Karadeniz bölgesinde yetişen Deli Bal'ın alternatif tıp ilacı olarak iyileştirici etkilerinden bahsetmektedir (Ek 1-14). Söz konusu metin katılımcılar tarafından sağlık haberi değil, "bilgilendirici sağlık yazısı" olarak değerlendirilmiştir. Eğitim ve Sağlık Muhbirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) haber dışındaki yazılarda da sağlık konusunda bilgilendirme yapılabildiğini ancak metnin "sağlık haberi" olarak değerlendirilebilmesi için öncelikle haber unsurlarını barındırması gerektiğini belirtmiştir. Kocabıyık'a göre bir yazının sağlık haberi olarak değerlendirilebilmesi için 5N1K öğelerini barındırması, yeni bir gelişmeden bahsediyor olması ve aydınlatıcı olması gerekmektedir. Kocabıyık bir ürünün tanıtımına yer vererek halkı yanlış bilgilendiren haberlere de dikkat çekerek haberin doğruluğuna dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Yusuf Ziya Erarslan (2011) söz konusu metnin sağlık haberi olarak değerlendirilemeyeceğini belirtirken; Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) ürünün astım hastalarına faydalarının uzman bir haber kaynağının ağzından aktarılması durumunda metne farklı bir gözle bakılabileceğini ifade etmiştir. Katılımcılar 14 numaralı kupürün alternatif tıp başlığı altında bilgilendirici sağlık yazısı olarak ele alınması konusunda görüş birliğine varmışlardır.

15. Gölbaşı Kaymakamlığı Bilgilendirme Toplantısı Yaptı: Atölye çalışmasında tartışılan 15 numaralı haber Ankara Gölbaşı Kaymakamlığı'nın 2009 yılı çalışmalarına ilişkin bilgilendirme toplantısı hakkındadır. Haber katılımcılar tarafından sağlık haberi olarak tanımlanmıştır. Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) sağlık alanının resmi kurumları tarafından gerçekleştirilen yıllık değerlendirme toplantılarının sağlık muhabirleri tarafından yapılan rutin haber konuları arasında olduğunu ifade etmiştir (Ek 1-15).

16. Krizde İş Kurup Kadınları Girişimci Yaptılar: Amerika Birleşik Devletleri merkezli sağlık ve spor salonları zincirinin ekonomik kriz ortamında büyümesini konu alan 16 numaralı haber katılımcılar tarafından sağlık haberi olarak değerlendirilmemiştir. Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Yusuf Ziya Erarslan (2011)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

metnin sağlık haberi olmadığını söylemiş; Eğitim ve Sağlık Muhbirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) ve Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) ise ele alınan konu bağlamında haberin ekonomi haberi olarak değerlendirilebileceğini ve gazetenin ekonomi sayfasında yer alabileceğini belirtmişlerdir. Sağlık Hakkı Hareketi Derneği Başkanı Dr. Mustafa Sütlaş (2011) konuya farklı bir açıdan yaklaşarak sağlığın ticarileşmesini ortaya koyan bir haber olarak değerlendirilebileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda haberin "sağlık- ekonomi" alt başlığı altında da ele alınabileceği ifade edilmiştir (Ek 1-16).

17. Biberondaki Büyük Tehlike: Atölye çalışmasında ele alınan 17 numaralı haber biberon yapımında kullanılan kimyasalın yol açtığı sağlık sorunlarına değinmektedir (Ek 1-17). Haber, katılımcıların tamamı tarafından sağlık haberi olarak değerlendirilmiştir. Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011), haberin ele alınan konu itibariyle önemli bir sağlık haberi olduğunu belirtmektedir: "Bu çok önemli bir sağlık haberi. Bu çok önemli bir konu ve maalesef yeterince işlenmeyen bir konu. Çünkü ticari kaygılarla bazı haberler küçülüyor gazetelerde. Oyuncak tekelleri var, bu tür bebek malzemeleri üreticileri tekelleri var ilan veren. O ilan karşılığı onları yaralamamak adına verilmiyor".

18. Düz Bir Karın İnce Bir Bel İlk Hazırlık Motivasyon: Kilo verme ve karın yağlarını eritme amaçlı diyet ve spor önerilerinin yer aldığı 18 numaralı kupür sağlık haberinin tanımlanmasındaki belirleyici unsurlardan birini ortaya koymuştur (Ek 1-18). Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) haberin "karın yağlarının yol açtığı sağlık sorunlarına dikkat çekmesi" durumunda sağlık haberi olarak nitelendirilebileceğini belirtmiştir. Diğer yandan Eğitim ve Sağlık Muhbirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) haber metninin sağlık sorunlarına değinmekle birlikte güzellik ve kişisel bakım konularına da yer vermesi nedeniyle "sağlık- güzellik" alt başlığı altında değerlendirilebileceğini ifade ederek, haberin "sağlığına dikkat eden için sağlık, güzelliğine dikkat eden için güzellik haberi" olacağını belirtmiştir. Sağlık Hakkı Hareketi Derneği Başkanı Dr. Mustafa Sütlaş (2011) da Kocabıyık gibi sağlık haberinin kriterinin konmasında okuyucunun algısının önemine işaret ederek "kriteri okur hangi gözle okuyorsa o gözle koyar" demiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

19. Doping Yok, Uyuşturucu Var: Atölye çalışmasında tartışmaya açılan 19 numaralı haber Türkiye Basketbol Federasyonu Sağlık Kurulu Başkanının doping kullanımı ile mücadele konusundaki görüşlerine yer vermektedir. Katılımcılar söz konusu haberin spor haberi olarak ele alınması gerektiği konusunda görüş birliğine varmışlardır (Ek 1-19).

20. Bebeklerin de Favori Renkleri Var: Bebeklerin görme duyularıyla ilgili bir araştırmanın sonuçlarını konu edinen 20 numaralı haber katılımcılar tarafından sağlık haberi olarak nitelendirilmemiştir (Ek 1-20). Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) haberin "insan sağlığını ilgilendiren bir boyutu" olmadığını ifade ederken, Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) ve Sağlık Hakkı Hareketi Derneği Başkanı Dr. Mustafa Sütlaş (2011) haber kaynağının güvenilir olmadığını belirterek "asparagas haber" olarak nitelendirmişlerdir. Aydoğan'ın bir sağlık muhabiri olarak 20 numaralı haber örneğinde ifade ettikleri sağlık haberlerinde haber kaynağının güvenilirliğinin önemine işaret etmektedir: "Bizim eskiden asparagas dediğimiz şeye de girer. BBC'de yayınlanan bir habere göre diyor, belki de BBC'ye girseniz böyle bir şey bulamayacaksınız. Çok başımıza geliyor. Bazen hocalara (doktorlara) rica ediyorum böyle bir araştırma var mı tarayın diye. PubMED'de çıkmıyor öyle bir araştırma mesela. Gazete doğru, adamın ismi doğru ama öyle bir araştırma yok mesela. Biri adamın ismini buluyor, BBC ya da REUTERS diyor, altında da böyle bir bilgiyi döşüyor, haber oluyor yani."

21. İletim Hattının Kanserle İlgisi Yok: TMMOB Elektrik mühendisleri odası tarafından Doğu Karadeniz Bölgesindeki yüksek gerilim hattının kanser vakalarına yol açtığı iddiasına verilen yanıtı konu alan 21 numaralı haber kupürü katılımcıların tamamı tarafından sağlık haberi olarak nitelendirilmiştir (Ek 1-21). Haber metni üzerine yürütülen tartışmada bir sağlık haberinde haber kaynağının öncelikle sağlık alanında uzman bir kişi olması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Yusuf Ziya Erarslan (2011) metnin toplum sağlığını ilgilendiren bir konuyu ele alması bakımından sağlık haberi olarak kabul edileceğini ancak "mutlaka bir tıp uzmanından görüş alınması gerektiğini" belirtmişlerdir. Bu bağlamda "haberde görüşü alınan kişilerin sağlık

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

alanında uzman olması" sağlık haberinin belirleyici özelliklerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

22. Korkutan Artış: Ekonomik krize bağlı işsizlik sonucu ortaya çıkan bunalım nedeniyle sağlık kurumlarının psikiyatri servislerine başvurularda ve intihar olaylarında 2009 yılında gözlemlenen artışı konu alan haber kupürü toplumsal ruh sağlığını ele alması bakımından sağlık haberi olarak nitelendirilmiştir (Ek 1-22). Diğer yandan "İletim Hattının Kanserle İlgisi Yok" başlıklı haberde olduğu gibi haber kaynağının niteliği tartışmalı bulunmuştur. Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) ruh sağlığını konu alan haberde Psikiyatri Derneği'nin görüşüne başvurulması gerektiğini belirtirken, Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) "görüş alınan kişilerin sağlık haberinde haber kaynağı olabilecek nitelikte" olmadığını ifade etmiştir. Bu anlamda katılımcılar bir sağlık haberinde ele alınan konu kadar haber kaynaklarının seçimine de dikkat edilmesi gerektiğini bir kez daha vurgulamışlardır.

23. Yürek Dayanmaz Manzaralar: Haiti'de yaşanan 7 büyüklüğündeki depremi ve bölgeye yapılan uluslararası yardımları konu alan 23 numaralı haber metni katılımcılar tarafından sağlık haberi olarak nitelendirilmemiştir (Ek 1-23). Katılımcılar söz konusu haberin güncel yaşam kategorisinde değerlendirilebileceğini ifade etmişlerdir. Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) doğal afetlerle ilgili haberlerin sağlık haberi olarak tanımlanabilmesi için barındırması gereken özellikleri şu şekilde açıklamaktadır: "Bunun gibi doğal afetlerde ne yapar sağlık muhabiri? İl Sağlık Müdürlüğü'nde ölü ve yaralıların durumunu takip edersiniz. Hastanelerin dökümleri vardır, kaç kişi öldü, kaç kişi taburcu edildi. İlk etapta salgın hastalık riski var mı diye bakılır. Hizmet aksıyor mu, aksamıyor mu? Genel durum büyük bir haberdir, ama bir pencere açarsınız sağlık haberini verirsiniz yanına". Aydoğan'ın da belirttiği gibi, hasta ve yaralıların durumu ya da salgın hastalık riski gibi insan sağlığını ilgilendiren boyutları olmakla beraber, haberin genel/ana teması sağlıkla ilgili olmadığı sürece sağlık haberi olarak tanımlanmamaktadır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

24. Haiti'de Kolera Salgını Tüm Ülkeye Yayıldı, Ölenlerin Sayısı Bini Geçti: Deprem sonrası Haiti'de baş gösteren kolera salgını ve Sınır Tanımayan Doktorlar (Medicins Sans Frontieres) örgütünün bölgede gerçekleştirdiği çalışmaları ele alan haber metni katılımcılar tarafından sağlık haberi olarak değerlendirilmiştir. 23 numaralı haber metninden farklı olarak "kolera salgını" ve "tıbbi yardımı" ana tema olarak alan haberde haber kaynağı ise söz konusu örgütten bir yetkilidir. Bu çerçevede her iki haber de Haiti'de yaşanan doğal felaketi konu edinmesine karşın, haberin genel konusunun "sağlık" olmasının sağlık haberi olarak değerlendirilmesinde belirleyici özelliklerden biri olduğu ortaya çıkmaktadır (Ek 1-24).

25. Türk Kızılay'ı Haiti'de Çalışmalarına Başladı: Haiti'de meydana gelen depremin ardından bölgedeki durum, Birleşmiş Milletler tarafından başlatılan yardım kampanyası ve T.C. Sağlık Bakanlığı, Arama Kurtarma Derneği (AKUT) ve Kızılay'ın bölgeye yaptığı yardımları konu alan haber metni hakkında katılımcılar farklı görüşler dile getirmişlerdir (Ek 1-25). Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Yusuf Ziya Erarslan (2011) haberin sağlık haberi olmadığını belirtirken, Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) haber metninin ünlülerin bölgeye yaptığı yardımları da konu alması nedeniyle "güncel yaşam" kategorisinde değerlendirilebileceğini ifade etmiştir: "Bu da yaşam aslında. Çok da sağlık değil tabii. Kızılay'dan bahsedilmesi bizle ilintilendirilmiş bir durum. Ama tamamen baktığınızda tek başına da sağlık (haberi) diyemezsiniz. Sanat dünyasından yardım (başlığını) kesseydi evet olabilirdi." Buna karşın Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) ise metni sağlık haberi olarak değerlendirmiş ve her ne kadar sanat dünyasından yapılan yardımlara ilişkin bir alt başlık olsa da bölgede yaşanan sağlık sorunları ve örgütlerin verdiği sağlık hizmetlerinin ele alınması nedeniyle sağlık haberi olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

26. Deprem Sonrası 7'den Şiddetli: Atölye çalışmasında tartışmaya açılan 26 numaralı haber kupürü de Haiti depremi sonrası bölgedeki durum hakkında bilgi vermektedir. Bölgeye yapılan yardımlardaki koordinasyonsuzluk ve ünlülerin yardımlarına odaklanan haber metnini katılımcılar metni sağlık haberi olarak nitelendirmemişlerdir. Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) 25 numaralı

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

haber metni gibi bu haberin de "güncel yaşam" olarak ele alınması gerektiğini ifade etmiştir (Ek 1-26).

27. Kötü Bilim Dedektörleri Aranıyor: Sharon Begley tarafından kaleme alınan bilim eğitimi konulu 27 numaralı metin katılımcılar tarafından sağlık haberi olarak değerlendirilmemiştir. Begley yazısında Londra Hijyen ve Tropikal Tıp Fakültesi'nden Ben Goldacre tarafından kaleme alınan "Kötü Bilim: Sahte Doktorlar, Yazar Bozuntuları ve Büyük İlaç Şirketi Mümessilleri" adlı kitaptan alıntılar yapmış ve sağlık tavsiyelerine kuşkuyla yaklaşılması gerekliliğinden söz etmiştir (Ek 1-27). Söz konusu metin Prof. Dr. Ahmet Rasim Küçükusta (2011) ve Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan'a göre haber değil, köşe yazısıdır. Aydoğan (2011) ve Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) haber niteliği taşımayan metnin gazetelerin Bilim Teknik sayfasında veya eklerinde yer alabileceğini belirtmişlerdir.

28. İşte Atatürk'ün Son Reçetesi: Atölye çalışmasında ele alınan 28 numaralı haber Türk Eczacıları Birliği tarafından yayınlanan "50 Yılın Eczanesi" başlıklı kitapta yer bulan Mustafa Kemal Atatürk'ün reçetesini konu almaktadır (Ek 1-28). Söz konusu haber metni Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği başkanı Ziyneti Kocabıyık tarafından sağlık haberi olarak kabul edilmezken; Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan, Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Yusuf Ziya Erarslan ve Dr. Ahmet Rasim Küçükusta tarafından sağlık haberi olarak değerlendirilmiştir. Aydoğan (2011), haber kaynağının sağlık alanında bir sivil toplum kuruluşu olması ve metnin Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Atatürk gibi tarihsel açıdan önemli bir kişinin reçetesini konu alması sebebiyle bir sağlık haberi olarak değer taşıdığını belirtmiştir. Kocabıyık (2011) ise haberde reçeteye yer verilmesinin sağlık haberi olarak nitelendirilmesi için yeterli olmadığını ve metnin sağlıkla ilgili bilgilendirici bir özellik taşımadığını ifade ettikten sonra haberin tıp tarihi (deontoloji) başlığı altında ele alınabileceğini söylemiştir.

29. Bilimin Çürüttüğü 20 Diyet Efsanesi: Diyet ve sağlıklı beslenme üzerine önerileri konu alan 29 numaralı haber metni katılımcıların tamamı tarafından sağlık haberi olarak

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

değerlendirilmiştir (Ek 1-29). Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) haberi, "Sağlık haberlerinde doğru örneklerden biri" olarak nitelendirirken, Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) haber kaynağının sağlık alanında bir akademisyen kimliği olmasının önemine dikkat çekmiştir.

30. İyileşmekte Olan Bir Alkol Bağımlısının Öyküsü: Tartışmaya açılan 30 numaralı haber kupürü bir alkol bağımlısının kişisel deneyimlerini ele almaktadır (Ek 1-30). Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Yusuf Ziya Erarslan, metni sağlık içerikli bir köşe yazısı olarak değerlendirmiş ve haber kaynağının Psikiyatri Anabilim Dalından bir akademisyen olduğuna dikkat çekmiştir. Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) ise madde bağımlılığının sağlık başlığı altında değerlendirildiğini, bağımlılığın kişinin ruhsal veya fiziksel durumunda ortaya çıkardığı sorunları ele alan bir yazının sağlık haberi olarak ele alınabileceğini ifade etmiştir. Sağlık Hakkı Hareketi Derneği Başkanı Dr. Mustafa Sütlaş (2011) ise 30 numaralı haber örneğinde sağlık haberlerinde özellikle dikkat edilmesi gereken unsurlardan biri olan kişisel mahremiyete dikkat çekerek, hasta kimliğinin açıklanmaması ya da görsel öğelerle afişe edilmemesi gerektiğini belirtmiştir.

31. Kıllı İlaç Ayıplı Çıktı: Epilsepsi hastası çocuklarının tedavisi için aldıkları ilacın içinden kıl çıktığı gerekçesiyle ilaç firmasına dava açan bir aileyi konu alan 31 numaralı haber kupürü katılımcılar tarafından sağlık haberi olarak nitelendirilmiştir (Ek 1-31). Sağlık Hakkı Hareketi Derneği Başkanı Dr. Mustafa Sütlaş (2011) haberi hasta hakları açısından değerlendirerek "Yasal başvuru hakkının kullanılmasına yönelik olumlu bir örnek" teşkil ettiğini ifade etmiştir. Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) ise sağlık haberlerinde ele alınan konulardan biri olan sağlık skandalları kapsamında değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) ise Yargıtay tarafından karara bağlanmış olan hukuki bir sürecin varlığına rağmen haberde ilaç firması veya ilaçtan bahsedilmemesinin bir eksiklik olduğunu vurgulamıştır. Haber, sağlık hizmeti alanların karşılaştıkları mağduriyet karşısında hak arayışı için yargıya başvurmasını konu edindiği için "sağlık-adliye" alt başlığı altında değerlendirilmiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

32. Efsane Tanjevic: Atölye çalışmasında ele alınan 32 numaralı haber kupürü Basketbol Milli Takımı antrenörü Bogdan Tanjevic'in kolon kanseri tedavisine ara vererek Dünya Şampiyonası'na katılan milli takım oyuncularına destek vermesini konu almaktadır (Ek 1-32). Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2011) haberin ana temasının sağlık olmadığını belirterek metni sağlık haberi olarak değerlendirmezken, diğer katılımcılar sağlık haberlerinde ünlü kişilerin hastalık öykülerinin sıkça ele alınan temalar arasında olduğunu ifade etmişlerdir. Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Yusuf Ziya Erarslan'a göre habere konu olan kişinin sporcu kimliğinden dolayı haber spor sayfasında yer alıyor da olsa sağlık haberi olarak değerlendirilebilir.

33. Gençlerin Yarısı Organ Bağışına Olumlu Bakıyor: Ege Üniversitesi Fen Fakültesi İstatistik Bölümü tarafından gençlerin organ bağışına bakışını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bilimsel bir araştırmayı konu alan haber katılımcıların tamamı tarafından sağlık haberi olarak nitelendirilmiştir (Ek 1-33).

34. Olay Yerinde Acil Müdahale Çok Önemli: Atölye çalışmasında ele alınan 34 numaralı metin Sağlık Günlüğü başlıklı bir köşedir (Ek 1-34). Sakarya 112 Acil Servisi başhekiminin kaynaklık ettiği haber metninde acil yardım hizmetleri konu edilmektedir. Haber, katılımcılar tarafından sağlık haberi olarak nitelendirilmiştir.

35. Dünyanın İkinci Hamile Erkeği: Atölye çalışmasında tartışmaya açılan 35 numaralı haber kadın olarak doğan ve erkek kimliğine geçiş yaptıktan sonra hamile kalan bir kişiyi konu almaktadır (Ek 1-35). Katılımcılar haberin sağlık haberi olarak değerlendirilebileceği noktasında uzlaşmışlardır. Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) haberin üreme sağlığını konu alması ve tıp bilimindeki bir gelişmeden bahsediyor olması nedeniyle sağlık haberi olarak nitelendirilebileceğini ifade etmiştir.

36. Kenan Babasının Öldüğü Yaştaydı: Savaş Ay tarafından kaleme alınan metin, geçirdiği beyin kanaması sonucu vefat eden ünlü bir yönetmeni konu almaktadır (Ek 1-36). Haber metni katılımcılar tarafından sağlık haberi olarak nitelendirilmemiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) yaşam öyküsü şeklinde verilen benzer metinlerin ölüm gerçekleştikten sonra yayımlanması nedeniyle sağlık haberlerinde ele alınan konulardan biri olan hasta veya hastalık öykülerinden farklı olarak "sağlık" başlığı ile alakası olmadığına dikkat çekmiştir.

37. Kanser Hastalığını Resim ile Yendi: Kanser hastalığı sürecinde resim yapmaya başlayan ve daha sonra kişisel sergisini açan bir vatandaşı konu alan 37 numaralı haber katılımcılar tarafından sağlık haberi olarak nitelendirilmemiştir. Haber "bir hastanın öyküsüne de değinen kültür sanat haberi" olarak değerlendirilmiştir (Ek 1-37). Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan'a (2011) göre söz konusu haberde sağlık "yan konu" olarak ele alınmaktadır: "Hasta öyküsü derken biraz daha, %80-90'ının sağlığı vurması lazım. Parantez burada sağlık. Benim söylediğim hasta öyküsü, bedensel engelli, kardeşi astımlı vs. belirli bir sağlık hizmetine ulaşamayanların öyküsü. Bu sağlık değil. Kültür sanat daha çok. Yan konu burada sağlık."

38. 1 Yılda 90 Fuhuş Baskını Yapıldı: Antalya polisi tarafından gerçekleştirilen fuhuş operasyonlarını konu alan haber polis adliye haberi olarak değerlendirilmiştir (Ek 1-38). Söz konusu haberin sadece son cümlesinde cinsel yolla bulaşan hastalıklara değinilmiştir. Bu nedenle haberin ana teması sağlıkla ilgili bulunmamıştır.

39. Kan Akmaması İçin Kan Akıttılar: Atölye çalışmasında tartışmaya açılan 39 numaralı haber Adana 112 Ambulans Servisi Başhekimliği önünde kurban kesilmesini konu almaktadır (Ek 1-39). Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Yusuf Ziya Erarslan (2011) haberin "bütün unsurlarıyla sağlık içerdiği için sağlık haberi olarak değerlendirilmesi gerektiğini" ifade ederken, Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan ise haberin öznesinin sağlıkla bir alakası olmadığını ifade ederek metni sağlık haberi olarak değerlendirmemiştir.

40. Oksijen Bitiyor: Karbonmonoksit zehirlenmelerinin tedavi edildiği hiperbarik tedavi merkezinin Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yapılan düzenlemeler nedeniyle kapanma noktasına gelmesini konu alan haber katılımcılar tarafından sağlık haberi olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu habere sağlık alanında bir uzman kaynaklık

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

etmekte ve halk sağlığını ilgilendiren bir medikal tedavi yöntemi ele alınmaktadır Ek 1-40).

41. Aksıran Başı Ağrıyan İlaç İçin Doktora Değil Eczaneye Koşuyor: Türkiye'nin de içinde bulunduğu 16 ülkede reçetesiz ilaç kullanımı üzerine yapılan bir araştırmayı konu alan 41 numaralı haber katılımcıların tamamı tarafından sağlık haberi olarak nitelendirilmiştir (Ek 1-41).

42. Soul Müzik Sanatçısı Teddy Pendergrass Öldü: Amerikalı ünlü müzik sanatçısının kolon kanseri nedeniyle ölümünü konu alan 42 numaralı haber sanatçının ölüm öncesi sağlığı ile ilgili gelişmeleri de aktarmaktadır. Ünlü bir kişinin hastalık öyküsünün aktarıldığı metin katılımcıların tamamı tarafından sağlık haberi olarak değerlendirilmiştir (Ek 1-42).

43. Prostat Kanserine Karşı Otlar Nasıl Demlenmeli?: Atölye çalışmasında ele alınan 43 numaralı metin "Doktorsuz ve İlaçsız Kanseri Nasıl Yendim?" başlıklı yazı dizisinden bir örnektir (Ek 1-43). Prostat kanseri tedavisinde bitkisel tıp önerilerini konu alan metne bir hasta kaynaklık etmektedir. Haber kupürü katılımcılar tarafından sağlık haberlerinde ele alınan temalardan biri olan "alternatif tıp" başlığı altında değerlendirilmiştir. Diğer yandan Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) "alternatif tıbbı destekleyenler olduğu kadar karşı çıkanlar da olduğunu" belirterek haberde okuyucuya aktarılan sağlık bilgisine "soru işaretiyle bakmak gerektiğini" ifade etmiştir.

44. Zemzem Gibi Ne Niyetle İçilirse: Atölye çalışmasında tartışmaya açılan son haber kahvenin sağlığa olan etkilerini konu almaktadır (Ek 1-44). Katılımcıların tamamı metnin sağlık haberi olarak değerlendirilemeyeceğini ifade etmişlerdir. Milliyet Gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (2011) haber kaynağının "şaibeli" ve metnin "haber dilinden yoksun" olduğunu belirtirken, Sağlık Hakkı Hareketi Derneği Başkanı Dr. Mustafa Sütlaş (2011) metni "manipülatif bir haber" olarak nitelendirmiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

3.3.1. Örnek haberler üzerinden sağlık haberi ve niteliklerine ilişkin değerlendirme

Hangi nitelikteki yayınların sağlık haberi olarak tanımlanabileceği sorusuna yanıt olarak 44 haber üzerinde gerçekleştirilen tartışmalar, sağlık haberlerinin gerçekleştiricileri olan sağlık muhabirlerinin de sağlık haberinin nasıl tanımlanabileceğine ilişkin net bir tanım getiremediklerini ortaya koymuştur. Diğer yandan yapılan tartışmalar, bir sağlık haberinin taşıması gereken özellikler konusunda ana hatların ortaya koyulabilmesine olanak tanımıştır. Bu doğrultuda sağlık haberinin hangi niteliklere sahip olması gerektiği alt başlıklar halinde açıklanabilir.

3.3.1.1. Yayın türü

Atölye çalışmasında gerçekleştirilen tartışmalar bir haberin sağlık haberi olarak değerlendirilmesinde yayınlandığı yerin dikkate alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Aydoğan (2011) "Güzellik ile Hastane Buluştu" başlıklı haber örneğinde gerçekleştirilen tartışmada bir sağlık muhabiri olarak "gazetenin ilan ve reklam karşılığı yapılan barter ekinde yer alan tanıtım içerikli yazıların sağlık muhabirleri nezdinde sağlık haberi olarak kabul edilmediğini" belirtmiştir. Aydoğan'a göre her ne kadar bu haberler "vatandaşın gözüyle sağlık haberi" de olsa içerik olarak halka sağlıkla ilgili bir bilgilendirme sunmamaktadır:

> Kelebek eki var Hürriyet'in, Sabah'ın Günaydın eki var. Milliyet'in Cadde eki var. Mesela Cadde ve Günaydın'da sağlık sayfası var. Bunlara sağlık haberi diye bakabilirsiniz. Sonuçta orada bir sağlık muhabiri, bir sağlık editörü var o sayfaların başında. Ama bu eklerde magazin sayfaları ağırlıkta. Bu magazin sayfalarında da çok fazla bu tarz sağlık haberi çıkıyor. Siz oraya baktığınızda magazin sayfasında, sağlık haberi dersiniz ama siz bunu sağlık sayfasına alamazsınız. Çünkü bu bir tanıtım haberi. Sağlık haberi değil, içerik olarak. Vatandaş bunu tabi ki sağlık haberi olarak okuyor. Çünkü içinde hastane var. Doktor var. Vatandaşın gözüyle sağlık haberi. Ama bizim (sağlık habercilerinin) gözümüzden değil. Çünkü biz zaten bunları yapan, sayfaya koyan insanlarız. Bunları yapıyorsak, dediğim gibi

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> barter sayfalarına koyuyoruz ve imza atmıyoruz. Haber diye geçmiyor çünkü. Bizim nezdimizde bu sağlık haberi değildir. Sonuçta bir hastane var. Burada hastaneden bağımsız bir cerrahi teknik tanıtılsa böyle bir yöntem var. Efendim şöyle şuna iyi geliyor, buna iyi geliyor gibi bir şey olsa… Ama bu tamamen hastanenin tanıtımına yönelik. Burada sağlık içeriği yok yani.

Aydoğan'ın bir sağlık muhabiri olarak yayın türüne göre yaptığı ayrım kendisinin de belirttiği gibi hedef kitle açısından dikkate alınmayabilecektir. Sağlık haberleri ana gazeteler ve gazetelerin çeşitli eklerinde yer almakta ve bu haberler yoluyla okuyucuya sağlık konularında bilgi verilmektedir. Bu bakımdan sağlık haberinin yayınlandığı yer bir haberin sağlık haberi olarak kabul edilip edilmemesinde sağlıklı bir koşul olmayacaktır. Diğer yandan bu çalışmada sağlık haberlerinin ne oranda ana gazete veya eklerde yer aldığının ortaya koyulması durum tespiti açısından önemli görülmüş ve gerçekleştirilen içerik analizi uygulamasında yayın türüne ilişkin bu ayrım dikkate alınmıştır.

3.3.1.2. Yazı türü

Haber kupürleri üzerine gerçekleştirilen tartışmalar sağlıkla ilgili bilgilendirme yapılan yazının türünün farklılık gösterebildiğini ortaya koymaktadır. Sağlıkla ilgili bilgiler okurlara haberlerin yanı sıra köşe yazıları veya bilgilendirici kısa metinler yoluyla da verilebilmektedir.

1. Sağlık Haberi: "Haber, belirli bir zamanda ve yerde gelişen olayları merakı giderecek düzeyde ayrıntılı ve anlaşılır bir dille aktaran yazılardır" (Gürcan, 2009: 47). Bir yazının haber olabilmesi için bazı temel öğelere sahip olması gerekmektedir. Bu öğeler 5N1K şeklinde formüle edilen "ne, kim, nerede, ne zaman, neden ve nasıl" sorularının yanıtından oluşmaktadır. Sağlıkla ilgili bir olayın, durumun, konunun haber olabilmesi için de bazı öğeleri ve haber değerlerini barındırması gerekmektedir (Sütlaş, 2007: 172). Bu doğrultuda "Aynı Beyinden Düşünüyorlar" başlıklı haber metni üzerinde gerçekleştirilen

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

tartışma katılımcıların bir metnin "sağlık haberi" olarak kabul edilebilmesi için öncelikle bir haberin öğelerine sahip olmasını beklediklerini ortaya koymuştur.

2. Bilgilendirici Metin: Bilgilendirici kısa metinleri haberden ayıran nokta haberin öğelerinden yoksun olmasıdır. Bilgilendirici metinler bir konu hakkında sunulan özet bir bilgi şeklindedir ve bu bilgiler herhangi bir kaynaktan erişilebilecek türden bilgilerdir. Her ne kadar sağlık muhabirleri nezdinde "haber" olarak nitelendirilmese ve güvenilir bulunmasa da bu metinler aracılığı ile de halka sağlık konusunda bilgi verilmektedir. Bu doğrultuda çalışmada haberin öğelerine sahip olmayan, ancak sağlıkla ilgili bir konuda özet bilgi sunan kısa metinler bilgilendirici metin olarak ele alınmıştır.

3. Köşe yazısı/ Sağlık köşesi: Köşe yazısı yazarların gazetenin belirli sütunlarında belirli bir konuyu bir görüş veya düşünceye bağlayarak yorumladığı türde yazılardır (Yüksel ve Gürcan, 2005: 30). Katılımcılara göre köşe yazıları yargısal bir nitelik taşımaktadır ve bu nedenle haber metinlerinden ayrı olarak değerlendirilmelidir. Sağlık köşesi ise aslen bir köşe yazısı olmakla birlikte sağlık haberciliğinin gelişiminin irdelendiği bu çalışmada ayrı bir kategori olarak ele alınacaktır. Çalışmada sadece sağlık konusunu ele alan, süreklilik arz eden, sağlık konusunda bir uzman tarafından hazırlanan veya uzmanların görüşlerine yer verilerek sağlık muhabirlerince hazırlanan köşe yazıları sağlık köşesi olarak ele alınmıştır.

3.3.1.3. Muhabirin imzası

Sağlıkla ilgili bir yazının sağlık haberi olarak nitelendirilmesinde bir sağlık muhabiri tarafından yazılmış olması önemli görülmektedir. Diğer yandan sağlık haberleri konuları bakımından geniş bir yelpazeyi içermekte ve ekonomi, spor, gündem, magazin gibi diğer haber türleriyle kesiştiği noktalar bulunmaktadır. Bu bakımdan sağlık haberi olarak değerlendirilen haberlerin tümü sağlık muhabirleri tarafından yapılmamaktadır. ESAM-DER ve TTB tarafından organize edilen 1. Sağlık Bilinci ve Medya

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

toplantısında konuşan dönemin Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Başkan Yardımcısı Orhan Erinç (1999: 9) söz konusu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

> Kitle medyasında çok ciddi sayfalar olduğu gibi ekleri ve iç sayfalarıyla magazin sayfaları var. Bunları da ne yazık ki sağlık muhabiri arkadaşlarımız yapmıyor. Şimdi bir doktorun adliye ile ilgili bir durumu çıktığı zaman onu izleyen adliye muhabiri. Biliyorsunuz hastanede "hastane muhabirleri" var. Bir olay çıktığı zaman, bir yaralı geldiği zaman izlemek üzere orada görevlendirilmiş ama bizim tanımladığımız gazeteci tanımına girip girmedikleri de kuşkulu. Şimdi bunlar hep sağlık kaynaklı haberler olduğu için genelde hiç suçları olmadığı halde sağlık muhabirleri bu işten sorumlu tutuluyorlar.

Atölye çalışmasında gerçekleştirilen tartışmalarda da Erinç tarafından 1999 yılında dile getirilen bu sorun sağlık muhabirlerince tekrar edilmiştir. Kocabıyık, "Tiyatrocu İngiliz Annenin Oyunu" başlıklı haber örneğinde bir sağlık muhabirinin konuyu "halka etkileri açısından" ele aldığını ve "sağlığı daha ön planda tutan" bir bakış açısı sergileyebildiğini ifade etmiştir. Diğer yandan okuyucu veya izleyiciler açısından haberin kim tarafından yapıldığının ayrımının yapılabilir olup olmadığı ise tartışmaya açık bir soru olarak durmaktadır. Bu doğrultuda Erinç ve sağlık muhabirleri tarafından dile getirilen eleştirilerin temel olarak medya alanındaki yapısal sorunlarla ilgili olduğu ve ancak medya kuruluşlarında sağlık servisleri kurularak söz konusu durumun önüne geçilebileceği söylenebilir. Çalışmanın içerik analizi uygulamasında da sağlık haberlerinde ne oranda muhabir imzasına yer verildiğinin tespit edilebilmesi amacıyla alt kategori olarak eklenmiş, ancak haberin menşei olarak yer verilen muhabirin "sağlık muhabiri" olup olmadığının tespit edilebilmesi mümkün olmamıştır.

3.3.1.4. Haber konuları

Atölye çalışmasında dile getirilen görüşlere göre sağlık haberinin en temelde insan sağlığını ilgilendiren bir konuyu ele alması gerektiği söylenebilir. Diğer yandan insan sağlığını ele alan her metin "sağlık haberi" olarak nitelendirilememektedir. Bu anlamda

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

katılımcılar “içerisinde sağlık kelimesi geçen her yazının sağlık haberi olarak nitelendirilemeyeceğini” belirtmişlerdir. Burada metnin “ana temasının sağlıkla ilgili olması” ve “sağlığa vurgu yapması” beklenmektedir.

Gündem, magazin, ekonomi, hukuk veya polis-adliye haberlerinin konuları bakımından sağlık haberleri ile çakıştığı noktalar bulunabilmektedir. Örneğin sağlık alanı çalışanlarına yönelik fiziksel/sözel bir saldırının konu edildiği bir haber hem polis-adliye hem de sağlık haberi olarak nitelendirilebilmektedir. Atölye çalışmasında gerçekleştirilen tartışmalar bu noktada -çok kesin sınırlar çizilememekle birlikte - ayrımın yapılabilmesinde belirleyici noktanın metnin “ana temasının sağlıkla ilgili olması” gerektiğini göstermiş, bu bakımdan haberin ele aldığı genel konunun sağlıkla ilgili olması sağlık haberinin öncelikli niteliklerinden biri olmuştur. Ana teması sağlıkla ilgili olmayan haberlerin ise sağlık haberi olarak nitelendirilemeyeceği ifade edilmiştir.

Sağlık haberleri “insan sağlığını merkeze alan” çok çeşitli konularda yapılabilmektedir. Halk sağlığının korunması ve geliştirilmesi, hastalıkların tanı ve tedavisi, rehabilitasyon gibi konu başlıklarının yanında, sağlık politikaları ve sistemini ilgilendiren her türlü konu sağlık muhabirleri tarafından işlenen konular arasındadır. Sağlık sisteminin aksaklıkları, sağlık hizmeti sunan kurumlar ve sağlık çalışanlarıyla ilgili konular bu kapsamda değerlendirilebilir. Sağlık çalışanlarıyla ilgili haber haline getirilen başlıca konular arasında ise sağlık çalışanlarının özlük hakları, çalışma koşulları ve mesleki başarıları gelmektedir.

Sağlık hizmetinin sunumu olduğu kadar hizmetten yararlananlar da sağlık haberlerine konu olmaktadır. Bu doğrultuda hasta ve hastalık hikâyeleri, hasta ve yakınlarının sağlık sisteminden kaynaklanan mağduriyetleri ve talepleri rutin sağlık haberi konuları arasında yer almaktadır. Diğer bir haber konusu ise kamuoyu tarafından tanınan kişilerin sağlık sorunları, hastalık hikâyeleridir. Sağlık muhabirlerinin mesleki gelişimleri açısından yararlandığı sağlık alanıyla ilgili bilimsel toplantılar ve etkinlikler de yine sağlık haberlerinde işlenen başlıca konulardandır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sağlık gibi hızla değişim gösteren ve her gün yeni gelişmelerin yaşandığı bir alanda yaşanan buluşlar ve geliştirilen yeni tanı ve tedavi yöntemleri de sağlık haberi konularındandır. Diğer yandan tıp alanında yaşanan buluşlar, yeni tanı ve tedavi yöntemleri her ne kadar üzerinde haber yazılmaya değer konular arasındaysa da bu konularla ilgili haberlerin üzerinde uzlaşılmış tıbbi ve bilimsel bilgiye dayandırılması gerektiği önemle vurgulanmaktadır. Sütlaş'ın (2007: 107-109) da belirttiği gibi haberde ele alınan konunun kimleri ne yönde etkileyebileceği sağlık muhabiri tarafından gözetilmelidir. Konu seçiminde dikkat edilmesi gereken diğer bir unsur da "kamuoyunu ilgilendiren, kitlesel bir konu" olmasıdır. Sağlık haberinin çoğunluğu ilgilendirecek şekilde bir bilgi aktarıyor olması beklenmektedir.

3.3.1.5. Konu türü

Hangi nitelikteki yayınların sağlık haberi olarak tanımlanabileceği sorusu üzerine yürütülen tartışmalar sağlık konulu yazıların çok çeşitli konuları kapsaması nedeniyle alt başlıklara ayrılması gerektiğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda sağlık konulu yazılar 6 alt başlık altında değerlendirilebilir:

1. Genel-Sağlık: Tıp anabilim dallarından biriyle ilgili bilgi veren, halk sağlığı ile ilgili bir olayı konu edinen, tanı ve tedavi yöntemlerinden bahseden vb. sağlık konulu yazılar genel-sağlık kategorisini oluşturmaktadır.

2. Sağlık-Magazin: Ağırlıklı olarak güzellik, bakım, kozmetik, egzersiz, sağlıklı yaşam konularını ele alan ya da ünlülerin sağlık durumlarına ilişkin bilgiler veren magazinsel türde yazılar sağlık-magazin kategorisini oluşturmaktadır.

3. Sağlık-Ekonomi: Sağlık kurumları, ilaç, tıbbi ürün veya tıbbi cihaz firmaları vb. gibi sağlık alanında hizmet sunan kurumların finansal, tıbbi yatırımlarına ilişkin yazılar ile araştırma geliştirme çalışmalarına ilişkin konular sağlık- ekonomi kategorisini oluşturmaktadır. Sağlık Bakanlığı veya hükümet tarafından gerçekleştirilen tasarruflar, sosyal güvenlik sisteminin ekonomik boyutu, sağlık hizmeti alanları ve sağlık çalışanlarını ilgilendiren her tür ekonomik önlem ve

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

düzenleme vb. gibi konuların yanında sağlık alanında yaşanan yolsuzluk ve usulsüzlüklerin konu edildiği yazılar sağlık- ekonomi kategorisini oluşturmaktadır.

4. Sağlık-Hukuk: Sağlık kurumları, sağlık çalışanları ve sağlık hizmeti alanları ilgilendirebilecek her türden yasal düzenlemeye ilişkin yazılar sağlık hukuk başlığı altında değerlendirilmektedir.

5. Advertorial (Tanıtım İçerikli) Sağlık Yazısı: Türk Dil Kurumu tarafından "Gazete ve dergilerin özel sayfalarında bir reklam çerçevesindeki yazı, tanıtılacak ürünü değişik öğeler yardımıyla haber biçiminde anlatan reklam, bir yayın organında yer satın almış olduğu için bir şirketten, ürünlerinden veya hizmetlerinden söz eden yazı" olarak tanımlanan tanıtım içerikli yazılar sağlık alanında yaşanan ticarileşmeye koşut olarak sıkça rastlanan sağlık konulu yazı türlerinden biridir. Aydoğan'a (2011) göre "ilan karşılığı yapılan tanıtım içerikli haberler" özellikle gazetelerin eklerinde sıkça yer almakta ancak içeriğinde halka sağlık konusunda bir bilgi sunmaktan ziyade bir ürün, kişi ya da kurumun tanıtımına yer vermektedir. Aydoğan bu bakımdan reklam- tanıtım içerikli haberlerin "sağlık muhabirleri nezdinde" sağlık haberi olarak tanımlanmadığını belirtmiştir. Diğer yandan Yüksel (2011), hedef kitle açısından bakıldığında haberin yayınlandığı yere göre yapılan ayrımın sağlıklı olmayabileceğine dikkati çekerek "vatandaşın habere haber diye baktığını düşünüyorum" demiştir. Bu doğrultuda bu çalışmada her ne kadar sağlık muhabirleri açısından "sağlık haberi" olarak değerlendirilmese de okuyucuya "sağlıkla ilgili bilgi aktarımı" olması sebebiyle tanıtım içerikli yazılar da sağlık konulu yazı kapsamında ele alınmıştır. Diğer yandan sağlık alanında yaşanan ticarileşmenin de izinin sürülebilmesi açısından tanıtım içerikli yazıların ne yoğunlukta gazetelerde yer aldığı da önem taşımaktadır. Bu nedenle tanıtım içerikli yazılar da gerçekleştirilen tartışmalar sonucu ayrı bir alt başlık olarak ortaya konmuştur.

6. Sağlık-Adliye: Öncelikli olarak Adli Tıp Anabilim Dalı içerisine giren otopsi, DNA testi, tecavüz vakaları gibi olayları konu edinen türde yazılar sağlık -adliye

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

başlığı altında değerlendirilmektedir. Buna ek olarak, hastalar ve sağlık çalışanlarının karşılaştıkları mağduriyet, taciz, fiziksel/sözel saldırılar vb. nedenlerle adli yollara başvurmalarını içeren yazılar da sağlık- adliye türü olarak ele alınmıştır.

3.3.1.6. Haber kaynakları

Atölye çalışmasında gerçekleştirilen tartışmalar sağlık haberlerine sağlık alanında uzman bir kişinin kaynaklık etmesinin ayırt edici bir özellik olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Sağlık alanında uzman bir kişinin kaynaklığı haberin güvenirliği bakımından gözetilmesi gereken bir unsur olarak nitelenmektedir. Uzman bir sağlık muhabiri için haber kaynağının bir doktor olması durumunda gözetilmesi gereken önemli noktalardan biri ise doktorun profesyonel kimliğidir. Erşan (2010) haber kaynaklarını seçerken "hakkında daha önce alanıyla ilgili herhangi bir şaibe bulunmamasına" dikkat ettiğini belirtmektedir. Erarslan'a göre (2010) ise "Sağlık gibi hassas bir konuda haberi tamamlamak ya da zenginlik katmak amacıyla alakasız bir kişiye başvurmak" önemli sakıncalar doğurabileceğinden "konuya vakıf, konuyla ilgili birikimi olan, bilimsel bir çalışma yapmış olan kişilere" başvurmak önemlidir.

Erarslan'ın bu görüşü diğer uzman sağlık muhabirleri tarafından da paylaşılmaktadır. Güneş'e (2010) göre sağlık haberciliğinde uzmanlaşmış olmanın en belirgin özelliklerinden biri de konusunda uzman kişilere ulaşabilen sağlık muhabiri olmaktır:

> Bizim belirli konularda danıştığımız adamlar zaten Türkiye'nin en iyileri. O zaman uzmanlaşmanın bir esprisi olmaz. Ahmet efendi, Mehmet efendi, Ayşe'nin komşusu filan değil bu doktorlar. Bilimsel kongrelerde en fazla yayını olan, genellikle bunlar dernek başkanları, derneklerin belirli bilimsel kurullarında olan adamlar. Yani var medya maydanozları. Psikiyatristler var, bunlar nöbetçi doktor, bunlarla bizim işimiz olmaz. Ben çalıştığım dönemde bunların hiçbirini yayına bile çıkartmadım. Birçok alanda böyledir ama sağlıkta siz test ederek geliyorsunuz. Daha çok ticari kaygı ön plana

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> çıkar, bu adam benim haber kaynağım olarak gündem dışı kalır. Sağlık habercisinin kendi sağduyusu bunu yakalamaya müsait.

Güneş'in ifade ettiği "sağduyu" sağlık haberciliği alanında "uzmanlığın" da göstergesi olmaktadır. Ticari kaygıların öne çıkartılmaması kadar haber kaynağının verdiği bilgiye vakıf olmak da uzman bir sağlık muhabirinin özellikleri arasındadır:

> Yani normal bir haberi herkes yapabilir. Yani bir iletişim fakültesinden mezun olan bir insan gittiği her yerden bir haberle gelebilir ama sağlık haberciliği yapmak gerçekten kolay bir şey değildir. Fark şu: doktor size bir şey anlatırken siz onun daha önceki gelişmelerini bilmek zorundasınız. O hastalıkla ilgili daha önceki gelişmeleri bilmek zorundasınız. Onun şu an anlattıklarının geleceği nasıl etkileyeceğini hesaplayabilmek zorundasınız ve onu halka en basit haliyle anlatabilmek zorundasınız. Bu da onun anlattıklarının arkasını da görebilmek anlamına geliyor. İşte o bir uzmanlaşma gerektiriyor (Yılmazer, 2010).

Karaaslan ve Yılmazer ise haber kaynaklarının seçiminde "hep aynı kişilere başvurulmamasının" önemine işaret etmektedir. Karaaslan (2010) "olabildiğince kapsamlı bir araştırma yaparak kişilere ulaşılması ve tek isim üzerinde çalışılmaması" gerektiğini ifade ederken, Yılmazer de (2010) "haber kaynaklarının seçiminde çeşitliliğin gözetilmesi gerektiğini ve kendine haberlerinde hep aynı isimlerin olmamasına dikkat ettiğini" belirtmektedir.

Sonuç olarak atölye çalışmasındaki tartışmalara göre uzman bir sağlık muhabirinin başlıca haber kaynakları arasında başta Sağlık Bakanlığı veya İl Sağlık Müdürlükleri gibi resmi otoriteler olmak üzere sağlık hizmeti sunan kurumların, sağlık alanının meslek ve uzmanlık örgütlerinin, sağlık alanı sendikalarının, sağlık kurumlarında çalışanların ve hastaların bulunduğu söylenebilir. Bunlara ek olarak sağlık muhabirlerinin sağlık gibi sürekli yeni gelişmelerin yaşandığı bir alanda kendilerini eğitmeleri veya bilgilerini güncellemelerini sağlayan bilimsel toplantılar da yine sağlık haberlerine kaynaklık edebilmektedir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

4. Sağlık Haberciliğinin Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimi, bu süreci etkileyen diğer unsurlarla bir arada değerlendirildiğinde daha kapsamlı bir biçimde açıklanabilir. Bu doğrultuda, bu bölümde öncelikle ülkenin ekonomik, siyasi ve toplumsal gelişmeleri, ardından sağlık ve medya alanındaki gelişmeler ele alınacaktır. Sağlık ve medya alanlarının kesişme noktası olarak sağlık haberciliğinin gelişim süreci de yine bu bölümde ortaya konacaktır.

4.1. Ekonomik Siyasi ve Toplumsal Gelişmeler

Türkiye'de ekonomik, siyasi ve toplumsal gelişmelerin ele alındığı bu başlık altında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 1980'li yıllara kadar olan süreç ana hatlarıyla, 1980 sonrası dönemi ise daha ayrıntılı ele alınmaktadır. Araştırmaya konu olan 1980 sonrası dönem ülkenin ekonomik, siyasi ve toplumsal gelişmeler bakımından yapısal değişimleri yaşadığı bir süreç olması nedeniyle onar yıllık dönemler halinde değerlendirilmiştir.

4.1.1. Cumhuriyetin kuruluşundan 1980'lere

Türkiye Cumhuriyeti Devleti 1. Dünya Savaşı sonrası kazanılan bağımsızlık savaşının ardından kurulmuştur. Lozan Barış Antlaşması'nın 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmasıyla bağımsız Türkiye Devleti uluslararası alanda da tanınmış; sağlanan bu barış ortamında öncelikle 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edilmiştir. Mütareke döneminin olağanüstü koşullarının ortadan kalkmasıyla Kurtuluş Savaşı koşullarında hazırlanmış olan 1921 Anayasası yerine, 1924 Anayasası, 20 Nisan 1924'te kabul edilerek ulusal devlete geçişin en önemli adımı atılmıştır. Cumhuriyetin ilk yılları halifeliğin ve saltanatın kaldırılması, tekke ve zaviyelerin kapatılması, medeni kanunun kabulü, kıyafet ve harf devrimleri gibi pek çok uygulamanın kısa zamanda gerçekleştirildiği bir dönem olmuştur. 1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi ile yerli, yabancı sermayeyi ve çiftçiyi özendirici, ekonomik denetimin millileştirilmesi ve korumacılığı öngören bir yaklaşım benimsenmiştir. Milli bir sanayi hamlesinin

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

gerçekleştirilmesi ise ancak 1929 yılında dünya ekonomik bunalımı sonrası mümkün olmuştur. 1930-39 yılları arası Türkiye ekonomisi dışa kapanmış, devlet eliyle ilk sanayileşme politikası başlatılmıştır (Boratav, Ty a: 311- 322).

Atatürk'ün 10 Kasım 1938 tarihinde vefat etmesinden sonra İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 1939 yılında Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesiyle başlayan 2. Dünya Savaşı boyunca İnönü başkanlığında tarafsızlık politikası izleyen Türkiye'de 1939 yılına kadar süren ekonomik atılımlar ise durmuş, ülke savaş ekonomisi koşullarına geçmiştir. 2. Dünya Savaşı sonrası dış siyasette batı ile yakın ilişkiler başlatan Türkiye iç siyasette ise 1946 yılında Celal Bayar başkanlığında kurulan Demokrat Parti (DP) ile çok partili siyasal hayata geçmiştir. Ülkenin çok partili parlamenter rejime geçişi ekonomik bakımdan da yeni bir dönüm noktasıdır. 1946 yılına kadar 16 yıl boyunca kesintisiz olarak izlenen kapalı ve korumacı ekonomik politikalar bu tarihten sonra adım adım gevşetilmiş, ithalat serbestleşmeye bağlı olarak büyük ölçüde artmıştır (Boratav, Ty a: 340).

1950 seçimleri ile iktidara gelen DP döneminin ilk yılları da yaşanan bu ekonomik canlanma ve Türkiye'nin 1952'de NATO'ya katılması gibi dış siyasette yaşanan önemli gelişmelerle olumlu bir havada geçmiştir. Diğer yandan Kongar'a göre (2007: 154, 189) 1957 seçimleri DP iktidarı için sonun başlangıcını oluşturmuş; iç siyasette başta basın özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırıldığı bir politika güden DP iktidarı 27 Mayıs 1960 tarihinde "demokrasiyi korumak için" yapılan karşı bir eylem niteliğindeki askeri darbe ile son bulmuştur. Kongar'a göre müdahale sonrası kabul edilen 1961 Anayasası ise Türkiye tarihinin en demokratik anayasası olma özelliğini kazanmıştır. Diğer yandan 1960 müdahalesi Başbakan Adnan Menderes ile birlikte Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın idam edilmesi ile üç "siyasal cinayete" yol açmış ve kendisinden sonraki askeri müdahalelere de öncülük etmiştir (Kongar, 2007: 197).

1960'lı yıllar tüm dünyada sosyal refah devleti anlayışının kabul gördüğü ve dünya ekonomisinin çevre ülkelerin büyümesine izin verdiği bir dönemdir. Sosyal refah devleti anlayışının öngördüğü ekonomik büyüme ortamında Türkiye'de de planlı bir

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

ekonomi doğrultusunda kalkınma çabaları bu yıllarda başlamıştır. Siyasal gelişmeler açısından ise 1960'lı yılların ilk yarısı çalkantılı bir dönemi temsil etmektedir. Özdemir'e göre (Ty: 241-246) 1961-1965 yılları arası, gerçekleştirilen genel seçimler, TBMM'nin açılışı, müdahale sonrası başbakanlıkla görevlendirilen İsmet İnönü tarafından kurulan ortak hükümetler dönemi, 1962 ve 1963 yıllarında tekrarlanan "askeri ayaklanmalar" gibi "sorunları" içinde barındıran bir "geçiş dönemi" olmuştur.

1965 yılında gerçekleştirilen genel seçimleri ise Süleyman Demirel başkanlığındaki Adalet Partisi (AP) kazanmıştır. Ancak AP hükümeti 12 Mart 1971 tarihinde silahlı kuvvetler tarafından başbakan Süleyman Demirel'e verilen muhtıra ile son bulmuş; böylece "çok partili siyasete ara verilmiştir" (Özdemir, Ty: 261). Nihat Erim başkanlığında kurulan sivil hükümet ile 1961 Anayasası'nın hak ve özgürlükleri genişleten maddeleri değiştirilmiş, rejim açısından tehlikeli görülen siyasal partiler (TİP ve MNP), meslek odaları, işçi sendikaları ve öğrenci dernekleri kapatılmış, siyasi tutuklama ve yargılamalar sonucu binlerce kişi askeri cezaevlerine gönderilmiştir (Kongar, 2000: 176-178; Özdemir, Ty: 265-267).

12 Mart rejimi, 1973 yılında gerçekleşen genel seçimlerle son bulmuştur. Bülent Ecevit başkanlığındaki Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) Necmettin Erbakan başkanlığındaki Milli Selamet Partisi (MSP) ile karma hükümeti kurması ise "siyasal islamın" meşruiyet kazanarak iktidara gelişi olarak yorumlanmıştır (Kongar, 2007: 204). CHP-MSP karma hükümeti genel af tasarısının oylanması ve 1974 Kıbrıs Askeri Harekâtı gibi konularda ortaya çıkan anlaşmazlıklar sonrası son bulmuş; böylece 1980'lere kadar devam edecek olan Milliyetçi Cephe Hükümetleri dönemi başlamıştır. Hükümet bunalımları ve dünya petrol krizinin de etkisiyle artan enflasyon ile istikrasız bir ekonomik politika 1970'li yıllar boyunca devam etmiştir. Aynı yıllar köktendinci akımların siyasetin dinamik güçleri arasında yükseldiği dönemdir. Türkiye tarihine 3. Askeri müdahale olarak geçecek olan 12 Eylül öncesi ülke genelinde şiddet eylemleri artmış, Özdemir'e (Ty: 280) göre ülke "1976'dan sonra iç savaş koşullarını, 1978'den sonra ise iç savaş ortamını yaşamaya başlamıştır".

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

4.1.2. 1980'li yıllar

Türkiye'nin tarihsel sürecinde 1980'li yıllar sosyal, ekonomik ve politik açıdan pek çok değişimi/ dönüşümü beraberinde getirmiştir. Bu sürecin temel taşları olarak 24 Ocak Kararları adı verilen 24 Ocak 1980 tarihli Ekonomik İstikrar Paketi ve ardından yaşanan 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi sayılabilir. Sosyo-politik ve ekonomik açıdan bir milat olarak nitelendirilebilecek süreç içerisinde ülke yapısal bir dönüşüm sürecini yaşamaya başlamıştır.

1970'li yılların sonlarında istikrarsız ekonomik politikaların getirdiği darboğazı aşabilmek amacıyla dönemin başbakanı Süleyman Demirel, Başbakanlık Müsteşarı Turgut Özal'dan yeni bir istikrar paketi hazırlamasını istemiştir. Açıklanan 24 Ocak kararlarıyla birlikte IMF ve Dünya Bankası (DB) gibi uluslararası finans kuruluşlarının önerdiği yapısal uyum programlarının en önemli konuları arasında devletin piyasadan başlayarak geleneksel müdahale alanlarından çekilmesi ve hizmet sektörünün özelleştirilmesi olmuştur. Bu doğrultuda devletin ekonomideki payını küçültmek amacıyla KİT ürünlerinin fiyatları serbestleştirilmiş; 24 Ocak itibarıyla pek çok malın fiyatında %100'leri aşan zamlar yapılmıştır. Temel mal ve hizmet olarak sınıflandırılan KİT ürünlerine yönelik devlet sübvansiyonları da kaldırılmıştır (Sönmez, 1985: 54-64). Böylece Türkiye liberal serbest pazar ekonomisine rotasını kırmıştır.

12 Eylül 1980 tarihinde ise askeri bir müdahale ile Süleyman Demirel'in başbakanı olduğu hükümet görevden alınmış, Türkiye Büyük Millet Meclisi lağvedilmiş, Türk siyasal, toplumsal ve ekonomik yaşamının yeniden tasarlandığı bir dönem başlamıştır. Parlamento ve hükümetin dağıtılmasıyla birlikte tüm yurtta sıkıyönetim ilan edilmiş, meclisin tüm yetkileri Genelkurmay Başkanı ve dört kuvvet komutanından oluşan Milli Güvenlik Konseyi'ne (MGK) devredilmiştir. Cumhurbaşkanının yetkileri ise Milli Güvenlik Konseyi başkanı sıfatı ile Kenan Evren'e geçmiştir. Bülent Ulusu başkanlığında oluşturulan yeni hükümetin ekonomi bakanlığına ise 24 Ocak Kararlarını hazırlayan Turgut Özal getirilmiş, böylece ekonomi politikası devam ettirilmiştir (Toy ve Elmacı, 2007: 267).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Yeni anayasa MGK tarafından oluşturulan Danışma Meclisi'nce hazırlanmış ve halkoylamasına sunularak 7 Kasım 1982 tarihinde kabul edilmiştir. Aynı seçim ile tek aday olan Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Kenan Evren ise Türkiye'nin 7. Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Kongar'a (2000: 199) göre 1982 Anayasası, "1961 Anayasası ile getirilen mekanizmaları hemen hemen tümüyle sınırlamış; toplumsal ve siyasal yaşamda merkeziyetçi bir yapının oluşmasına olanak sağlayacak düzenlemeleri getirmiştir".

Anayasanın kabulünden sonra 6 Kasım 1983'de gerçekleştirilen genel seçimleri Turgut Özal'ın genel başkanlığını yürüttüğü Anavatan Partisi (ANAP) kazanmış; sekiz yıl boyunca ülkeyi yönetmiş ve bu süreç içerisinde Türkiye dünya ekonomik sistemine entegre olmuştur. Kaya (2009: 235) bu entegrasyonun "Özalizm" olarak adlandırılabilecek bir söylemle gerçekleştirildiğini belirtmektedir:

> Hiç de özgün olmayan bu söylem ile yönelinen asıl amaç 'yeni sağ' düşüncesini içselleştirerek 'büyük transformasyon' olarak sunulan neoliberal politikalar aracılığıyla Yeni Dünya Düzeni çerçevesinde küreselleşme yönündeki gelişmelere 'yapısal uyumun' ve dolayısıyla dünya kapitalizmiyle eklemlenerek bir bütünleşmenin sağlanmasıydı.

Güler'e göre (2005: 97) temel ilkeleri anti- devletçilik üzerine inşa edilen yeni sağ akımın başlıca savları ise devlete karşı serbest piyasa ekonomisi üzerinden şekillenmekte ve yalnızca iktisadi yatırımlar değil, eğitim, sağlık sosyal güvenlik ve alt yapı gibi toplumsal tüketim nitelikli tüm devlet faaliyetlerini de kapsamaktadır. Temel vurgusu özel kesimin desteklenmesi ve ekonominin dış dünya ile bütünleşmesine yönelik olan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) bu anlamda 24 Ocak kararlarının bir uzantısı olarak değerlendirilmiş (Kongar, 2000: 373- 376); Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı ise kendisini önceleyen plan doğrultusunda ekonomik büyümenin serbest rekabet şartlarında, uluslararası entegrasyonda rasyonelleşmeyi dikkate alan ve dış talebe ağırlık veren bir şekilde gerçekleştirilmesi, iktisadi faaliyetlerde kamunun düzenleyici ve yönlendirici rolünün olması ve hür teşebbüs ruhunun teşvik edilmesini

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

esas almış, toplam yatırımlar içerisinde özel kesimin payının arttırılacağı belirtilmiştir (DPT, 1989: 343-344).

Türkiye 1990'lı yıllara, 1983-1989 yılları arası başbakanlık görevini yürüten Turgut Özal'ın, 1989 yılında görev süresi biten Kenan Evren'in yerine Türkiye'nin 8. Cumhurbaşkanı olarak seçilmesi ile girmiştir.

4.1.3. 1990'lı yıllar

Türkiye'nin tarihsel gelişiminde 1990'lı yıllar siyasal açıdan koalisyon hükümetleri eliyle yürütülen bir istikrarsızlık ortamı ve ekonomik çalkantılar dönemi olarak özetlenebilir. Askeri müdahale sonrası parti yasakları kalkan eski liderler yeni seçim söylemleri ile 1991 yılında gerçekleşen genel seçimlere katılmışlardır. Seçim sonrası göreve gelen Doğru Yol Partisi (DYP) –Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) koalisyon hükümeti 1993 yılına kadar iktidarda kalmış; 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Çankaya Köşkü'nde geçirdiği kalp krizi sonucu vefat etmesinden sonra 16 Mayıs 1993 tarihinde yapılan üçüncü tur oylama ile Süleyman Demirel 9. Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Demirel'in Cumhurbaşkanı olmasıyla DYP genel başkanlığı görevini devralan Tansu Çiller başkanlığında ikinci DYP-SHP koalisyon hükümeti kurulmuştur (Topuz, 2003: 296).

1980'li yıllardan itibaren sürdürülen dışa dönük liberal ekonomik politikalar Türkiye ekonomisini 1994 yılında yaşanan finansal krize sürükleyen koşulları oluşturmuştur. DYP-SHP hükümeti döneminde 1993 yılında cari işlemler açığının büyümesi ve döviz fiyatlarındaki hızlı yükseliş ile sinyallerini veren ekonomik kriz, 1994 yılının Ocak ayında patlak vermiştir. Finansal bunalım döneminde kamu açıklarını kapatma amacı ile özelleştirme politikaları ön plana çıkmış, 5 Nisan tarihinde alınan kararlarla Türkiye'de bir kemer sıkma politikası başlatılmıştır. Boratav'a (Ty b: 230) göre bu dönemde "gelir dağılımında emek gelirleri aleyhine ve rant gelirleri lehine büyük bir bozulma" meydana gelmiştir. Milli gelirde %6'lık bir daralma ve buna bağlı yoksullaşma pahasına sağlanan istikrar Merkez Bankası ve Hazine tarafından dağıtılan yüksek faiz gelirlerine ulaşabilen büyük sermaye açısından ise bir fırsata dönüşmüştür.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Finansal kriz sonrası Tansu Çiller ve Murat Karayalçın liderliğinde hazırlanan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) ise yeni yapısal düzenlemeleri ve atılımları içeren bir belge olarak kamuoyuna sunulmuştur. Planda kurumsal yapının, kamu ve özel kesimdeki örgütlenmenin yeniden düzenlenmesinin ekonomik ve sosyal başarının temel şartı olduğu belirtildikten sonra devletin asli görevlerini yapabilmesi için özelleştirme yoluyla üretim alanından çekilmesinin sağlanacağı ve rekabetçi piyasa koşullarının hâkim olmasını sağlamak üzere kural koyma işlevinin ağırlık kazanacağı ifade edilmektedir. Türkiye'yi 21. Yüzyıla eriştirme savını taşıyan kalkınma planı Temel Yapısal Değişim Projeleri başlığı altında toplam yirmi projeye dayanan bir reform metni niteliği ile kendinden önceki planlardan ayrılmaktadır (DPT, 1995: 20).

DYP-SHP hükümetini 1990'lı yıllar boyunca iktidara gelen diğer koalisyon hükümetleri izlemiştir. DYP-CHP, ANAYOL, REFAH-DYP, ANASOL-D, DSP azınlık hükümeti ve DSP-MHP-ANAP hükümetleri tarafından yönetilen Türkiye'nin toplumsal hayatında öne çıkan başlıca konular arasında siyasal İslam tartışmaları ve PKK terörü yer almıştır. Mart 1994'te gerçekleştirilen yerel seçimlerde Refah Partisi'nin %19,1'lik oy oranıyla sandıktan üçüncü parti olarak çıkarak İstanbul ve Ankara gibi büyükşehirlerin belediye başkanlıklarını kazanmasının ardından 1995 genel seçimlerinde birinci parti olarak hükümeti kurmakla görevlendirilmesi, Türkiye'de siyasal İslam tartışmalarını gündeme taşımıştır.

Başbakan Erbakan'ın 12 Ocak 1997 tarihinde Başbakanlık Konutu'nda cemaat liderlerine iftar yemeği vermesi ve kısa süre sonra Kudüs Gecesi adıyla düzenlenen anma gecesinde İran'daki Humeyni rejimini öven açıklamaların yapılmasıyla gerginlik tırmanmıştır. Ardından, Türkiye siyasal yaşamına "post modern darbe" adıyla geçen Milli Güvenlik Kurulu kararları alınmış; bu kapsamda irtica ile mücadelenin altı çizilmiştir. 28 Şubat süreci Milli Güvenlik Kurulu kararlarını yerinde bulanlar tarafından "demokratik bir reaksiyon" olarak nitelendirilirken, eleştirenlerce "anti demokratik bir uygulama" ve "askeri müdahaleler halkasının dördüncüsü" olarak tanımlanmıştır[1].

[1] E. Yüksel, (29 Şubat 2004). 28 Şubat'ın anlamı. http://dorduncukuvvetmedya.com/3093-28-subat-inanlami.html (Erişim tarihi: 04. 10. 2011).

Ülkenin ağırlıklı olarak merkez sağ partiler tarafından yönetildiği 90'lı yıllar içerisinde siyasal alanda uygulanan popülist politikaların yanı sıra ekonomik alanda kamu açıklarını kapatmaya dönük özelleştirme uygulamaları öne çıkmıştır. Türkiye 21. yüzyıla Bülent Ecevit başkanlığındaki DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümeti ve ekonomide daralma ile girmiş; iktidardan inen koalisyon ortağı Refah Partisi ise Anayasa Mahkemesi'nce kapatılmıştır.

4.1.4. 2000'li yıllar

2000'li yıllar iktidarda bulunan DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümeti döneminde gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçimi ile başlamıştır. Çankaya'da görev süresi dolan Süleyman Demirel yerine tüm partiler arasında varılan bir uzlaşma ile Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer 5 Mayıs 2000 tarihinde Türkiye'nin 10. Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir.

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile Başbakan Bülent Ecevit arasında 19 Şubat 2001 tarihindeki Milli Güvenlik Kurulu aylık olağan toplantısında başlayan tartışma ise Türkiye tarihinin en büyük finansal krizlerinden birini tetiklemiştir. Dünya ekonomisinin çevresinde 1997-1998'de patlak veren Doğu Asya krizini büyük ekonomileri sarsan finansal krizler izlemiş; Türkiye ekonomisi 1999'da küçülerek 2001 yılında patlak veren ağır finansal krizle dip noktasına vurmuştur (Boratav, 2009: 464). Aralık 1999'dan itibaren uygulamaya konmuş olan orta vadeli IMF programı doğrultusunda uygulanan sabit döviz kuru ve sıkı para politikası terkedilerek dalgalı kur uygulamasına geçilmiştir. Türk lirasının %130 değer yitirdiği, enflasyonun ise %90'lara çıktığı kriz ortamında kısa sürede 1,5 milyon kişi işsiz kalmıştır. Yaşanan kargaşada Başbakan Bülent Ecevit Dünya Bankası Başkan Yardımcısı ekonomi uzmanı Kemal Derviş'i Türkiye'ye davet etmiş, Derviş bir süre sonra koalisyon hükümetinin ekonomiden sorumlu devlet bakanı olarak göreve başlamıştır[2].

[2] Hürriyet. (3 Mart 2001). Ekonomiye süper bakan. http://webarsiv. hurriyet.com.tr/ 2001/03/03/310606.asp (Erişim tarihi: 20.08.2011)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Yaşanan ekonomik krizle oldukça güven kaybına uğrayan DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümeti 2002 yılına gelindiğinde o sırada 77 yaşında olan Başbakan Bülent Ecevit'in 4 Mayıs günü rahatsızlanarak hastaneye kaldırılmasıyla başlayan süreçte son bulmuştur (Akşin, Ty: 181-182). 3 Kasım 2002 erken genel seçimleri henüz bir buçuk yıllık bir ömrü olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) %34,28'lik oy oranıyla sandıktan birinci parti olarak çıkmasıyla sonuçlanmıştır. TBMM'deki koltukların hemen hemen 2/3'ünü kazanan AK Parti böylece Türkiye siyasal tarihinde ANAP hükümetinden sonra tek parti hükümetini tesis eden ilk parti olmuştur. Seçimin dikkat çekici sonuçları arasında CHP hariç diğer partilerin yüzde onluk seçim barajına takılarak TBMM'ye girememesi ve 10 Temmuz 2002 tarihinde iş adamı Cem Uzan tarafından kurulan Genç Parti'nin kısa zamanda % 7'lik bir oy oranına ulaşması olmuştur.

AK Parti'nin ilk genel kongresinde genel başkan olarak seçilmiş olan Recep Tayyip Erdoğan'ın seçim yasağı sonucu milletvekili seçilememiş olması nedeniyle ilk AK Parti hükümeti 28 Kasım 2002 tarihinde Abdullah Gül başkanlığında kurulmuştur[3]. Diğer yandan genel seçimler sonrası "CHP'nin de verdiği destek ile" anayasanın 76. Maddesinde yapılan değişiklik ile Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasal yasağı kaldırılmış, Siirt ilinde yenilenen seçim sonrası Recep Tayyip Erdoğan milletvekili seçilmiştir[4]. Türkiye'nin 59. Hükümeti bu şekilde Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında 14 Mart 2003 tarihinde kurulmuştur[5]. AK Parti, 2007 ve 2011 yıllarında gerçekleşen genel seçimlerde de sandıktan birinci parti olarak çıkmış ve böylece 2000'li yılların ilk on yılı boyunca iktidar partisi olarak Türkiye'yi yönetmiştir ve halen iktidardadır. Siyasi yelpazedeki yeri genel başkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından "muhafazakar demokrat" olarak nitelenen AK Parti'nin ekonomi politikasındaki tercihi de Türkiye'nin son otuz yıllık yöneliminden farklı olmamıştır.

---

[3] Hürriyet. (14 Ağustos 2001). Adalet ve Kalkınma Partisi kuruldu. http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2001/08/14/15521.asp (Erişim tarihi: 21.08.2011).

[4] Hürriyet. (16 Haziran 2005). Baykal 'Erdoğan'ı biz başbakan yaptık' diyordu. http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=327700 (Erişim tarihi: 23. 08. 2011).

[5] Hürriyet. (2 Ağustos 2003). Bir yılda iki hükümet. http://hurarsiv.hurriyet.-com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=163071 (Erişim tarihi: 23.08.2011).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sonuç olarak Türkiye'nin Cumhuriyetin kurulduğu 1923 yılından sonra yaşadığı en köklü değişimin 1980'li yıllarda gerçekleştiği söylenebilir. Ekonomi politikalarında kesin bir dönüşümü simgeleyen 24 Ocak kararları ile ülke liberal ekonomiye geçiş yaparak özelleştirmeyi kalkınma programlarının merkezine yerleştirmiştir. Bu yönelim 1980 sonrası ekonomik politikalarıyla devam ettirilmiştir. Son 30 yıl boyunca siyasal yelpazenin sağında yer alan partilerce yönetilen ülkede 90'lı yıllar siyasi bir istikrarsızlık ortamı olarak ortaya çıkarken, 2000'li yıllar ise yeniden tesis edilen tek parti iktidarı altında değişen bir politik kültür ortamını beraberinde getirmiştir.

4.2. Sağlık Alanında Yaşanan Gelişmeler

Türkiye'nin sağlık alanındaki değişim süreci tüm sistemi bağlayan üst düzey kararlar olan sağlık politikaları, bu politikalara etki eden uluslararası dinamikler ve politikaların uygulama yolları olan sağlık örgütlenmesi ve hizmetleri yönünden incelenebilir. Bu değişimdeki en belirgin kırılma noktası ise 1980'lerde dünyanın tüm merkez ülkelerinde esen yeni sağ söylem rüzgârına paralel şekilde yapılan ekonomik ve politik tercihlerdir. Sağlık politikalarında ve bu politikalara bağlı olarak sağlık hizmetlerinde 1980'ler dönemindeki değişimin unsurlarının daha iyi anlaşılabilmesi açısından geçmiş dönem uygulamaları hakkında kısa bir bilgi vermek yerinde olacaktır.

4.2.1. Cumhuriyetin kuruluşundan 1980'lere

Türkiye'de sağlık hizmetlerinin çağdaş anlamda bir devlet görevi olarak ele alınmasının temeli TBMM hükümetinin kurulmasıyla atılmıştır. Kurtuluş savaşı yıllarında TBMM hükümeti henüz birçok ülkede ayrı bir bakanlık yapısı oluşturulmamışken Sağlık Bakanlığı'nı kurmuştur. Cumhuriyet ilan edilmeden önce 3 Mayıs 1920 tarihinde çıkarılan 3 sayılı yasa ile Sıhhıye ve Muavenatı İçtimaiye Vekaleti kurulmuş; ilk Sağlık Bakanı olarak Dr. Adnan Adıvar görevlendirilmiştir (Suner, 1993: 57). Cumhuriyet ilan edildikten sonra göreve gelen Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam ise 1937 yılına kadar bu görevi yürütmüştür. Sağlık hizmetlerinin örgütlenmesi konusunda çaba sarf eden Saydam döneminde özellikle koruyucu sağlık hizmetlerine büyük önem verilmiş; sağlık hizmetlerinin yürütülmesi için gerekli olan yeterli sayı ve nitelikteki sağlık personeli

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

yetiştirmeye yönelik adımlar atılmıştır (Akdur, 1978: 41). Bu dönemde yaygın olan sıtma, tüberküloz ve frengi gibi bulaşıcı hastalıklarla mücadele amacıyla Umumi Hıfzıssıhha Kanunu çıkartılarak Hıfzıssıhha Okulu ve Enstitüsü kurulmuştur. Dönemin sağlık hizmetleri ise valiliğe bağlı sağlık müdürlükleri ve ilçelerdeki hükümet tabiplikleri aracılığıyla sunulmuştur (Bulut, 2007: 113).

Refik Saydam dönemi 1946 yılına kadar sürmüş, ondan sonra göreve gelen Dr. Behçet Uz döneminde yine Saydam döneminin izinden gidilerek koruyucu sağlık hizmetlerine önem verilmiştir. "Behçet Uz Planı" olarak anılan "Birinci On Yıllık Milli Sağlık Planı" bu dönemde açıklanmış; plan uyarınca her bölgenin örgütlenmesinin kendi kendine yeter hale getirilmesi amacıyla ülke yedi sağlık bölgesine ayrılmıştır. Koruyucu sağlık hizmetlerini yaygınlaştırmak ve sağlık personelinin ülke genelinde dağılımını sağlamak amacıyla hazırlanan bu plan kanunlaşamadan Dr. Behçet Uz Sağlık Bakanlığı'ndan ayrılmıştır (Akdur, 1978: 42).

2. Dünya Savaşı'ndan sonra tüm dünyada kabul gören sosyal devlet anlayışına paralel olarak sağlık alanı da devletin sorumluluk alanlarından biri olarak kabul görmüş, bu gelişme Türkiye'de de yansımasını bulmuştur. Savaş sonrasında dünyada istikrarlı bir büyüme yaşanmaya başlanmış, bu ortam içerisinde sosyal güvenlik sistemleri de öncelikle gelişmiş kapitalist ülkelerde ortaya çıkmaya başlamıştır. Keyder (1981: 20) 1945 sonrası dönemde devlet harcamalarının toplam milli hasılaya oranının tüm gelişmekte olan ülkelerde sürekli arttığını ve bu harcamalar içinde de sosyal güvenlik harcamalarının payının arttığını belirtmektedir. Merkez ülkelerde sosyal devlet anlayışının yükselişine paralel olarak Türkiye'de de Sağlık Bakanlığı bütçesinin genel bütçe içerisindeki payının % 5,27 ile en yüksek olduğu dönem Tablo 3'de de belirtildiği gibi 1960 yılına rastlamaktadır (Sağlık Bakanlığı [SB], 2000: 22). 1960'lı yıllarda 27 Mayıs ihtilali ile yönetimi ele almış olan hükümet sağlık hizmetlerine önem vermiş; 1961 Anayasası ile sağlık hakkı ilk defa sosyal devlet anlayışının bir parçası olarak onu destekleyen diğer haklarla birlikte devlet güvencesine alınmıştır (Yıldırım, 1994: 46-48).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 3. Sağlık Bakanlığı Bütçesinin Devlet Bütçesine Oranı (Bin TL)

Yıl	Devlet Bütçesi	Bakanlık Bütçesi	Bakanlık Bütçesinin Devlet Bütçesine Oranı
1923	137,333	3,038	2,21
1925	183,932	4,860	2,64
1930	222,646	4,502	2,02
1935	190,011	4,820	2,54
1940	268,476	8,185	3,05
1945	603,404	18,809	3,12
1950	1,487,208	60,615	4,08
1955	2,940,727	152,463	5,18
1960	7,266,965	382,762	5,27
1965	14,421,419	590,950	4,10
1970	28,860,265	888,080	3,08
1975	107,680,514	3,815,161	3,54
1980	756,687,182	31,822,605	4,21
1985	5,412,082,049	137,462,333	2,54
1990	63,925,354,000	2,633,217,000	4,12
1991	105,207,150,000	4,433,762,000	4,21
1992	207,545,328,000	9,783,005,000	4,71
1993	398,710,000,000	18,184,911,000	4,56
1994	823,396,387,000	30,639,327,000	3,72
1995	1,335,978,053,000	49,417,951,000	3,70
1996	3,558,506,822,000	98,064,401,000	2,76
1997	6,344,685,500,000	204,499,276,000	3,22
1998	14,753,000,000,000	390,891,701,000	2,65
1999	23,570,000,000,000	663,123,501,000	2,81

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, 2000: 22

Anayasa'nın 48. maddesi ile herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu; bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve yardım teşkilatları kurmanın devletin görevi olduğu belirtilmektedir. Sağlık hakkı ise 49. Madde ile düzenlenmiş; "Devlet herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla ödevlidir" hükmü getirilmiştir (Tanilli, 1980: 80). Böylece anayasal düzeyde 1961 Anayasası'na kadar kendine yer bulamamış olan sağlık hakkı bu anayasa ile devlet açısından pozitif bir yükümlülük doğuracak şekilde kendisine yer bulmuştur.

Sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerinin anayasal düzeyde devletin görevlerinden biri olarak tanımlanmasının ardından hazırlanan ilk Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1963-1967) sağlık idaresinin temel ilkesinin halkın sağlık düzeyini yükseltmek olduğu, bu nedenle halk sağlığı hizmetlerine öncelik verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Plan, pahalı ve etkisiz olan hastanecilik yerine evde ve ayakta tedaviyi sağlayan ve küçük

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

topluluklara kadar yayılan bir sağlık örgütlenmesini öngörmüştür (DPT, 1963: 39). 1961 Anayasası hükümleri ve Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hedefleri doğrultusunda sağlık hizmetlerinin yeniden örgütlenmesi gereği ortaya çıkmış; bu amaçla herkesi kapsayan, ağırlıklı olarak genel vergilerle finanse edilen ve koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik veren bir sağlık sisteminin kurulması amacıyla 5 Ocak 1961 tarihinde 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkındaki Kanun kabul edilmiştir. Kanun temel olarak 1960'lı yılların sosyal refah atmosferini yansıtacak şekilde geniş kapsamlı bir sağlık tanımı yapmakta, sağlıkta ücretsiz hizmet, eşit dağılım, toplumsal katılım ve ilk basamak tedavi hizmetlerine ağırlık verme gibi özellikler taşımaktadır (Dedeoğlu, 1994: 59). Akdur'a (1978: 43) göre Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun sağlık hizmetlerinin belirli bir sistemden yoksun olarak değişik kurumlarca yürütülmesinin doğurduğu sakıncaların giderilmesini, böylece hizmetin verimliliğini sağlayarak mevcut kaynakların tam değerlendirilmesini gerçekleştirmek gibi hedefleriyle sağlık alanında yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Soyer ve Belek ise (1998: 37) 224 sayılı kanunla öngörülen yeni düzenlemelerin hiçbir zaman tam olarak uygulanmadıysa da 1980'li yılların ortalarına dek sağlık sektörünün organizasyonel boyutunu belirlediğini belirtmektedirler.

4.2.2. 1980'li yıllar: Özel sağlık sektörünün gelişimi

Ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte 1980'li yıllara kadar sağlık hizmetleri tüm dünyada sosyal devletin asli işlevlerinden biri olarak görülmüştür. Ancak savaş sonrası dönemden 1980'lere kadar süren sosyal refah devleti döneminde sağlık harcamaları tüm merkezi kapitalist ülkelerde kamu harcamalarının en önemli kalemini oluşturur hale gelmiş; sağlık harcamalarındaki bu artış sağlığın 1980'lerde ekonominin geneli bakımından "kaldırılamaz bir yük" olarak tanımlanmasına sebep olmuştur (Belek, 2001a: 231). Özellikle endüstrileşmiş ülkelerde tıbbi bakıma olan talebin artması, sağlık profesyonelleri üzerindeki iş yükünün ağırlaşması, hızlı teknolojik gelişmeler, hizmetlerin bürokratikleşmesi, personelin hızlı uzmanlaşması, hizmetin aşırı parçalanması ve artan maliyetler değişimi dayatmıştır (Twaddle AC, 1996). Bu nedenle 1980 sonrasında sağlık harcamalarının sınırlandırılmasına yönelik bir dizi strateji uygulamaya konmuştur. Bu stratejiler temel olarak kamu sektörünün büyüklüğünü

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

ekonomik sorunların altında yatan temel neden olarak kabul eden yeni sağ söylemin (The New Right) ideolojik olarak üstünlük kazanmasıyla devreye sokulmuştur (Soyer, 1993: 65).

Tüm dünyada yeni sağ politikalarla başlayan bu değişim sürecinin Türkiye'nin sağlık alanına etkileri 1980'lara kadar kabul gören sosyal devlet anlayışının yavaş yavaş terk edilmeye başlanmasıyla ortaya çıkmıştır. Türkiye'de sağlık hizmetleri 1980 öncesinde daha çok bir kamu hizmetidir. Sağlık hizmetinin Sağlık Bakanlığı bütçesine verilen ödenekler, sosyal sigortalar kurumunun prim gelirleri ve hazineden yapılan transferler ile sağlandığı bu dönemde sağlık hizmeti ağırlıklı olarak Sağlık Bakanlığı'na bağlı devlet hastaneleri ve az sayıdaki üniversite hastaneleri ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olan SSK hastanelerinde verilmektedir. Özel hastanelerdeki hizmet ise sınırlı sayıdaki yatak kapasiteleri ile İstanbul ve Ankara'da sağlanmaktadır (Sönmez, 2011: 32-33). Ancak 24 Ocak 1980 tarihinde kabul edilen ekonomik istikrar paketiyle birlikte ekonominin birikim modelinde bir değişikliğe gidilerek serbest piyasa koşullarının hâkim olduğu liberal ekonomi politikası benimsenmiştir. Bu çerçevede bu dönemden başlayarak devletin sağlık ve eğitim gibi alanlardaki yükümlülükleri de hafifletilmiş (Dedeoğlu, 1994: 59); kamu sağlık harcamalarının ve yatırımlarının kısıldığı, özel sağlık kuruluşlarının teşvik edildiği, kamu sağlık hizmetlerinin aşama aşama özelleştirildiği yeni bir döneme girilmiştir (Soyer, 1993: 67).

Türkiye'de sağlıkta özel sektörün gelişiminin yasal dayanağını 1982 Anayasası oluşturmuştur. Günümüzde halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasası 17. maddesi ile İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde olduğu gibi yaşam hakkını temel alan bir düzenleme yapmıştır:

> Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olunmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz (Gözübüyük, 2003).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bu hükmün ardından, Anayasa'nın 56. maddesinde Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması başlığı ise şöyle denilmektedir:

> Devlet herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içerisinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi arttırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir. Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir (Gözübüyük, 2003).

Böylece 1982 Anayasası ile sağlık hakkını devlet güvencesine alan geleneksel anlayış terkedilerek, devlete sadece düzenleyici ve denetleyici bir konum verilmiştir. Yine ilk defa 1982 Anayasası'nda sağlık alanında özel kesimin varlığından söz edilmektedir (Soyer ve Belek, 1998: 41).

Özel sağlık sektörü tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de kamu fonlarının özel sağlık sektörüne aktarılması ve devlet politikası olarak sektörün desteklenmesi ile geliştirilmiştir (Soyer, 1995: 93-94). Milli Güvenlik Konseyi döneminde 1981 yılında sağlık yatırımları teşvik kapsamına alınmış; 1983 yılında ise Sağlık Bakanlığı'na bağlı kurumlarda döner sermaye uygulaması yasalaşmıştır (Soyer ve Belek, 1998: 41). 1983 yılında yapılan genel seçimlerle iktidara gelen Anavatan Partisi'nin programında da "özel sağlık müesseselerinin kurulmasını teşvik için tedbirler alınması" gerekli görülmüştür (Ersoy, 1996: 61). Başbakan Turgut Özal ise sağlık hizmetinin hastalar tarafından satın alınan bir hizmet olması gerektiğini savunmuş; iktidarda olduğu 1987 yılında kabul edilen 3359 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu'nun 5. maddesi ile kamuya ait sağlık kuruluşlarının sağlık işletmelerine dönüştürülmesi gündeme getirilmiştir. Bu yasa ile Sağlık Bakanlığı'na kamu ve özel sağlık kurumlarının düzenlenmesi görevi verilmiş, özel hekim ve özel sağlık kuruluşlarından yararlanma olanağı sağlanmış; böylece kamu sağlık fonlarının özel sektöre aktarılmasının da önü açılmıştır. Aynı yasa devlete tüm sosyal güvenlik fonlarına el koyma ve yönlendirme yetkisini de vermiştir. Kritik maddeleri Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

3359 Sayılı Kanun yürürlükte kalmakla birlikte pratikte uygulamaya geçirilememiştir (Şemin, 1993: 3).

Türkiye'de özel sağlık sektörünün geliştirilmesi söylemi 1979 yılında yayınlanan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983) yokken; yeni ekonomik yönelimin bir uzantısı olarak Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985-1989) benimsenmiştir. Planın 624. maddesinde özel sağlık müesseselerinin ve hastanelerin teşvik edileceği ve bu müesseselerin sağladığı hizmetlerin karşılığı olan ücretlerin serbest bırakılacağı ifade edilmektedir (DPT, 1984: 152).

Kamu kesiminin sağlık sektöründen aşamalı olarak çekilmesi şeklinde özetlenebilecek olan bu süreçte sağlık sektöründe özel girişimi teşvik eden devlet politikaları ile özel sağlık yatırımlarının toplam sağlık yatırımları içerisindeki payı 1980 yılında %8,9 iken; 1991 yılına gelindiğinde %38,4'e yükselmiştir. Soyer'e (1995: 67) göre bu artışta özel sağlık sektörüne yatırım indirimi, gümrük muafiyeti, destekleme primi, teşvik pirimi gibi adlar altında verilen teşviklerin payı büyüktür ve 1982-1992 yılları arasında verilen yatırım teşvik belgelerinin değeri bir milyon doların üzerindedir.

Yine bu süreçte büyük bölümünü ilaç ithalatının oluşturduğu tıbbi ithalat, 1980 yılında yaklaşık 109,8 milyon dolar iken; 1993 yılında 1236,5 milyon dolara çıkmıştır. Sadece ilaç ithalatı 1980 yılında 92,8 milyon dolar olarak gerçekleşmiş, 1993 yılında bu rakam 864,5 milyon dolara ulaşmıştır. Tıbbi ithalatın ikinci büyük kalemi ise tıbbi cihaz ithalatıdır. 1980 yılında 11,9 milyon dolar olan tıbbi cihaz ithalatı 1993 yılında 220,2 milyon dolardır. Şemin'e göre (1995: 69,73) tıbbi ithalatın 1980'den 1993 yılına kadar toplam sağlık harcamaları içerindeki payı artış gösterirken; aynı dönemde tıbbi ihracatın düşmesi ise sağlık hizmetlerinde artan bir dışa bağımlılık göstergesidir.

TBMM tarafından 1989'da onaylanan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994) ise sağlık hizmetlerinin finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesinin esas alınacağı ve hizmet talebinin karşılanmasında özel kesimden de yararlanmak üzere gerekli teşviklerin sağlanacağı belirtilmektedir (DPT, 1989: 291). 1991 yılında gerçekleşen genel seçimlerle iktidara gelen DYP-SHP koalisyon hükümetinin programı

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

ise Soyer'e (2003: 124) göre "partilerin yaklaşımının eklektik bir ürünüdür". Programda sağlık personelinin performansına göre ücretlendirilmesi ve sözleşmeli istihdama yer verilmiş, "SHP'nin etkisiyle Yeşil Kart uygulaması" yer almıştır. Bu doğrultuda 1992 yılında Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun çıkartılarak hiçbir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmayan ve aylık geliri net asgari ücretin üçte birinden az olanların genel sağlık sigortası uygulamasına geçinceye kadar sağlık hizmetleri giderlerinin devlet tarafından karşılanması öngörülmüştür (Şemin, 1993: 3).

Genel bir değerlendirme ile 1980'li yıllarda sağlık harcamalarının sınırlandırılmasına yönelik olarak 1980 öncesinde kamu hizmeti olarak devlet tarafından finanse edilen sağlık hizmetleri sunumunda özel sağlık kurumlarının teşvik edilmesine yönelik politikaların öne çıktığı söylenebilir. Bu politikalar 1990'lı yıllarda da Sağlık Reformu adı altında devam etmiş; özel sağlık sektörü 1980'li yıllarda başlayan düzenlemeler sonucu asıl sıçramasını 1990'lı yıllarda yapmıştır.

4.2.3. 1990'lı yıllar: Sağlık alanında reform girişimleri

1980 sonrasının ekonomik ve politik uygulamaları doğrultusunda, 1980'ler boyunca uygulamaya geçirilen sağlık alanında ticarileşmeye dönük stratejiler 1990'lı yılların başından itibaren ise Sağlık Bakanlığı'nın teknik düzeyde üzerinde çalışmaya başladığı bir proje durumunu almıştır (Soyer ve Belek, 1998: 37). Öncelikle 1990 yılında DPT ile ortaklaşa yürütülen Sağlık Sektörü Master Plan Etüt Çalışması gerçekleştirilmiş ve bu çalışma bir anlamda sağlık reformlarının ele alındığı sürecin başlangıcını oluşturmuştur (SB, 2008b: 18). Sağlık reformlarının ele alındığı ilk belge ise 1992 yılında Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan Türkiye Sağlık Reformu Sağlıkta Mega Proje başlıklı rapordur. Yıldırım Aktuna'nın Sağlık Bakanı olarak görev yaptığı dönemde hazırlanan rapora göre Türk sağlık sisteminin başlıca sorunları üç başlık altında toplanmaktadır:

1. Ayaktan teşhis ve tedavi ile koruyucu sağlık hizmetlerinin verileceği birinci basamak sağlık hizmet sistemi yeterince gelişmemiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

2. Hizmet sunumunun ikinci basamağı olan hastanelerle ilgili en önemli sorun verimsizliktir. Bu verimsizliğin en önemli üç nedeni ise aşırı merkeziyetçilik, profesyonel hastane yöneticiliğinin gelişmemiş olması ve hastaneler arasında rekabet unsuru olmamasıdır.
3. Türkiye'de GSMH'dan sağlığa harcanan kaynak miktarı dünya standartlarından düşüktür. Sağlık hizmetlerinin sunumu ve finansmanı kamu sektöründe aynı elde toplanmıştır ve Sağlık Bakanlığı ile Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) tarafından sağlanmaktadır. Bu durum da kurum içi verimsizliği arttırmaktadır (SB, 1992).

Rapor, Türk sağlık sisteminin sorunlarını bu şekilde özetledikten sonra bir sağlık reformu yapılmasının gerekliliğine işaret etmekte ve çözüm önerileri sunmaktadır. Bu öneriler sırasıyla; koruyucu sağlık hizmetlerine ağırlık verilmesi ve aile hekimliği ile güçlendirilmesi, kamu hastanelerinin önce özerkleştirilmesi daha sonra ise özelleştirilmesi, bu yolla hizmet sunumunda rekabetin arttırılarak verimliliğin sağlanması, profesyonel hastane yöneticilerinin yerleştirilmesi, hastane yönetim yapılarının işletmecilik anlayışına uygun olarak değiştirilmesi, genel sağlık sigortası modelinin hayata geçirilmesi ve bu yolla sağlık sigortasının ülkenin tamamına yaygınlaştırılarak sağlık alanındaki finansman sorunun çözülmesidir (SB, 1992).

Sağlık sisteminin organizasyonu, finansmanı ve hizmet üretiminde geçerli yapıların politika ve kurumsal düzeydeki yapısal değişimini ifade eden sağlık reformu, uzun süreli, sürdürülebilir ve planlı bir değişim sürecini ifade etmektedir. Türkiye'de Sağlıkta Mega Proje başlıklı rapor ile 1992 yılında başlayan sağlıkta reform girişimleri, 90'lı yıllar boyunca sağlık alanının en önemli gündem maddesi olmuştur (Belek, 2001b: 430-431). Hamzaoğlu ise 90'lı yıllar boyunca iktidara gelen hükümetlerin de sağlık alanında reform yapılması gerekliliğini dile getirdiklerini ve DYP-SHP hükümeti ile benzer öneriler sunduklarını belirtmektedir. Hamzaoğlu'na göre DYP-SHP koalisyon hükümeti tarafından 1993 yılında hazırlanan Sağlık Kanunu Tasarı Taslağı, Sağlık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarı Taslağı ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarı Taslağı gibi metinler "kes yapıştır şeklinde kopyalamalarla" 90'lı yıllar boyunca gündeme getirilmiş; ancak uygulanmamıştır (Hamzaoğlu, 2004: 243).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1996-2000) ise sağlık alanındaki değerlendirmeler ilk defa "sağlık reformu" başlığı altında toplanmıştır. Planda sağlık politikalarının uygulanmasında sürekliliğin sağlanamaması ve çıkarılan yasaların uygulamaya geçirilememesinin sağlık hizmetlerinin gelişiminde engelleyici bir faktör olduğu vurgulanmıştır (DPT, 1995: 41).

1990'lı yıllarda sağlık hizmeti sunumunda bir yanda üç ayrı kamusal sigorta kurumu (Emekli Sandığı, Bağkur ve SSK) ve Yeşil Kart ile onun kapsamı dışında kalanlara yönelik olarak da belediye ve vakıf polikliniklerı hizmet verirken; diğer yandan resmi kurumların dışında hizmet satın almak isteyen daha yüksek gelirli tabakaya yönelik olarak özel sağlık sektörü hızla gelişmeye başlamıştır.

Öte yandan bir parantez açıp belirtmek gerekirse, Türkiye'de tedavi hizmetlerinde özel sektörün varlığı aslında Osmanlı İmparatorluğu dönemine dek uzanmaktadır. Osmanlı döneminde var olan 86 hastanenin 32'si yabancılara ve azınlıklara ait özel hastanelerdir (Akalın, 1998: 162). Ancak Cumhuriyet döneminde, 1980'li yıllara kadar 50'den az sayıda yatak kapasitesi olan küçük kliniklerde verilen ayakta tedavi hizmetlerine yoğunlaşan özel hastanelerin sayısı, kamu hastanelerine oranla yok denecek kadar az sayıda kalmıştır (OECD, 2008: 27). 1980'li yıllar boyunca devletin teşvik politikasının bir sonucu olarak özel hastane ve kliniklerin sayısında bir artış olmuştur. Bu dönemde tam zamanlı olarak özel hastanelerde çalışan doktorlar, yarı zamanlı olarak özel sektörde çalışan kamu sağlık personeli, kamu kuruluşlarında sunulan özel hizmetlerden olan özel sağlık sektörü asıl sıçramasını ise 1990'lardan sonra gerçekleştirmiştir (OECD, 2008: 27).

Türkiye'deki hastaneler mülkiyetleri açısından kamu hastaneleri ve özel hastaneler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Sağlık Bakanlığı başta olmak üzere SSK, tıp fakülteleri, belediyeler, iktisadi devlet kuruluşları ve diğer bakanlıklara bağlı hastaneler kamu hastaneleri olarak tanımlanmaktadır. Derneklere, vakıflara, yabancılara, azınlıklara, şahıslara ve şirketlere ait olan hastaneler ise özel hastanelerdir (Kaya ve Kaya, 1995: 62). 1990-1999 yılları arasında Türkiye'deki hastane sayısı 857'den 1171'e yükselmiştir. Bu dönem içerisinde 179 kamu hastanesi ve 135 özel hastane olmak üzere

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

toplam 314 yeni hastane açılmıştır. Diğer yandan bu 10 yıllık süreçte özel hastanelerin sayısındaki artış oranı, kamu hastanelerinin artış oranından fazla olmuştur. Kamu hastanelerinin sayısında bu süre içerisinde %24,4'lük; özel hastanelerde ise %108'lik bir artış gerçekleşmiştir. 1990 yılında Türkiye'deki toplam hastanelerin yalnızca %14,5'i özel sektör mülkiyetindeyken, 1999 yılına gelindiğinde bu oran % 22,2'ye yükselmiştir (DİE, 1998: 150-152, DİE, 1999: 138, DİE, 2000: 122).

Tablo 4. Türkiye'de 1990-1999 Yılları Arasında Kamu- Özel Sektör Hastane Sayıları

Yıl	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
Kamu	732	766	785	811	828	843	850	868	901	911
Özel	125	133	143	151	154	166	184	210	237	260
TOPLAM	857	899	928	962	982	1009	1034	1078	1138	1171

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, 1998: 150-152; Devlet İstatistik Enstitüsü, 1999: 138 ve Devlet İstatistik Enstitüsü, 2000: 122'den derlenen bilgilerle hazırlanmıştır.

Tablo 4'de de belirtildiği gibi 1990'ların başında henüz nüve halinde olan özel sağlık sektörü 90'ların ortalarından itibaren daha hızlı bir gelişim içerisinde girmiştir. Belek'e göre (2012: 9-14) "sağlık sektöründeki dönüşüm için stratejilerin ilk çerçevesi" böylece Sağlık Sektörü Master Plan Etüt Çalışması ve Sağlıkta Mega Proje adlı raporlarla 1990'lı yıllarda çizilmiştir. Sağlıkta reform süreci ve buna paralel olarak artan özel sağlık sektörü yatırımları 2000'li yıllarda ise Sağlıkta Dönüşüm Programı adıyla yeniden gündeme gelmiştir.

4.2.4. 2000'li yıllar: Sağlıkta dönüşüm programı

2000'li yıllar sağlık alanında pek çok değişimi beraberinde getirmiştir. 1990'lar boyunca dile getirilen; ancak uygulamaya geçirilmeyen aile hekimliği, genel sağlık sigortası, hastanelerin özerk sağlık işletmelerine dönüştürülmesi gibi eylemler 3 Kasım 2002 genel seçimlerinin ardından iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti döneminde uygulamaya konmuştur. Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğindeki Ak Parti, sağlık alanında son 30 yılın en hızlı dönüşümlerine de imza atmıştır. Yeni hükümetin uygulamaları partinin siyasal perspektifini ve bu perspektifin sağlık politikasındaki yansımasını ortaya koyan üç temel doküman üzerinden incelenebilir: Parti Programı, Acil Eylem Planı ve Sağlıkta Dönüşüm Programı.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

AK Parti programında, sağlık alanı Sosyal Politikalar başlıklı beşinci bölümde ele alınmıştır. Programın bu bölümünde devletin herkesin temel sağlık hizmetini gerekirse özel sektörle işbirliği yaparak yerine getirmek zorunda olduğu ifade edilmekte ve sağlık alanının gönüllü kuruluşlara ve özel sektöre açık olduğu vurgulanmaktadır[6]. Bu genel eğilime ek olarak sağlık hizmetlerinin organizasyonuna dair temel başlıklar arasında Sağlık Bakanlığı'nın konumu dikkati çekmektedir. Devletin sağlıkla ilgili rolünün temel hizmetleri yürütmekle sınırlı kalacağı belirtilen programda sağlık sektörünün Sağlık Bakanlığı tarafından tek merkezden koordine edileceği; ancak Bakanlığın sadece "organizasyon, koordinasyon sağlayıcı ve denetleyici" olacağı ifade edilmektedir. Böylece yeni sağlık sisteminin ana eksenine kamusal sağlık hizmeti sunumu yerine özel sektörden hizmet alma ve yerel yönetimler aracılığıyla bu hizmeti sunma modeli yerleştirilmektedir. Kendini önceleyen diğer hükümetler gibi AK Parti de parti programında tüm vatandaşları kapsayacak etkin bir genel sağlık sigortası sistemine geçileceğini belirtmektedir. Dikkati çeken diğer bir başlık ise sosyal güvenliktir. Bu bölümde özel sağlık ve hayat sigortalarının yaygınlaştırılacağı ve teşvik edileceği ifade edilmektedir.

Genel seçimler sonrası kamuoyu ile paylaşılan Acil Eylem Planı'nın "Sağlıklı Toplum" başlığı altında ise bir yıl içerisinde sağlık alanında yürütülmesi öngörülen temel hedefler belirtilmiştir. Hedefler arasında Sağlık Bakanlığı'nın idari ve fonksiyonel açıdan yeniden yapılandırılması, tüm vatandaşların genel sağlık sigortası kapsamına alınması, devlet hastanesi, sigorta hastanesi ve kurum hastaneleri ayrımını kaldırmaya dönük çalışmaların başlatılması, hastanelerin idari ve mali yönden özerk bir yapıya kavuşturulması ve özel sektörün sağlık alanına yatırım yapmasının özendirilmesi başlıkları yer almaktadır (DPT, 2003: 11).

Abdullah Gül başkanlığında kurulan 58. Hükümet ve Recep Tayyip Erdoğan başkanlığındaki 59. Hükümetin programları da benzer temalar üzerine kuruludur. Acil Eylem Planı ile paralel şekilde Sağlık Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılması, sağlık hizmetlerinin sunumunun ve finansmanın birbirinden ayrılması, özel sektörün sağlık alanına yatırım yapmasının özendirilmesi, hastanelerin idari ve mali özerkliğe

[6] Adalet ve Kalkınma Partisi. *Parti programı*. http://www.akparti.org.tr/site/akparti/parti-programi#bolum_ (Erişim tarihi: 05.08.2011)

kavuşturulmaları, genel sağlık sigortası ve aile hekimliği uygulaması ortak başlıklardır (Hamzaoğlu ve Yavuz, 2009: 635).

Bu başlıkları kapsayan "Sağlıkta Dönüşüm Programı" ise 2003 yılı başında dönemin Sağlık Bakanı Recep Akdağ başkanlığında kamuoyuna duyurulmuştur. Program'ın temel hedefleri, Bakanlıkça 8 ana tema etrafında özetlenmektedir:

1. Planlayıcı ve denetleyici Sağlık Bakanlığı
2. Herkesi tek çatı altında toplayan genel sağlık sigortası
3. Yaygın erişimi kolay ve güler yüzlü sağlık sistemi
    a. Güçlendirilmiş temel sağlık hizmetleri ve aile hekimliği
    b. Etkili kademeli sevk zinciri
    c. İdari ve mali özerkliğe sahip sağlık işletmeleri
4. Bilgi ve beceri ile donanmış, yüksek motivasyonla çalışan sağlık insan gücü
5. Sistemi destekleyecek eğitim ve bilim kurumları
6. Nitelikli ve etkili sağlık hizmetleri için kalite ve akreditasyon
7. Akılcı ilaç ve malzeme yönetiminde kurumsal yapılanma
8. Karar sürecinde etkili bilgiye erişim: Sağlık bilgi sistemi (SB, 2008a: 21).

Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın hedefleri doğrultusunda 5258 sayılı Aile Hekimliği Pilot Uygulama Yasası, Kasım 2004'te TBMM'de kabul edilmiş, 9 Aralık 2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Pilot uygulamayı düzenleyen yasanın ardından 2005 yılında konuyla ilgili iki yönetmelik ve bir yönerge çıkarılmıştır. Yasa ve yönetmeliklerle öngörülen uygulamada Sağlık Bakanlığı'nın gerekli gördüğü eğitimi olan uzman doktor veya doktorlar tam gün esasına göre kamudan kiraladıkları mekânlarda aile hekimi olarak hizmet vereceklerdir. Yasa aile hekimi olmayı önce gönüllülüğe, yeterli gönüllü çıkmaz ise görevlendirmeye bağlamış, ihtiyaç duyulması halinde serbest çalışan doktorlara da aile hekimliği yapma olanağı tanımıştır. İlk olarak 2005 yılının Ekim ayında Düzce ilinde başlatılan pilot uygulama, 2008 yılına kadarki süreç içerisinde toplam 22 ile genişletilmiş (SB, 2008b: 64-66); Aralık 2010'da ise 81 ilin tamamında uygulamaya konmuştur (Belek, 2012: 83).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sağlık hizmeti sunan personelin istihdamına yönelik olarak ise 4924 Sayılı Eleman Temininde Güçlük Çekilen Yerlerde Sözleşmeli Sağlık Personeli Çalıştırılması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile düzenlemeye gidilmiştir. Resmi Gazete'de 24 Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe giren bu kanunla, sağlık personeli istihdamında sözleşmeli çalışma dönemi başlatılmış; ancak aradan iki yıl geçtikten sonra uzman ve pratisyen doktor istihdamında istenen sonucun elde edilememesi nedeniyle, yine AK Parti hükümeti tarafından verilen yasa teklifi ile zorunlu hizmet tekrar yürürlüğe konmuştur (Hamzaoğlu ve Yavuz, 2009: 642-643).

Sağlık hizmeti sunan kuruluşlarla ilgili olarak idari ve mali özerkliğe sahip sağlık işletmeleri hedefi doğrultusunda, öncelikle 2005 yılında SSK hastaneleri Sağlık Bakanlığı'na devredilerek hastaneler tek çatı altında birleştirilmiştir. Daha sonra ise başta görüntüleme hizmetleri olmak üzere tıbbi hizmetlerin özel sektörden satın alınması uygulaması başlatılmıştır (SB, 2008b: 69-70). Sağlık Bakanlığı'nca hazırlanan İlerleme Raporu'na göre böylece kamu hastanelerinin "cihaz fakiri" olmasının da önüne geçilmiştir. Raporda kamu hastanelerinin özel sektörle rekabet içerisinde hizmet sunmasının hizmet kalitesinin artmasında etkili olduğu, özel sağlık kuruluşlarının kapılarını kamusal sağlık sigortalı vatandaşlara açmalarıyla devlet hastanelerinin yükünün de azaltıldığı belirtilmektedir (SB, 2008b: 75-76).

Sağlık hizmeti sunan kuruluşlarla ilgili diğer bir düzenleme ise 15 Temmuz 2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Sağlık Hizmetleri Temel Kanununa Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun'dur. Yasa ile 1987 tarihli 3359 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu'na bir ek madde eklenerek Yüksek Planlama Kurulu tarafından gerekli görüldüğünde sağlık tesislerinin Sağlık Bakanlığı'nca verilecek ön proje ve belirlenecek temel standartlar çerçevesinde gerçek veya özel hukuk tüzel kişilerine 49 yılı geçmemek şartıyla kiralama karşılığı devredilebilmesine olanak sağlanmıştır. Kamu sağlık sisteminin sorunlarına bir alternatif olarak gündeme getirilen "Kamu Özel Sektör Yatırım Ortaklığı Modeli" çerçevesinde özel girişimin sağlık alanına yatırım yapmasına yönelik ortam da bu yasa ile gerçekleştirilmiştir (Hamzaoğlu ve Yavuz, 2009: 644).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sağlıkta Dönüşüm Programı kapsamında başlatılan diğer bir uygulama ise performansa dayalı ek ödeme sistemidir. Sistem, 2004 yılında Sağlık Bakanlığı'na bağlı 10 hastanede pilot uygulama olarak, 2005 yılında SSK hastanelerinin de Sağlık Bakanlığı'na devredilmesiyle birlikte Sağlık Bakanlığı'na bağlı tüm hastanelerde uygulanmaya geçirilmiştir (OECD, 2008: 41). Daha evvel sağlık personeline döner sermayeden katkı payı adı altında verilen ek ödemeler bu sistemde performans göstergelerinin belirlendiği, yapılan işe karşılık ek ödeme sistemine dönüştürülmüştür. Sistemin ikinci aşaması ise Kurumsal Performans ve Kaliteyi Geliştirme Mevzuatı ile uygulamaya konan kurumsal performans düzenlemeleridir. Bakanlık bünyesinde kurulan Performans Yönetimi ve Kalite Ölçütleri Geliştirme Daire Başkanlığınca hizmet kalitesi standartları belirlenmiş ve kamu ve özel tüm hastanelere hizmet kalite belgeleri verilmeye başlanmıştır (SB, 2008b: 77-80).

Mevcut sosyal güvenlik sistemi de Sağlıkta Dönüşüm Programı kapsamında önemli ölçüde değişmiştir. Kurumsal yapıya ilişkin dönüşüm Resmi Gazete'de 20 Mayıs 2006 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 5502 Sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile gerçekleşmiştir. Bu kapsamda tüm sigorta kurumları yeniden yapılandırılarak Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) adıyla tek çatı altında birleştirilmiştir. 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile de tüm vatandaşlar genel sağlık sigortası kapsamına dâhil edilmiş ve sosyal sigorta primleri ile ilgili yeni düzenlemelere gidilmiştir. Diğer yandan Hamzaoğlu ve Yavuz ise (2009: 637) yasa ile genel sağlık sigortası kapsamındaki temel teminat paketi dışında kalan sağlık hizmetleri için kişilerin ya cepten ödeme yapmak ya da zorunlu sağlık sigortası dışında ayrıca prim ödeyerek tamamlayıcı özel sağlık sigortasına başvurmak zorunda kalacakları bir sistemin getirildiğini belirtmektedir.

Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın gündemi en fazla meşgul eden uygulaması ise doktorların tam gün istihdamına yönelik yasa tasarısı olmuştur. Temmuz 2007 genel seçimlerinin hemen ardından Sağlık Bakanı Recep Akdağ tarafından yapılan açıklama ile gündeme getirilen yasa tasarısı görüşülmek üzere TBMM'ye gönderilmiş ve başta Türk Tabipleri Birliği olmak üzere Sağlık Emekçileri Sendikası ve Dev- Sağlık İş gibi sivil toplum kuruluşlarından tepki almıştır. TTB Merkez Konseyi Başkanı Gençay

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Gürsoy "TTB'nin ilke olarak tam gün uygulamasına her zaman destek verdiğini; ancak yasa tasarısının bu haliyle sağlık çalışanlarına mesleki güvence vermekten yoksun olduğunu" belirtmiştir[7].

Kamuoyunda Tam Gün Yasası adıyla anılan, 5947 Sayılı Üniversite ve Sağlık Personelinin Tam Gün Çalışmasına ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 30 Ocak 2010 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş; ancak tartışmalar son bulmamıştır. Yasa, kamu kurumlarında çalışan sağlık personelinin de diğer devlet memurları gibi mesai saatleri dışında farklı bir yerde çalışmasını yasaklamış; üniversite hastanelerinde görev yapan öğretim elemanlarının da yükseköğretim kurumlarından başka yerlerde ücretli veya ücretsiz, resmi veya özel başka herhangi bir iş göremeyeceği ve serbest meslek icra edemeyeceğini hükme bağlanmıştır. TTB yasanın iptali ile ilgili hazırladığı çalışmayı ana muhalefet partisi CHP'ye iletmiş ve 25 Mart 2010 tarihinde CHP'nin yasanın 12 maddesinin iptalini isteyen başvuru dilekçesini Anayasa Mahkemesi'ne sunduğu TTB web sitesinden duyurulmuştur[8].

Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuruda "doktorlara hastane, muayenehane, özel hastane veya vakıf hastanesinden herhangi birini tercih etme zorunluluğu getirilmesi, öğretim üyelerinin üniversitelerde devamlı statüde görev yapmasının düzenlenmesi, devlet hastanesinde çalışan doktorlara yasanın yürürlüğe girmesinin ardından 6 ay sonra muayenehane ile hastane arasında tercih yapma zorunluluğu getirilmesi, öğretim üyelerine bir yıl içinde tam zamanlı olarak üniversitede çalışma zorunluluğu getirilmesi" gibi maddelerin Anayasaya aykırılığı ifade edilmiştir[9].

---

[7] TTB: Tam Gün Yasası bize rağmen çıkarılamaz. (15 Ocak 2010). http://www.habermedical.com/haberler/ttb-tam-gun-yasas-bize-ragmen-cikarilamaz.html (Erişim tarihi: 05. 08. 2010).

[8] İ. Ersoy. (26 Nisan 2010). Tam Gün'de unutulanlar. http://www.medimagazin.-com.tr/authors/ibrahim-ersoy/tr-tam-gunde-unutulanlar-72-1-2411.html (Erişim tarihi: 05. 08. 2011).

[9] İşte CHP'nin Tam Gün'ü Anayasa Mahkemesi'ne götürdüğü maddeler (3 Nisan 2010) http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-biste-chpnin-tam-gunu-anayasa-mahkemesine-goturdugu-maddelerb-1-77-25506.html (Erişim tarihi: 05. 08. 2011)

Anayasa Mahkemesi'ne iptali için götürülen diğer bir uygulama ise performansa dayalı ek ödeme sistemi ile ilgilidir. TTB performansa dayalı ödemenin asli ücretlendirme yöntemi olarak belirlenmiş olmasının da Anayasaya aykırı olduğunu belirterek iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasını talep etmiştir[10]. Anayasa Mahkemesi kendisine yapılan başvuru doğrultusunda esas hakkındaki raporunu temmuz ayında tamamlamış ve 16 Temmuz 2010 tarihinde Tam Gün Yasası'nın bazı maddelerini iptal etmiş, bazılarınınsa yürütmesini durdurmuştur[11]. İptal edilen yasa maddelerinden biri Sağlık Bakanlığı ile TTB arasında yeni bir tartışmanın başlangıcını oluşturmuştur. Sağlık Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği'nce iptal kararının hemen sonrasında yapılan basın açıklamasıyla öğretim üyeleri dışında kamuda çalışan tüm doktorların muayenehane açması veya özel sağlık kuruluşlarında çalışmasının mümkün olmadığı ve bu uygulamanın bakanlığa bağlı tüm kuruluşlarda 30 Temmuz'dan itibaren uygulamaya geçirileceği bildirilmiştir. Özetle Bakanlık iptal edilen yasa maddesinin üniversite öğretim üyeleri dışındaki doktorları kapsamadığını ve 30 Temmuz'dan itibaren hayata geçirilecek uygulamaya aykırı davrananlar hakkında işlem başlatılabileceğini belirtmiştir[12]. TTB ise Sağlık Bakanlığı'nın bu işleminin iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle Danıştay'a başvurmuş, Danıştay 5. Dairesi 21 Temmuz 2010 tarihinde verdiği kararla "Sağlık Bakanlığı'nın uygulamasının hukuka aykırı olduğu" gerekçesi ile kamu kurumlarında görev yapan doktorlara muayenehane açma yasağı getiren uygulamanın iptaline ve yürütmesinin durdurulmasına karar vermiştir. Bakan Akdağ ise konuyla ilgili yaptığı açıklamada Danıştay 5. Dairesi'nin söz konusu kararını "hukuk garabeti" olarak tanımlamıştır[13]. Davalı Sağlık Bakanlığı

[10] Zaman. (12 Şubat 2010). TTB Tam Gün Yasası'nın iptali için CHP'nin kapısını çaldı. http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=950765 (Erişim tarihi: 06. 08. 2011).

[11] TTB. (19 Temmuz 2010). TTB Sağlık Bakanlığı'na Tam Gün ile ilgili Anayasa Mahkemesi kararına ilişkin görüş yazısı gönderdi. http://www.ttb.org.tr/index.php/Ek-Haberler/haber-2104.html (Erişim tarihi: 05. 08. 2011).

[12] Akdağ: 5 dakika önce çıkanı YÖK'e bildirim. (18 Temmuz 2010). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-akdag-5-dakika-once-cikani-yokebildiririm-1-77-27683.html (Erişim tarihi: 29. 09. 2011).

[13] "Tam Gün'e" sabah başvuru akşam yürütmeyi durdurma. (23 Temmuz 2010). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-tam-gune-sabah-basvuru-aksam-yurutmeyi-durdurma-1-77-27836.html (Erişim tarihi: 29. 09. 2011)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

karara itiraz etmiş; itirazı değerlendiren Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu ise Sağlık Bakanlığı'nın itirazını kabul ederek 5. Daire'nin aksi yönde karar almıştır[14].

Bakan Akdağ tarafından eleştirilen diğer bir konu ise Tam Gün Yasası'nın bazı maddelerini iptal eden, bazı maddelerinin ise yürütmesini durdurma kararı veren Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli kararını açıklamakta gecikmesi olmuştur. Akdağ, Anayasa Mahkemesi'nin "gerekçe yazmadan herhangi bir karar açıklayamayacağına" vurgu yaparak, "Kaç aydır Anayasayı ihlal eder biçimde gerekçe yazıp bize söylememektedirler. TBMM'nin hakkı değil midir bu gerekçeyi almak? Vatandaşın %99'u Tam Gün Yasası'nı istiyor. Bunun zıddına nasıl karar verir? Gerekçe yazamıyorlar, yazamayacaklar da" demiştir[15]. Bakan Akdağ'ın bu eleştirilerinden kısa bir süre sonra 4 Aralık 2010 tarihinde Anayasa Mahkemesi gerekçeli kararını açıklayarak "doktor ve öğretim üyelerinin meslekleri itibariyle diğer kamu görevlilerinden farklı statüde olduklarını ve bu nedenle mesai saati dışında istedikleri yerde çalışabileceklerini, aksinin Anayasa'ya aykırı olduğunu" belirtmiştir. Kararda ayrıca "öğretim üyelerinin aralarında hiçbir ayrım yapılmaksızın mesai sonrasında resmi ya da özel çalışmalarının yasaklanmasının bilimsel özerkliğe ve bilim özgürlüğüne aykırı olduğuna" dikkat çekilmiştir[16].

Tartışmalı Tam Gün Yasası ile ilgili süreç, Anayasa Mahkemesi'nin bu kararının ardından hükümetin uygulamaya ilişkin maddelere Adalet Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmündeki Kararname'nin içerisinde yer vermesi ile boyut değiştirmiştir. Resmi Gazete'de 26 Ağustos 2011 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren Kararname ile "üniversite öğretim üyelerine, muayenehane açmaları durumunda kendi üniversitelerinde sadece eğitim ve araştırma faaliyetlerinde bulunma"

---

[14] Tam Gün arap saçı, yeni düzenleme yapılmalı. (7 Nisan 2011). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-tam-gun-arap-saci-yeni-duzenleme-yapilmali-1-77-34185.html (Erişim tarihi: 05. 08. 2011).

[15] Akdağ'dan Anayasa Mahkemesi'ne Tam Gün resti. (25 Kasım 2010). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-akdagdan-anayasa-mahkemesine-tam-gun-yasasi-resti-1-77-31103.html (Erişim tarihi: 29. 09. 2011)

[16] Tam Gün Yasası üniversitede bilimsel özerkliğe ters düşüyor. (5 Aralık 2010). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-tam-gun-yasasi-universitede-bilimsel-ozerklige-ters-dusuyor-1-77-31374.html (Erişim tarihi: 30. 09. 2011)

hakkı verilmekte, öte yandan "hasta bakmaları ve ameliyat yapmaları" yasaklanmaktadır. Diğer bir yasak ise "üniversite dışında muayenehanede veya özel hastanelerde çalışan öğretim üyelerine döner sermaye payı verilmemesi" hakkındadır. TTB söz konusu konuyla ilgili yaptığı açıklamada Kararname ile önceki yargı kararlarının ortadan kaldırıldığını savunmuştur[17]. Kanun Hükmünde Kararname ile doktorlara Tam Gün çalışma sistemi getirilmesi sonrası hastanelerde muayene ve ameliyatların aksaması ve hekimlerin istifalarına yönelik haberler gündemde yer bulmaya başlamıştır[18]. Konuyla ilgili olarak TTB "vatandaşın mağduriyeti"ne dikkat çekerken, Sağlık Bakanlığı ise "üniversite hastanelerindeki istifaların kriz yaratmayacak boyutta" olduğunu savunmuştur[19]. Sağlık Bakanı Recep Akdağ, CHP Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer'in soru önergesine verdiği yanıtta "Kanun Hükmünde Kararname'nin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 246 hekimin emekli olduğunu, 1157'sinin ise istifa ettiğini" dile getirmiştir[20]. Tam Gün Yasası tartışmaları Kanun Hükmünde Kararname sonrası da devam etmiş, ancak kararname ile yürürlüğe giren uygulamalar hayata geçmiştir.

Öte yandan daha genelde AK Parti hükümetinin göreve gelmesiyle birlikte 2003 yılında başlatılan Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın bir bütün olarak da Türk Tabipleri Birliği'nin eleştirisiyle karşılaştığını söylemek mümkündür. Örgütün başlıca eleştirisi bakanlık tarafından sunulan önerilerin Dünya Bankası ve IMF tarafından önerilen programlar çerçevesinde "hastaların müşteri, sağlık kurumlarının işletme, sağlık personelinin ise işçi" konumuna getirilmesine yöneliktir. Bakanlığın Sağlıkta Dönüşüm Programı'na alternatif olarak önerilen ise İsveç ve Küba gibi ülkelerde uygulanmakta olan ulusal sağlık sistemidir. Kamucu bir sağlık sistemi olan ulusal sağlık sisteminde

[17] Tam Gün arka kapıdan yürürlüğe girdi. (27 Ağustos 2011). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-tam-gun-arka-kapidan-yururluge-girdi-1-77-37063.html (Erişim tarihi: 10.11.2011)

[18] Sağlıkta kaos günleri. (21 Eylül 2011). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-saglikta-kaos-gunleri-1-77-37534.html (Erişim tarihi: 13. 11. 2011).

[19] Sağlık Bakanlığı'na göre üniversite hastanelerindeki istifalar kriz yaratmayacak boyutta. (3 Ekim 2011) http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-saglik-bakanligina-gore-universite-hastanelerindeki-istifalar-kriz-yaratmayacak-boyutta-1-77-37803.html (Erişim tarihi: 13. 11. 2011).

[20] Bin 157 hekim istifa etti. (21 Ocak 2012). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-bin-157-hekim-istifa-etti-1-77-40366.html (Erişim tarihi: 13. 11. 2011).

sağlık doğuştan gelen bir hak olarak tanımlanmakta ve sağlık hizmeti de buna bağlı olarak kamu tarafından finanse edilerek yürütülmektedir. Sağlık personelinin devletten aldığı maaş karşılığında tam gün çalıştığı bu sistemde ülke genelinde tüm hizmetler tek elden Sağlık Bakanlığı'nca yönetilmektedir. Sağlık hizmetinin finansmanı ise vatandaşlardan toplanan vergilerden oluşturulan devlet bütçesinden karşılanmakta ve bu bütçeden sağlığa en az %10 pay ayrılmaktadır (Dedeoğlu, 2003: 434-435).

İkinci beş yıllık dönemi 2013 yılında sona erecek olan Sağlıkta Dönüşüm Programı süresince sağlık alanında yaşanan değişimin en dikkat çekici noktası programın hedefleri doğrultusunda gelişen özel sektör yatırımları olmuştur. Sağlık Bakanlığı verilerine göre 2002-2010 yılları arasında Türkiye'deki hastane sayısı 1156'dan 1439'a yükselmiştir (Tablo 5).

Tablo 5.Türkiye'de 2002-2010 Yılları Arasında Kamu- Özel Sektör Hastane Sayıları

Yıl	**2002**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Kamu	885	872	952	950	939	950
Özel	271	331	365	400	450	489
TOPLAM	1156	1203	1317	1350	1389	1439

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, 2010: 55

Bu dönem içerisinde faaliyete geçirilen toplam 283 hastanenin 218'i özel hastane iken sadece 65'i kamu hastanesi olmuştur (Tablo 5). Başka bir ifadeyle özel hastanelerin sayısındaki artış oranı %80,44, kamu hastanelerinde ise bu oran sadece %7,34'tür. 2002 yılında Türkiye'deki toplam hastanelerin %23,4'ü özel mülkiyet iken 2010 yılına gelindiğinde bu oran %33,9'a yükselmiştir (SB, 2010: 55). Kamu-özel sektör hastane sayılarına ilişkin veriler sağlık hizmeti sunumunda her ne kadar ağırlık halen kamu sağlık sektöründe de olsa özel sağlık sektörünün gelişimine yönelik düzenlemeler ile hizmet sunumunda özel sektörün desteklendiğini ortaya koymaktadır.

Özel hastanecilik alanındaki gelişme örgütlenmeyi de beraberinde getirmiş, Özel Hastaneler ve Sağlık Kuruluşları Derneği (OHSAD) 2004 yılında, 1991 yılından bu yana faaliyet gösteren dört ayrı derneğin tek çatı altında birleşmesiyle kurulmuştur.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Derneğe göre bu birleşme ile "özel sağlık sektöründeki hastanelerin %80'ini ve diğer sağlık kurum ve kuruluşlarının da 850'sini kapsayan bir yapıya kavuşulmuştur"[21].

Dikkati çeken diğer bir unsur, sağlık hizmetlerine olan talepte özel sektörün payıdır. DPT 2011 yılı Programı'nda kamu-özel sağlık kuruluşlarında sağlık hizmetlerine olan talebin ağırlığı şu şekilde ifade edilmektedir:

> Sağlık hizmetlerine olan talep her yıl artmakta olup, 2006-2009 döneminde hastanelere yapılan toplam müracaat sayısı % 35,8 artarken, özel sektörde bu artış % 206,6 olarak gerçekleşmiştir. Müracaat sayısının artışında kamu hastanelerinin tek çatı altında toplanarak hizmet sunumundaki farklılıkların azaltılması, özel sektör sağlık hizmetlerinden faydalanmanın kolaylaştırılması etkili olmuştur. 2009 yılında toplam yatak kapasitesinin % 13,9'una, hekim sayısının % 20,3'üne sahip olan özel sektör, büyük ameliyatların % 32'sini ve toplam ameliyatların ise % 26'sını gerçekleştirmiştir (DPT, 2011: 212-213).

Sağlık harcamaları ise sağlık hizmetlerine olan talebin diğer bir göstergesidir. Türkiye'de sağlık harcamaları istatistik çalışmaları sistematik ve OECD standartlarına uygun olarak ilk defa 1999-2000 yılları için Sağlık Bakanlığı tarafından yapılmıştır. Bu çalışma izleyen yıllar için ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından önce 2001-2004 daha sonra 2004-2007 yılları için gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada "sağlık harcaması" sağlığı geliştirme ve koruma amacını benimseyen tüm koruma, geliştirme, bakım, beslenme ve acil programlar için yapılan harcamalar olarak kabul edilmiştir. Bu kapsamda TÜİK tarafından hazırlanan Sağlık Harcamaları Araştırması'na göre 1999 yılında 4 milyar 985 milyon TL olan toplam sağlık harcaması 2008 yılında 57 milyar 740 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Başka bir deyişle bu on yılda toplam sağlık harcamaları 3,5 kat artmıştır. 1999-2008 yılları arasında kişi başı sağlık harcamaları ise yaklaşık on kat artarak 79 TL'den 812 TL'ye yükselmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2008).

[21] OHSAD. *Tarihçe.* http://www.ohsad.org/Default.aspx?pageID=105 (Erişim tarihi: 06.08.2011).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 6. Sağlık Harcamaları ile İlgili Göstergeler 1999-2008

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Toplam Sağlık Harcaması (Milyon TL)	4.985	8.248	12.396	18.774	24.279	30.021	35.359	44.069	50.904	57.740
Kişi Başı Sağlık Harcaması (TL)	79	128	190	284	363	443	516	635	725	812
Toplam Sağlık Harcamasının GSYİH'ya Oranı (%)	4,8	4,9	5,2	5,4	5,3	5,4	5,4	5,8	6	6,1
Kamu Sağlık Harcamasının Toplam Sağlık Harcamasına Oranı (%)	61,1	62,9	68,1	70,7	71,9	71,2	67,8	68,3	67,8	73
Hane Halkı Sağlık Harcamasının Toplam Sağlık Harcamasına Oranı (%)	29,1	27,6	22,8	19,8	18,5	19,2	22,8	22	21,8	17,4

Kaynak: TÜİK, 2008

Sağlık Bakanlığı verileri ise kişi başı sağlık harcamalarının ne kadarının "cepten" yapıldığını ortaya koymaktadır. "Cepten ödemeler, çeşitli ilaç faturaları, tedavinin belirli aşamalarını satın alma, bazı laboratuvar harcamalarını üstlenme olabildiği gibi bazı tedavilerin faturasının tamamını ödeme" şeklinde de gerçekleşebilmektedir (Sönmez, 2011: 28).

Tablo 7. Yıllara Göre Kişi Başı Cepten Yapılan Sağlık Harcamaları (TL)

Yıl	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
TL	23	35	43	56	67	85	117	139	158	141

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, 2010: 127

Tablo 7'de sunulduğu gibi kişi başı "cepten yapılan sağlık harcaması" 1999 yılında 23 TL iken 2008 yılında 141 TL olmuştur. Diğer bir ifadeyle bu on yıl içerisinde kişi başı cepten yapılan sağlık harcamaları altı kat artmıştır (SB, 2010: 127).

Kişi başı sağlık harcamalarında kamu-özel ayrımına bakıldığında ise 1999 yılında 31 TL olan kişi başı özel sağlık harcamasının yedi kat artarak 2008 yılında 219 TL olarak gerçekleştiği anlaşılmaktadır (Tablo 8). Aynı dönem içerisinde kamu sağlık harcamaları ise 12 kat artış göstererek 48 TL'den 593 TL'ye yükselmiştir (SB, 2010: 126).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 8. Yıllara Göre Kişi Başı Kamu ve Özel Sağlık Harcamaları (TL)

Yıl	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kamu	48	81	130	201	261	316	350	434	491	593
Özel	31	47	60	83	102	127	166	201	233	219
TOPLAM	79	128	190	284	363	443	516	635	724	812

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, 2010: 126

Türkiye'de özel sağlık harcamalarının bir kısmı da özel sigorta şirketleri tarafından yapılmaktadır. Sağlık sigortası kişilerin tıbbi yardım, tedavi ve ilaç harcamalarına arşı teminat veren sigorta türü olarak tanımlanmakta ve sigorta şirketlerinin tıbbi danışmanlarının onayı olmak kaydıyla sigortalının ameliyat, uzun ve kısa süreli tedaviler, ameliyat ve tedaviye bağlı ilaç giderleri gibi tüm harcamaları azami limitlerle karşılanmaktadır (Sönmez, 2011: 67). Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği (TSRŞB) verilerine göre Türkiye'de hastalık/sağlık alanında 33 şirket faaliyet göstermektedir. Hastalık/sağlık branşında 2010 yılında prim gelirleri 2009 yılına göre cari fiyatlarla %20,51 oranında artmış, 2009 yılında % 11,52 olan toplam prim gelirleri içerisindeki payı ise 2010'da 12,07'ye yükselmiştir (Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği [TSRŞB], 2010: 34).

Sönmez'e göre artan sağlık harcamalarına paralel olarak kişi başı "cepten" yapılan sağlık harcamalarının ve bu harcamalar içerisinde özel sağlık harcamalarının hızlı artışı sağlıkta ticarileşmenin göstergelerinden biridir. Diğer bir gösterge ise sağlık hakkının en temel insan haklarından biri kabul edilmesi nedeniyle hizmet sunumunda kamuya verilen önceliğin giderek aşınmasıdır (Sönmez, 2011). Sönmez'in de dikkati çektiği gibi en temel "insan hakkı" olarak anayasalara ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Avrupa Sosyal Şartı gibi temel metinlere girmiş olan "sağlık hakkı" doğuştan kazanılmış sosyal bir hak olarak kabul edilmiştir. Diğer yandan 1980 sonrası tüm dünyadaki siyasal ve ekonomik yönelimlere paralel olarak Türkiye'de de sağlık hizmetlerinin finansmanında ve sunumunda bir perspektif değişikliği yaşanmıştır. Sağlık hizmetlerine olan talepteki sürekli artışa bağlı olarak 1980 öncesinde aslen bir kamu hizmeti olan sağlık, 1980 sonrasında dönemin ekonomik yönelimi paralelinde özel sektörün de yatırım alanı olmuştur. Bu doğrultuda sağlık hizmetlerinde ağırlık kamusal sağlık sektöründe kalmakla birlikte özel sağlık sektörü son 30 yıl içerisinde

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

kamu sağlık sektöründen daha hızlı bir gelişim göstermiştir. Sağlık hizmetlerinde yeniden yapılanmaya ilişkin projeler 1990'lı yıllarda "reform" başlığı ile gündeme gelirken, 2000'li yıllardan itibaren ise "sağlıkta dönüşüm" olarak adlandırılmış ancak içerik değişmemiştir.

4.3. Medya Alanında Yaşanan Gelişmeler

Medya alanında gelişmelerin ele alındığı bu başlık altında Türk basın tarihi ekonomik ve siyasal gelişmelerle ilişkilendirilerek incelemektedir. Türk basın tarihinin ilk gazetelerinden, holdingleşen medya kuruluşlarına doğru yaşanan süreç ele alınan dönemlerin yasal düzenlemeleri ve teknolojik gelişmeleri bağlamında değerlendirilmektedir.

4.3.1. 1980 öncesi basın

Osmanlı'da ilk matbaa 15.yüzyılda İstanbul'da İspanya'dan göç eden Yahudiler tarafından kurulmuş ancak o dönem tahtta bulunan Sultan 2. Beyazıt'ın fermanı ile kapatılmıştır. İlk Türk matbaası ise Sultan 3. Ahmet döneminde Sadrazam Damat İbrahim Paşa'nın gayretleri ile kurulmuştur. İbrahim Paşa'nın Avrupa'daki gelişmeleri incelemek üzere gönderdiği büyükelçi Yirmizsekiz Çelebi Mehmet ve oğlu Said Efendi İstanbul'a döndükten sonra raporlarını sunmuşlar; yenilikler içinde en dikkati çeken ise matbaa olmuştur. Kendisine matbaayı kurma görevi verilen Yirmisekiz Çelebi Mehmet ve Said Efendi Macar asıllı basmacı İbrahim Müteferrika'nın da yardımlarını alarak 1727 yılında matbaayı kurmuşlardır (Şapolyo, 1971: 25-40).

İlk Türk matbaasının faaliyete geçmesiyle kitaba olan rağbet artmış; ancak Türk basın tarihinin ilk gazetesi için 105 yıl beklemek gerekmiştir. İstanbul'da Türkçe yayınlanan Takvim-i Vakayi 2. Mahmut'un isteğiyle 11 Kasım 1831'de yayınlanmaya başlamıştır. Osmanlı'daki azınlıkların dilleriyle de yayınlanan gazetenin çıkış nedeni önsöz başlıklı özel sayısında "halkın gerçekleri zamanında öğrenmemesinin devlete verdiği zararın önüne geçebilmek ve iç ve dış olayları duyurabilmek" olarak açıklanmıştır. Türkçe yayınlanan ikinci gazete ise William Churchill adlı bir İngiliz tarafından 1840'da

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

çıkarılmıştır. Dış haberlere ve çevirilere geniş yer veren Ceride-i Havadis, devletten aldığı yardımların yanı sıra yayınladığı ilanlarla gelir sağlamıştır (Topuz, 2003: 17)

Agâh Efendi tarafından 21 Ekim 1860 tarihinde çıkarılan Tercüman-ı Ahval ise özel sermaye ile çıkan ilk gazetedir. Şinasi'nin Şair Evlenmesi adlı eseri basın tarihinin ilk tefrikası olarak bu gazetede yayınlanmıştır. "İç ve dış gelişmeleri halkın anlayacağı bir dil ile verme" amacını taşıyan Tercümanı Ahval'i bu yolda bir adım daha ileri giderek "halka kendi yararını düşündürmek" amacını taşıyan ikinci özel sermayeli gazete Tasvir-i Efkâr izlemiştir (Topuz, 1996: 10-13). Şinasi tarafından çıkarılan gazetede yine kendisi tarafından kaleme alınan düşünce özgürlüğü ile ilgili başyazılara, siyasal polemiklere ve bir yenilik olarak okuyucu mektuplarına yer verilmiştir (Koloğlu, 2006: 46-47). 1866 yılında Ali Suavi yönetiminde çıkan Muhbir gazetesi ise hükümetin politikalarını eleştiren tavrı nedeniyle 55 sayı yayınlandıktan sonra 1867'de Ali Suavi'nin Avrupa'ya kaçmasıyla kapanmıştır (Topuz, 1996: 14-15). Osmanlı'da basının ilk 31 yılında sadece 4 Türkçe gazete çıkmış, 1867- 1878 yılları arasında ise 113 yeni yayın hayata geçmiştir (Koloğlu, 2006: 51). Terakki (1868), Basiret (1869) ve İbret (1870) gibi gazeteler bunların arasında sayılabilir.

Her ne kadar gazete sayılarında bir artış görülmüşse de Yüksel'in (1999: 138) belirttiği gibi Osmanlı basını, okuma yazma oranının düşüklüğü, dağıtım imkânlarının bulunmaması ve gazetelerde kullanılan dil ile halkın dili arasındaki farklılıklar gibi nedenlerle oldukça dar bir çevreye hitap etmiştir. Basınla ilgili ilk yasaklar da yine Osmanlı dönemine uzanmaktadır. 1857 tarihli Matbaa Nizamnamesi ile ön denetim koşullarına düzenleme getirilirken, 1858 tarihli Ceza Kanunu iktidar aleyhinde yapılan yayınlara kapatma ve para cezası getirmiştir. 1864 yılında Fransa'dan esinlenilerek yayınlanan Matbuat Nizamnamesi ise ön sansürü kaldırmış ancak gazete çıkarmayı izne bağlamıştır. Nizamnamenin uygulanması amacıyla Matbuat Dairesi kurulmuştur. Diğer bir düzenleme de 1867 tarihli Ali Kararname'dir. Kararname, Muhbir ve Tasvir-i Efkâr gibi gazetelerin iktidara yönelik eleştirilerinin yükseldiği bir dönemde yayınlanmış ve hükümete doğrudan gazeteler üzerinde kovuşturma yapma yetkisi tanıyarak "keyfi uygulamalara" yasal gerekçe sağlamıştır (Koloğlu, 2006: 29-60).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Osmanlı tarihinde istibdat dönemi olarak adlandırılan 1878-1908 yılları arasında ise basınla ilgili hiçbir yeni yasal düzenleme yapılmamış ancak 1876 yılında ilan edilen Meşrutiyet'e rağmen basına yönelik sansür uygulamaları yürürlükte olan Matbuat Nizamnamesi ve Ali Kararname ile devam etmiştir (Koloğlu, 2006: 63). 1908 yılında ilan edilen 2. Meşrutiyet sonrası gazeteler sansür denetimine maruz kalmadan çıkmış ancak bu özgürlüğe ilk tepki 31 Mart olayı ile gelmiştir. Kısa süre sonra 1909 yılında yürürlüğe giren ve 22 yıl boyunca yürürlükte kalan Matbuat Kanunu ile basın özgürlüğünü kısıtlayıcı uygulamalara tekrar dönülmüştür (Topuz, 1996: 61-62).

1. Dünya Savaşı ile birlikte suskunlaşan basının mütareke döneminde Anadolu'da gelişen direniş hareketiyle birlikte canlandığı söylenebilir. İstanbul basınında Ankara veya İstanbul hükümetine destek verenler şeklinde bir ayrışma görülürken; Anadolu'da "ulusal direnişi örgütlemeye yönelik girişimin en önemli unsurlarından birinin haber akışının kontrolü olması" (Koloğlu, 2006: 114) nedeniyle yeni yayınlar ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda Milli Mücadele döneminin ilk gazetesi 1919 yılında kurtuluş hareketinin sözcülüğünü yapmak üzere İrade-i Milliye adıyla kurulmuştur. 1920 yılında ise Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kararlarının millete duyurulması amacıyla adı bizzat Mustafa Kemal tarafından konan Hâkimiyet-i Milliye gazetesi hayata geçirilmiştir (İnuğur, 1992: 23-27). Koloğlu'na göre (1994: 55) "haberlerde tekdüzelik sağlanabilmesi amacıyla" uygulamaya geçirilen tamamlayıcı diğer iki adım ise Anadolu Ajansı ve Matbuat Umum Müdürlüğü'nün kuruluşu olmuştur. Bu doğrultuda mütareke döneminde "kapsamlı ve nitelikli bir ajans hizmetinden çok devrimci nitelikli bir savaşımın ihtiyacını karşılamaya yönelik bir örgütlenme bahis konusudur".

Cumhuriyet'in ilk yıllarında da basında hilafeti savunanlar ile yeni rejim taraftarları arasında yeni bir bölünmeden söz edilebilir. Yeni rejimin henüz oturtulmadığı bu dönemde hükümet ve siyasal rejim aleyhinde yayın yapan basın mensupları İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmışlardır. 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda basına ilişkin genel bir çerçeve çizilerek özgürlüğün sınırlarının yasa ile tespit edileceği belirtilmiş, ardından 1925 yılında patlak veren Şeyh Sait isyanı nedeniyle çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu ile hükümete basın üzerinde olağanüstü yetkiler verilmiştir (Topuz, 2003: 143-148). Cumhuriyet tarihinin ilk basın yasası olarak kabul edilen 1931

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

tarihli Matbuat Kanunu ise siyasal iktidara yayın organlarını toplama ve kapatma yetkisi vermiş, 1938 ve 1940 yılında eklenen yeni maddeler ile kanunun basın özgürlüğünü kısıtlama niteliği daha da artmıştır. 1933 yılında yeniden yapılandırılarak İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan Matbuat Umum Müdürlüğü ve 1938 yılında yürürlüğe giren Basın Birliği Kanunu ile oluşturulan Türk Basın Birliği 2. Dünya savaşı yıllarında siyasal iktidarın basın üzerindeki denetiminde önemli rol oynamışlardır (Güvenir, 1991: 39-52).

2. Dünya Savaşı sırasında Türk dış politikasını belirleyen temel unsur topraklarına bir saldırı olmadıkça savaşa girmeme kararı olmuştur. İsmet İnönü başkanlığındaki hükümetin savaş dönemi politikasına bağlı olarak basın üzerinde çeşitli denetim mekanizmaları işletilmiştir. Bu mekanizmaların ilki 1931 tarihli Matbuat Kanunu'nun hükümete "memleketin umumi siyasetine dokunacak neşriyatı" kapatma yetkisi veren 50. maddesini sıkça kullanan Matbuat Umum Müdürlüğü gelmektedir. Basını denetleme ve yönlendirme mekanizmalarından bir diğeri ise gazeteci milletvekilleridir. Güvenir'in ifadesiyle (1991: 40-65) "resmi kamuoyu oluşturucuları" olan bu kişiler, meclis üyeliği ile gazeteciliği bir arada yürütmüş ve çoğu sahibi olduğu gazetede başyazar olarak siyasal makaleler kaleme almışlardır. Dönemin basınını etkileyen diğer bir unsuru ise yaşanan kâğıt sıkıntısı olmuştur. Ankara Radyosu daha hızlı haber verme özelliği ile sayfa sayıları azalan ve tirajları düşen gazetelerin önüne geçmiştir (Koloğlu, 2006: 120).

Savaştan sonra 1946 yılında çok partili siyasal rejime geçişle birlikte adeta bir basın patlaması yaşanmış, muhalefeti destekleyen çok sayıda gazete ve dergi yayın hayatına geçmiştir. 1946 yılında günlük tirajları 100 bine yaklaşan 202 gazete ve 302 dergi ortaya çıkmıştır. Koloğlu'na göre (2006: 125-128) devlet bütçesinden aldıkları pay ile yaşayan radyo ve Anadolu Ajansı'nın tekdüze yayını karşısında halkın gazetelere yönelmesi tirajları olduğu kadar gazetecilik anlayışını da değiştirmiştir. Bu dönemde başyazıya dayanan haber ve gazetecilik anlayışından habere ve resme öncelik tanıyan yeni bir anlayışa geçilmiş; 1948 yılında yayın hayatına giren Hürriyet haber gazeteciliği alanında öncülük yapmıştır. Daha hızlı haberin yanı sıra daha hızlı ve aktüel fotoğraf kullanımı için ilk kez bu dönemde Yeni Sabah tarafından kullanılan telefoto makineleri devreye girmiştir. Dönemin siyasası nedeniyle büyük oranda politika ağırlıklı olan

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

haber konuları arasına magazin ve spor da eklenmiş, gazetelerde bu konulara özel sayfalar ayrılmaya başlanmıştır (Koloğlu, 2006: 125-128).

Dönemin diğer önemli gelişmesi başkanlığını Falih Rıfkı Atay ve Hakkı Tarık Us'un yürüttüğü Basın Birliği karşısında yeni bir örgütlenmenin ortaya çıkmasıdır. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti "CHP iktidarına karşı özgürlük taleplerini dile getiren genç gazeteciler tarafından" 10 Haziran 1946 tarihinde kurulmuştur. Yedigün dergisi ve matbaası sahibi Sedat Simavi'nin kurucu başkanı olduğu cemiyetin ilk yönetim kurulu Tasvir gazetesi sahibi Cihat Baban, Son Telgraf gazetesi yazarı Sait Kesler ve Vatan gazetesi yazarlarından Sadun Galip Savcı ile Hayri Alpar'dan oluşmaktadır (Özsoy, 2001: 9-10).

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin kuruluşunu 1952'de Gazeteciler Sendikası, 1954'te de Gazete Sahipleri Sendikası'nın kuruluşu izlemiştir (Altun, 1995: 59). Tek parti döneminde çeşitli mekanizmalarla denetim altında tutulan basın, sık sık basın özgürlüğünü her şeyin üzerinde tuttuğunu dile getiren "Demokrat Parti iktidarına büyük ümitler bağlamıştır". 1950 seçimleriyle iktidara gelen DP iktidarının ele aldığı ilk konulardan biri de basın olmuş; 15 Temmuz 1950 tarihli Basın Kanunu ile hükümetin basın üzerindeki denetimi büyük oranda kalkmıştır. 13 Haziran 1952 tarihinde ise gazetecilere sendika kurabilme ve sosyal sigortalardan yararlanma gibi haklar getiren Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetleri Düzenleyen Kanun yürürlüğe girmiştir. Diğer yandan DP iktidarının ilk yıllarında basın rejimi açısından olumlu bir havada geçen bu dönem uzun sürmemiş, 1954 yılında çıkartılan Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun ile hapis ve para cezaları getirilerek basın özgürlüğü önemli ölçüde kısıtlanmıştır (Topuz, 2003: 192-198). Bu kanunu diğer yasak ve baskılar izlemiş, böylece 1950'de Basın Kanunu ile gelen basın özgürlüğü rejimi anlamını yitirmiştir.

Demokrat Parti iktidarının 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi ile son bulmasının ardından yönetimi üstlenen Milli Birlik Komitesi basından büyük destek görmüş ve basın özgürlüğünü kısıtlayan pek çok anti demokratik uygulamaya son vermiştir. Müdahale sonrası kabul edilen 1961 Anayasası'nda basın özgürlüğünü güvence altına

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

almaya dönük olarak basının hak ve özgürlükleri teker teker sıralanmış ve bunların dokunulmazlığı belirtilmiştir (Topuz, 2003: 233). Gazetecilere ispat hakkının tanınması, Basın Ahlak Yasası'nın kabulü ve resmi ilan dağıtımının düzene sokulması amacıyla 1961'de Basın İlan Kurumu'nun kurulması bu dönemin uygulamaları arasındadır (İnuğur, 1992: 367- 374).

1961 Anayasası'nın sağladığı özgürlükler ile 1960-1970 arası dönemde gazete içerikleri zenginleşmiş, ayrıca dağıtım ve basım tekniklerinde de ilerlemeler kaydedilmiştir. Gazeteler İstanbul dışındaki illerde basımevleri kurmuş, Hürriyet gazetesi ile başlayan Fax sistemi ile haberlerin çeşitli basımevlerine anında ulaşması sağlanmıştır. 1966'da Günaydın gazetesinin öncülüğünde başlatılan ofset sistemi ise gazetelerin okuyucuya daha temiz bir baskı ile ulaşmasını sağlamıştır (Koloğlu, 2006: 133-134). Teknik alandaki yenilikleri uygulayabilme ve 1968 yılında ilk deneme yayınını yapan televizyonun 1970'lerin ortalarında toplumun başlıca haber ve eğlence kaynağı haline gelmesi gibi nedenlerle büyük gazetelerin hemen hepsi magazin, müzik ve kültür alanlarında yeni yayınlara, daha hafif içerikli ikinci bir gazete yayınlama gibi yöntemlere yönelmişlerdir (Koloğlu, 2006: 134-136).

1971 muhtırası sonrası 1961 Anayasası'nda yapılan değişiklikler ile basın özgürlüğü ile ilgili maddeler değiştirilmiş; 1973 yılında yapılan genel seçimle son bulan Nihat Erim hükümeti döneminde pek çok gazeteci tutuklanmıştır (Topuz, 2003: 251-252). Genel seçimler sonrası 1980'e kadar koalisyon hükümetleri döneminde ülkede tırmanan huzursuzluk ve terör ortamında pek çok öğretim üyesi, gazeteci ve yazar öldürülmüştür. Milliyet gazetesi başyazarı Abdi İpekçi'nin 1 Şubat 1979'da öldürülmesi döneme damgasını vuran olaylardan biridir.

4.3.2. 1980'li yıllar

1980'li yılların ekonomik, toplumsal ve siyasal gelişmeleri basın sektöründe de pek çok değişimi beraberinde getirmiştir. Türkiye'nin siyasal tarihinde bir dönüm noktası olarak adlandırılan 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi sonrası kısıtlanan özgürlük alanı ve

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

yürürlüğe konan yeni ekonomik programın basın sektörünü maddi sıkıntı içerisine sokması dönemin dinamikleri açısından vurgulanması gereken iki önemli noktadır.

Askeri müdahale sonrası gelen sıkıyönetim dönemi özgürlükler açısından Türk basın tarihinin en karanlık dönemlerinden biri olarak adlandırılır. Gazeteler sıkıyönetimin denetiminden geçmiş; Milli Güvenlik Konseyi'nin yönetime el koymasından sadece bir hafta sonra Sıkıyönetim Kanunu'nun 3. Maddesi'nin değiştirilmesiyle Sıkıyönetim Komutanlığı'na haberleşmeye sansür koyma yetkisi verilmiştir. Dikta yönetiminin basın üzerindeki baskıları 28 Aralık 1982 tarihinde yine aynı yasada yapılan değişiklikle devam etmiştir. Değişiklikle birlikte Sıkıyönetim Komutanlığı'na her türlü haberleşme ve yayını kontrol etmenin yanında gazete, dergi, kitap ve diğer yayınların basımını, yayınını, dağıtımını, birden fazla bulundurulmasını ve taşınmasını yasaklama yetkisi verilmiş; yayına girecek gazete ve dergilerin çıkarılması izne bağlanmıştır (Topuz, 2003: 256-260). İlkiz darbeyle birlikte gazetelerin toplam 300 gün süreyle yayın yapamadığını, 30 ton gazete ve derginin ise imha edildiğini belirtmektedir[22]. 12 Eylül tarihinde Demokrat, Aydınlık ve Her Gün gazetelerinin süresiz olarak kapatılmasıyla başlayan süreçte sıkıyönetim kararıyla çok sayıda gazetenin günlerce yayını durdurulmuş, sayısız gazeteci hakkında kovuşturma yapılmıştır. 12 Mart 1980-12 Mart 1984 tarihleri arası gazeteci, yazar, çevirmen ve sanatçılara verilen mahkûmiyet kararlarının toplamı 316 yıl 4 ay 20 günü bulmuştur (Çağdaş Gazeteciler Derneği [ÇGD], 1984: 150,197). 12 Eylül döneminde uygulanan baskı ve sansür ayrıca gazete yönetimlerinin ekonomik ve siyasal konulardan uzaklaşarak içerikte ağırlıklı olarak polis adliye ya da magazin konularına yer vermesine de yol açmıştır (Adaklı, 2006: 146-147).

Diğer yandan Kaya (2009: 241) 12 Eylül döneminin bir paradoks olarak, kitle iletişimi alanında yeni ve ciddi gelişmelerin de hazırlayıcısı olduğunu belirtmektedir. Askeri yönetimin alana kazandırdığı ilk yeni girdi, televizyon kanalı sayısının ikiye çıkartılarak renkli televizyona geçilmesidir.

[22] F. İlkiz. (19 Eylül 2002). 12 Eylül tarihi. http://bianet.org/bianet/bianet/13233-12-eylul-tarihi (Erişim tarihi: 02.08. 2011)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Yine bu dönemde iletişim altyapısına yapılan yatırımlar Dünya Bankası'nın (World Bank) 1993 tarihli Türkiye, Bilişim ve Ekonomik Modernleşme başlıklı raporunda özetlenmektedir. Rapora göre 1981 yılında başlayan reformlarla 1985'ten sonra hem kamu hem de özel sektörde iletişim teknolojileri alanına yatırım artmıştır. Bu doğrultuda Türkiye Posta Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü (PTT) Gayrisafi Milli Hasıla'nın (GSMH) neredeyse %1'ini yatırıma ayırır hale gelmiştir. Bu yatırım özel sektörü de harekete geçirmiştir. Ayrıca, bilgisayar ekipmanlarında %50 gümrük vergisinden, gümrük muafiyetine geçilmiştir. Sektör büyüdükçe pek çok dış yatırımcı için daha cazip hale gelmiş ve bu yatırımcılar Türkiye'de artan fiyat rekabetinden faydalanmıştır. Böylece Türkiye açık pazar uygulamaları sayesinde global seviyede rekabetçi informatik teknolojilerine sınırsız erişim sağlar hale gelmiştir (World Bank, 1993: 12-13).

TBMM tarafından çıkarılan yeni yasalar ve mevcut yasalarda yapılan değişiklikler de dikkat çekicidir. Bu yasalarla basına büyük para cezaları verilmiştir. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 1117 Sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, 5680 Sayılı Basın Kanunu ve 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un çeşitli hükümleri bunlar arasında sayılabilir (Topuz, 2003: 270-271). Diğer yandan, 24 Ocak Ekonomik Kararlarının uzantısı olarak basın sanayiinin temel ham maddesi olan gazete kâğıdına devlet tarafından yapılan sübvansiyonlar 25 Ocak 1980'de kaldırılmış; gazete kâğıdına %300 zam yapılmıştır. Adaklı (2006: 140-141) 24 0cak 1980 ile 1988 arasında geçen sekiz yıllık süreçte en fazla zam göre malın %7.890'lık oranla gazete kâğıdı olduğunu belirtmekte ve yapılan zamların basının mali yapısının bozulmasında önemli bir etken olduğunu vurgulamaktadır. Böylece, birkaç kişinin bir araya gelerek gazete çıkardığı dönem de sona ermiştir.

Seksenli yıllar boyunca üst üste yapılan kâğıt zamlarının basın kuruluşlarını mali açıdan zorlaması nedeniyle gazetelere zamlar gündeme gelmiş ve Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası bu durumla ilgili olarak 17 Haziran 1988 tarihinde gazetelerin ilk sayfalarında bir bildiri yayınlatmıştır. Bildiride zamlar ile birlikte ekonomik ve mali şartların çok ağırlaşması karşısında artan maliyetleri karşılamak üzere gazete fiyatlarının 50 TL

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

arttırıldığı belirtilmektedir (Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası, 17 Haziran 1988). Hemen ertesi gün yeni bir zam açıklanması üzerine 19 Nisan 1988 tarihli Hürriyet gazetesi sürmanşetinde Erol Simavi'nin kaleme aldığı "Sayın Başbakan" başlıklı açık mektup ile çıkmıştır (Simavi, 19 Nisan 1988). Simavi'nin kaleme aldığı yazı hemen altında "Özal'ın Kâğıt Zammı Korkunç: Yüzde 7890" başlıklı haberle birlikte verilmiştir. Hürriyet, 24 Ocak 1980'den bu yana gazete kâğıdının tonunun 79 kat artarak 10 bin 750 liradan 859 bin liraya çıktığını haber vermektedir (Hürriyet, 19 Nisan 1988). Kâğıt zamlarına ek olarak Turgut Özal Cumhuriyet tarihinin en sık ve en yüksek meblağlı tazminat davalarını da gazetelere ve gazetecilere açmıştır (Adaklı, 2006:151).

Diğer yandan Adaklı 1980'lerin sonlarından itibaren ise Türk basınının Özal ile yeni bir ilişki kalıbı geliştirdiğini belirtmektedir. Özal'ın özel sektör sahip ve yöneticileriyle birebir ilişkilere girmesi Türk siyasetine de farklı bir tarzı yerleştirmiştir. Teşvikler ithal ve ihraç kolaylıkları, özelleştirmeler gibi kaynak aktarma mekanizmalarının kullanılmasında bu yüz yüze ilişkiler hâkim olmaya başlamıştır (Adaklı, 2006: 150,152).

1980'ler basını ekonomik-politik değişimlerin yanı sıra bu dönemdeki teknolojik gelişimlerden de etkilenmiştir. 1980'lerde önce faks, ardında da bilgisayar teknolojisinin kullanılmaya başlanması ile sektörde bir sıçrama yaşanmıştır. Yeni matbaa teknolojileri ile kapasitelerini genişleten kuruluşlar ürünlerinde çeşitliliğe gitmiştir (Sönmez, 2010: 37).

Niceliksel ve niteliksel sıçramanın diğer bir nedenin ilan ve reklam pazarındaki hızlı büyüme olduğu söylenebilir. Ekzen, (1999: 97) 1980'den itibaren tercih edilen ekonomik ve siyasal tercihler doğrultusunda "piyasa güçlerine öncelik tanınmasının Türkiye'de ilan ve reklam pazarının da büyümesine yol açtığını" belirtmekte ve bu büyüme ile basının toplam gazete satış gelirlerinin % 45,5'ini bulan bir düzeyde ilan ve reklam geliri elde etmeye başladığını kaydetmektedir. Basın sadece 1985-89 yılları arasında toplam 102 milyar lirayı reklama harcamış; buna karşılık altı katını gelir olarak sağlamıştır. Bu gelirin dörtte birini ise tek başına Hürriyet gazetesi kazanmıştır. Diğer

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

yandan bu artışın kâğıt sübvansiyonlarını karşılayacak düzeyde olmaması basın kuruluşlarını özel reklamlara yöneltmiştir (Koloğlu, 2006: 143).

Özel reklam pastasından daha büyük pay alma savaşı ise gazeteleri daha fazla tiraj almaya dönük stratejiler bulmaya yöneltmiştir. 1988 Mayıs'ında TRT Yönetim Kurulu'nun reklam yönetmeliğini değiştirerek promosyon reklamlarına getirdiği sınırlamayı kaldırmasıyla birlikte basın kuruluşları da aradıkları yeni yöntemi bulmuşlardır (Sönmez, 2003: 42). Önce çekilişe dayanan daha sonra ise kupon toplayan herkese verilen hediyelerle tirajlarda ciddi sıçramalar yaşanmıştır. Promosyon kampanyaları sonucu Milliyet, Sabah, Türkiye gibi gazetelerin tirajlarının bir milyonun üzerine çıktığı olmuştur. Diğer yandan Koloğlu'na (2006: 144) göre ortaya çıkan bu "kupon gazeteciliği" okur niteliği zayıf yüzer gezer adı verilen bir gazete alıcısı türünü de beraberinde getirmiştir.

Kamu müdahalesinin azaltıldığı 1980'lerden itibaren medya ve siyasi iktidarlar arasındaki ilişkilerin giriftleşmesiyle o güne kadar medya sektörünün dışında kalmış sermaye grupları da sektöre girmeye başlamışlardır. Basının gücünü paylaşma, siyasi çevrelerde itibar görme ve diğer sektörlerdeki yatırımların etkinliğini arttırma gibi nedenlerle medyaya dışarıdan sermaye girişi hızlanmıştır (Sönmez, 2003: 35). Bununla birlikte basın giderek basit üretim teknikleriyle, ucuz girdilerle, sübvansiyon ve resmi ilanlar gibi kaynak transferleriyle çalışabilen küçük sermaye gruplarının yaşama şanslarının azaldığı bir alan haline gelmiştir (Adaklı, 2006: 136-137). Tılıç (1998: 245-246) ise bu gelişmelerle birlikte geleneksel medya sahipliğinin yerini yeni medya sahipliğine bıraktığını belirtmektedir:

> (…) Geleneksel medya sahibi çoğunlukla aileden gazeteci ve ailenin gazetesinde yıllarca çalıştıktan sonra gazetenin sahibi ve yöneticisi olmuş bir kişi. Gazetecilik bu kişilerin tek işi. Geleneksel sahipler yalnızca patron değil çoğunlukla gazetelerinde çalışanların meslekteki ustaları da. Yeni medya sahipleri ise aslında bu sektöre yabancılar. Gazetecilikle geçmişte hiçbir ilişkisi olmamış, sermaye birikimini başka alanlarda sağlamış bir zengin yeni sahip. Onca birikimi, değişik işleri ve şirketleri olduğu halde,

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

neden çok da karlı olmayan medya sektörüne girdiği sorusuna verdiği yanıt ise hep aynı: Kişisel siyasi ve ekonomik çıkarlar için daha da güçlenmek ve şirketlerinin önünde bütün kapıların açılmasını sağlayabilmek!

Aslında Cumhuriyetin kuruluşundan 2. Dünya Savaşı'nın bitimine kadar basın alanında devam eden gazeteci patron geleneği Safa Kılıçoğlu adlı iş adamının 1948 yılında Yeni Sabah'ı satın almasıyla sona ermiştir. Bu tarihe kadar Türk basınında gazeteci olmayan gazete patronuna rastlanmamaktadır (Topuz, 2003: 329). Ancak Kaya'nın deyişiyle basından medyaya "büyük transformasyon" 1982 yılında müteahhitlikten önemli birikimler sağlayan Kozanoğlu- Çavuşoğlu grubunun Güneş gazetesini kurmalarıyla başlamıştır (Kaya, 2009: 246). Grup büyük bir ücret ve tanıtım kampanyasıyla sektöre girmiş; ancak inşaat sektöründeki işlerinin bozulması ve mali alanda banker Kastelli krizinin patlak vermesi nedeniyle Güneş'i başka bir müteahhit olan Mehmet Ali Yılmaz'a devretmek durumunda kalmıştır (Sönmez, 2003: 36-37). Güneş gazetesi bir süre sonra ise Kıbrıslı yatırımcı Asil Nadir'e satılmıştır. Güneş gazetesinin yanı sıra Günaydın ve Gelişim Grubu'nu da satın alan Asil Nadir sektörde bir anda yükselmiş; ucuz gazete politikasıyla da diğer gruplarla yıkıcı bir rekabete girişmiştir. Başkanı olduğu Polly Peck Grubu'nun İngiltere'de krize girmesiyle birlikte piyasayı terk etmek durumunda kalmıştır (Sönmez, 2003: 37). Adaklı'ya (2006: 160) göre "dönemin Başbakanı Turgut Özal'ın, piyasaya girişinde bizzat aracılık yapmak suretiyle Asil Nadir'e verdiği destek Türk basının yeniden yapılanmasında bir dönüm noktasıdır". Zira bu örnek devlet- basın ilişkisindeki değişimin de en açık örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Gazeteci kökenli bir aileden gelen Dinç Bilgin'in 1985 yılında yayınlamaya başladığı Sabah gazetesi ise 1980'li yıllarda basın sektörüne yapılan en önemli yatırımlardan biridir. Sektörde bilgisayar teknolojisini ilk kullanan ve yaptığı transferlerle magazin ağırlıklı Sabah gazetesini çıkarmaya başlayan Bilgin, kısa zamanda kendine yer bulmuştur (İnuğur, 1992: 493). Sabah gazetesinin ardından Ercan Arıklı ile 1 Numara Yayıncılık adı altında dergi grubu kuran Bilgin, böylece dergi pazarını da Hürriyet ile paylaşmaya başlamıştır. Bilgin, 1989 yılında da bütün medya yatırımlarını Medya Holding çatısı altında birleştirmiştir (Adaklı, 2006: 168). Sabah gazetesinin ardından 3

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Kasım 1986 tarihinde İslami görüşleri ile ön plana çıkan Zaman gazetesi yayın hayatına başlamıştır (İnuğur, 1992: 495).

Dönemin diğer basın kuruluşları arasında Aydın Doğan'ın sahip olduğu Milliyet gazetesi, Enver Ören'in Türkiye gazetesi ve Kemal Ilıcak'ın Tercüman'ı sayılabilir. Turgut Özal'ın başbakanlığı döneminde Süleyman Demirel'i ve Doğru Yol Partisi'nin politikalarını destekleyen Tercüman gazetesi 1980 sonrası yıllarda yayın durdurma ve süresiz kapatma gibi cezalarla mücadele etmiştir (Topuz, 2003: 293). Kemal Ilıcak'ın eşi Nazlı Ilıcak'ın çabalarıyla 10 Ocak 1982 tarihinde satışa çıkarılan Bulvar gazetesi ise Asil Nadir'in Güneş gazetesine bir alternatif olarak magazinsel içeriği ile Tercüman'ın desteğinde yayınlanmıştır. Yedi yıl boyunca yayınını sürdüren gazete Nazlı Ilıcak'ın yazıları ile etkili olmuştur. Ancak gazete kâğıdı fiyatlarındaki sürekli artışa yenik düşerek 1988 yılında okuyucusuna veda etmiştir (İnuğur, 1992: 482-483).

4.3.3. 1990'lı yıllar

Türk basın sektörü 1980'lerdeki ekonomik politik kırılmalara paralel olarak dönüşüme uğramış; 1990'lı yıllarda ise az çok şekillenmiş bir piyasa yapısıyla birlikte "medya holdingi" modeli ortaya çıkmıştır (Adaklı, 2006: 13). Geleneksel medya sahipliği yerini medya dışı sektörlerdeki büyük sermaye gruplarının egemen olduğu yeni medya sahipliğine bırakmıştır. 1990'lar yeni teknolojileriyle baskı ve tirajların arttığı, reklam gelirlerinin ana gelir kalemi olmaya başladığı, medyanın etkileme gücünün arttığı, bu güçten hem iktidarların hem de medya sahibinin yararlanmak için çaba gösterdiği bir dönemdir[23].

1990'lı yıllar önce radyo televizyon yayıncılığında devlet tekelinin yasal boşluktan yararlanılarak kırılmasına sahne olmuştur. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın oğlu Ahmet Özal ve Cem Uzan tarafından 1989 yılında kurulan Magic Box Incorporated isimli şirket ile Almanya üzerinden yayına geçen Star 1 televizyonu, 1990

[23] M. Sönmez. (4 Aralık 2007). Medyada diktatörleşme ve medya aristokrasisi. http://www.bianet.org/bianet/bianet/103329-medyada-diktatorlesme-ve-medya-aristokrasisi (Erişim tarihi: 30. 06. 2011).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

yılında ilk özel televizyon olarak yayın hayatına başlamıştır (Ergül, 2005: 162). Star 1 televizyonu ile başlayan süreç, 1992 yılından itibaren yeni kanalların kurulmasıyla gelişmiş; İktisat Bankası sahibi Erol Aksoy Show TV ile alana giriş yapmıştır. Onu takiben Has Holding'in sahibi Bilge Has'ın kurduğu HBB, Zaman gazetesi tarafından kurulan Samanyolu TV, İhlas Holding başkanı Enver Ören'in TGRT'si ve Ahmet Özal'ın sonradan Cem Uzan ile anlaşmazlığa düşerek kurduğu yeni kanalı Kanal 6 gelmiştir (Adaklı, 2001: 160). 1990 yılında anayasanın ihlaliyle başlayan hukuksal kargaşa ise dört yıl sonra 13 Nisan 1994 tarihinde kabul edilen 3984 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ile son bulmuştur. Özel radyo ve televizyonların uyması gereken idari, mali ve teknik konuları belirleyen yasa ile aynı zamanda alanı düzenlemek ve denetlemek ile görevli Radyo ve Televizyon Üst Kurulu oluşturulmuştur (Aziz, 1995).

Gazete sahiplerinin basın alanındaki ürünlerini çeşitlendirmenin yanı sıra radyo ve televizyon yayıncılığı alanına da girmeleriyle birlikte 1990'lı yıllarda sektörde bir merkezileşme ve yoğunlaşma eğilimi başlamıştır. Böylece basın sektörü artık medya sektörü olarak anılmaya başlanmıştır. "Gazetelerin holdingleşmesiyle başlayıp, holdinglerin alana girişiyle devam eden süreç, basın kuruluşlarının yatay, çapraz ve dikey birleşmeler gerçekleştirerek medya endüstrilerine dönüşmesiyle sonuçlanmıştır" (Aydoğan, 2004: 62). Medya alanına dönük yatırımlarda hareketlilik yaşanmaya başlayan 1990'lı yıllarda büyük sermaye grupları tekstil, inşaat, turizm, enerji gibi sektör dışı alanlardaki birikimlerini de medya alanına aktarmışlardır (Tuncel, 1994: 33-38).

Erol Simavi 1993 yılında Hürriyet gazetesinin %25'lik hissesini İktisat Bankası'nın sahibi Erol Aksoy'a satmıştır. Aksoy Hürriyet gazetesinin %25 oranındaki hissesini 1992 yılında kurmuş olduğu Show TV'nin %20 oranındaki hissesi karşılığında devralmış; ancak 1994 yılında patlak veren ekonomik krizde ödeme güçlüğü yaşaması nedeniyle tamamını almaktan vazgeçmiştir. Gazete daha sonra 28 Haziran 1994 tarihinde Milliyet gazetesinin sahibi Aydın Doğan'a satılmıştır. Aslen müteahhitlik ve ticaretle uğraşan Aydın Doğan'ın basın alanına yatırımı 1979 yılında Ercüment Karacan'dan Milliyet gazetesini satın almasıyla başlamış; Hürriyet gazetesini satın

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

almasıyla birlikte Doğan, basın alanındaki iki öncü kuruluşa da sahip olmuştur (Adaklı, 2006: 271-276).

Aydın Doğan 1993 yılında özel televizyon yayıncılığı alanına da girerek Kanal D'yi kurmuş, ardından 1999'da Turner Broadcasting ile anlaşma imzalayarak CNN Türk'e ortak olmuştur. Dinç Bilgin ise Sabah dışında İktisat Bankası'nın ve Show TV'nin sahibi olan Erol Aksoy'la ortaklaşa yayınladıkları Yeni Yüzyıl gazetesinin yanı sıra Bugün, Fotomaç, Sabah Yıldızı gibi gazeteleri de bünyesine katmıştır. Grup ayrıca televizyon yayıncılığı alanına da girerek, 1993 yılında ATV ile tam gün yayına başlamıştır. Bilgin ayrıca 1989 tarihinde özelleştirme kapsamına alınmış olan Etibak'ı Cavit Çağlar'a ait Nergis Holding'le birlikte 1998 yılında satın almıştır. Bilgin'in medya dışı sektörlerdeki diğer yatırımlarıyla beraber finans sektörüne yaptığı bu yatırım 2000'li yıllardaki yıkımının temel nedeni olarak değerlendirilmiştir (Adaklı, 2006).

Böylece 1990 sonrası medya sektöründe iki büyük medya grubu olan Doğan ve Bilgin grupları ağırlık kazanmıştır. Öte yandan, alanda yoğunlaşma ve birleşmelerin hız kazandığı 1990'larda Bilgin ve Doğan gruplarının yanında Çukurova Grubu da adından söz ettirmeye başlamıştır. Mehmet Emin Karamehmet'in başkanı olduğu Çukurova Grubu ilk kez 1977'de satın aldığı Akşam gazetesiyle alana giriş yapmış, ancak 1982 yılına kadar yedi kez el değiştiren gazete kapanmıştır (İnuğur, 1992: 480). Asıl atılımını finans sektöründe yapan grup 1980'lerin piyasa ekonomisinde hızla büyümüş; bünyesinde Pamukbank, Yapı Kredi ve Uluslararası Endüstri ve Ticaret bankaları ile diğer pek çok sanayi yatırımını holding çatısı altında toplamıştır. Karamehmet'in iletişim alanına yaptığı yatırımlar yoğunlukla GSM, dijital platform ve internet hizmetleri olmuştur. Çukurova grubu 1993 yılında Turkcell'i kurmuş, Superonline ile Aralık 1996'da internet alanına girmiş, Türkiye'nin ilk sayısal platformu olan Digitürk ise 1999 yılının Ocak ayında Doğan Holding ile ortaklaşa kurulmuş, ancak Aydın Doğan daha sonra ortaklıktan çekilmiştir (Adaklı, 2006: 195-201).

Star TV'nin yanında İmar Bankası ve Adabank'ın ve özelleştirmeler yoluyla satın aldığı çimento ve elektrik şirketleriyle büyümesini sürdüren Uzan Grubu 1993 yılında aldığı GSM lisansıyla Çukurova Grubu'nun ardından Türkiye'nin ikinci GSM operatörü olan

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Telsim'i piyasaya sürerek telekomünikasyon alanına da yatırım yapmıştır. Grup medya alanındaki yatırımlarına 12 Mart 1999 yılında Sabah Grubu'ndan ayrılan Fatih Çekirge yönetiminde çıkardığı Star gazetesi ile devam etmiştir (Topuz, 2003: 343-344).

Doksanlı yıllar Ilıcak ailesi için ise patlak veren İLKSAN skandalı nedeniyle sıkıntılı geçmiştir. Tercüman gazetesi sahibi Kemal Ilıcak'ın Milli Eğitim Bakanlığı'na kiraladığı arsanın konut yapımına elverişli olmaması ve arsa karşılığı ödenen paranın yüksek olması nedeniyle dava açılmış, beyin kanaması geçiren Ilıcak, 1993 yılında vefat etmiştir. Borçları nedeniyle tasfiyesine başlanan Tercüman gazetesinin imtiyaz hakkı 1997 yılında Mehmet Emin Karamehmet tarafından satın alınmıştır (Adaklı, 2006: 156).

Döneme damgasını vuran "promosyon yarışları"ndan ise ayrıca söz etmek gereklidir. Promosyonlar sayesinde gazeteler tarihlerinde görülmemiş tirajlar yakalamış; ancak promosyonların kesilmesiyle birlikte tirajlar da düşmüştür. Türkiye gazetesi Aralık 1990'da deterjan verdiği gün 1 milyon 230 bin satış rakamına ulaşmıştır. Sabah gazetesi ise 2,5 milyon satışı görmüştür (Adaklı, 2006: 243). Büyük gazetelerin 1980'li yıllardan sonraki en büyük promosyon savaşı ise 1992 yılında verdikleri ansiklopediler döneminde olmuştur. Promosyon olarak Meydan Larousse veren Sabah gazetesinin 592 bin olan tirajı birkaç gün içerisinde 1 milyon 486 bine ulaşmıştır. Bunun ardından Hürriyet Ana Britannica, Milliyet ise Büyük Larousse kampanyalarına başlayarak kısa zamanda arayı kapatmışlardır. TRT Yönetim Kurulu tarafından 1980'li yıllarda kaldırılan promosyon yasağı 1990'larda çeşitli tebliğ ve yasalarla sınırlandırılmış; TBMM tarafından 15 Ocak 1997 tarihinde çıkarılan Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile fiilen yasaklanmıştır. Ancak bu kez yeni bir yöntem olarak gündeme pazarlama şirketlerinin "promosyon olarak gazete" dağıtması gelmiştir. Hürriyet ve Milliyet gazetelerine bu dönemde yasağı uymadıkları gerekçesiyle Sanayi Bakanlığı tarafından dava açılmıştır (Topuz, 2003: 352-355).

Yine bu dönemin en önemli gelişmelerinden biri sektördeki niceliksel büyümenin İstanbul'da Babıali'de yerleşik olan basın kuruluşlarının mekânsal değişimini de beraberinde getirmesidir. Yeni matbaa teknolojilerinin devreye girmesi ve ofis mekânlarını genişletme ihtiyacıyla kuruluşlar yavaş yavaş medya endüstrisinin gelişme

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

alanı olarak belirlenen İkitelli bölgesine kaymaya başlamıştır (Sönmez, 2010: 39-40). Sabah; 1990 yılında ileri teknoloji ürünü donanımıyla İkitelli'ye taşınmış, onu 1992 yılında aşama aşama yeni gökdelenine taşınan Hürriyet gazetesi izlemiştir (Koloğlu, 1993: 155-156).

Büyük sermaye gruplarının medya sektöründe aynı anda yer almaları Türkiye'nin siyasal- toplumsal yazınına "medya kavgaları" olarak adlandırılabilecek yeni bir kavram da kazandırmıştır. Seçkin (1999: 139) 1990'ların medya kavgalarının Babıali'nin görüş farklılıklarından doğan fikir tartışmalarından farklı olarak gruplar arası ticari rekabetin ve hükümetlerle olan ilişkilerin tetiklediği ve grubun tüm gazete ve televizyonlarıyla katıldığı topyekün kavgalara dönüştüğünü vurgulamaktadır. Bunun tipik örneği ise Ekim 1995'te patlak veren Doğan, Sabah ve Akşam Grupları arasında gazete sayfaları üzerinden yürüyen kavgadır. DYP-CHP koalisyon hükümetinin ülkeyi 24 Aralık genel seçimlerine götürdüğü sırada Doğan Grubu, Başbakan Tansu Çiller'i desteklemezken, Sabah Grubu ise başbakana verdiği desteği haber ve köşe yazılarıyla açık bir şekilde ortaya koymuştur. Doğan ve Bilgin gruplarının ilişkisi 1994 yılında yaşanan ekonomik krizde değeri oldukça düşen Dışbank'ın İş Bankası tarafından Doğan Holding'e satılmasıyla daha da gerginleşmiştir. Sabah gazetesi Dışbank'ın Doğan Grubu'na "hediye edildiği" iddiasıyla dönemin ana muhalefet lideri Mesut Yılmaz ve Doğan Grubu aleyhine yayın yapmaya başlamıştır (Seçkin, 1999: 141-148).

İki grup arasında devam eden bu medya savaşında bir sonraki adım ise Hürriyet gazetesi köşe yazarı Emin Çölaşan'ın "Akşam ne yapıyor?" başlıklı yazısıyla atılmıştır. Çölaşan yazısında Akşam gazetesinin yayın hayatına başladıktan kısa süre sonra başladığı büyük promosyon kampanyası konusundaki kuşkularını dile getirmektedir. Bu yazının üzerine Akşam gazetesi ise Aydın Doğan aleyhine kampanya başlatmıştır. 1990'ların aylarca süren medya kavgaları iki basın grubunun 1996 yılında dağıtım alanında kurdukları işbirliği ile son bulmuştur (Seçkin, 1999: 149-159). Bu iş birliği hâlihazırda piyasanın büyük bölümünü kontrol altında tutan iki grubu diğer yayınlar için tehdit unsuru haline getirmiş; Birleşik Yayın Dağıtım A.Ş. (Bir-Yay) yayınevleri ve diğer grupların Rekabet Kurulu'na başvurmaları üzerine para cezasına çarptırılmıştır (Adaklı, 2006: 248-251).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Milliyet gazetesinin 1998 yılında iş adamı Korkmaz Yiğit'e satılmasıyla ilgili gelişmeler ise 90'lı yılların en önemli politik skandallarından biri olmuştur. Milliyet gazetesini Korkmaz Yiğit'e satma kararı alan Aydın Doğan, 8 Ekim 1998'de bir veda mesajı yayınlanmıştır (Milliyet, 8 Ekim 1998). Ancak Korkmaz Yiğit'in Türkbank ihalesiyle ilgili olarak mafya lideri Alaattin Çakıcı ile yaptığı telefon görüşmelerinin ortaya çıkmasıyla satış işleminden vazgeçilmiştir (Topuz, 2003: 323).

Medya sektörüne ilk adımını Kanal D'nin kuruluşuna iştirak ederek atan, ancak hisselerini Aydın Doğan'a devreden Doğuş grubu ise 1999 yılında Nergis Holding'den satın aldığı NTV ile tekrar medya sektörüne giriş yapmıştır. Finans, otomotiv inşaat, turizm, gayrimenkul ve enerji sektörlerinde faaliyet gösteren holding, NTV ile Türkiye'nin ilk tematik haber kanalını kurmuştur (Kaya, 2009: 265- 266).

Öte yandan Tılıç, 1980 sonrası medya sektöründe artan ticarileşme ve tekelleşme eğiliminin gazetecilerin örgütlenmelerinin aleyhine geliştiğini belirtmektedir. 1991 yılında Milliyet gazetesi çalışanları sendikadan istifa mektuplarını imzalamaya ya da işi bırakmaya zorlanmışlardır. Tılıç, benzer bir sendikasızlaştırma operasyonun Doğan'ın 1994'te Hürriyet gazetesini satın almasından sonra orada da gerçekleştirildiğini ifade etmektedir (Tılıç, 1998: 212-213). Bu gelişmelere paralel olarak Doğan ve Bilgin grupları arasında sağlanan anti sendikal mutabakat ve ortak ücret politikası gibi uygulamaları, transferlerin ücretleri yükselttiği gerekçesi ile gruplar arası eleman transferi yapılmamasını öngören centilmenlik anlaşması izlemiştir. Böylece sendikanın ya hiç olmadığı ya da kâğıt üzerinde kaldığı medya sektöründe gazeteciler üzerindeki baskı daha da artmıştır (Sönmez, 2003: 47-48).

Diğer bir yandan ise Sönmez "eğlence endüstrisi ile medyanın iç içe geçtiği bu dönemde habercilik ve fikir üretiminden ziyade eğlence ve magazinleşmenin daha ağır basmaya" başladığını; buna bağlı olarak istihdam edilen gazeteci profilinde de bir değişim yaşandığını belirtmektedir[24]. Konularında uzman gazeteci ve yorumculara olan talep azalırken daha az kalifiye elemana daha fazla yer verilmiştir. Sönmez'e göre bu

[24] M. Sönmez. (4 Aralık 2007). Medyada diktatörleşme ve medya aristokrasisi. http://www.bianet.org/bianet/bianet/103329-medyada-diktatorlesme-ve-medya-aristokrasisi (Erişim tarihi: 30. 06. 2011).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

süreç aynı zamanda medya çalışanlarının da farklılaştığı ve içlerinden patronaja yakın bir aristokrasinin çıktığı bir süreçtir. Bu anlamda yeni otoriter yapının oluşumunda bu yeni medya aristokrasisinin de rolü bulunmakta; medya sermayedarı ile bu sınıf arasında havuç-sopa ilişkisi bulunmaktadır.

1990'lı yıllar basın özgürlüğü açısından takip ettiği 1980'li yıllardan çok da farklı değildir. Türkiye İnsan Hakları Vakfı tarafından "basın ihlalleri yılı" olarak ilan edilen 1990 yılı içinde 49 gazete ve dergi hakkında 586 dava açılmış; 203 gazeteci ve yazar hakkında toplam 2814 yıl hapis istenmiştir (Topuz, 2003: 274-275). Bu dönemde önce Prof. Muammer Aksoy, arkasından Hürriyet gazetesi köşe yazarı Çetin Emeç ve daha sonra 1993 yılında Cumhuriyet gazetesi yazarı Uğur Mumcu faili meçhul bir şekilde öldürülmüştür. Çağdaş Gazeteciler Derneği tarafından basın tarihinin en karanlık dönemi olarak adlandırılan 1992-1993 yılları arasında faili meçhul cinayetlere kurban giden gazetecilerin sayısının 19'a ulaştığı bildirilmiştir (Topuz, 2003: 280).

4.3.4. 2000'li yıllar

2000'li yıllar ekonomik ve siyasal gelişmelere paralel olarak yeni bir medya manzarasının ortaya çıktığı bir dönemdir. "2001 finans kriziyle önemli bir kabuk değişimi yaşanmış, Aralık 1999'dan Mart 2001 yılına kadar süregelen "batık bankalar" dönemi, medya sektöründeki işlerini finans sektöründeki işleri ile desteklemeye çalışan medya patronlarının yaprak dökümüne sahne olmuştur" (Sönmez, 2003: 9).

Bu gruplardan ilki 2000'li yıllara girildiğinde Türk basınının gazeteci kökenli patronuna sahip tek üyesi olan Sabah Grubu'dur. Dinç Bilgin'in özelleştirmeler kapsamında 1997 yılında Cavit Çağlar ile ortaklaşa aldığı Etibank'a 2000 yılında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) tarafından el koyulmuş ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilmiştir. Etibank'ın TMSF'ye devrinden beş gün önce 20 Ekim 2000 tarihinde yaptığı bir anlaşmayla Bilgin, Sabah Grubu'nun çoğunluk hisselerini Park Holding'in sahibi Turgay Ciner'e devretmiştir (Sabah, 30 Kasım 2000). Böylece 2000 yılına kadar medya dünyasında adı hiç duyulmamış olan Turgay Ciner alana giriş yapmıştır. Enerji, madencilik, ticaret, finans, hizmet ve ulaştırma sektörlerinde

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

yatırımları olan Ciner Grubu medya alanında ise Medya Holding, Sabah Pazarlama, Birleşik Basın Dağıtım, Takvim gazetesi ve Cumhuriyet gazetesinin %40'lık hissesine sahip olmuştur (Topuz, 2003: 345).

Dönemin bir diğer batık banka patronu ise İktisat Bankası'nın sahibi Erol Aksoy'dur. Diğer bankalarıyla birlikte İktisat Bankası'na BDDK tarafından el koyulan Aksoy'un Show TV'yi Çukurova Grubu'na devretmesinden sonra elinde sadece şifreli kanal Cine 5 ve dergi grubu (Marie Claire) kalmıştır. Grubun finans ayağı olan İktisat Bankası'nın lisansının 2001 yılında kaldırılmasıyla grubun tasfiye süreci başlamıştır (Sönmez, 2003: 110-114). Yine 2001 yılında TMSF'ye devredilen bir başka finans kuruluşu da Türkiye gazetesi ve TGRT'nin sahibi Enver Ören'e ait İhlas Finans olmuştur.

Medyanın yaprak dökümünde ayakta kalmayı başaran iki gruptan ilki Doğan diğeri ise Doğuş Holding'dir. Doğuş Grubu, 2000'li yıllarda Nuri Çolakoğlu önderliğinde global medya kuruluşlarından NBC ile işbirliğine yönelmiş ve yeni televizyon kanallarını bünyesine katmıştır. 1990'larda kurduğu NTV'den sonra ikinci televizyon kanalı olan CNBC-e 2000 yılında hayata geçmiştir. Yine bu iş birliği çerçevesinde NBA maçlarını Türkçe anlatımla ekrana getiren NBA TV 2004 yılında kurulmuş; onu Ocak 2007'de eğlence kanalı olarak e2 izlemiştir (Kaya, 2009: 266-267).

Türk medya sektörünü medya profesyonelleri açısından en derinden etkileyen olay ise ekonomik krize bağlı olarak ortaya çıkan kitlesel işsizlik olmuştur. Kriz ortamında reklam harcamalarındaki düşüş basın kuruluşlarında tenkisata ve ücretleri düşürme uygulamasına gidilmesine neden olmuştur. Türkiye Gazeteciler Sendikası verilerine göre 3900, Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin tespitine göre ise 4815 gazeteci bu dönemde işsiz kalmıştır (Özsever, 2004: 186). Medya çalışanları kriz ortamında 1990'lı yıllarda yaşanan sendikasızlaştırma operasyonları sonucu kendilerini savunacak herhangi bir yapı bulamamışlardır (Adaklı, 2006: 301).

Sektörden ayrılan grupların yanında alana yeni yayınlar da giriş yapmıştır. Bunlardan ilki Sabah Grubu'nun satılmasının hemen ardından gazetenin genel yayın yönetmeni Zafer Mutlu ve köşe yazarları Güngör Mengi, Selahattin Duman ve Zülfü Livaneli gibi

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

isimlerin gruptan ayrılarak 4 Eylül 2002 tarihinde çıkardığı Vatan gazetesidir (Topuz, 2003: 322).

Bu dönemde medya alanına giriş yapan bir başka gazete, 2002 yılında yayımlanmaya başlayan Habertürk'tür. Gazeteci Ufuk Güldemir'in öncülüğünde önce Habertürk internet portalı, ardından Habertürk televizyonu ve en son olarak da Habertürk gazetesi yayın hayatına başlamıştır. Habertürk yayınları daha sonra 2009 yılında Ciner Holding bünyesine geçmiştir (Kaya, 2009: 264).

Medya alanında 2000'li yılların başında yaşanan gelişmelerle birlikte 2002 yılına gelindiğinde sektörde hâkim gruplar Doğan, Çukurova, Uzan, Sabah ve Doğuş grupları olarak şekillenmiştir. Ancak 3 Kasım 2002 genel seçimlerinin ardından Adalet ve Kalkınma Partisi tek başına iktidara gelmiş ve zaman içinde Ak Parti'yi etkin bir biçimde destekleyen bir medya yapısının ortaya çıkmaya başlamıştır. Önce Uzan Grubu, ardından Turgay Ciner'in kontrolündeki ATV-Sabah Grubu şirketlerine el konulmasıyla birlikte medya sektöründeki görünüm de değişmiştir (Adaklı, 2009: 559).

Daha ayrıntılı açıklanacak olursa; Uzan Grubu'nun basın sektöründeki ilk girişimi Kemal Uzan'ın satın aldığı Yeni İstanbul gazetesidir. Grup daha sonra 1990'larda televizyon, basın ve telekomünikasyonun yanında finans ve enerji sektörlerindeki yatırımlarıyla hızlı bir yükselişe geçmiştir. 2002 genel seçimlerine Genç Parti Genel Başkanı olarak katılan Cem Uzan, sahibi olduğu Star TV ve Star gazetesinde yapılan yoğun propagandanın da etkisiyle toplam oyların %7,5'ini almayı başarmıştır (Topuz, 2003: 319). Ancak grubun hızlı yükselişi Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın 2003'te gruba ait Çukurova ve Kepez elektrik işletmelerinin imtiyaz sözleşmelerini iptal etmesiyle son bulmuştur. En karlı yatırım alanları olan enerji yatırımlarının ardından önce sahibi olduğu İmar Bankası'nın yönetimi, sonra da tüm varlıkları TMSF'ye devredilmiştir (Adaklı, 2006: 185-186). Böylece TMSF, kontrolüne geçen bankaların portföylerindeki medya kuruluşlarının da kendisine devrolmasıyla birlikte fiilen ülkenin en büyük medya kuruluşu sahibi haline gelmiştir (Adaklı, 2009: 561).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

TMSF, 2005 yılında başlayan ihaleler yoluyla elindeki şirketleri devretmeye başlamıştır. Bu kapsamda Star gazetesi 25 Ocak 2006'da önce Kıbrıslı iş adamı Ali Özmen Safa ve Ethem Sancak'a satılmıştır. Ali Özmen Safa'nın Star Medya Grubu'ndaki hisselerini Sancak'a devretmesiyle birlikte gazetenin tek sahibi de ilaç dağıtım alanında %40'lık bir pazar payına sahip olan Hedef Alliance'in sahibi işadamı Ethem Sancak olmuştur. Gazetenin başına, 2000 yılının başına kadar Zaman gazetesinin imtiyaz sahibi olan Alaaddin Kaya getirilmiştir (Adaklı, 2009: 564).

Bankasına BDDK tarafından el konulan diğer isim ise Mehmet Emin Karamehmet'tir. Sahibi olduğu Pamukbank'a 18 Haziran 2002 tarihinde el konulmasıyla birlikte sahibi olduğu diğer banka olan Yapı Kredi Bankası'nın yönetiminden de el çektirilen Karamehmet'e 2003 yılında BDDK ile Çukurova Grubu arasında imzalanan protokolle borçlarını 15 yılda ödeme imkânı sunulmuştur. Karamehmet'in 6,5 milyar doları bulan borcuna karşılık Turkcell ve Yapı Kredi hisseleri TMSF'nin rehininde kalmıştır. Pamukbank'ı almak için teklif veren ve BDDK ile Çukurova görüşmelerini yakından takip eden Doğan Grubu ise protokolü kamuoyuna "Tarihin En Büyük Kurtarması" şeklinde duyurmuştur (Sönmez, 2003: 132).

Ak Parti hükümetinin görev başına geldiği dönemde 2001 finans krizini yara almadan atlatmış olan Doğan Grubu ise sektördeki ağırlığını korumuştur. Grubun en karlı yatırımlarından biri özelleştirme ihalesiyle çoğunluk hissesini İş Bankası'yla birlikte satın aldığı Petrol Ofisi (POAŞ) olmuştur (Adaklı, 2009: 567). Medya alanındaki yatırımları bakımından ise grup son yirmi yılda basında Hürriyet, Milliyet, Posta, Radikal, Fanatik, Referans ve Turkish Daily News; dergicilik alanında yabancı ortaklı Doğan Burda Rizzoli, televizyon yayıncılığı alanında ise Kanal D, CNN Türk ve Avrupa'ya yayın yapan Euro D'nin yanında kendisine ait matbaa ve dağıtım şirketleriyle medya alanındaki etkinliğini geliştirmiştir. Grup, bu girişimlerini süreli yayıncılık alanında Doğan Yayınları ve diğer medya ürünlerinin satışının yapıldığı D&R mağazalarıyla da devam ettirmiştir (Kaya, 2009: 271-282). Doğan Holding ayrıca Uzan Grubu'nun tasfiyesinin ardından TMSF'nin ihale yoluyla satışa çıkardığı Star TV'yi de 2003 yılında satın almıştır. 2005 yılına gelindiğinde ise grup bankacılıktan çekilerek, sahibi olduğu Dışbank'ı Belçika Hollanda ortaklı Fortis'e satmıştır (Kaya,

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

2009: 271). Doğan TV'nin %25'lik hissesi daha sonra Almanya'nın önde gelen medya grubu Axel Springer'e satılmıştır (Adaklı, 2009: 567- 568). Satın aldığı Vatan gazetesiyle birlikte 2008 yılı itibariyle 8 gazete ile basın alanında faaliyet gösteren Doğan Medya Grubu 2007 yılında hayata geçirdiği D-Smart ile dijital platform alanına da girmiştir[25].

Sönmez'e göre Ak Parti iktidarına kadar hızlı bir ticarileşme içerisine girerek ekonomik bir sektör olma niteliği taşıyan medya alanının bu yıldan sonraki baskın özelliği ise "politik ve ideolojik" bir kurum olarak öneminin birincil duruma geçmesidir[26]. "Laik sermaye fraksiyonu" ile "milli görüş ruhunu dirilten" Ak Parti arasındaki gerginliğin; 2007 yılında arka arkaya yapılan ve tartışmalı geçen cumhurbaşkanlığı seçimi ve genel seçimlerle birlikte arttığını belirten Sönmez, yaşanan politik gelişmelerin medya alanında bir "saflaşmaya" yol açtığını ifade etmektedir. Söz konusu "saflaşma" 2000'li yıllarda literatüre yeni bir kavram kazandırmış; Ak Parti iktidarını desteklediği iddia edilen medya organları "yandaş" olarak tanımlanırken, ana muhalefet partisi CHP'yi desteklediği iddia edilen ve iktidarı eleştiren medya organları ise buna karşılık "candaş" olarak nitelendirilmiştir (Turgut, 29 Mayıs 2008; Mehveş, 10 Haziran 2008).

Medya sektöründe 2000'li yıllarda yaşanan son büyük el değiştirme olan Sabah- ATV İktisadi bütünlüğünün ihale süreci ve sonuçta Turkuvaz Holding tarafından satın alınması da "Ak Parti'nin medyadaki hamlesi" olarak değerlendirilmiştir[27]. Çoğunluk hisseleri Turgay Ciner tarafından satın alınmış olan Sabah gazetesi ve ATV 2005 yılında tamamen Merkez Grubu'na geçmiştir. Ancak 1 Nisan 2007 tarihinde Ciner Grubu'nun tüm medya kuruluşlarıyla birlikte Sabah gazetesine ve ATV'ye de BDDK tarafından el konulmuştur. Uzun süren ihale süreci sonunda 5 Aralık 2007'de Sabah-

[25] Doğan Yayın Holding. 2008 Faaliyet raporu. http://www.dmg.com.tr/_-UserFiles/File/Download/DYH_08.pdf (Erişim tarihi: 03.07.2011).

[26] M. Sönmez. (7 Mayıs 2008). 2007'den 2008'e medyada yarılma. http://www.bianet.org/-bianet/bianet/106800-2007den-2008e-medyada-yarilma (Erişim tarihi: 30. 06. 2011)

[27] M. Sönmez. (7 Mayıs 2008). 2007'den 2008'e medyada yarılma. http://www.bianet.org/-bianet/bianet/106800-2007den-2008e-medyada-yarilma (Erişim tarihi: 30. 06. 2011).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

ATV iktisadi bütünlüğü 1,1 milyar Dolar teklif veren Turkuvaz Holding'e satılmıştır[28]. Turkuvaz Holding başkanı Ahmet Çalık'ın Zaman gazetesi imtiyaz sahibi Ali Akbulut'un enişteşi, Çalık Holding Genel Müdürü'nün ise Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın damadı olması piyasada hâkim konumda olan Doğan Grubu yayınlarında sürekli gündeme getirilmiştir. İhale öncesi Ahmet Çalık'a Sabah Grubu'nu alabilmesi için iki kamu bankasından kredi verilmesi ve bizzat Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile hükümet üyelerinin destekleriyle Katar Şeyhine ait Al Wasael Yatırım Fonunun %25 ortaklığının sağlanması da yine eleştiri konusu olmuştur (Adaklı, 2009: 581-583).

Doğan Grubu'nun Ak Parti hükümetiyle ilişkileri ise koşullara göre değişkenlik göstermiştir. Adaklı'ya göre 2002 seçimleri öncesi temkinli bir yayın politikası izleyen grup, seçim sonrası Ak Parti ile farklı işbirliği arayışlarına girmiş, ancak ülke politikasındaki değişimlere paralel şekilde bu ilişkide sürekli bir gerilim hâkim olmuştur. Bu çerçevede POAŞ borçlarının ertelenmesi konusunda hükümet desteğini gören grubun ilişkisi 2008 yılında patlak veren Deniz Feneri yolsuzluğu ile negatif yönde değişmiştir (Adaklı, 2009: 567,571). Doğan Grubu'na bağlı Hürriyet gazetesinin CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik iddialarını sürmanşetten yayınlanmasının ardından Başbakan Erdoğan grupla ilgili bazı gizli bilgileri açıklayacağını belirtmiştir. Başbakan Erdoğan, Aydın Doğan'ın bu haberleri sahip olduğu Hilton Oteli'nin arazisinde tadilat izni, Ceyhan'da kurmayı planladığı rafineri ve CNN Türk'ün 2008 yılında sone erdirilen karasal yayın hakkını alabilmek gibi ticari faaliyetleri konusunda olumlu bir yanıt almaması üzerine yaptırdığını iddia etmiştir. Aydın Doğan ve Başbakan Erdoğan'ın kısa bir süre sonra Ak Parti Bayburt milletvekili Ülkü Güney'in oğlunun nikâhında bir araya gelmesi ise aralarındaki anlaşmazlığın çözüldüğü şeklinde yorumlanmıştır. Adaklı bu buluşmadan kısa süre sonra RTÜK'ün oybirliği ile CNN Türk'e karasal yayın izni verdiğini, buna paralel olarak Doğan Grubu'na bağlı yayın organlarında yolsuzluk merkezli eleştirel haberlerin yoğunluğunda azalma olduğunu belirtmektedir (2009: 571-576).

[28] Hürriyet. (5 Aralık 2007). Sabah- ATV Çalık grubuna satıldı. http://www.hurriyet.-com.tr/ekonomi/7814793.asp?m=1 (Erişim tarihi: 8. 7. 2011)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Doğan Grubu 2009 yılında ise Doğan TV'nin 2006 yılında Alman medya grubu Axel Springer'e satışından kaynaklanan 826 Milyon TL'lik bir vergi cezasına çarptırılmıştır[29]. Söz konusu cezaya itiraz eden grup yaptığı açıklamada Ak Parti'nin 2007 genel seçimlerinden sonraki iktidarı döneminde gruba yönelik itham ve suçlamaların yanı sıra bürokratik baskı ve engellerin de arttığını iddia etmiştir[30]. Maliye Bakanlığı tarafından verilen ceza Türkiye Gazeteciler Sendikası ve Çağdaş Gazeteciler Derneği tarafından da basına baskının bir yolu olarak değerlendirilmiştir[31]. Bu süreçle birlikte medya alanındaki yatırımlarını küçültme kararı aldığını açıklayan Doğan Grubu bünyesinde bulunan Milliyet ve Vatan gazetelerini tüm marka ve isim hakları ve internet siteleri ile birlikte 73 Milyon 960 bin dolar karşılığında Demirören ve Karacan grubunun ortak girişimi olan DK Gazetecilik ve Yayıncılık A.Ş'ne satmıştır[32].

2000'li yıllarda medya alanında yaşanan en önemli gelişmelerden biri de "iktidar ve medya" çekişmesini konu alan tartışmalar çerçevesinde bazı gazetecilerin işlerine son verilmesidir. Bu bağlamda en çok tartışılan isimlerin başında Emin Çölaşan gelmektedir. Çölaşan'ın 1985 yılından bu yana yazmakta olduğu Hürriyet gazetesindeki görevine 14 Ağustos 2007 tarihinde son verilmiştir.

Çölaşan'ın "Hürriyet gazetesinde Ak parti iktidarını hedef alan yazıları nedeniyle" görevine son verildiği iddialarına gazetenin genel yayın yönetmeni Ertuğrul Özkök 16 Ağustos 2007 günkü yazısıyla yanıt vermiştir. "Çölaşan'la Veda Yemeği" başlıklı yazıda Özkök, Çölaşan'ın gazetedeki görevine son verilmesinin "siyasi bir mesele olmadığını, Hürriyet'in belirlediği yeni yayın ilkelerine paralel olarak kişilik haklarına daha duyarlı olacağını" ifade etmekte ve "yüklü tazminatlar ödemek pahasına istediği

[29] E. Özkök. (20 Şubat 2009). Ceza değil cezalandırma. http://www.hurriyet.com.tr/-yazarlar/11044383.asp?yazarid=10&gid=61 (Erişim tarihi: 25. 08. 2011)

[30] Hürriyet. (20 Şubat 2009). Adalet, hakkaniyet ve eşitlik istiyoruz. http://www.hurriyet.-com.tr/ekonomi/11043609.asp?gid=229 (Erişim tarihi: 25. 08. 2011).

[31] BİANET. (20 Şubat 2009). Doğan Yayın Holdinge verilen cezaya sevinen de var üzülen de… http://www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/112696-dogan-yayin-holdinge-verilen-cezaya-sevinen-de-var-uzulen-de (Erişim tarihi: 25.08.2011).

[32] Hürriyet. (20 Nisan 2011). Milliyet ve Vatan satıldı. http://www.hurriyet.com.tr/ ekonomi/ 17597653. asp (Erişim tarihi: 25. 08. 2011)

her şeyi yazmasına izin verilen" Çölaşan'ın "gazetenin kurumsal kimliği ile çatışmaya başlaması" nedeniyle görevine son verildiğini açıklamaktadır[33].

Çölaşan ise söz konusu iddiaları "Kovulduk Ey Halkım Unutma Bizi" adlı kitabında yanıtlamıştır. Ak Parti'nin iktidara geldiği 2002 yılından itibaren Doğan Medya Grubu ile ilişkilerine bağlı olarak "POAŞ, İstanbul Hilton oteli arazisi, enerji ihaleleri gibi konular" nedeniyle "Özkök tarafından yazılarına müdahale edildiğini" iddia eden Çölaşan, Doğan Medya Grubu'nun tüm yayın organlarında da "etkili yerlerin, köşelerin ve ekranların iktidar yandaşlarına bırakıldığını" ifade etmiştir (Çölaşan, 2007: 91). Çölaşan Hürriyet gazetesinden ayrılmasından sonra yazılarına Sözcü gazetesinde devam etmiştir.

Çölaşan'ın ardından, 1991 yılından bu yana Hürriyet gazetesi genel yayın yönetmenliği görevini yürüten Ertuğrul Özkök'ün 2010 yılından itibaren bu görevinin yanı sıra Doğan Medya Grubu icra kurulu üyeliğinden de istifasını sunması ise Türk medya tarihi açısından bir "kilometre taşı" olarak yorumlanmıştır[34].

2000'li yılların ilk on yılı kapandığında Türkiye'de medya alanında faaliyet gösteren belirli başlı gruplar ve yatırımları Tablo 9'da sunulmaktadır. Tabloda da belirtildiği gibi Türk medyasında büyük grupların yanında sermaye yapısı daha küçük olan diğer gruplar da faaliyet göstermektedir. Adaklı'ya (2009: 584) göre "sermaye yapısı anlamında daha küçük olmalarına rağmen toplumsal anlamda etkinliği olan" bu gruplar hakkında kısa bir bilgi vermek yerinde olacaktır. Bu gruplardan ilki 1986 yılından bu yana yayınlanan Zaman gazetesi ve Samanyolu TV ile alanda varlık gösteren Feza Grubu'dur. Grubun Fethullah Gülen Cemaati ile yakınlığı olduğu iddia edilmektedir (Elmas, E. ve Kurban, D., 2011 : 30; Adaklı, 2009: 585).

[33] E. Özkök. (16 Ağustos 2007). Çölaşan'la veda yemeği. http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/7094553.asp?yazarid=10&gid=61&a=516455 (Erişim tarihi: 15 Aralık 2012).

[34] M. Sönmez. (4 Ocak 2010). Medya çatırdıyor, dip dalga gerçeği arıyor. http://www.bianet.org/bianet/bianet/119242-medya-catirdiyor-dip-dalga-gercegi-ariyor (Erişim tarihi: 30.07.2011).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Albayrak grubu ise 1995 yılında yayınlamaya başladığı Yeni Şafak gazetesi ve 2007 yılında yayın hayatına başlayan TV Net ile alanda önemli bir yer tutmaktadır. "Grubun sahibi ile Başbakan Recep Tayyip Erdoğan arasındaki akrabalık ilişkisi özellikle AKP karşıtı kesimler tarafından sıkça eleştiri konusu yapılmaktadır" (Adaklı, 2009: 585).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 9. Medya Gruplarının Yatırımları (2011)

Doğan	**Gazete:** Hürriyet, Daily News, Radikal, Posta, Fanatik
	Televizyon: Kanal D, Star TV, (Turner ile ortak olarak) TNT, CNN Türk, Cartoon Network. İnteraktif Kanal Fix TV, Dijital TV platformu D-Smart, Doğan Teleshopping
	Radyo: Radyo D, CNN Türk Radyo, Slow Türk, Radyo Moda.
	Dergi/ Kitap: Doğan Burda, Doğan Egmont, Doğan Kitap.
	Haber Ajansı: DHA (Doğan Haber Ajansı)
	TV-Müzik Yapım: D Productions, Kanal D Home Video, DMC
	İnternet: hurriyet.com.tr, milliyet.com.tr, yenibiris.com.tr, hurriyetemlak.com.tr, milliyetemlak.com.tr, hurriyetoto.com, arabam.com, anneyiz.biz,Hurriyetkiyasla.com, Tipeez.com, arakibulaki.com, hangisinegitsek.com, www.nekretnine.net, www.auti.hr, www.irr.ru, www.job.ru, www.expressz.hu, www.szuperallas.hu, www.mojedelo.com, www.oglasnik.hr, www.posao.hr.
	Dijital Hizmetler: Doğan Platform, Doğan Telekom, Smile ADSL, Birpa Müşteri Hizmetleri.
	Dağıtım ve Perakendecilik: YAYSAT, Dergi Pazarlama Planlama, D&R.
	Basım: Doğan Printing Center, Doğan Ofset.
	Avrupa: DMG International, TME, Kanal D Romania, Euro D, Euro Star.
	Diğer: Dış Ticaret, Enerji, Pazarlama, Sanayi, Turizm alanlarında yatırımlar.
Doğuş	**Televizyon:** NTV, CNBC-E, NTV SPOR, Kral TV, e2, NBA TV.
	Radyo: NTV Radyo, Kral FM, Virgin Radyo, NTV SPOR Radyo, Radyo N101, Radyo Voyage, Radyo Eksen.
	Dergi: Vogue, National Geographic, National Geographic Kids, Billboard, Robb Report, CNBC-e, Business, Motor Boat &Yatching, NTV Yayınları, NTV Tarih, NTV Bilim.
	Yeni Medya: NTVMSNBC, Oley.com
	Diğer: Bankacılık, Finans, Otomotiv, İnşaat, Turizm, Enerji ve Gayrimenkul alanlarında yatırımlar.
Turkuvaz (Çalık Holding)	**Gazete:** Sabah, Sabah Avrupa, Yeni Asır, Takvim, Fotomaç.
	Televizyon: ATV, ATV Avrupa.
	Radyo: Turkuvaz Televizyon ve Radyo İşletmeciliği Sanayi ve Ticaret A.Ş.
	Dergi/Kitap: Turkuvaz Dergi Yayıncılık, Turkuvaz Kitapçılık Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş. Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık Sanayi Ticaret A.Ş.
	Haber Ajansı: Turkuvaz Haber Ajansı
	Dijital Medya ve Mobil Hizmetler: Turkuvaz Medya Dijital, Turkuvaz Mobil Hizmetler.
	Prodüksiyon: Turkuvaz Prodüksiyon ve Tanıtım A.Ş.
	Diğer: Tekstil, Enerji, İnşaat, Finans, Telekominikasyon alanlarında yatırımlar.
Ciner	**Gazete:** HaberTürk,
	Televizyon: HaberTürk, Bloomberg HT
	Dergi: Ciner Gazete Dergi, GD Gazete Dergi, Habertürk Gazetecilik ve Matbaacılık.
	Prodüksiyon: C Yapım Filmcilik.
	Diğer: Enerji ve Madencilik, Ticaret, Sanayi, Hizmet alanlarında yatırımlar.
Çukurova	**Gazete:** Akşam, Güneş.
	Televizyon: Show TV, Show Max, Show Turk, Show Plus, Sky Turk.
	Radyo: Alem FM, Lig Radyo.
	Dergi: Alem, Stuff, Platin, FourFourTwo, Autocar
	Dijital Hizmetler: DIGITURK
	Yapım: Eksen
	Diğer: Enerji, Telekominikasyon, Taşımacılık, Hizmet, Ticaret, Finans, İnşaat alanlarında yatırımlar.
Feza	**Gazete:** Zaman, Today's Zaman, Zaman Azerbeycan, Zaman Kazakistan, Zaman Avusturya, Zaman Avrupa, Zaman Bulgaristan, Zaman Romanya, Zaman Türkmenistan, Zaman Amerika
	Televizyon: STV, S Haber, Mehtap TV, Ebru TV
	Radyo: Burç FM
	Dergi/Kitap: Aksiyon, Sızıntı, Gonca, Zaman Kitap
	Haber Ajansı: Cihan

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Albayrak	**Gazete:** Yenişafak
	Televizyon: TVNET
	İnternet: Yenişafak
	Diğer: İnşaat, sanayi, lojistik, hizmet, turizm alanlarında yatırımlar.
Koza İpek	**Gazete:** Bugün
	Televizyon: Kanaltürk, Bugün TV
	Diğer: Matbaa ve Madencilik alanlarında yatırımlar.
Fox	**Televizyon:** Fox TV, Fox life, FX, National Geographic Channel, Baby TV Channel
	İnternet: www.myspace.com
İhlas	**Gazete:** Türkiye
	Televizyon: TGRT Haber
	Haber Ajansı: İHA
	Medya Pazarlama: TGRT Pazarlama
	Reklam: İhlas Reklam Ajansı
	İnternet: www.ihlas.net
	Diğer: İnşaat, Sağlık Turizm, Eğitim, Madencilik alanlarında yatırımlar.
DK	**Gazete:** Milliyet, Vatan
	Televizyon: Number One TV, Fashion One TV
	Radyo: Number One FM, Radyo Klas
	Diğer: Sanayi, İnşaat, eğitim alanlarında yatırımlar.
Dünya	**Gazete:** Dünya
	Basım: Dünya Süper Web Ofset A.Ş., Dünya Yayıncılık A.Ş., Dünya Aktüel A.Ş.
	Dağıtım: Dünya Süper Dağıtım
	İnternet: www.kobiden.com, www.dunyastore.com, www.pcworld.com.tr, www.computerworld.com.tr, www.byte.com.tr,www.dunyagida.com.tr, www.dunyainsaat.com.tr, www.makinamagazin.com
MNG	**Televizyon:** TV 8
	Diğer: Enerji, inşaat, turizm, finans, taşımacılık, uçak bakım, alanlarında yatırımlar.
Spectrum	**Radyo:** Süper FM, Metro FM, Joy FM, Joy Türk FM
	Diğer: Actera Grup (Özel Fon)
Termikel	**Televizyon:** Kanal A
	Radyo: Radyo A
	Diğer: Sanayi alanında yatırım.
Star	**Gazete:** Star Gazetesi
	Televizyon: Kanal 24
	Diğer: İlaç sektöründe yatırım.
TMSF	**Televizyon:** Olay TV
	Radyo: Olay FM

Kaynak: Sözeri, C. ve Güney, Z, 2011: 105-108.

Medya sektöründe son 30 yılda yaşanan hızlı değişiminin sonucunda günümüzde Türkiye'de mesleği gazetecilik olmayan iş adamlarının alanda hâkimiyet kurduğu bir noktaya gelinmiştir. Dinç Bilgin'in sahibi olduğu Sabah Grubu'nun tasfiyesi ile basın alanında daha önce mevcut sermaye sahiplerinden ayakta kalabilen kalmamıştır. Bu doğrultuda Kaya'nın (2009: 245) da belirttiği gibi son 30 yıllık süreçte medya

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

sektörünün değişen en önemli unsuru, alanda yatırım yapan sermayenin niteliği ve medya kuruluşu sahipliğine ilişkindir. Holdingleşen medya kuruluşlarında iş bölümü de değişmiş, medya kuruluşları işletme mantığıyla yönetilmeye başlanmıştır. Yukarıdan aşağıya doğru bir yapılanmanın olduğu bu ortamda en tepede yer alan holding patronundan sonra üst düzey yönetimde yer alan aile bireyleri gelmektedir. Holdingleşmenin gerektirdiği iş bölümünde ayrıca "işletmeyi" onlar adına yöneten ve profesyonel iş adamı kimliği gazeteci kimliğinin önüne geçen genel yayın yönetmeni profili ortaya çıkmıştır (Kaya, 2009: 283-284). Kaya'ya göre bu gelişmelerin kaçınılmaz sonucu ise medya kuruluşlarında içeriği üreten editöryal kadro ile işletme yönetimi arasında var olan geleneksel ayrımın ortadan kalkması olmuştur. Bu ortamda yazı işleri işletmenin yönetimine tabii kılınmış; yayın yönetmenleri de bir iş adamı gibi karın maksimizasyonunun gereklilikleri doğrultusunda davranmaya başlamışlardır (Kaya, 2009: 285).

4.4. Sağlık Haberciliğinde Yaşanan Gelişmeler

Sağlık haberciliğinin tarihsel gelişiminde sağlık haberlerinin ilk gazeteler ve mesleki uzmanlık yayınları olan tıp dergilerinde yer alması ve halkın bu yayınlar aracılığıyla bilgilendirilmesi bir başlangıç noktası olarak kabul edilebilir. Sağlık haberciliğinde henüz bir uzmanlaşmanın gerçekleşmediği 1970 ve 1980'li yılları, sağlık ve medya alanlarında yaşanan gelişmelere paralel olarak şekillenen ve uzman sağlık muhabirleri tarafından hazırlanan sağlık haberlerinin yaygın gazetelerde sıklıkla yer almaya başladığı 1990'lı ve 2000'li yıllar takip etmektedir.

4.4.1. 1980 öncesi sağlık haberciliği

Sağlık haberlerinin ilk örnekleri gazetelerin ilk yayınlanmaya başladığı döneme uzanmaktadır. Gazetelerin ardından mesleki uzmanlık yayınları olan tıp dergileri de halkın sağlık konusunda bilinçlendirilmesinde araç olarak kullanılmıştır. Bu başlık altında sağlık haberciliğinin ilk uygulamalarına yer verilecektir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

4.4.1.1. İlk gazetelerdeki sağlık haberleri

Basında sağlık haberciliğinin ilk örneklerine gazete ve dergilerin 1830'lu yıllardan itibaren yayınlanmaya başlanmasıyla birlikte rastlanmaktadır. Sağlık ve tıp alanındaki bilgilerin bu ilk örnekleri gazetelerde mühendislik, fizik veya kimya gibi diğer bilim dallarının da ele alındığı "bilim gazeteciliğinin" bir parçası olarak yer almıştır.

Örneğin Osmanlı devletinin 1831 yılında yayınlanmaya başlayan resmi gazetesi Takvim-i Vekayi sağlık ve tıp alanındaki gelişmeleri okuyucusuna "Fünun" (fen, bilim) başlığı altında sunmaktadır. İlk sayılarından itibaren sağlıkla ilgili bilgilere yer veren gazetede frengi ve kolera gibi dönemin bulaşıcı hastalıkları hakkında bilgiler ve bu hastalıklardan korunma yolları, beden sağlığının korunması, hava temizliği, sağlıklı beslenme ile ilgili uyarılar ve tavsiyeler, dönemin karantina uygulamaları hakkındaki resmi açıklamalar gibi sağlıkla ilgili çok çeşitli bilgilere yer verilmektedir (Koloğlu, 1997: 28).

1840 tarihli yarı resmi ilk Türkçe gazete Ceride-i Havadis ise Avrupa'nın bilim haberlerine geniş yer ayıran bir gazete olarak batının tıp alanındaki gelişmelerine yer vermiştir. "Beden bilgisi" (Anatomi), "Uykunun niteliği" gibi konuların yanı sıra dönemin karantina uygulaması da yine işlenen konular arasındadır. Koloğlu'na göre (1997: 38) Ceride-i Havadis'in önemli katkısı ise Takvim-i Vekayi ile başlayan okuyucuyla soru yanıt diyaloğunun geliştirilmesi ve çağdaş bilim sorunlarının açıkça tartışılmasının gündelik yaşama yerleştirilmesidir. Gazetenin 1843-1844 ve 1850 yıllarındaki sayılarında tıbbiye öğrencileri ile halkın bilimsel bir tartışma çerçevesinde toplanması ise bu diyaloğun bir örneği olmuştur.

1878 yılından 1908'de 2. Meşrutiyet'in ilanına kadar 30 yıllık süre boyunca gazetelerin siyasi konulara yer vermekten kaçınması nedeniyle bilim haberlerine ayrılan yer de artış göstermiştir. Ayrıca gazete satışlarının giderek artması sonucu bilimin daha geniş bir kitleye daha sade bir dille anlatımı ihtiyacı da doğmuştur. Bu anlamda Koloğlu'na (1997: 46-52) göre dönemin örnek bilim gazetecisi 1878 yılında Tercüman-ı Hakikat'ı çıkaran Ahmed Midhat'tır. Sağlık ile ilgili pek çok farklı konuyu da teknik

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

terminolojiden arınmış bir şekilde sunan Midhat yazılarında "En müfid diş tozu", "Keyif vericiler ve sağlığın korunması", "Nebat özlerinin yararı", "Lahananın yararı", "Deniz tutmasının tedavisi", "Kuşpalazı", "Kolera ve kediler" ve "Bir hekimin aletleri" gibi konuları ele almıştır. Midhat'ın bilimsel bilgiyi halka sade bir dille aktarma gayreti örnek olmuş; dönemin Sabah, Tarik, İkdam gibi gazeteleri de benzer şekilde halkı bilgilendirme çabası içerisine girmişlerdir.

İstanbul'da 1886 yılında yayınlanmaya başlanan Mizan gazetesinin sağlıkla ilgili yazılarında ise ağırlıklı olarak çocuk sağlığı konusu işlenmektedir. Gazetede sağlıkla ilgili seri makaleler yazan Dr. Besim Ömer Bey'in "Mebahis-i Tıbbiye-i Umumiyeden Verem" başlıklı makalelerinde verem hastalığı hakkında bilgi verilerek bu hastalıktan korunma yolları aktarılmıştır. Gazetenin imzasız yazıları arasında yer alan "Mütenevvia (Doktor diyor ki)" başlıklı yazılarda ise göz ve diş sağlığı, şişmanlık ve tedavisi, boğmaca, kızıl, kuduz ve karahumma hastalıkları ve bunların tedavisi halsizlik gibi sağlık problemleri ele alınmıştır. İmzasız yayınlanan diğer bir bölüm ise günümüzün sağlıklı yaşam bölümlerine benzer özellikler taşıyan "Ev Hekimi" bölümüdür (Şirin, 2007: 113-114, 247).

İstibdat döneminin gazeteleri arasında yer alan Hanımlara Mahsus Gazete ise 1895 ile 1908 yılları arasında 13 yıl boyunca yayınlanmıştır. İbnül Hakkı Tahir Bey'in sahibi olduğu gazetede genel olarak kadın ve eğitim, evlilik ve aile hayatı, çocuk, edebiyat, sağlık, fen bilimleri ve moda gibi konu başlıkları yer almıştır. Gazetenin sağlıkla ilgili yazıları arasında E. Rasime tarafından kaleme alınan "Hıfz-üs Sıhhaya Dair (Sağlığı Korumaya Dair)" başlıklı yazılar ve Nazikizade Mehmed Hilmi tarafından kaleme alınan "Hanımlara Vesayayı Sıhhiye (Hanımlara Sağlıkla İlgili Öğütler)" başlıklı yazılardır (Şeyda, 2003: 54).

Sağlık ve tıp alanındaki haberciliğin bu ilk örnekleri ile ilgili belirtilmesi gereken iki önemli nokta vardır. Osmanlı'da çağdaş anlamda bilimsel gelişmenin olmadığı bu dönemde fen ve bilim konularında çok çeşitli bilgilerin aktarıldığı gazeteler için batılı kaynaklardan başkası yoktur. Bu nedenle gazetelerde verilen bilgiler aslen yurt dışında gerçekleşen gelişmelerden çeviri haberler yoluyla Osmanlı toplumunu haberdar etmek

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

biçimindedir. Gözetilmesi gereken ikinci olgu ise Avrupa'ya göre matbaanın 400 yıl, gazeteciliğin ise 250 yıllık bir gecikmeyle girdiği Osmanlı'da okuryazarlık oranının oldukça düşük olmasıdır. Bu anlamda tüm toplumu kapsayacak şekilde halka yönelik sağlık bilgisinin verildiğini söylemek güçtür. Yine de her ne kadar ağırlıklı olarak İstanbul'da sınırlı bir kesime hitap ediyor da olsa halka yönelik bir bilgilendirme çabasının varlığı önemlidir. Bu bilgilendirme çabasına gazetelerin yanı sıra ilk tıp dergileri de katkıda bulunmuştur. Sağlık bilimleri alanında kurum veya kişilerce çıkarılmış olan dergiler de sağlık alanındaki ilk süreli yayınlar arasında yerlerini almışlardır.

4.4.1.2. İlk tıp dergileri

Sağlıkla ilgili bilgilerin gazetelerde yer bulmaya başlamasından sonra mesleki uzmanlık yayınları olan tıp dergileri de hayata geçmiştir. Pek çoğu doktorluk veya eczacılık mesleğinden gelen kişilerce ya da kurumsal yayınlar olarak çıkartılan bu dergiler her ne kadar ihtisaslaşmış yayınlar olsalar da halka yönelik sağlık bilgisi vermeyi de görev edinerek bu konuda sayfalar ayırmışlardır. Bu süreli yayınların ilki 1849 yılında yayınlanmaya başlayan Vakayi-i Tıbbiye dergisidir. İstanbul'da Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane (Tıp Fakültesi) tarafından hekim başı Abdülhak Molla'nın girişimleriyle yayınlanan Vakayi-i Tıbbiye; gerek Türk basın tarihinde gerekse tıp tarihinde yayınlanmış ilk basılı bilimsel dergi olma özelliğini taşımaktadır (Dinç, 1993: 118-119). Derginin hedefi "halkın sağlıkla ilgili olarak eğitilmesi, kolay uygulanacak bilgilerle donatılması, ülke içindeki tıbbi olayların açıklanması, yurt dışındaki tıbbi olayların çevrilerek aktarılması ve bazı ilaç ve tıbbi malzemelerin doktoralara tanıtılması" dır (Kologlu, 1997: 39).

İlk tıp dergisi Vakayi-i Tıbbiye-i'yi 1871 yılında yayın hayatına başlayan Ceride-i Tıbbiye-i Askeriyye adlı dergi izlemiştir. Genel bir tıp dergisi niteliğindeki dergi dönemin tanınmış doktorlarının makalelerinin yayınlandığı Türkçe bir dergidir. 1871-1921 yılları arasında farklı isimlerle yayın hayatına devam eden dergi aynı zamanda tıpla ilgili süreli yayınların en uzun ömürlü olanı olma özelliğini taşımaktadır. Ceride-i Tıbbiye-i Askeriye 1921-1931 yılları arası Askeri Tıb Mecmuası, 1931-1949 yılları

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

arası Askeri Sıhhiye Mecmuası, 1949-1956 yılları arasında ise Askeri Sıhhiye Dergisi adı ile yayınlanmıştır. Daha sonra ise adı GATA Bülteni olarak değişen dergi yayınını günümüzde halen sürdürmektedir (Dinç, 1990: 18).

Vakayi-i Tıbbiye ve Ceride-i Tıbbiye-i Askeriyye'yi Sıhhat Nüma (1871-?) ve Mir'atü'l- Ebdan (1872-?) adlı tıp dergileri izlemiştir. İstanbul'da Ali Raşid tarafından 15 günde bir yayınlanan Sıhhat Nüma daha ziyade doktorlara yönelik bir yayınken, Mir'atü'l-Ebdan ise sadece bir sayı yayınlanabilmiştir (Dinç, 1990: 34). Tıpla ilgili en uzun süreli dernek yayını ise Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane tarafından 1856 yılında yayınlanmaya başlanan Gazette Medicale d'Orient adlı dergidir. Azınlıklar tarafından çıkarılmış en uzun süreli tıp dergisi olan Gazette Medicale d'Orient 1856-1925 yılları arasında 70 cilt ve Fransızca olarak yayınlanmıştır. İstiklal Savaşı'ndan sonra Türk Tıp Cemiyeti'nin kurulmasıyla birlikte 1925 yılında yayınına son veren dergi 10 sene sonra Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası olarak devam etmiştir (Dinç, 1990: 18).

1884 yılında İstanbul'da Dr. Manuel Ütücüyan tarafından haftalık olarak yayınlanan Sıhhat dergisi ise halk sağlığı ile ilgili yazılarıyla ön plana çıkmaktadır. İlk sayfasında genellikle sağlıkla ilgili haberlerin duyurulduğu, diğer sayfalarında ise hastalıkların teşhis ve tedavi şekillerinin anlatıldığı Sıhhat'te yer alan yazılar arasında "Sıhhatin başlıca düşmanı sarhoşluğun netice ve tedavisi", "Meşrubat (Arpa suyu veya bira)", "Maden suları" "Ayak donması", "Kuş boğan illeti", "Jimnastik", "Yara ve kırık hakkında tedabir-i iptidaiye", "Çiçek çıbanlarına karşı" gibi örnekler yer almaktadır (Dinç, 1993: 98).

İstanbul dışında yayınlanan ilk tıbbi süreli yayın ise 1910 yılında Trabzon'da yayın hayatına başlayan Hekim adlı dergidir. Yayın hayatı 1 yıl süren Hekim dergisi Anadolu'da çıkartılan ilk Türk tıp dergisidir ve genellikle halk sağlığı konusunda yazıları içermektedir. "Diş ve dişlerin muhafazası", "Bir evde bulunması lazım olan ilaçlar", "Bel ağrısına hardal yakısı", "Perhiz", "Kolera", "İnsan yavrusunun bulaşıcı hastalıkları" gibi konu başlıklarının yer aldığı derginin yazarları arasında ise Ömer Dursuni, Kilisli Rıfat Kardam, Mehmed Şükrü, Hasan Raif gibi hekimler bulunmaktadır. Hekim dergisini 1920 yılında Ankara'da yayınlanan Türk Hekimi ile

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

yine aynı yıl İzmir'de yayınlanmaya başlayan İzmir Tıb Mecmuası izlemiştir (Dinç, 1990: 29-30).

1925 yılında İstanbul'da Tedavi Notları adıyla Dr. Marko Elnekave yönetiminde yayın hayatına başlayan dergi ise özel kişi tarafından çıkartılan en uzun ömürlü dergi olma özelliğini taşımaktadır. Aylık olarak yayınlanan dergi ilk senelerinde Bayer firmasının ilaçlarını tanıtmak amacıyla yayınlanmıştır. Eski Türkçe olarak yayınlanan dergi yabancı gazete ve dergilerde çıkmış yabancı hekimlere ait makaleleri özet çeviriler şeklinde sunmuştur. Tedavi Notları, derginin sahibi Elnekave'nin rahatsızlanmasıyla el değiştirmiş ve 1933 yılından 1989'da ölümüne kadar Dr. Feridun Frik tarafından yayınlanmıştır. Dr. Frik'in yönetiminde çeviri haberlerden ziyade Türk doktorlara ait araştırmaların yayınlandığı derginin ismi 1935 yılında Dirim (Yaşam/hayat) olarak değiştirilmiş ve günümüze bu isimle ulaşmıştır (Dinç, 1993: 110).

1927 yılında İstanbul'da yayınlanan Sıhhi Malumat'ın hem sahibi hem de Müdir-i Mes'uli (sorumlu müdür) olan operatör Dr. Cafer Tayyar Kankat derginin ilk sayısında Sıhhi Malumat'ın gayesini "şimdiye kadar ihmal edilmiş halk hıfzü's- sıhhasını ferdlere temsil ettirmek" olarak açıklamıştır. Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere Sıhhi Malumat bir halk sağlığı dergisidir ve ikinci sayısından itibaren "halk kısmı" ve "ettiba kısmı" olarak ayrılmıştır. "Neslimizi bozan hastalıklardan frengi", "Kuş palazı", "Ekmek", "Hazım hıfzü'ssıhhası", "Şehir hıfzü'ssıhhası" gibi konuların ele alındığı dergideki yazıların çoğu Dr. Tayyar'ın kendisi tarafından kaleme alınırken diğerleri ise imzasızdır (Dinç, 1993: 101).

Sağlık ve tıp haberciliğinin ilk örnekleri Arap harfleri ile Türkçe yayınlanmıştır. Latin harflerinin kabulü ise sağlıkla ilgili bilgilerin halka aktarılmasında bir dönüm noktası olmuştur. Başlatılan eğitim seferberliği doğrultusunda sağlık bilgileri daha geniş bir kitleye daha sade bir anlatımla sunulmaya başlanmıştır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

4.4.1.3. 1928 Harf Devrimi sonrası

İlk tıp dergisinin 1849 yılında yayınlanmasından 1928 Harf Devrimi'ne kadar geçen sürede sağlık bilimleri alanında Arap harfleri ile Türkçe olarak yayınlanan 74 adet süreli yayın hayata geçmiştir (Dinç, 2007: 15). Diğer yandan Latin harflerinin kabulü ve eğitim-öğretim seferberliği doğrultusunda okur yazar kitlede giderek bir artış gözlenmiştir. Koloğlu (1997: 54) okuryazar kitlenin nüfusun %95'ini kapsayacak bir hale getirilmesine yönelik çabada gazetelerin de büyük bir rol oynadığını, bu anlamda basında da her konuda daha basit bir anlatım ve hafif içeriklerin yer almasına özen gösterildiğini belirtmektedir. Böylece 1930 ve 1940'lı yıllarda sağlık ve tıp gibi kendine ait bir terminolojisi olan alanlarda bilginin toplumun tabanına da yansıtılması amacıyla daha sade bir dil ve anlatım benimsenmiştir. 1935 yılında yayın hayatına başlayan Tan Gazetesi'nde Lokman Hekimin Öğütleri başlığı altında verilen sağlık bilgileri de Latince terimlere ya da bilim adamlarının anlatımlarına yer verilmeden sunulmuştur. Her gün pratik tıp bilgilerinin sunulduğu Lokman Hekimin Öğütleri köşesinde "Mevsime göre vitamin", "Gençleştirecek yemekler", "Rahatsızlık vermeyen peklik", "Peklikten insan zehirlenir mi?", "Çocuk pekliğe tutulursa", "Erkeklerin teessürü", "Tenkiye orucu bozar mı?" gibi başlıklar yer almaktadır (Koloğlu, 1997: 53- 54).

2. Dünya Savaşı'nın patlak verdiği 1939 yılında gazete ve dergilerin yanı sıra yeni bir kitle iletişim aracı devreye girmiştir. Radyonun sadece İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlere değil, tüm ülkeye sözü ulaştıracak bir araç olması halka bilginin ulaştırılması açısından önemlidir. Savaş dönemi koşullarında kâğıda getirilen sübvansiyonlar nedeniyle gazetelerin sayfa sayıları ve tirajları düşerken 1938 yılından itibaren yayına başlayan Ankara Radyosu halkın haberdar edilmesinde öncelikli konuma geçmiştir. Daha geniş bir kitleye sağlık alanında yararlı bilgilerin ulaştırılması açısından da radyodan yararlanılmıştır. Bu dönemde Doktor Galip Ataç'ın haftanın 6 günü yayınlanan "Evin Saati" isimli programı kolay anlaşılır bir dille sağlık sohbetlerinin yapıldığı bir program olarak ün yapmıştır (Koloğlu, 1997: 55). Aynı zamanda Ulus gazetesinde de sağlık ile ilgili yazılar yazmakta olan Ataç'ın programında "Grip" (Radyo Dergisi, 1942a: 8), "Romatizma" (1942a: 8), "İşret (alkolün zararları)" (1942b: 12), "Faydalı besinler" (1942b: 12; 1942c: 12), "Bunaklık" (1942d: 15) gibi konular

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

hakkında bilgi verilmekte ve dinleyici mektupları aracılığıyla halkın sağlıkla ilgili sorularına yanıt verilmektedir.

Soru yanıt şeklindeki sağlık programlarından bir diğeri ise "Dertleşme Saati" isimli programdır. Farklı branşlardan doktorların konuk edildiği Dertleşme Saati'nde halk sağlığını ilgilendiren çok çeşitli konularda sağlık bilgileri verilmektedir. Dr. Muhit Tümerkan ile "Tütünün zararları" (1943: 4), Dr. Niyazi İsmet Gözcü ile "Göz hastalıkları" (1943: 4), Dr. Raşit Serdengeçti ile "Neden sık soluruz?" (1943: 15), Dr. Kemal Hüseyin Pilevnelioğlu ile "Tifüsten korunalım" (1943:6), Dr. Muhiddin Celal Duru ile "İlaç Nasıl Kullanılır?" (1944: 11) adlı programlar bunlardan bazılarıdır. Ankara Radyosu'nun halk sağlığına yönelik yayınlarından bir diğeri ise "Vücudumuzu Çalıştıralım" programı olmuştur. 1942 yılında Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıkları tarafından görevlendirilen beden terbiyesi öğretmenleri ve doktorlardan oluşan bir komisyon tarafından hazırlanan programın amacı dinleyicilerini "sabahları vücudu işleterek günlük hayata daha canlı, daha neşeli, daha istekli başlamaya hazırlamak"tır (Radyo Dergisi, 1942: 4-5).

Radyonun gördüğü ilginin ardından Ankara Radyosu'nun kendisine bağlı yayın organı olarak 1941 yılında hayata geçirilen Radyo Dergisi de yine "Türk radyo idaresi ile Türk radyo dinleyicilerini bir araya getirmek ve birbirlerini anlamalarını temin etmek üzere" Matbuat Umum Müdürlüğü tarafından çıkarılmıştır (1941: 1). Radyoda yayınlanan konuşmalardan seçmelere yer veren Radyo Dergisi okuyucuların ilgisini çeken konuları anlaşılır bir dille, bol fotoğraf ve resimle destekleyerek sunmaktadır. Dr. Ataç'ın programı başta olmak üzere diğer sağlık programlarından ilgi çekenlere de yer veren Radyo Dergisi Vücudumuzu Çalıştıralım programında anlatılan beden hareketlerinin dinleyici tarafından daha iyi anlaşılabilmesi için fotoğraflarla anlatma yoluna gitmiştir (1942: 4-5).

2. Dünya Savaşı'nın teknolojik anlamda getirdiği yenilikler bilimsel içeriğin radyo, gazete ve filmlerle topluma aktarılmasını da beraberinde getirmiştir. Diğer yandan savaş sonrası dönem,1946 yılında çok partili parlamenter sisteme geçişin sancıları yaşanırken Türkiye için aslen siyasetin ön plana geçtiği bir dönem olmuştur. 27 Mayıs 1960 Askeri

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

müdahalesinden sonra planlı bir ekonomiye geçişin en önemli getirilerinden biri ise Türkiye'de TÜBİTAK'ın kuruluşu ile bilim politikalarına da önem verilmeye başlanmasıdır. Gazeteler de bu doğrultuda halkın bilimsel eğitimine dönük projeler hayata geçirmişlerdir. Hürriyet gazetesinin 1962 yılında "Halk eğitimi milletçe kalkınmanın temelidir" sloganı ile başlattığı Halk Üniversitesi programı bunlardan biridir. "Halk için hazırlanmış, halkın anlayacağı şekilde kolay ve rahat öğrenim imkânlarını halkın ayağına getiren" Hürriyet gazetesinin halk üniversitesi programı hukuk, iktisat, tıp, yabancı dil ve genel kültür derslerinden oluşmaktadır. Dersler için Pazar hariç her gün yarım sayfasını ayıran gazetenin 290 bin olan tirajı halka doğru bilim hareketi sayesinde 350 bine yükselmiştir. Tıp dersleri kapsamında hastalıkları, teşhis ve tedavi biçimlerini öğreten gazete gördüğü yoğun ilgi nedeniyle programı 1965-1966 yıllarında da Halktan Halka ismiyle devam ettirmiştir. Yeni programda tıp derslerinin yerini ise "İnsan Sağlığı" almıştır (Koloğlu, 1997: 57-60).

4.4.2. 1970 ve 1980'li yıllar

Türkiye'de sağlık haberciliği 1990'lara kadar sadece birkaç büyük gazetede birkaç kişinin yaptığı özel haberler ile sınırlıdır (Yılmaz, 2010). 1980'li yılların sağlık haberlerinde başlıca haber konuları arasında AIDS, organ nakilleri, sağlık alanında teşhis ve tedaviye ilişkin ilk uygulamalar ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı SSK hastanelerinde yaşanan ihmaller ve sağlık skandalları yer almaktadır. Sağlık haberciliği alanında bir uzmanlaşmadan bahsedilemeyeceği 1970 ve 1980'li yıllarda basın kuruluşlarının sağlık servisleri ya da sadece sağlık alanında çalışmak üzere istihdam ettikleri muhabirleri yoktur. Bu nedenle sağlık haberlerini takip eden muhabirler aynı zamanda başka konularla ilgili haberlerle de ilgilenmektedir (Aydın, 2010).

Bu dönemde yaptığı sağlık haberleri ile öne çıkan iki isimden söz edilebilir. Bunlardan birincisi, dönemin en yüksek tirajlı gazetelerinden biri olan Hürriyet'in muhabiri Meltem Pusat'tır. Pusat daha sonra ABD'ye yerleşerek gazetecilik mesleğine Hürriyet USA'de devam etmiştir. Halen ABD'de yaşamakta olan Pusat'a çalışma kapsamında görüşmek üzere ulaşılamamıştır. Diğer isim ise yine Hürriyet gazetesinin muhabiri olan

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Selma Tükel'dir. Gazetecilik hayatına 20. Asır adlı haftalık dergide 1955 yılında başlayan Tükel, daha sonra 1961 yılında günlük gazete olan Tanin'e geçmiştir. Meslek hayatının son 30 yılını ise 1972 yılında geçiş yaptığı Hürriyet'te geçiren Tükel, bu zaman zarfında yüzlerce habere imza atmıştır. Tükel'e göre (2010) 1970 ve 1980'li yıllarda yapılan sağlık haberleri halka genel sağlık bilgisinin aktarılmasından çok normal dışı olayların sansasyonel bir anlatımla sunulduğu haberlerdir:

> O zaman "bir kadın iki başlı çocuk doğurdu" şeklindeki haberler ancak sağlık haberi oluyordu. Normal dışı olaylar yani. Veyahut bir çocuk doğdu mesela 700 gram. Bugün verilen sağlık haberleri yoktu o zaman… Bir sağlık haberi ancak bir olay olunca oluyordu. Hedef ve netice olduğu zaman sağlık haberi oluyordu. Bir kişi oturup insanlara şu konuda bilgi vereyim diye sağlık haberi yapmazdı. Yazsa bile haber olarak geçmezdi. Mutlaka bir olay olmalıydı ama extravagant değil.

Bu dönemde Türkiye'de sağlık haberleri aynı zamanda sadece basın alanı ile sınırlıdır. Gazeteler ise sağlık haberleri için özel bir sayfa ya da yer ayırmamaktadır. Yine de Tükel, basının yasama ve yürütme gücü üzerindeki etkisinden bahsedilebileceğini belirtmektedir. Türkiye'de sağlık alanında ilklerin yaşandığı bu dönemde sağlık alanında haber yapan gazetecilerin oluşturduğu kamuoyu baskısına dair önemli bir örnek olarak Organ Nakli Yasası'ndan bahsedilebilir:

> Yine 1970'li yıllar. Organ naklinin yasası yoktu. (Mehmet) Haberal bunun yasasının çıkması lazım diyordu. Yasa taslağını o hazırladı. Ben haberlerle besledim. Tabii Hürriyet gibi çok etkili, çok okunan bir gazetede. Organ naklinin gerçekleşememesi nedeniyle zarar gören insanların durumlarını işledim. Onları buluyordum, onlar bana geliyordu. Hep bunları yayınladık, hasta organ bekliyor, bulamıyor, ölüyor. Ne kadar ölüm olduğunu ne kadar beklendiğini falan yazıyordum. Haberal da bir bilim kuruluyla çok güzel bir taslak hazırladı. Sonra meclise geldi. Biz mecliste Haberal'la milletvekillerini kovalıyorduk, hadi yasa çıksın. Yasa çıktı. Sonra onun dini boyutu da vardı. Bu defa ben dini otoritelerle görüşerek onların görüşünü

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> aldım. Haberal da her zaman söyledi, hiç unutmadım. Sizin gayretinizle, büyük gayret verdiniz derdi (Tükel, 2010).

Sağlık haberciliği alanında yurt dışında da ses getirmiş diğer bir örnek ise 1989 yılında yaşanan "böbrek skandalı"dır. Tükel (2010) Hürriyet'e yapılan başvurulardan sonra takip ettiği haberle ilgili şunları söylemektedir:

> Böbrek skandalı sene 1989'daydı. İnsanlar bize başvurdu. Bir tanesi ta Doğubayazıt'tan geliyordu. "Beni İngiltere'ye götürdüler, orada benim böbreğimi aldılar, ben şimdi tek böbrekleyim" dedi. Ondan sonra bir araştırdım ki ben böyle üç dört kişi var. Bir organizasyon var. Bunları alıp götürüyorlar, Londra'da bir hastanede, bu böbrekleri alıp zengin kişilere takıyorlar. Bu insanların eline de çok az bir para veriliyor. Hatta bizim oradaki sağlık müşavirliğinin bile işin içinde olduğu söylendi. Bu sabit, Wellington Hastanesi. Çıkaran ayrı, takan doktor ayrı. Ben isimleriyle bütün bu insanları yazdım. Türkiye'de de bu verici kişileri bulanlar vardı. Hemen o kişiler tutuklandı.

Tükel'in yaptığı haber yurt dışında da oldukça ses getirmiş; dünya basını haberi yakından takip etmiştir. İngiltere'de Margaret Thatcher'ın başbakanlığı döneminde yaşanan skandal üzerine yaşananları Tükel (2010) şöyle aktarmaktadır:

> Thatcher parlamentoda Hürriyet'i elinde alıp salladı. "Bu rezalet yazıldı, bu bir yüz karasıdır, bunun mutlaka halledilmesi gerekiyor" dedi. Sonra ameliyatın yapıldığı Wellington Hastanesi üç gün kapatılmış. Sonra doktorların davaları görüldü Londra'da. Ben de o mahkemeye gittim ve doktorlar mahkûm oldular. Hastane kapatıldı ve çok ciddi tedbirler alındı.

1970 ve 1980'li yıllarda sağlık haberciliğinde bir dönüm noktası niteliğinde olan diğer bir olay ise "zakkum olayı"dır. Tüzün'ün (2010) ifadesiyle "sağlık basınına damgasını vuran" zakkum olayı ayrı bir başlık olarak ele alınacaktır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

4.4.2.1. Zakkum olayı

Sağlık haberciliğinde 1980'li yıllarda Türkiye'nin gündemine damgasını vuran belki de en önemli olay 1988 yılında yaşanmıştır. Henüz özel televizyon kanallarının yayına başlamadığı bu dönemde yayın yapma tekelini elinde bulunduran TRT'nin 11 Şubat 1988 Perşembe günü ana haber bültenine konuk ettiği Dr. Ziya Özel'in zakkum ekstreli kanser ilacı 28 dakikalık bir "flaş haber" olarak "Bir Türk doktoru kansere ilaç buldu" şeklinde ekranlardan kamuoyuna duyurulmuştur (Hürriyet, 18 Şubat 1988; Hürriyet, 13 Şubat 1988).

Programa, söz konusu madde ile tedavi olduğunu iddia eden hastaları ile birlikte katılan Dr. Özel, ertesi gün ise İstanbul'da Atatürk Kültür Merkezi'nde bir basın toplantısına düzenleyerek Nerium Oleander aktif maddeli NO adını verdiği ilacını gazetecilerin yanı sıra toplantıya katılan kanser hastaları ve yakınlarına da tanıtmıştır. Toplantıda ilacının ruhsat ya da patentinin bulunmadığını belirten Özel, 15 yıllık meslek hayatı boyunca 1500 hastayı bu ilaçla tedavi ettiğini iddia etmiştir. Toplantıya katılan İstanbul Üniversitesi Deneysel Tıp Araştırma Merkezi Başkanı Prof. Dr. Sevim Büyükdevrim de Dr. Özel tarafından geliştirilen ilacı 1,5 yıldır fareler üzerinde denediklerini ve ilacın bağışıklık sistemini uyararak tümör üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir (Hürriyet, 13 Şubat 1988).

"Zakkumcu Doktor" olarak anılan Özel'in kanser tedavisi iddiasının ardından "Türkiye'nin farklı kentlerindeki kanser hastalarının tedavilerini yarım bırakarak Özel'in İstanbul'daki özel muayenehanesine gelmeye başlamaları" üzerine "mucize ilaç zakkum" gündemin en önemli konusu haline gelmiştir (Hürriyet, 14 Şubat 1988). Devlet televizyonundan 28 dakika boyunca yapılan yayın başta Türk Tabipleri Birliği (TTB) olmak üzere, sağlık alanının pek çok meslek örgütü ve doktorlar tarafından eleştirilmiş; henüz bilimsel olarak tedavi ediciliği kanıtlanmamış bir maddenin ve mucidinin ekranlardan reklamının yapılması gazetecilik meslek etiği açısından tartışılmaya başlanmıştır. Türk Tabipleri Birliği yayınladığı haber bülteninde TRT'nin söz konusu yayınının "kanserli hastaların sağlığı için ciddi bir tehlike" yarattığına vurgu yaparak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nı önlem almaya davet etmiştir:

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> (…) TRT'nin gerçek dışı yayını birçok hastanın erken teşhis ve tedavi fırsatını kaçırmasına neden olacaktır. Bu nedenle bakanlık TRT'de hükümet adına bir bildiri yayınlayarak hastaların bu reklama inanmamalarını ve klasik tedavi yöntemleri için hastanelere başvurmalarını duyurmalı, halkın sağlığına zarar verecek olan, yanıltıcı ve hekim reklamı niteliğinde yayın yaptığı için TRT kurumundaki sorumlu kişiler hakkında kovuşturma açılması için gerekli makamlara başvurulmalı, Bakanlık bu yöntemin denenmesine izin verecek ise bu denemelerin denetimini Onkoloji ve Farmokoloji profesörlerinden oluşan bir kurula tevdi etmelidir (TTB, 1988).

TRT'de yayınlanan programın ardından olağanüstü gündem ile toplanan TTB'den yapılan diğer bir açıklamada ise Dr. Özel'in Muğla Devlet Hastanesi'nde çalıştığı dönemde hastalar üzerinde yaptığı deneylerle ölüme sebebiyet verdiği gerekçesiyle Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından hakkında açılan soruşturmada suçunun sabit görüldüğü, bunun üzerine Özel'in istifa ederek serbest çalışmaya başladığı ifade edilmiştir (Hürriyet, 13 Şubat 1988). Türk Eczacıları Birliği ise yaptığı duyuru ile halka zakkum bitkisinin kullanılmaması konusunda acil çağrı yapmış, ruhsatlandırma komisyonu başkanı Dr. İsmail Hakkı Ayhan buluşa mevcut şartlar altında ruhsat verilemeyeceğini belirtmiştir (Hürriyet, 16 Şubat 1988).

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın konuyla ilgili tavrı ise aksi yönde olmuştur. Dönemin Sağlık Bakanı Bülent Akarcalı yaptığı açıklamada Özel'in zakkum buluşunu eleştiren bilim adamlarını "peşin hükümlü" olmakla eleştirmiş ve "aşağılık kompleksli" olmakla itham etmiştir. Türk Kanser ve Araştırma Kurumu Başkanı Prof. Dr. Dinçer Fırat ise Bakan Akarcalı'nın sözleri üzerine "Bilim adamı peşin hükümle konuşmaz. Diğer sıfat da, yani aşağılık duygusuyla konuşuyorlar açıklaması da nezaketsiz. Hele sağlık kuruluşunun başındaki insanın kendi çalışanına böyle hitap etmesi yakışık almaz" şeklinde karşılık vermiştir (Hürriyet, 14 Şubat 1988).

Öte yandan ayrıca not düşmek gerekirse, TRT ekranlarında zakkum konusunun gündeme getirilmesi "zamanlaması" açısından da ayrı bir tartışma konusudur. Tartışmayı anlamak için Cumhuriyet gazetesi yazarı Uğur Mumcu'nun yazısına

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

uzanmak ve siyasal atmosferi açıklamak yerinde olacaktır. Mumcu, 4 Aralık 1987 tarihli "Vuralhan" başlıklı yazısında, Dış İşleri İdari Daire Başkanlığı ve Riyad Büyükelçiliği görevlerinde bulunmuş olan ANAP milletvekili ve dönemin Milli Savunma Bakanı Ercan Vuralhan'ın Dış İşleri Bakanlığı'na "zırhlı araç gereç" alımında "yolsuzluk" yaptığını iddia etmiştir (Mumcu, 4 Aralık 1987). Bakanlığa güvenlik donanımı satışında usulsüzlük yapıldığı iddiası bu yazıdan sonra Türkiye'nin gündemine oturmuş; 11 Şubat 1988 tarihinde TRT tarafından gerçekleştirilen zakkum konulu yayının TBMM'de Milli Savunma Bakanı Ercan Vuralhan hakkında gensoru görüşmelerinin yapıldığı gün gerçekleştirilmiş olması ise "Ercan Vuralhan olayına çare bulundu" şeklinde yorumlanmıştır (Ekşi, 13 Şubat 1988). Zakkum olayı bu nedenle dönemin siyasileri tarafından da "iktidarın oyunu" olarak nitelendirilmiştir. SHP genel başkanı Erdal İnönü ve DYP genel başkanı Süleyman Demirel "kansere çare" iddialarının "Vuralhan olayı ile ekonomik çıkmazı gizlemek için Başbakan Turgut Özal tarafından ortaya atıldığını" savunmuşlardır (Hürriyet, 17 Şubat 1988). Ercan Vuralhan ise yolsuzluk iddialarının unutulması için zakkum olayının gündeme getirildiği iddiasına "hayır hiç ilgisi yok" şeklinde yanıt vermiştir (Hürriyet, 16 Şubat 1988).

Olayın habercilik açısından tartışılan yönü ise TRT'nin kamusal yayıncılık görevine ilişkindir. Kurucu yasasının 5. maddesine göre "Toplumun beden ve ruh sağlığına zarar verecek hususlara yer vermemek" ile yükümlü olan TRT'nin yayınından sonra "zakkum kaynatarak suyunu içen bir kişinin ölmesi" iddiası ise Hürriyet gazetesi tarafından manşetten verilen "Zakkumda ilk cinayet" haberiyle duyurulmuştur (17 Şubat 1988). Astım hastası İzzet Şakacı'nın bahçesindeki zakkum bitkisinin yapraklarını kaynatarak içmesi sonucu vefat etmesinin ardından, kanser tedavisi gören bir başka kişinin de zehirlenerek komaya girdiği iddiası üzerine TTB, TRT'nin zakkum konusundaki yayınının insan sağlığına zararlı etkileri olduğu gerekçesiyle Radyo Televizyon Yüksek Kurulu'na başvurmuştur (Hürriyet, 18 Şubat 1988).

Gelişmeler üzerine başlangıçta Dr. Özel'in iddiasına destek veren Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Bülent Akarcalı, yazılı bir açıklama yaparak kanser tedavisindeki başarısı henüz netleşmemiş olan zakkum ekstresinin kullanımının doğru olmadığını belirtmiştir (Hürriyet, 19 Şubat 1988). Diğer yandan Dr. Özel'in bu ilaçla tedavi ettiğini

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

ileri sürdüğü 12 hastanın incelenmesi amacıyla onkoloji uzmanlarından bir bilim kurulu oluşturulmuştur. Yapılan incelemeler sonucu 12 kişiden sadece altısında kanser tespit edilmiş ve bu kişilere zakkum ekstresinden önce kemoterapi ve radyoterapi gibi kanser tedavileri uygulandığı anlaşılmıştır (Hürriyet, 27 Şubat 1988).

İstanbul Tabip Odası tarafından hastalarını kobay olarak kullandığı iddiasıyla hakkında soruşturma açılan Özel ise "ilacın tedavisi imkânsız hastalar üzerinde kullanıldığını" söyleyerek, kendisini Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nün 11. Maddesi ile savunmuştur. Tüzüğün 11. Maddesi şöyledir:

> Klasik metotların bir hastaya fayda vermeyeceği klinik ve laboratuvar muayeneleri neticesinde sabit olduğu takdirde daha önce mutat tecrübe hayvanları üzerinde kâfi derecede denenmek suretiyle faydalı tesirleri anlaşılmış olan bir tedavi usulünün tatbiki caizdir. Şu kadar ki bu tedavinin tatbik edilebilmesi için hastaya faydalı olacağının ve muvaffakiyet elde edilmemesi halinde ise mutat tedavi usullerinden daha elverişsiz bir netice alınmayacağının muhtemel bulunması şarttır[35].

İstanbul Tabip Odası'nın yanı sıra Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Etik Kurulu da Dr. Özel'in çalışmalarını incelemek üzere toplanmıştır. Hakkında devam eden soruşturmalar sonuçlanana kadar hasta tedavi etmeyeceğini açıklayan Özel, kendisine yöneltilen eleştirilere Milliyet gazetesinde Yurdakul Fincancı ve Asuman Aydın tarafından kaleme alınan ve yedi gün boyunca yayınlanan Zakkum Dosyası başlıklı yazı dizisi ile cevap vermiştir. İki kademeli tedavisini Milliyet gazetesine anlatan Özel, NO adlı ilacının pek çok kanser türünde etkili olduğu iddiasını sürdürmüştür (13 Mart 1988).

Soruşturmalar sonucu 17 Ekim 1988'de meslekten men cezası verilen Özel, dört yıl sonra 1992'de Oleander maddesinin bağışıklık sistemini güçlendiren etkisi üzerine Amerika Birleşik Devletleri'nden patent almıştır. Yıllar sonra 2011 yılında ise

[35] TTB. Tıbbi deontoloji tüzüğü. http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option =com_content &task=view&id=52&Itemid=31 (Erişim tarihi: 12.12.2011)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi (FDA), zakkum ekstreli kanser ilacının Faz 1 deneme çalışması için ilk olumlu raporunu vermiştir (Habertürk, 7 Temmuz 2011).

Kuru ve Tılıç'a göre (2003: 257) zakkum olayının TRT'de yansıtılış biçimi "medyanın tıbba karşı gerçekleştirdiği ilk önemli ve en vahim saldırılardan biri"dir. Zakkum ekstresinin henüz bilimsel araştırma ve geliştirme süreci yaşanmadan ilaç olarak sunulması ve mucizeye kanıt olarak TRT ekranında hastaların ifadelerine başvurulması pek çok kanser hastası ve yakınları için "sahte umut" yaratmıştır. Sağlık haberciliği açısından zakkum olayının mucize tedavi haberlerinin olumsuz sonuçlarını gösteren ilk örnek olarak bir milat noktası olduğu söylenmektedir (Yüksel vd., 2011: 45).

4.4.3. 1990'lı ve 2000'li yıllar

Sağlık haberciliğinde ilklerin konu edildiği 1970 ve 1980'lerden, sağlık haberlerinin yaygın gazetelerde daha fazla yer almaya başladığı 1990'lara gelindiğinde, gazeteler de bünyelerinde deneyimli bir sağlık muhabiri istihdam etmeye başlamışlardır (Erşan, 2010). Aydın'a göre (2010) 1990'lı yıllar, 2000'lerden farklı olarak sağlık haberciliğinde daha ziyade özel haberlerin yapıldığı bir dönemdir.

1990'lı yıllar ayrıca gazete sahiplerinin radyo ve televizyon yayıncılığı alanına da girdiği ve özel televizyon kanallarının birbiri ardınca açılmaya başladığı bir dönemdir. Diğer yandan televizyonlar 1990'lı yıllarda özel olarak sağlığa dönük bilgilendirici programlar yayınlamamışlardır (Minareci, 2010). Yine de sağlık, 1992 yılında yayınlanmaya başlayan Arena Programı'nda olduğu gibi haber programlarının içerisinde ele alınan en önemli konu başlıklarından birini oluşturmuştur (Yılmaz, 2010).

Televizyonlarda sağlığın ayrı bir başlık olarak ele alınması ise 2000'li yıllardan sonra gerçekleşmiştir. NTV'nin sağlık editörlüğü görevini yürüten Sibel Güneş tarafından yapımcılığı ve sunuculuğu gerçekleştirilen Sağlık Raporu ve Sağlıklı Beslenme isimli sağlık programları ile Haber Türk'te Esra Kazancıbaşı tarafından hazırlanıp sunulan Medikal ve Sağlık Masası, 2000'li yıllarda uzman sağlık habercileri tarafından gerçekleştirilen programlardır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

4.4.3.1. Popüler sağlık güzellik dergisi Formsante

Türkiye'de sağlık alanına yönelik "popüler dergicilik" faaliyetlerinin ilk örneğine 1990'lı yıllarda rastlanmaktadır. Sağlık yayıncılığında bir ilk niteliğinde olan Formsante Dergisi yayın hayatına 1993 yılında Milliyet Dergi Grubu bünyesinde başlamıştır. Daha sonra 1994 yılında Aydın Doğan'ın Hürriyet gazetesini satın almasıyla birlikte Hürriyet Dergi Grubu bünyesine geçen Formsante, ağırlıklı olarak sağlık ve güzellik konularının işlendiği ve çeviri sağlık haberlerinin yayınlandığı bir dergidir.

Derginin yayın hayatına başladığı 1993 yılında yayın koordinatörlüğü görevini yürüten Regaip Minareci (2010), 90'lı yıllarda jenerik ilaç (orijinal ilacın patent altındaki süresi dolduğunda pazara girebilen ve orijinal ilaçla bio- eşdeğer olan ilaç) ilanlarının serbest bırakılmasına yönelik girişimlerin sağlık alanında ilk derginin çıkmasının başlıca nedeni olduğunu belirtmektedir: "O dönem jenerik ilaçların serbest bırakılacağı 1993'te daha bu dergi çıkarken açıklandı. İlanları olur. Nedir bunlar? Aspirin, vitamin ilaçlarıydı. Onların ilanlarını da alırız, bir de öyle paramızı kazanırız dedik. Biz böyle yola çıktık".

Yayınlanmaya başladığı yıl, 40 binlik tirajları yakalayan Formsante'de sağlık ve güzellik konularının bir arada işlenmesinin nedeni Minareci (2010) tarafından şöyle açıklanmaktadır: "Sağlık ve güzellik dememizin sebebi buydu. Dedik ki; sağlığı adam gibi yapalım, güzellikten paramızı kazanalım. Yani güzellikle biz ilanlarımızı alalım, dergimize para kazandıralım, çünkü yöneticinin hedefi bu olmalı". Minareciye göre (2010) güzellik, bakım ve kozmetik gibi konuları işleyerek hayatta kalmaya çalışan Formsante aynı zamanda "okurun sağlık konusunda bilincini açan, onları eğiten bir rehber" niteliği taşımıştır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Çeviri sağlık haberlerinin sade bir Türkçe ile okuyucuya aktarıldığı Formsante, yabancı dil bilen muhabirlerden oluşan bir ekiple hazırlanmış ve internet teknolojisinin henüz kullanımda olmadığı 1993 yılında yurtdışından abonelik yoluyla gelen sağlık dergilerinden derlenen konulara yer vermiştir. Dergi, okuyucusuna çeviri haberlerin yanı sıra sağlık muhabirleri tarafından takip edilen tıp kongrelerinden de haberler sunmuş ve farklı tıp branşlarından gelen doktorların danışmanlığında yayınlanmıştır (Minareci, 2010).

Sağlık haberciliğinde 1990'lı yıllar ayrıca alanda uzmanlaşmaya dönük ilk adımların atılmaya başlandığı, sağlık muhabirlerinin kendi aralarında örgütlendiği ve değişen sağlık ve medya alanlarına paralel olarak ticarileşmenin sağlık haberciliği üzerinde olumsuz etkilerinin hissedilmeye başlandığı bir dönem olarak özetlenebilir. Bu bağlamda sağlık haberciliğini 1990'lı yıllardan 2000'li yıllara bağlayan süreçte öne çıkan en önemli başlıklar sağlık muhabirlerin örgütlenme çabaları, alanda uzmanlaşma ve ticarileşmenin sağlık haberciliği üzerine etkileridir.

4.4.3.2. Sağlık muhabirlerinin örgütlenme faaliyetleri

Sağlık haberlerinin yaygın gazetelerde daha fazla yer almasına bağlı olarak 1990'lı yıllarda hemen hemen her gazete bir sağlık muhabiri istihdam etmeye başlamıştır (Erşan, 2010). Sağlık muhabirliği alanında uzmanlaşmaya dönük ilk adım ise bu alanda çalışan ulusal gazete çalışanlarının 21 Mayıs 1991'de bir dernek çatısı altında toplanmasıyla olmuştur. Ancak sağlık muhabirlerinin dernekleşmeyi sağlayacak yeter sayıda olmaması nedeni ile dernek eğitim muhabirleri ile birlikte kurulmuştur (Yılmaz, 2010).

Gazetecilik mesleği alanında Türkiye Gazeteciler Cemiyeti dışında kurulan ilk dernek olan Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği (ESAM-DER) çalışmalarına yedi kurucu üye ile başlamış, üye sayısı kısa zamanda 30'u geçmiştir (Yılmaz, 2010). Kurucu üyeleri Sibel Güneş (Günaydın Gazetesi), Esra Kazancıbaşı (Tercüman Gazetesi), Nuran Çakmakçı (Hürriyet Gazetesi), Hüseyin Akman (Türkiye Gazetesi), Yalçın Yılmaz (Türkiye Gazetesi), Gül Atasavun (Milliyet Gazetesi) ve Gülseren Güver

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ergezer'den (Milliyet Gazetesi) oluşan derneğin yönetim kurulu da eğitim ve sağlık alanında çalışan muhabirlerinin birleşiminden oluşmaktadır (Yılmaz, 2011).

Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği'nin kurucu başkanı olan Sibel Güneş, dernekleşmenin haber kaynaklarının sağlık haberciliğini bir uzmanlık alanı olarak kabul etmelerinde önemli bir adım olduğunu belirtmektedir. Güneş'e göre (2010) ESAM-DER'nin kuruluşu ile başta Sağlık Bakanlığı olmak üzere tıp alanının uzmanlık dernekleri ile sağlık muhabirleri arasındaki iletişim de güçlenmiştir:

> Sağlık haberciliğini bir uzmanlık dalı olarak, bu alanda uzman arkadaşlarımla birlikte ciddi, dikkate alınır, bir uzmanlık dalı haline getirdik. Uzmanlık dernekleri ve Sağlık Bakanlığı sağlık habercilerini taraf olarak kabul etmeye başladı. Bakanlığın yaptığı ulusal sağlık kongrelerinin hepsine katıldık. Kamu yararı, halk sağlığı gibi konularda medyanın bakış açısını ortaya koyduk. Sağlık Bakanlığıyla daha öncesinde iyi bir iletişim biçimi yoktu. Bakanlık gazetecilerin bu anlamda bir konuyla ilgili sorduğu soruya yanıt bile vermiyordu. Sorulan sorulara oluşturulan yanıtlar bakanlığın kendi içerisindeki dokümanlarda kaybolup gidiyordu. Yani biz bu işe başladıktan sonra bizim zorlayıcı etkimizle bakanlık muhatap olarak gazeteciyi kabul edip açıklama yapmaya başladı. Şimdi de çok iyi bir iletişimimiz var.

Derneğin kurucu kadrosunda yer alan Yılmaz ise sağlık muhabirlerinin dernek çatısı altında birleşmesinin haber kaynakları için de vazgeçilmez olduğunu belirtmektedir. Yılmaz'a göre (2010) ESAM-DER'in kuruluşu haber kaynaklarına da sağlık alanında donanımlı kişilerle muhatap olmanın avantaj ve rahatlığını sağlamıştır.

"Eğitimli gazeteci, sağlıklı haber" anlayışı ile kurulan derneğin amaçları arasında eğitim ve sağlık alanında haberciliğin kalitesini arttırmak, mesleki dayanışmayı sağlamak, halkın sağlık konusunda doğru bilgilendirilmesini sağlamak ve etik kuralların uygulanmasını sağlamak yer almaktadır. Derneğin kuruluş aşamasında yer alan Elitok

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

(2010), bu amaçların yanı sıra sağlık muhabirleri olarak haber kaynaklarına ve çalıştıkları kurumlara karşı bir güç birliği oluşturmayı da amaçladıkları belirtmektedir:

> Çok iyi niyetle yola çıkıldı. İstedik ki bir araya gelerek haber kaynaklarımıza karşı uzman kişiler olduğumuzu anlatabilelim. Onlarla daha yakın ilişkide olabilelim, daha sağlıklı bilgi edinelim gibi. Onlara karşı güç birliği yapmak istedik. Hem de kendi içimizde iletişimimiz olsun istedik, bilgi akışı anlamında. Gazetelerimizle yaşadığımız sorunlarda güç birliğimiz olsun istedik. Bunu da yaptık, çok da güzel oldu. Keyifle kurduk, çok da ses getirdi o zaman. Bütün özel hastaneler, ilaç firmaları, Sağlık Bakanlığı çok olumlu baktı. Biz de kısa zamanda ESAM-DER olarak adımızı duyurduk.

ESAM-DER'in alanda uzmanlaşmaya dönük faaliyetleri arasında sağlık muhabirleriyle düzenlenen rutin toplantılar yoluyla haberlerin kalitesini arttırma amaçlı çalışmalar yer almaktadır. Dernek ayrıca alanın diğer aktörleri olan Sağlık Bakanlığı, sağlık alanının bilimsel dernekleri, sivil toplum kuruluşları ve ilaç firmalarıyla da ortaklaşa olarak eğitim toplantıları düzenlemektedir.

Bu doğrultuda gerçekleştirilen toplantıların ilki Türk Tabipleri Birliği ve TÜBİTAK'ın da işbirliği ile 18-20 Haziran 1999 günleri arasında gerçekleştirilen "Sağlık Bilinci ve Medya" toplantıları olmuştur. Sağlık haberciliğinin tartışıldığı toplantıda, "daha sağlıklı bir toplum için iyi hekimlik ve iyi gazetecilik yapmanın" önemine işaret edilerek, "Halkın Yararı İçin Sağlık Haberciliği Bildirgesi" açıklanmıştır. Sağlık haberciliğinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerinin yer aldığı bildirge 12 maddeden oluşmaktadır:

1. Sağlık haberciliği alanında önemli sorunlar yaşanmaktadır. Türkiye'de haber oluşturma kararı, haberin kaynağı, medyada yer alması ve halkın haberden yararlanmasında sorunlar vardır. Ajans, dergi, TV ve gazetelerde çalışan haberciler sağlık haberlerini yaparken farklı sorunlar yaşamaktadır.
2. Sağlıkta uzmanlaşma desteklenmelidir. Sansasyondan uzak doğru sağlık haberciliği için tüm yayın kuruluşlarında alanında uzman sağlık muhabiri

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

istihdam edilmelidir. Sağlık haberlerinin yer aldığı sayfaların editörleri de sağlık haberleri konusunda ilgili meslek kuruluşları tarafından bilgilendirilmelidir.

3. Sağlık habercisinin haber yapma özgürlüğüne yönelik hiçbir baskıya izin verilmemelidir. Hangi konunun haber yapılacağına sağlık muhabiri karar vermektedir. Bu konuda habercinin bağımsızlığını etkileyecek hiçbir girişime olanak verilmemelidir. Ancak haberin önceliği konusunda haber kaynağının da görüşü önemsenmelidir. Halkla ilişkiler firmaları da sağlık habercileriyle olan ilişkilerinde hem gazetecilik, hem de halkla ilişkiler etik kurallarına saygılı davranmalıdır.
4. Sağlık haberinin sorumluluğunu sağlık habercisi taşımalıdır. Sağlık haberlerinin basında yer alması aşamasında haberci dışındakilerin etkin olması engellenmelidir. Bunun için en iyi yöntem bir sağlık sayfası veya (TV için) sağlık saati bölümlerinin ayılması ve sorumluluğun sağlık habercisine verilmesidir.
5. Sağlık habercileri yalnız haber üretmekle sorumludurlar. Sağlık habercileri çalıştıkları yayın "bağımsız haber üretme" görevlerini etkileyecek hiçbir konuda görevlendirilmemeli ve bu konuda baskı altına alınmamalıdır.
6. Sağlık habercileri için bir bilimsel danışma havuzu oluşturulmalıdır. Haberin oluşturulması hazırlayanın sorumluluğu altındadır. Ancak bu aşamada haberci-bilim adamı- hekim işbirliğini sağlayacak mekanizmalar geliştirilmelidir. Türk Tabipleri Birliği, uzmanlık derneklerinde sağlık muhabirlerinin danışabileceği birimler oluşturmalıdır.
7. Sağlık alanındaki haber kaynakları da eğitilmelidir. Haber kaynağı olabilecek bilim adamları ve hekimler de bu haberi oluşturacak kişilere en doğru, en yekin şekilde katkıda bulunmak üzere eğitilmelidir. Bu eğitim mezuniyet öncesi dönemde verilmeli, mezuniyet sonrası için sürekli eğitim olanakları TTB (ESAM-DER ve İletişim Fakülteleri işbirliği ile) tarafından sağlanmalıdır.
8. Sağlık muhabirliği iletişim fakültelerinde ayrı bir ders olarak kabul edilmelidir. Sağlık haberciliği ayrı bir alan olarak tanınmalı, gazetecilik eğitimi sırasında iletişim fakültelerinde bu eğitim verilmelidir. Bu konuda meslek birliklerinden yararlanılabilir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

9. Sağlık muhabirlerine sürekli eğitim olanağı yaratılmalıdır. Sağlık haberciliği alanında çalışan gazetecilerin "sağlıkta öncelikli gelişmeler, eğilimler" gibi konularda eğitimleri ESAM-DER (TTB ve iletişim fakültelerinin katkılarıyla) tarafından yapılmalıdır.
10. Tıbbi dergilerdeki araştırmaların haber kaynağı olarak kullanılması sağlanmalıdır. Haber kaynağı olarak yöneticiler, hekimler, bilimsel dergiler ve çoğunluğu dış basından olmak üzere çeviri yayınlarla internet kullanılmaktadır. Yazıları denetlenmiş tıbbi dergiler en doğru haber kaynağı olabilir Bu amaçla Türkiye'de çıkan pek çok tıbbi dergideki bilimsel yayınların halkın yararına kullanılması için basın bültenleri hazırlanması (TTB, TÜBİTAK tarafından) sağlanmalıdır. Bu bültenler halk sağlığı açısından öncelikli, gerçekten güncel ve en fazla sayıda kişiyi ilgilendirecek konular hakkında olmalıdır.
11. Sanayi Bakanlığı Tüketiciyi Koruma ve Reklam Kurulu'nun etik ilkelerine uymayanlara verilen cezalarla ilgili yapılacak haberler caydırıcılık taşıyabilir.
12. Sağlık habercisi ile haber kaynağı, alanlarındaki etik kuralları düzenleyen bildirgeleri dikkate almakla yükümlüdür. Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, TTB Tıp Meslek Ahlak Kuralları ve Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği (ESAM-DER) Etik İlkeleri sağlık haberlerindeki etik sorunların önlenmesi için önemli belgelerdir. Bunların uygulanması herkesin sorumluluğu ve ödevidir. Bu kuralları ihlal edenler meslek kuruluşları ve birliklerince kamuoyuna açıklanmalıdır[36].

Sağlık Bilinci ve Medya toplantılarının ikincisi, 25 Aralık 1999 tarihinde gerçekleştirilmiş ve toplantıda tıbbın daha spesifik konuları ele alınmıştır. Kan bankacılığı ve transfüzyon, dermatoloji, plastik cerrahi ve enfeksiyon hastalıkları gibi daha özel konular hakkında sağlık muhabirlerine verilen genel bilgilerin yanında alana ilişkin gelişmeler de aktarılmıştır (Sütlaş, 2007: 356).

[36] ESAMDER. (14 Mayıs 2005). *Halkın yararı için sağlık haberciliği bildirgesi*. http://www.esamder.org.tr/bildirgedetay.asp?bildirgeID=120 (Erişim tarihi: 05. 02. 2010).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

28-30 Temmuz 2000 tarihinde düzenlenen üçüncü toplantıda ise "İlaç ve Medya" ilişkisi masaya yatırılmıştır. İlaç ile ilgili haber, reklam ve tanıtımların irdelendiği toplantı sonrası açıklanan sonuç bildirgesinde yer alan önemli başlıklar şu şekildedir:

1. İlaç haberlerinde "önce zarar verme ilkesi" benimsenmelidir. İlacın araştırılmasından, kullanımına ve sonrasında ortaya çıkabilecek etkileriyle ilgili tüm bilgiler doğru habercilik ilkelerinin ışığında; bilimselliğin gereğini yerine getirir şekilde verilmelidir. Bu sunuşta yalnız kamu yararı gözetilmelidir. İlaçla ilgili olarak kamuoyuna sunulacak her bilginin, konuyla ilgili her kesim açısından olumlu ve olumsuz sonuç ve etkileri olacağı unutulmamalıdır. Temel olarak en çok yarar, en az zarar ilkesi benimsenmeli, tıp biliminin uygulanmasında önceliği olan "önce zarar verme ilkesi" haber hazırlayıcı ve sunucuları tarafından da dikkate alınmalıdır.
2. Gazeteci daha çok kar etme anlayışına alet olmamalıdır. İlaç sektöründe gelişen teknolojinin sağladığı olanaklar sayesinde insanın yaşam kalitesinin daha iyi olması yolunda önemli adımlar atılmıştır. (…) Yapılan yatırımın büyüklüğü ve ilacın vazgeçilmezliği ortadadır. Bu nedenle daha fazla kar elde etme anlayışı nedeniyle özellikle Türkiye gibi ülkelerde ilacın gereksiz tüketimi söz konusu olabilmektedir. Bu yüzden haber kaynağı ve gazeteci ilacın gereksiz tüketimine yol açacak haberlere aracı olmamalıdır.
3. Sağlık habercilerinin sorumluluğu büyüktür. İlaç endüstrisinin bir gereği olarak ürün ve üretimle ilgili bilgiler, hem hastalara hem de bu hastalara hizmet veren sağlık personeline ulaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda bilgiyi tüm topluma en hızlı, en yaygın ve en ucuz iletme yolu kamu iletişim araçları olduğu için ilaç alanında da bu yolun kullanılması tercih edilmektedir. (…) İlacın üretiminin iyi üretim ilkelerine, sunum ve tüketiminin de insan sağlığı ve kamu yararına uygun olup olmadığının ortaya konulmasında basının kamu adına önemli bir işlevi olduğu açıktır.
4. İlaç tanıtımı konusunda dünyada ve ülkemizde konulmuş kurallar ve ilkeler vardır. Bu kurallar değişik mekanizma ve süreçler sonucunda ortaya çıkan yaptırımlara bağlanmıştır. Ülkemizde ilacın reklamı ve doğrudan halka tanıtımı, yasalar tarafından engellenmiştir. Ancak bu tanıtımın doğrudan halka

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

yapılmasının bazı "yan" yolları denenmektedir. Örtülü reklamlar ve reklam niteliği ağır basan haber kapsamında yapılan yayınlar medyanın kendi özdenetimini yaparak engellemesi gereken yollardan bazılarıdır. Kamu yararını göz önüne alan bilinçli basının bu tür yanılgılara düşmemesi ve böyle amaçlara alet olmaması önemlidir.

5. Halkla ilişkiler konusunda görev yapan kurumlar, ilaç sektörü ile medya arasında üstlendiği işlev nedeniyle bu süreçlerde önemli rol oynamaktadırlar. Süreçte yer alan her meslek disiplini geçerli olduğu gibi, bu kuruluşların da etik kuralları gözetmesi ve özdenetimini yapması ilaç konusunda yapılan yayınlarda kamu yararını yükseltecektir. (…) Yanlış, eksik, kasıtlı, kamu yararı dışında başka amaçlar güden, her anlamda kirlilik yaratan, kanıtlanmamış, üstünkörü hazırlanmış haberlerden, kaynağından sunumuna hatta alıcısına kadar herkesin sorumluluğu olduğu bilinmelidir.
6. Bütün bu bilgiler ışığında: ilaç haberlerinde bulunması gereken asgari unsurlar ve kurallar somut olarak tanımlanmıştır. Her gazeteci bunlara titizlikle uymalıdır. Bilimde mucize yoktur. Toplumda yanlış umutlar ve beklentiler doğuracak haberler ve yazılar kadar, umutla süren yaşama isteğini kıracak haber ve yazıların yer almaması da dikkat edilmesi gereken noktalardan birisidir.
7. Habercilerin ilaç şirketleri ve arada yer alan halkla ilişkiler şirketleriyle ciddi sorunları vardır. İlaçla ilgili yasalara aykırı, reklam özelliği taşıyan "bilgiler" şirketler ve halkla ilişkiler şirketleri tarafından gazetecilere ulaştırılmakta ve haber olarak çıkması için baskı yapılabilmektedir. Bu nedenle ilaç şirketleri kendi etik ilkelerinin yanı sıra basın etiğine de özen göstermelidir. Şirketleri temsil eden halkla ilişkiler firmaları da kendi etik ilkelerinin yanı sıra temsil ettikleri firmaların etiğinden de sorumlu olduklarını unutmamalıdır[37].

İlk üç toplantıyı yaygın medyanın merkezi konumundaki İstanbul'dan katılan sağlık habercileri ile gerçekleştiren ESAM-DER, 27-29 Temmuz 2001 tarihinde düzenlediği dördüncü Sağlık Bilinci ve Medya toplantısını ise "bilgi ve deneyim paylaşımının sağlanması" amacıyla yerel medya temsilcilerinin de katılımı ile organize etmiştir.

[37] ESAMDER. (14 Mayıs 2005). Sağlık bilinci ve medya toplantısı 3 sonuç bildirgesi. http://www.esamder.org.tr/bildirgedetay.asp?bildirgeID=119 (Erişim tarihi: 05. 02. 2010).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

"Sağlık Hizmeti ve Finans Sistemleri" başlıklı toplantıda Türkiye'nin sağlık politikası ve sağlık sistemindeki sorunlar ele alınmış ve mevcut sağlık hizmeti ve finansmanından kaynaklı sorunlar değerlendirilmiştir. Toplantı sonrasında açıklanan bildirge 9 maddeden oluşmaktadır:

1. Sağlık hizmeti almak vazgeçilmez bir insan hakkıdır. Sosyal devletin asli görevi vatandaşlarına eşit sağlık hizmeti sunmasıdır. Sağlık habercileri toplantının sonunda, gerek dünya gerekse ülkemiz ölçeğinde, sağlık hizmeti almanın tüm insanların insan olmaktan kaynaklanan doğal vazgeçilmez ve yerine başka bir şey konulamaz bir hak olduğunun bir kere daha vurgulanmasının gerektiğine karar vermişlerdir.
2. Sağlık sisteminin önemli sorunlarından biri kötü yönetimdir. Politikalardan başlayan sağlık kuruluşlarına kadar devam eden kötü yönetim sağlığın finansmanını da içine alan sorunlar doğurmaktadır.
3. Sağlık hizmeti tüm nüfusa yönelik, sağlığı koruyucu, geliştirici, eşitlikçi, paranın bir ayrıcalık yaratmadığı, toplumun denetimi ve katılımıyla sürdürülebilir bir hizmet olmalıdır. Gelişmiş bir toplumda "çağdaş sağlık hizmeti" nüfusa dayalı ve tek merkezli bir şekilde örgütlenmiş, herkesi kapsayan ve herkesçe ulaşılabilir, sağlığı koruyucu, geliştirici, tedavi ve esenlendirme hizmetlerini kapsayacak şekilde verilmelidir. Sağlık hizmetinin halkın gereksinim ve önceliklerine yönelik olarak sunulan, eşitlikçi, para öğesinin olumlu ya da olumsuz bir ayrıcalık yaratmadığı ve toplumun denetimi ve katılımıyla sürdürülebilen bir hizmet olacağı toplantı sonunda sağlık habercilerince bir kez daha kavranmıştır. Bu yaklaşımda hastanın değil, insanın tüm çevresiyle birlikte hizmetin temel bir unsuru olduğu, onun katılımı olmadığı sürece hizmetin gerektiği gibi gerçekleşmeyeceği ortaya çıkmıştır.
4. Türkiye'deki sağlık sistemi içindeki hizmet ve finansman modelleriyle ilgili yaşanan sorunların çözümlenmesi için kamu yararını hedef alan sağlık habercilerine önemli görevler düşmektedir. (…)
5. Türkiye'de sağlık hizmetlerinin asıl sunucusu kamudur. Haberlerde kamu sağlık hizmetini olumsuz etkileyecek içerikte anlam ve sonuç çıkacak haberlerin yapılmamasında görüş birliğine varılmıştır. Habercilerin sunacağı bu tür

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

haberlerde kamu sağlık hizmetlerinin durum ve koşullarıyla, ona ayrılan kaynakların da göz önünde tutulması gerektiği vurgulanmıştır. Toplantıda bu tür haberler nedeniyle toplumun sağlık hizmetlerinden yararlanmaması ya da önyargıyla hizmet talebinde bulunmasının önüne geçilmesinin uygun olacağı noktalarında birleşilmiştir.

6. Özel sağlık kuruluşlarının hizmetleriyle ilgili toplumun bilgilendirilmesi, verilen hizmetlere ilişkin kamu adına denetimin yapılması da sağlık habercilerinin görevleri arasındadır.
7. Görevlerini basın ahlakının ve sağlık muhabirliğinin etik kurallarına uygun yapan sağlık habercileri sağlık hizmetini bütünleyen temel bir unsurdur.
8. Sağlık alanındaki kişi ve kurumların açık ya da gizli reklamlarının önlenmesinde görev meslek örgütleri ve sağlık habercilerinindir. "en, tek, mucize, son" başlıklarını taşıyan haberler yapılmamalıdır. Sağlık hizmeti veren kişi ve kurumlara ilişkin kamuya ulaşacak bilgilerin açık ya da gizli reklam niteliğinde olmasının önüne geçilmesinin en başta ve ilk önce sağlık alanında habercilik ve yayıncılık yapan kişi ve kurumlarla, onların örgütlerinin görevi olduğu ortaya konulmuştur.
9. Sağlık haberciliğinin işlerliğinde alanın tüm taraf ve unsurlarının kamu yararını gözetmesi esastır. Habercilerin ve sağlıkla ilgili meslek üyelerinin birbirleriyle çatışmayan evrensel etik ilke ve kurallarının ışığında yapacakları işbirliği daha iyi ve doğru gelişme sağlayacaktır[38].

ESAM-DER tarafından sağlık habercilerinin haber kalitesini geliştirmeye ve bilgilerini güncellemeye dönük olarak gerçekleştirilen Sağlık Bilinci ve Medya toplantılarının beşincisi ise 11 Nisan 2002 tarihinde İstanbul Diş Hekimleri Odası'nda düzenlenmiştir. "Diş Hekimliği Uygulamaları ve Diş Hekimliğinde Yenilikler" konulu toplantıyı 16 Ekim 2002 tarihinde İstanbul Tabip Odası'nda "Tıbbi ve Toplumsal Yönleriyle Psikiyatri" başlıklı altıncı toplantı izlemiştir. Türkiye Psikiyatri Derneği'nin katkı ve katılımıyla gerçekleşen toplantıda sağlık habercilerine psikiyatri konusunda yapılan habercilikte dikkat edilmesi gereken noktalar aktarılmıştır. Sağlık Bilinci ve Medya

[38] ESAMDER. (14 Mayıs 2005). Sağlık bilinci ve medya toplantıları 4 sonuç bildirgesi. http://www.esamder.org.tr/bildirgedetay.asp?bildirgeID=118 (Erişim tarihi: 05. 02. 2012).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

toplantılarının yedincisi ve sonuncusu ise 2003 yılında "Genetik Alanında Gelişmeler" başlığı ile İstanbul Diş Hekimleri Odası'nda gerçekleştirilmiştir (Sütlaş, 2007: 360).

2003 yılından bu yana dernek tarafından düzenlenen diğer etkinlikler arasında ise SSK hastanelerinin Sağlık Bakanlığı'na devri konusunda bilgilendirme toplantısı (2005), Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD) ile ortaklaşa gerçekleştirilen bilgilendirme toplantısı (2006), sağlık meslek odaları buluşması (2007), CETAD ile Medya ve Cinsel Sağlık Bilinci konulu toplantı (2008), Üreme Sağlığı ve İnfertilite Derneği (TSRM) ile birlikte hazırlanan Tüp Bebek Bildirgesi (2008) ve Hücresel Tedavi Derneği ile ortak bilgilendirme toplantısı (2009) sayılabilir.

Sağlık alanında faaliyet gösteren tüm aktörlerle ESAM-DER arasındaki bu işbirliği karşılıklı fayda üzerine temellenmektedir. 2008 yılından bu yana derneğin başkanlığını yürüten Ziyneti Kocabıyık (2010), dernek üyelerinin bilgi kalitesini ve farkındalığını arttırmaya yönelik olarak gerçekleştirilen bu toplantıların muhabirlere aynı zamanda alandaki tüm gelişmeleri öğrenme fırsatı da tanıdığını dile getirmektedir.

Sağlık haberciliği alanında ikinci dernekleşme faaliyeti ise 2011 yılında gerçekleşmiştir. Genel merkezi Ankara'da bulunan Sağlık Muhabirleri Derneği'nin (SAMUDER) başlıca amaçları arasında sağlık muhabirliğini gazetecilik mesleğinin özel bir dalı haline getirmek, sağlık muhabirleri ile meslek kuruluşları arasındaki işbirliğini güçlendirmek, üyelerinin çalışmalarını kolaylaştırıcı ve başarılarını artırıcı yönde çaba göstermek, sağlık alanında kamu yararı ilkeleri gözetilerek, bir sivil toplum ve meslek örgütü olmanın bilinciyle ülkenin sağlık şartlarının iyileştirilmesi yönünde çalışmalar yürütmek ve üyelerinin mesleki bilgi ve görgülerinin geliştirilmesi amacıyla yerli ve yabancı uzmanların da katılımıyla toplantı, kongre, seminer ve kurs gibi etkinlikler düzenlemek yer almaktadır[39].

Sağlık Life Dergisi genel yayın yönetmeni Yusuf Ziya Erarslan'ın başkanlığını yürüttüğü derneğin yönetim kurulu; Takvim gazetesinden Hüsniye Oral, Cihan Haber

[39] Sağlık Muhabirleri Derneği kuruldu. (15 Ekim 2010) http://www.saglikaktuel.com/-haber/saglik-muhabirleri-dernegi-kuruldu-12494.htm (Erişim Tarihi: 20. 11. 2010).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ajansı'ndan Hasan Bozkurt, Medikal Trend dergisinden Hatice Pala Kaya, Sabah gazetesinden Sema Akbaş ve Anadolu Ajansı'ndan Selma Bıyıklı Kürün ve Yeşim Sert Karaaslan'dan oluşmaktadır. Resmi olarak 6 Nisan 2011 tarihinde kurulan Sağlık Muhabirleri Derneği, 2011 yılı Ekim ayı itibariyle 56 üyeye sahiptir (Erarslan, 2011b).

"Daha güçlü bir basın meslek örgütü" olmak amacıyla İzmir, Antalya ve Erzurum'da il temsilcilikleri açan Sağlık Muhabirleri Derneği, 2011 yılı içerisinde üyelerinin mesleki eğitim ve gelişimine yönelik olarak "Sağlık Aynası" adıyla eğitim toplantıları başlatmıştır. Novartis ilaç firmasının da katılımıyla her ay gerçekleştirilen Sağlık Aynası toplantıları kapsamında Multipl Skleroz ve alerjik hastalıklar konulu iki toplantı gerçekleştirilmiştir (Sağlık Muhabirleri Derneği, 25 Eylül 2011).

Sağlık Muhabirleri Derneği kurucu başkanı Erarslan (2010), ESAM-DER dışında yeni bir sağlık muhabirleri derneği kurma nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır:

> Türkiye'deki sağlık muhabirlerini organize eden, sağlık yayıncılığı konusunda ciddi çalışmalar yapan, çalışanlar arasında arkadaşlık kardeşlik bağlarını pekiştiren, sağlık muhabirlerinin de bu ülkede sağlık politikalarında söz sahibi olmaları gerekirken bu konuda yetersiz kalması bizi bu derneği kurmaya itti. İstanbul'da bir dernek olduğunu biliyorum. Arkadaşlarımız da var dernekte ama çalışmalarını yeterli buluyor musunuz derseniz, yeterli bulmadığımız için zaten bu derneği kurduk.

Derneğin yönetim kurulunda yer alan Anadolu Ajansı sağlık muhabiri Yeşim Sert Karaaslan ise İstanbul merkezli olarak kurulan ESAM-DER'in her ne kadar öncü bir kuruluş olsa da yeterince kapsayıcı olamadığını dile getirmektedir. Karaaslan'a göre (2010) sağlıkla ilgili "asıl haberin çıktığı yer" Ankara'dır:

> ESAM-DER bugüne kadar Türkiye'de bir boşluğu doldurmuştur. Doğru, çünkü ondan önce bir dernek yoktu. Fakat artık Ankara'da da bir oluşum var. Çünkü bahsettiğimiz dernekteki arkadaşlarımız genelde İstanbul bazlı çalışıyor, asıl haberin çıktığı yer Ankara'da. Ankara'dan çıkmaktadır bütün

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> tebliğler, yönetmelikler, ilgili yasalar. Önemli hekimlerin birçoğu Ankara kökenlidir zaten. İstanbul'dakilerin de, buradan gitmişlerdir. O yüzden ikinci bir dernek olarak yeni bir dernek oluşumu var. Ona ikinci demeyelim de, alanda yeni bir dernek. Sanırım birçok boşluğu dolduracak.

Sağlık Muhabirleri Derneği üyelerinin, ESAM-DER'in tüm sağlık muhabirlerini kapsayıcı bir dernek olmadığına dair bu görüşlerine 2012 yılı itibariyle 40 üyeye sahip olan ESAM-DER'in Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2010) ise şu şekilde yanıt vermektedir:

> Bizim bütün üyelerimiz İstanbul'da. İstanbul'da kurulmuş bir derneğiz biz. Bizim şubemiz yok. Bu uygulamanın en önemli de genel kurul, yönetim kurulu toplantılarının daha ulaşılabilir bir ortamda yapılabilmesi. (…) Gazeteciler Cemiyeti gibi bir kuruluş değiliz biz. Temeli İstanbul'da olan ve üyelerinin hemen hepsi İstanbul'da olan bir kurumuz.

İstanbul merkezli Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği ile Ankara merkezli Sağlık Muhabirleri Derneği arasında uzman sağlık muhabirinin nitelikleri konusundaki görüş farklılıkları derneklere üyelik koşullarını da farklılaştırmaktadır. Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği başkanı Ziyneti Kocabıyık (2010) ESAM-DER'in İstanbul merkezli bir dernek olması nedeniyle sadece İstanbul ilindeki sağlık muhabirlerini kapsadığını belirtmektedir. Kuruluşundan itibaren bünyesinde yalnızca sağlık değil eğitim muhabirlerini de bulunduran derneğe üye olabilmek için aktif gazetecilik yapmak gerektiğini belirten Kocabıyık, en genç üyelerinin ise on yıllık bir deneyime sahip olduğunu ifade etmektedir. Buna karşılık Ankara Merkezli Sağlık Muhabirleri Derneği kurucu başkanı Yusuf Ziya Erarslan (2011c) alanda üç yıllık bir deneyimin bir sağlık muhabirinin yetişmesi için yeterli kabul edilebileceğini ifade etmekte ve bir sağlık muhabirinin uzmanlığa giden sürecinde derneğin de katkıları olabileceğini vurgulamaktadır.

> Üye kaydı yapmayabilirler, kriterleri ağır olabilir, bazı özel kriterleri olabilir. Ben o anlamda Ankara Sağlık Muhabirleri Derneği'nin perspektifini ifade etmek isterim. O insanları üye olarak kabul etmemek ne

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> kadar bu sorunların çözümüne katkı sunar, o konuda ben farklı düşünüyorum. O insanları ne kadar sistemin içine alırsanız, bu örgütün bir parçası haline getirirseniz onlara verebileceğiniz ya da verdirebileceğiniz eğitim daha da artar kanaatindeyim. Dolayısıyla onları 'bu adam iki yılını geçmemiş bunu almayalım' deyip sistemin dışında tutmak bence çok mantıklı değil. Ben kendi adıma konuşuyorum. Dolayısıyla olabildiğince o arkadaşları aynı çatı altında toplayıp birtakım eğitim programlarıyla sistemin içine dâhil etmeyi biz daha uygun bulduk.

Sağlık haberciliği alanındaki üçüncü örgütlenme ise genel merkezi Ankara'da bulunan Sağlık İletişimi Derneği ile olmuştur. Resmi olarak 4 Ekim 2012 tarihinde kurulan ve 2012 yılı Kasım ayı itibariyle 20 üyeye sahip olan derneğin amacı "sağlık ile ilgili konularda sağlık profesyonelleri ile sağlık iletişimcilerini bir araya getirerek halkın sağlık konusunda doğru bilgilendirilmesine katkı sağlamak ve sağlık iletişimi konusunda politikalar geliştirmek"tir (Öz, 2012).

Medi-Magazin genel yayın yönetmeni İbrahim Ersoy'un kurucu başkanı olduğu derneğin yönetim kurulu ise daha evvel Sağlık Muhabirleri Derneği'nin yönetim kurulunda yer almış ve ayrılarak Sağlık İletişimi Derneği'ne geçmiş olan Yeşim Sert Karaaslan (Anadolu Ajansı), Esra Öz (www.med-index.com genel yayın yönetmeni), Mediha İmamoğlu (HŞ Klinik Sağlık İletişim Danışmanı), Selim Mutgan (Serbest Diş Hekimi), Deniz Akgül (Türkiye Klinikleri) ve Uzman Dr. Sinan Korukoğlu'ndan (Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi) oluşmaktadır.

Sağlık İletişimi Derneği Kurucu Başkanı İbrahim Ersoy (2012) derneğin, amacıyla paralel olarak "sağlık profesyonellerini de kapsayan, sadece sağlık habercilerinden oluşmayan" bir dernek olduğunu ifade etmektedir. Ersoy (2012) "alandaki diğer derneklerle işbirliğine gidebileceklerini" belirtmekle birlikte Sağlık İletişimi Derneği'nin "hem habercileri, hem de hekimleri eğitecek daha geniş kapsamlı" bir örgütlenme olacağını ifade etmektedir:

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> Ana noktamız sağlık haberciliği ama sağlık iletişimine de biz değinmek istiyoruz. Mesela hasta hekim ilişkisiyle ilgili de mutlaka bir şey yapmak istiyoruz. Aramıza Deontoloji'den, Halk Sağlığı'ndan hocalarımızı da alacağız. Bir takım çalışma grupları oluşturup, onlarla çalışmayı düşünüyoruz. Derneğimizde eczacıların olmasını isteriz çünkü onlar da hastalarla birebir muhatap olan kişiler. Biraz daha eğitim derneği olmasını istiyoruz. Hem habercileri eğitecek, hem hekimleri eğitecek. Sağlık Bakanlığı ile ortak projeler de düşünüyoruz. Diğer dernekler biraz daha sağlık haberciliğine odaklı.

Gerçekleştirmeyi planladıkları eğitimlerin sağlık habercilerine ve sağlık profesyonellerine yönelik olarak ayrılacağını belirten Ersoy (2012), sağlık habercilerine yönelik eğitimlerin uzmanlık derneklerinin de işbirliği ile "temel tıp bilimlerine ait bilgilerin aktarılmasına" ilişkin olacağını söylemektedir. Sağlık profesyonellerine yönelik eğitimlerin ise "derneğe ekonomik kazanç sağlamak amacıyla" ilaç firmalarının sponsorluğunda organize edileceğini ifade eden Ersoy (2012), etik ilkelerin bu noktada emniyet supabı görevi göreceğini dile getirmektedir:

> Şimdi ilaç firmasının işin içine girdiği yerde sorun var. Bu nedenle biz tüzüğümüzde ya da ekstra bir bildirge gibi bir düzenleme ile etik kuralları kesin olarak işletmek istiyoruz. Bunun bir emniyet supabı gibi mutlaka her zaman yanımızda olmasını istiyoruz. Para karşılığı haber bu alanda çok yapılan bir şey. Buna karşı bir emniyet supabı olarak duracak. Ben ilaç firmalarının dernekleriyle de bağlantıya geçmek isterim. 2-3 tane dernekleri var. Öyle bir algı oluşmuş ki ilaç firması denilince para, etik dışı ilişkiler filan geliyor akla. Bu algının da kırılması lazım. Ve tabii bu gerçeklik varsa bunun önlenmesi için gerekli şeylerin yapılması da lazım. Ama mutlaka ilaç firmasıyla ilişkimizin olması gerekiyor. Çünkü başka kazanç da yok. Sadece muhabir eğitimi olarak yapabilirsiniz ama bu çok sınırlı olur. Mesela Antalya'da, İstanbul'da bir büro açamazsınız.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

4.4.3.3. Sağlık haberciliğinde ticarileşme

Temellerinin 1980'li yıllarda atıldığı, 1990'lı yıllara gelindiğinde ise az çok şekillenmiş bir piyasa yapısının oluştuğu sağlık ve medya sektörlerinde yaşanan dönüşümlere paralel olarak sağlık haberciliğinde de bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Sağlık alanında özellikle 1990'lı yıllardan itibaren ivme kazanan özel sağlık sektörünün geliştirilmesine dönük politikalar ve medya sektöründe artan yoğunlaşma/tekelleşme eğilimi her iki alanın kesişme noktası olan sağlık haberciliğinde pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Özel sağlık sektörünün gelişimine paralel olarak ortaya çıkan kurumsal iletişim kaynaklı sağlık haberleri ve sponsorlu sağlık programları sağlık haberciliğinde ticarileşmenin en belirgin sonuçları olmuştur. Buna ek olarak, medya sektöründe editöryal politika değişiminin sağlık haberciliğine olumsuz etkileri ve sağlık haberciliğinde uzmanlaşmanın önündeki engeller bu sorunlardan başlıcalarıdır.

4.4.3.3.1. Kurumsal iletişim kaynaklı sağlık haberleri ve örtülü reklamlar

Sağlık sektöründe 1990'lı yıllardan itibaren artış gösteren özel sektör yatırımlarının sağlık haberciliği üzerindeki etkileri açısından ele alınabilecek ilk olgu kurumsal iletişim kaynaklı sağlık haberleridir. Bu bağlamda özel sağlık kuruluşlarına ilişkin haberlerin "hangi çerçevede" verilmesi gerektiği ESAM-DER ve TTB tarafından organize edilen Sağlık Bilinci ve Medya toplantılarında da ele alınan konulardan biri olmuştur. Diğer yandan sağlık muhabirleri 2010 yılında halen kurumsal iletişim kaynaklı, örtülü reklam ve tanıtım içeren haberlerin sağlık haberciliği üzerindeki negatif etkilerini dile getirmektedirler.

Ulus devlet dinamiklerinden liberal piyasa kurallarına geçişin yaşandığı 80'li yıllardan itibaren hem medya hem de sağlık alanındaki liberalizmi "çarpık liberalizm" olarak tanımlayan ve eleştiren Bilgili'ye (2011) göre sağlık haberciliği de değişen piyasa kurallarına bağlı olarak kuralsızlaşmıştır:

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> 70'li yıllarda devlet piyasası hâkimdi bu işlerde. Yani sağlık haberciliği devletin tekelinde ilerleyen bir uygulamaydı, çünkü sağlığın piyasası da devletin tekelindeydi. Ulus devlet dinamikleri… Sonra liberal piyasa uygulamalarıyla, liberal demeyeyim artık, çarpık liberal diyeyim ben ona, 1980 sonrasında bir sistem oluşturuldu ve oluşan sistem içerisinde bir kısım özel piyasa sağlık alanında da oluşunca bu sefer de o özel piyasanın iletişim ihtiyacını karşılayacak bir medya karşılığı oluştu. Fakat piyasanın kuralsızlığı gibi o da kuralsız oluştu. Bir muhabir koyalım o haberi yayınlayalım, bizim o özel hastanelerle ticari ilişkilerimiz de var, çarpık, hızlı, çalakalem bir düzen oluştu. Şu anda hala kurallar, kriterler yok.

Sağlık alanında özel sektörün teşvik edilmesine ilişkin politikaların devreye girmesiyle birlikte 1980'lerin başında sayıları oldukça az olan özel hastaneler, bu 10 yılın sonlarına doğru birbiri ardınca açılmaya başlanmıştır. Dönüşümün temellerinin Türkiye'de 1980'lerde uygulamaya konan yeni sağ politikalarda olduğunu belirten Aydın (2010), sağlık alanında yaşanan dönüşümü şu şekilde aktarmaktadır:

> O zaman, sağlık muhabirliğine başladığım zaman, özel hastaneler yoktu. Daha Özal dönemi başlamamıştı. Bu yüzden üniversite hastaneleri, devlet hastaneleri çok daha işlevseldi. Daha sonra Özal ile birlikte ilk International Hospital'ın açılışını ben çok iyi hatırlıyorum ve ilk kez bir başbakan özel bir sağlık kuruluşunun açılışına bizzat kendisi katılmıştı. Yani bu bir anlamda teşvik anlamına geliyordu. Devlet işin içinden elini çektikçe, ki bu çok daha hızlanmış durumda artık, sağlık sektörünün özel ellere gitmesi nedeniyle hem sağlık muhabirliği, hem sağlık haberleri, her şey değişti açıkçası.

Özel hastanelerin sayısının giderek artması ve bu hastanelerin bünyelerinde kurdukları kurumsal iletişim birimleri ile birlikte sağlık muhabirlerinin iş yapış biçimleri de değişmiştir. Güneş'e göre (1999: 37) en temel değişim ise sağlık muhabirleri ile haber kaynakları arasında artık halkla ilişkiler firmalarının bulunmasıdır:

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> Günümüzde halkla ilişkiler şirketleri, tabi iyileri bir kenara koyuyorum ama artık bizim görüşme yapacağımız insanlarla yaptığımız görüşmelerde yanımıza oturuyorlar. Fotoğrafın nereden, nasıl çekileceğine müdahale ediyorlar. Soru soruyorlar. Haber kaynağımızı yönlendiriyorlar veya röportajın akışı kritik bir konuya doğru akıyorsa onu değiştirmeye çalışıyorlar.

Sağlık muhabirlerinin halkla ilişkileri firmalarının devreye girmesiyle birlikte yaşadıkları diğer bir sorun ise sağlık haberinin konu ve kapsamının bir pazarlık nesnesi haline gelmesidir. Güneş (1999: 37) sağlık muhabirlerinin hem mesleki gelişim açısından hem de haber kaynağı olarak yararlandığı bilimsel toplantıların da yine pazarlık konusu haline geldiğini belirtmektedir:

> Bir kere bir çıkar ilişkisi kurulmaya çalışılıyor. Biz şimdi bir toplantıya gelen sağlık muhabirinin kafa sayısı olarak halkla ilişkiler şirketlerinin para aldıklarını duyuyoruz. Veya bizim yapacağımız herhangi bir haberin halkla ilişkiler firmasının temsil ettiği diyelim ki A firmasına şu şekilde sunulduğunu görüyoruz. Haberin ne kadar, hangi genişlikte çıkacağı, kaç sütun, santim hesabı olacağı reklam bazında fiyatlandırılıyor. Yani X muhabir bu haberi çok geniş tutar, bunun üzerine gidelim, bunun üzerinde çalışalım, bunun karşılığı da budur gibi bir yaklaşım söz konusu. Tabi bunu firma da talep edebiliyor veya halkla ilişkiler şirketi firma talep etmeden ona bu şekilde faturalandırabiliyor. Bizim üzerimizdeki baskının artmasındaki temel faktör bu. Akıtılan paranın hakkını vermek isteyen kurum temsilcileri bizim üzerimizdeki baskıyı giderek arttırıyorlar. Gazeteciyi halkla ilişkiler firmasının bir temsilcisi görmek gibi bir yanlışın içindeler.

Gazeteciliğe 1986 yılında Hürriyet'te başlayan ve 10 sene sağlık muhabirliği yaptıktan sonra aktif gazeteciliği bırakarak Alman Hastanesi'nin basın departmanının kuruluşunda yer alan Kadriye Yılmaz'a (2010) göre ise halkla ilişkiler şirketlerinin aktif hale gelmeleri sağlık muhabirliğini giderek masa başında yapılan bir işe

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

dönüştürmüştür. Yılmaz'a göre 2000'li yıllarda sağlık muhabirliği artık "bülten gazeteciliği"dir:

> O zaman sağlık muhabirliği nasıl yapılıyordu? Sibel (Güneş), Meltem (Pusat) ve Asuman (Aydın) büyüktü. Onlar ve ben, Esra Tüzün her sabah bir yerde buluşurduk. Ya Cerrahpaşa ya da Çapa'da. Telefonlaşırdık. Resmen kapı kapı dolaşırdık. Hocaların kapısında beklerdik… Bülten gazeteciliğine dönüştü. İki tarafı da çok iyi biliyorum. On yıldır PR yapıyorum. Resmen bülten gazeteciliğine dönüştü. Biz bülteni hazırlıyoruz, biz başlığı atıyoruz. Onlar kullanıyor.

Sancar (2010) ise sağlık haberciliğinin bülten gazeteciliğine dönüşmesinin nedenleri arasında özel hastane sayısının artması kadar gazetelerin maddi olanaklarda kısıtlamaya gitmesinin de etkisi olduğunu belirtmektedir. Sancar'a göre "habere gidecek araba sayısının bile hesaplanması ve tükenmişlik" gazeteciyi kurumlardan gelen sağlık bültenleriyle giden bir habercilik anlayışına itmektedir.

Her ne kadar özel sağlık kurumlarının basın ve halkla ilişkiler departmanları tarafından gönderilen bültenler sağlık muhabirlerinin gündem takibi açısından işini kolaylaştırmak gibi bir işleve sahipse de Aydın'a (2010) göre haberin sağlık muhabirinin ayağına gelmesi muhabiri yönlendirici olması açısından sakıncalıdır:

> Ama bu haberler nasıl haberler? Daha çok o kurumları öne çıkaran, birazcık manipülasyon kokan, bizi de onlara mahkum eden yani tek tipleşen haberler. Aslında mesela çok değerli bir takım mecralara ulaşmamızı engelleyen, yani bizi de yönlendiren manipüle eden bir durum. İyi yanları var tabii. Her şeyden daha kolay haberdar oluyoruz. Ama bunun kötü yanları da var. Biz birazcık manipüle ediliyoruz diye düşünüyorum.

Anadolu Ajansı İstanbul bürosunda 19 yıldır muhabirlik yapan ve sağlık alanında özel haberlere imza atan Özger'e göre (2011) ise kurumsal iletişim ve PR şirketlerinden gelen bültenlerin herhangi bir haber değeri bulunmamaktadır. Özger, yoğunluklu olarak

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

ilaç şirketlerinden gelen bu tip bültenlerin "hazır haber metni" olarak geldiğini belirtmektedir.

> Öyle enteresan bir sistem var ki; PR şirketleri size haberi sunuyor zaten, haber hazır geliyor ve çoğu ilaç firmalarının PR şirketleri. Artık o kadar öğrendiler ki neyin nasıl haber olduğunu hangi ilacı öne çıkaracaklarsa mutlaka üniversitelerden birinden bir profesör görüş veriyor. Benim yapmama gerek yok, yani benim özel olarak istememe, bir üniversiteden hocaya bir şey dememe gerek yok o da geliyor hazır, fotoğraflar da geliyor. Siz ayırmak zorundasınız içinden. Evet orada gerçekten tek bir şey devreye giriyor, sizin etik değerleriniz, vicdanınız. Biraz mesleki geçmişinize olan saygınız, bazı şeyleri tartıyorsunuz kendi kafanızda. Şu an yapılan sağlık haberciliği tamamen bu.

Kaan'a (2011) göre ise sağlık sektöründe özel sermaye birikiminin artması beraberinde sağlığın bir haktan ziyade bir meta haline gelişini getirmiştir. Oysa Akşam gazetesi sağlık editörü Türkan Yılmazer (2010) sağlığın her ne kadar ekonomik bir sektör olsa da reklama alet edilmemesi gereken bir alan olduğunun altını çizmektedir:

> Bence sağlık sektör olarak bakıldığında evet bir sektördür ve ekonomik bir sektördür. Bir ekonomisi olan bir sektördür ama reklam ve promosyon olarak ayırmak gerekiyor. O zaman bir çerçeve vereceksiniz, bu bir ilandır diyeceksiniz. Bu bir tanıtımdır diyeceksiniz. Hani nasıl bir televizyon programında bilmem ne temizleyicisinin böyle bir çerçeve çıkıyor ya. İşte doktorun da etrafında bir çerçeve çıkacak. Cidden insanların yediğini ve içtiğini etkileyen bir sektör. O promosyona ya da bir reklama ya da bir paraya alet edilmemesi gereken bir alan. Bence sağlık o anlamıyla daha kutsal birçok haberden. Haber olarak değerlendirilmeyecek başka bir çerçeve olabilir, buna bir itirazım yok.

Sağlık alanında özel yatırımların artmasına paralel olarak doktorların, özel sağlık kuruluşlarının ya da ilaç ve tıbbi cihaz üreten firmaların tanıtımlarının haber metninin

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

içerisine yedirilerek verilmesi sağlık alanında reklamın yasal olarak yasaklandığı Türkiye'de bulunan yeni formül olmuştur. Türk Tabipleri Birliği Başkanı Eriş Bilaloğlu (2011) bu konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

> Herhangi bir meslektaşımızın çalıştığı özel bir kurum ya da kendi muayenehanesi olabilir. Her şeyin paraya tahvil edilebildiği bir süreci yaşadığımız için. Herkesin adını kullanarak verdiği sağlık alanındaki bilgilendirmeler bir başka anlamda eğer bakış açınız bu taraf olursa reklam olarak algılanmaya da çok açık. En son incelemeyi bizim hastanemiz yapıyor derken aslında bir bilgi verilmiş oluyor değil mi? Bilgidir diye de geçebilirsiniz bunu. Bir şeyin reklam olup olmaması kurulan sistem içerisinde anlam taşır. Eğer hiçbir şeyin tahvil edilemediği bir sağlık ortamı kurduysanız, bu bilgiler, bilgidir. Bu bir sektörse, para dönüyorsa, bu dönen paranın giderek daha fazla büyüme şansı varsa, bunların hepsine reklam mı sorusunu sormak çok yerinde.

Soydan (2010) ise örtülü reklam ve tanıtımların yanında, aynı kuruma ait ilan ile haberin gazetede bir arada verilmesinin de diğer bir yöntem olduğunu ifade etmektedir:

> (…) Bir de advertorial dediğimiz çalışmalar var. Aslında teknik olarak ilan olan, yani o kurumun canının istediği her şeyi söyleyebileceği alanlar var. Ben advertoriala çok sıcak bakmıyorum. Çünkü bana göre kamuoyu doğruyu en profesyonel yerden almak durumunda. Aksi halde bütçesi olan her kurum konuşabilir hale geliyor. (…) Reklam tabii ki olmalı, hani kuruluşların yaşaması için olmazsa olmaz kaynak. Ama eğer hep o reklamın bulunduğu, o bannerın olduğu hastanenin haberleri yayınlanıyorsa, sadece özel hastanelerin haberleri yayınlanıyorsa doğru değil. (…) Bunun dışında şey de var, eğer bir yere ilan veriyorsanız istediğiniz haberi yayınlatabiliyorsunuz. Ben şeye inanmıyorum açıkçası, eğer okuduğum haberin bulunduğu gazete ya da dergide o kurumun bir de ilanı varsa şey diyorum, hani bütçeleri var, ilan artı haber olmuş.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Soydan'ın bu görüşüne paralel olarak Bilaloğlu (2011), özel sağlık kuruluşlarının "ceza bütçelerinde köşe ayırarak reklam verdiklerini" söylemektedir. Dirican (2010) ise örtülü reklam ve tanıtımların yanında "haberin kasıtlı olarak görmezden gelinebildiğini" de belirtmektedir:

> Bu da sonuçta yine gazete yöneticilerini ilgilendiriyor. Mesela bir hastane sizin gazetenize ya da televizyonunuza beş milyon dolarlık reklam vermiş, hastane yönetimi sizden sanki çok normalmiş gibi, yani en tabii hakkıymış gibi bir sayfa ya da birinci sayfadan haber çıkarmanızı, kendisiyle röportaj yapmanızı bekliyor, talep ediyor ve bu talep gayet normal bir şeymiş gibi karşılanıyor Türkiye'de. Ya da tam tersi, hastanede tamamen kurallara uygun olmayan şekilde bir tedavi yapılıyor, hasta ölüyor mesela ama bu sefer de tam tersi gözlerinizi kapatıp görmemezlikten gelmenizi talep edebiliyor hastane.

Diğer yandan Hürriyet gazetesi sağlık muhabiri Mesude Erşan (1999: 93) haberle reklam arasında objektif kriterlerin net olmadığını ifade etmekte ve bu nedenle Yılmazer tarafından dile getirilen "çerçeve"nin çizilmesinin zorluğuna dikkati çekmektedir:

> Aslına bakarsanız haberle reklam arasındaki objektif kriterler de çok net değil. Bize göre doğru olan bir haber başka tarafa göre yanlış olabilir. Örnek verecek olursak, bir özel hastane yeni yönetimini tanıtıyor. Bunu bir basın toplantısı düzenleyerek açıklıyor. Herkes gibi biz de gidiyoruz. Haberi verirken çok temel bazı kriterlere uymak zorundasınız. Bizim çok kabaca tanımlandığımız soruların yanıtlarını yazarken, bir yöntemden söz ediyorsunuz, nerede yapılıyor, kim bunu anlatmış ve nerede anlatmış. Bunlara değinmek zorundasınız. Değindiğiniz zaman bu haber mi, reklam mı birbirinden çok da iyi ayrılmayan iki tanım çıkıyor karşınıza. Aslına bakarsanız çok net, çok objektif kriterler yok bu konuda.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sağlık haberciliğinde örtülü reklam tanıtım konusu medya ve sağlık profesyonelleri tarafından da dile getirildiği gibi objektif kriterlerin olmaması ve haber ile reklam arasındaki çizginin net olarak çizilememesi nedeniyle tartışmaya açık bir problem olarak durmaktadır. Sağlık muhabirleri açısından haberin unsurlarına yer vermek amacıyla kullanılan bilgiler, diğer bir bakış açısından sağlıkla ilgili bilgilendirme amacının ötesinde kamuoyunun "yönlendirilmesi" anlamını da taşıyabilmektedir. Diğer yandan Kazancıbaşı (2010) yine de "sağlık alanında en düzgün habercilik yapılan yerin gazeteler" olduğunu belirtmekte, televizyonda ise ticari kaygının daha ağır bastığını dile getirmektedir. Kazancıbaşı'nın (2010) da ifade ettiği gibi sağlık haberciliğinde ticarileşme, özellikle 2000'li yıllardan sonra sağlık konusuna giderek daha fazla yer veren yaygın gazetelerin yanı sıra televizyonlarda da sağlık programlarının yer almaya başlamasıyla birlikte yeni bir boyut kazanmıştır. Basında ticarileşme kendisini muhabirlerden istenen sipariş sağlık haberleri şeklinde gösterirken, televizyonlar ise sponsorlu sağlık programlarına yönelmişlerdir.

4.4.3.3.2. Basında editöryal politika ve sipariş sağlık haberleri

ESAM-DER ve TTB tarafından 1999 yılında organize edilen 1. Sağlık Bilinci ve Medya toplantısı konuşmacılarından dönemin Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Başkan Yardımcısı Orhan Erinç, toplantının "Tıp Etiği ve Medya Etiği" başlıklı oturumunda katılımcılara, medya ve sağlık sektörlerindeki yeni yapılanmanın en önemli unsurlarından birinin medya holdinglerinin sağlık sektörüne yatırım yapması olduğunu ifade etmiştir (Erinç, 1999: 9). Toplantının diğer bir katılımcısı olan Didem Ünsal ise "hastanesi olan veya bil fiil hastane ya da teşhis kurumları ile ilişkisi olan basın patronları"nın olduğu medya sektöründe "sendikasız çalışmak durumunda olan" sağlık habercilerinin kamu yararını gözetmek konusunda sıkıntılar yaşadığını dile getirmektedir (1999: 94). Bu bağlamda medya sektöründeki yoğunlaşmanın Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde Gazetecinin Hakları başlığı altında yer alan "Gazeteci inanmadığı bir görüşü savunmaya, veya meslek ilkelerine aykırı bir iş yapmaya zorlanamaz" kuralının ihlalini de beraberinde getirdiği söylenebilir[40]. Bu kuralın ne şekilde ihlal edildiği

[40] Türkiye Gazeteciler Cemiyeti hak ve sorumluluk bildirgesi. http://www.tgc.org.tr/-bildirge.html (Erişim tarihi: 20.05.2011).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

dönemin Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Sibel Güneş (1999: 39) tarafından şu şekilde açıklanmaktadır:

> Bizim tarafsız haber yapma özgürlüğümüz ortadan kalkıyor. Şimdi basın sektörü sağlık alanına da girmeye başladı. O gruplarda çalışan sağlık muhabirlerinden şu tip şikâyetler alıyoruz. Diyelim ki A basın kuruluşu bir hastane açtı. O sağlık muhabirinin önüne kendisiyle rekabet imkânı olan başka bir kurum hakkında haber yapmamasını getirip koyuyor. Veya hangi haberlerin yapılmayacağı konusunda önüne bir dizi isim veriyor. Ciddi anlamda gazeteciyi kendi işinde kendi kurumu sansürleyebiliyor.

Güneş'in ifade ettiği otosansürün medya kuruluşları içerisinde işlerlik kazanmasının en önemli ayağını ise "patronaja yakın aristokrasi" oluşturmaktadır. Sönmez'e göre "medya endüstrisi döneminde" basın yayın kuruluşlarındaki büyümeyle birlikte işletme içi iş bölümü ve kademelenme de artmıştır. Bu dönemde yönetici editörler ve yazarlardan oluşan aristokrasi, hiyerarşik olarak "üstte" bulunurken, muhabirler ve teknik çalışanlar da "aşağıdakileri" oluşturmuşlardır[41]. Kurum içi yapılanmanın otoriter denebilecek bir hal almaya başladığı bu dönemde sağlık muhabirlerinin editöryal kadro karşısında inisiyatifi de tartışılmaya başlanmıştır. Hürriyet gazetesi sağlık muhabiri Mesude Erşan (1999: 17) muhabir olarak gelen baskılara yönelik yapabildiği tek şeyin "haberin altına imza atmamak" olduğunu belirtmektedir:

> (…) Sağlık muhabirlerinin inisiyatifi bir tartışma konusu. Maalesef inisiyatiflerimiz düşük. Çünkü bizim üzerimizde özellikle son yıllarda katı bir hiyerarşik düzen oluştu. Yazı kuruluyla ilgimiz yok. Arada şef var, müdür var. Haberinizin kaderi sizden sonra tamamen değişebilir veya yazı kurulundan bir istek geliyor. Bir şey veriliyor ve onu doğrulamanız isteniyor. Araştırıyorsunuz, sonuçta o çıkmayabiliyor. Ama karşı taraftan beklenen o sipariş veya bir basın toplantısı oluyor. Benzer örneklerini yaşadık. Öne sürülen şeyler tamamen bilime uygulamaya aykırı. Bunu

[41] M. Sönmez. (4 Aralık 2007). Medyada diktatörleşme ve medya aristokrasisi. http://www.bianet.org/bianet/bianet/103329-medyada-diktatorlesme-ve-medya-aristokrasisi (Erişim tarihi: 30. 06. 2011).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> kanıtlıyorsunuz, çıkarıyorsunuz ama yöneticiniz size diğer gazeteciler yazacak, sen de yaz diyor ve yazmak zorunda kalıyorsunuz. Yapabileceğiniz yegâne şey o habere imza atmamak. Ama sonunda sizden çıkan bir haber ve bunun rahatsızlığını hissediyorsunuz.

Sağlık muhabirlerinin inisiyatifle ilgili karşılaştıkları diğer bir sorun da medyadaki kontrol düzeylerinden biri olan "operasyonel kontrol" ile ilgilidir. Gündelik üretime ilişkin rutin kontrolleri içeren operasyonel kontrolün öznesi olan editoryal kadro medya içeriğinin gerek tematik gerekse biçimsel özelliklerinin belirlenmesinde söz sahibidir (Pahl, R.E. ve Winkler, J.T, 1974). Mesude Erşan (1999: 79-80) operasyonel kontrolün bir sağlık muhabirinin haberci olarak prestijini sarsacak düzeyde nasıl işlediğini şu şekilde ifade etmektedir:

> Bir de biz haber yazarken bir yazı kurulu var karşımızda. Haberinizi bu kurula beğendirmek zorundasınız. Önce başlığa bakacaklar, başlığınızı atarken sıkıntı yaşıyorsunuz. Ya çok çarpıcı olup, yüzlerce haber içinde haberinizi fark edilir kılacaksınız ki bunun da başka bir kaygısı var. Haber çok çarpıcı olursa içerikle nasıl çelişecek, veya bu sizi zora sokacak mı? Sizin başlığınız beğenilmez, çok daha başka bir şey ondan esinlenerek veya yazının herhangi bir cümlesinden esinlenerek başka bir başlık atabilirler… Sevilen haberlerde kendi gazetemi örnek alırsam kadın tarafının çok olacağı haberler, cinsellikle ilgili haberler sevilir. İyi yer alır. Tıbbi gelişmelerle ilgili çok göze batacak haberler sevilir. Çok iyi niyetli bir haber yapıyorsunuz, işte süt için, süt yararlıdır vs. Bir bakıyorsunuz süt içen çıplak bir kadın fotoğrafı ile yayınlanıyor, çok prestij sarsıcı oluyor.

Operasyonel kontrolle ilgili diğer bir sorun ise genel yayın yönetmeni de dâhil olmak üzere yazı işleri kadrosunda kimsenin sağlık gibi özel bir alanda uzmanlaşmış bir gazeteci kadar "doğru ve güvenilir sağlık bilgisi"ne sahip olmadığı eleştirisidir. Bu durum zaman zaman göz ardı edilmekte, ortaya çıkan sonuçlar ise halk sağlığı ve hasta hakları açısından olumsuz olabilmektedir. Sabah gazetesi sağlık editörü Esra Tüzün

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

(2010) yazı kurulunda söz sahibi bir editörün bile medya örgütlenmesindeki hiyerarşik yapılanma içerisinde müdahalesinin sınırlı kalabileceğini şu örnekle dile getirmektedir:

> Bu işin içinde sağlık editörüne güvenecek baştaki yönetici. Onun süzgecinden geçmesine izin verecek. Sadece tiraj için gözleri parlayıp hayır biz bunu bilmem ne yapalım falan demeyecek. O kadar büyük. Şöyle bir şey anlatayım size: İsim vererek de anlatıyorum, Fatih Altaylı bizim yayın yönetmenimizdi (…) ve bir gün Siyami Ersek Hastanesi'nde, ben de toplantıdayım; editörüm o zaman, Siyami Ersek Hastanesi'nde hastalar mikrop kapıyormuş, hastane enfeksiyonu bayram üzeri bir haber yapıldı. Ben dedim ki; bir dakika buna bakmamız lazım. Ama Fatih'in gözleri parladı. Şu kadar kişi ölmüş, veriler şöyle… Ben biliyorum ki; Siyami Ersek'de böyle bir sorun; yani doktorların birbirini çekememesi gibi politik bir şey var. Bunu Amerika'daki hocalara soralım dedim. Çünkü bilemiyorum ki; o rakamlar gerçekten mikrop olduğunu gösteriyor mu, göstermiyor mu? Orası çok büyük bir hastane. Oranlar belki normal. Ya dedim, bu haberde biz hata yapıyoruz ama engelleyemedim. Manşet oldu haber. Ve sonra hastanenin çoğu boşaldı. Düşünebiliyor musunuz? Bayram üstü kalp ameliyatı olması gereken insanlardaki o psikolojiyi düşünebiliyor musunuz? Yani Türkiye'nin neredeyse en büyük kalp hastanelerinden biri. Sonra dava açtılar. Gazete çok büyük ceza ödedi.

Umur Talu, Dipsiz Medya adlı kitabında yazı işleri politikasının aynı zamanda çok yönlü bir inanç meselesi olduğuna dikkat çekerek gazetenin ticari çıkarları ile yazı işleri politikasının mesafeli olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Talu'ya göre "dördüncü kuvvet" adıyla kamusal bir işlev taşıyan medya aynı zamanda özel ve ticari bir işletme olması sebebiyle "daha çok gelire uygun bir yayın politikasına" yönelmemelidir. Aksi takdirde editoryal politika "gündelik ticari çıkarların belirlediği gündelik bir değişken" haline gelebilir (Talu, 2000: 131-133). Gazetelerin sağlık haberleriyle ilgili yayın politikasının Talu'nun deyişiyle "daha çok gelire uygun bir yayın politikasına dönüşmüş" olması alana akıtılan parayla doğru orantılıdır. Uzman sağlık muhabirlerinden istenen sipariş haberler bu durumun bir göstergesidir:

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> Sipariş bize editörümüz, haber müdürümüz veya bağlı bulunduğumuz istihbarat şefinden geliyor. Ama onlara da özel sağlık kurumlarından firmalardan tanıdıkları olduğu, yakınları olduğu diğer kurumlardan bu tür talepler gelebiliyor. Bunu her zaman kesin bilemiyoruz. Bunu gerçekten şefim mi istiyor; yoksa yakın bir kurum mu? (Aydoğan, 1999: 96).

Milliyet gazetesi sağlık muhabiri Ayşegül Aydoğan (1999: 88) söz konusu sipariş haberleri yapmak ile haberin sağlık haberciliği alanında uzman olmayan bir muhabir tarafından yapılmasının olası sonuçları arasında yaşadığı vicdan muhasebesini ise şöyle anlatmaktadır:

> Zaman zaman sipariş haberler isteniyor. Bizim yaptığımız haberlerin tarzında olmayabiliyor ya da yaptığımız haber türünde oluyor, yeni yaptığımız bir haberin aynısı gibi haberler isteniyor. Yapmak istemediğinizi söylediğinizde, karşı çıktığınızda, bir gerekçe ile tabii ki; yani sen yapmazsan bir başkası yapacak tehdidiyle karşı karşıya kalıyorsunuz. Yani çok net olmuyor, üstü kapalı söyleniyor ama ben bu imayı alıyorum. Benim dışımda yani alanıma birisi girsin, girmesin problemi değil. Birisinin yapacağı haberin sanki amacından sapmış, sanki yanlış çıkacak kaygısını taşıyorum. Orada bir vicdan muhasebesi yaşıyorum. Haberi yapayım mı, yapmayayım mı?

Sağlık muhabirlerine haber müdürü, istihbarat şefi veya editörlerinden gelen sipariş haberlerin birden fazla kaynağı olduğu söylenebilir. Sipariş haber basın kuruluşunun kendi yatırımı olan sağlık kuruluşu ile ilgili olabildiği gibi sağlık sektöründeki ortaklıkları ile ilgili de olabilmektedir. Bu haberler ile ilgili diğer bir kaynak ise "medya aristokratlarının" yakınları veya tanıdıklarıdır:

> (…) Bu hastane ile ilgili de yaptıkları çalışmalarla ilgili de bir haber yapalım talebi bize geliyor gazete yöneticilerinden. Şu hastanede hastamız tedavi oldu diye. Şunu söylüyoruz. Buram buram reklam kokan bir haber

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> yapamayız. Yaptıkları değerli bir çalışma varsa bu yapılabilir ya da imzamızı atmayız. Çok zor bir şey bu (Sancar, 1999: 86).

Sağlık muhabirlerine "yukarıdan" gelen talepler sipariş haberlerle de sınırlı değildir. Sibel Güneş (1999: 39) alanında uzman bir sağlık muhabirinin neredeyse "bu alana hakim olmanın diyetini ödercesine" habercilik dışında iş takibi yapmaya mecbur bırakıldığını belirtmektedir. Bu anlamda Güneş'e göre iyi bir sağlık muhabiri olmanın kriterleri de artık değişmiştir:

> İyi sağlık muhabiri olmanın kriteri nedir? Bunu her sağlık muhabiri kendisine sorduğu zaman haber atlatan, konusuna hâkim gazeteci, işini iyi bilen gazeteci, kendini yenileyen gazeteci şeklinde yanıtlar. Bu bize göre böyle ama çalıştığımız kurumlar için çoğunluğunda ne yazık ki böyle değil. İyi sağlık muhabiri iş bitiren sağlık muhabiri, gazetenin sağlık angaryalarını halleden sağlık muhabiri, gerektiği zaman gazete çalışanları veya yakınlarının politik tayinlerini yapan gazeteci veya ücretsiz tedavi ettiren, ücretsiz tedavi ettirmeye zorlanan, indirim sağlamak zorunda bırakılan gazeteci. Bu isteklere tabii herkes kendi bulunduğu kurumla olan ilişkisi doğrultusunda bir tavır geliştiriyor ama gazetecinin kendi çalıştığı kurumda olan şartlarını çok zorlaştırıcı bir tavır haline geliyor. Birçok kişi bunu yapmak zorunda kalıyor. Böyle bir yaklaşım da sağlık muhabirinin zaman zaman kendi işiyle uğraşmak yerine yalnızca bu alana hâkim olmanın getirdiği bir diyeti ödemesi şekline dönüşüyor.

Medya sektöründe holdingleşmenin, medya kuruluşlarının işletme mantığı ile yönetilmesine yol açtığı; içeriği üreten editöryal kadro ile işletme yönetimi arasındaki geleneksel sınırın ortadan kalkmasının ise yazı işleri politikasında kuruluşun karının ve ticari çıkarlarının ön plana geçmesine neden olduğu söylenebilir. Buna bağlı olarak sağlık muhabirlerine kendi kurumları tarafından uygulanan oto sansür veya ticari çıkarlar doğrultusunda talep edilen sipariş haberler gibi müdahaleler de giderek artış göstermiştir. Türkiye'de sağlık haberciliğinde yaşanan ticarileşmenin boyutları Sağlık

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Muhabirleri Derneği Başkanı Yusuf Ziya Erarslan (2010) tarafından şu şekilde özetlenmektedir:

> Türkiye'deki sağlık yayıncılığı şu anda tamamen rant üzerine kurulmuş durumdadır. Bunu üzülerek söylüyorum. Televizyonda bir sağlık programına konuk olmak için ücret ödemeniz lazım. Bir dergiye röportaj verebilmek için ya da bir çalışmanızı anlatabilmeniz için o sayfayı satın almanız lazım. Bir gazeteye haber olabilmeniz için ya ikili ilişkilerinizin çok iyi olması lazım ya da ticari ilişkinizin olması lazım. Dolayısıyla diğer alanlarda da olduğu gibi sağlıkta da maalesef ranta dayalı, karşılıklı çıkara dayalı ilişkiler var … Çünkü sağlık çok pahalı, çok paralı bir sektör. Çok büyük firmalar bu işe milyonlarca dolar harcıyorlar. Geri dönüşümü çok fazla olan bir sektör olduğu için bazı sağlık muhabirleri, ya da kendini sağlık muhabiri diye tanıtan insanlar maalesef bu ranta çanak tutuyorlar. Böyle bir sıkıntı da var sektörde.

4.4.3.3.3. Televizyonda sağlık haberciliği ve sponsorlu sağlık programları

Sağlık haberciliğinde ticarileşmenin en "görünür" mecrası, 2000'li yıllardan itibaren sağlık konusunda ayrı bir yer ayırmaya başlayan televizyon ekranları olmuştur. Kazancıbaşı'na (2010) göre Türkiye'de "para karşılığı ekrana çıkmaya can atan birkaç serbest çalışan hekimi ve kırışık, selüloit kremi ithal eden firmayı arkasına alan herkes, sağlık programı yapabilir" hale gelmiştir. Kazancıbaşı tarafından dile getirilen bu eleştiri, diğer sağlık muhabirleri tarafından da dile getirilmektedir. Erşan'a (2010) göre televizyonda yapılan sağlık programları ücret karşılığında yapılmaktadır ve bu nedenle bu programların güvenirliği tartışmalıdır.

Sağlık muhabirleri tarafından televizyondaki sağlık programlarına yöneltilen bu eleştiriler, "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı projenin bulgularıyla paralellik taşımaktadır. Projenin Sağlık Konulu Yayınların Kaynak

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Kişilerine Yönelik Görüşmeye Dayalı Araştırma Raporu'nda görüşlerine başvurulan 53 sağlık profesyonelinin 48'i (%90,57), 57 medya profesyonelinin ise 33'ü (%57,89) sağlık konulu yayıncılıkta konu, kaynak ve konuk seçiminde reklam, sponsorluk baskısı veya ticari kaygı hissedildiğini ifade etmiştir (Yüksel vd., 2011: 72-73). Katılımcılardan BÇ ise özel kanallardaki sağlık programlarının sponsorluğa dayandığını, özel sağlık kuruluşları tarafından finanse edilen bu sağlık programlarının konu ve konuklarının da yine söz konusu kurumlar tarafından belirlendiğini dile getirmektedir (Yüksel vd., 2011: 80).

Sağlık programlarında ticari kaygının diğer bir boyutunu BÇ'nin de ifade ettiği gibi haber kaynakları konumundaki doktorlar oluşturmaktadır. Sağlık kurumları gibi doktorluk mesleğini icra edenlerin de reklam niteliğinde yayın yapamayacağı veya çalışmalarına ticari bir görünüm veremeyeceği yasalarda ve hekimlik mesleğinin etik kurallarında belirtilmiştir (Ersoy, Güler ve Giritlioğlu, 2008). Diğer yandan Yılmazer (2010) doktorların da PR şirketleri aracılığıyla para vererek sağlık programlarına konuk olarak katılabildiğini belirtmektedir:

> Televizyondaki haber kaynaklarına ben güvenmiyorum. Çünkü televizyonlardaki sistem faturalandırılmış bir sistem. Orada bir ana haberde bir doktora soru sormuşlar yanıtını almışlarsa o haber kaynağına tabi ki güvenilebiliyor ama normalde bizim televizyonlardaki sağlık programları para verilerek çıkılan programlar. Yani bir doktor torunuma hatıra kalsın diye işte belirli bir miktar parayı verip, televizyona çıkıp bir hastalığın belirtilerini ve nasıl tedbir alınması gerektiğini anlatabiliyor. Doğal olarak çok sağlıklı referans alınabilecek bir kriter yok. İşin ilginci bunu vatandaş bilmiyor ve oraya çıkan doktorun en doğru kaynak olduğunu düşünüyor.

Yılmazer tarafından "faturalandırılmış sistem" olarak tanımlanan sağlık programları konusunda kendisi de bir tıp doktoru olan ve aynı zamanda televizyonda sağlık programları hazırlamış olan Ahmet Rasim Küçükusta da benzer eleştirilerde bulunmaktadır. Küçükusta (2010) programların hastane veya medikal ürün sponsorluğunda yapılması nedeniyle o kurumda çalışmakta olan doktorların davet

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

edildiğini veya bazı doktorların "tarife" doğrultusunda bu programlara konuk olduğunu belirtmektedir.

Televizyondaki sağlık haberciliğinde 2000'li yıllarda dikkati çeken diğer bir unsur ise deneyimli sağlık muhabirleri tarafından hazırlanıp sunulan sağlık programlarının yanında sağlık alanında deneyimi olmayan kişilerce sunulan programların da yer almasıdır. Kazancıbaşı'na (2010) göre "sağlık alanında en sorunlu yerin televizyonlar" olmasının sebeplerinden biri de budur:

> Televizyonlarda haber merkezlerinin çoğunda zaten sağlık muhabiri bulunmuyor. Televizyonlardaki sağlık programları derseniz felaket. Sağlıktan anlamayan, tıptaki gelişmeleri takip etmeyen, soru sormasını bilmeyen kişilere sadece eli yüzü düzgün diye sponsorlu sağlık programları sunduruluyor.

Yılmazer de Kazancıbaşı gibi televizyonlarda sağlık programı hazırlayan ve sunan kişilerin gazetecilik kökenli olması gerektiğini belirtmektedir. Çünkü Yılmazer'e (2010) göre "bir şeyi sormak ve onun yanıtını almak, onun ardından bir soru daha çıkarmak sadece gazetecilere özgü bir şeydir".

Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık (2010) ise sağlık programlarının sayıca artış gösteriyor olmasının halkın sağlık hakkında bilgilendirildiği anlamına gelmediğini ifade etmektedir:

> Bu kadar çok sağlık haberi olunca bunların hepsini yapan kişiler sağlık muhabirleri değil. İşte mankenlikten gelip sağlık programı yapanlar olabiliyor. Eğer iyi bir sağlık editörü varsa televizyonun, televizyondan bahsediyorsak eğer o kişiye verilen bilgiler, sorular, hocaya soracağı sorular çok iyi hazırlanmış olduğu için halkı da çok iyi bilgilendirmek söz konusu olabiliyor. Ama televizyonda iyi bir sağlık editörü yoksa ve onun eline iyi doneler verilmiyorsa sadece bir konunun ele alındığı, o konunun ratinginin yaptırıldığı, belki de sponsoruyla beraber karşılıklı kazanımların olduğu ama

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> halka da aslında çok fazla bir şey vermeyen halkı o programa çıkan uzmana veya programın sponsoru olan hastaneye yönlendiren yayınlar çıkabiliyor.

Ziyneti Kocabıyık'a göre sağlık muhabirleri tarafından dile getirilen bu problemler "etik temizlik gerektiren bir sorun" olarak durmaktadır. "Reklam kuşağından daha etkili bir reklam" niteliğindeki yayınların denetimi konusunda ise Kocabıyık (2010) şunları önermektedir:

> Burada televizyon ve gazete yönetiminin reklamla haberi ayırt ederek bir çizgi belirlemesi, RTÜK'ün fark ettiğinde buna müdahale etmesi gerekir. Etik temizlik gerektiren bir sorun. Böyle bir etik sorun var. Yapılan iş çok etkili. Halk üzerinde çok etkili. Çünkü televizyona çıkan ve halkın sağlık sorunu hakkında çözüm öneren hekimin, tıp mensubunun telefon numarasının ekrandan geçmesi veya çalıştığı kurumun adının ekrandan geçmesi veya arkadaki logo ile bunun anımsatılmaya çalışılması çok etkili. Reklam kuşağından daha da etkili bir reklam. Bunun bir şekilde önüne geçilmesi gerekiyor. Burada yine RTÜK'e iş düşüyor. Yayın kuruluşlarının yönetimine iş düşüyor. Evet yayıncılık biraz ticari bir iştir. Belki tamamen ticari bir iştir ama reklamla haberin veya programın kesinlikle ayrılması gerekir.

Sağlık yayıncılığında Kocabıyık tarafından dile getirilen denetim ihtiyacı televizyon gibi etkili bir araç aracılığı ile halkın sağlık konusunda bilgilendirilmesinin önemi nedeniyle Sağlık Bakanlığı tarafından da ele alınan bir konu olmuştur. Sağlık Bakanı Recep Akdağ, 9 Nisan 2010 tarihinde televizyonların sağlık programı yapımcı, yönetmen ve sunucuları ile bir araya gelmiştir. Bakan Akdağ toplantıda, örtülü reklam ve sponsorlu sağlık programları konularında düşüncesini şu şekilde dile getirmiştir:

> Sağlık programı görünümlü reklamlar olabiliyor, özellikle sabah ve eğlence programlarında bir takım ürünlerin reklamları yapılabiliyor, sponsorluk konusunda belirli kurallar olmalı, programlarda sağlık kuruluşlarının çağrı merkezlerinin numaraları yayınlanıyor. SGK, programlarda telefon

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> numaraları yayınlanan hastanelerin anlaşmalarını iptal edebilir mesela.. Bu caydırıcı bir unsur olabilir[42].

Söz konusu yayınların halk sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri konusunda örnekler üzerinden tartışmanın gerçekleştirildiği toplantıda "vatandaşın doğru sağlık bilgisine ulaşmasının önemine" dikkat çekilerek Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Sağlığın Teşviki ve Geliştirilmesi Daire Başkanlığı'ndan danışmanlık hizmeti alınabileceği ifade edilmiştir. Toplantı sonucunda ayrıca, sağlık programlarının yayın ilkelerini belirlemek ve ortak dil sağlamak amacıyla bir çalışma grubu kurulması ve bu kurulda RTÜK ve Rekabet Kurulu'nun temsil edilmesi gerekliliği de vurgulanmıştır[43].

4.4.3.3.4. Sağlık haberciliğinde uzmanlaşma ve önündeki engeller

Sağlık haberciliğinde uzmanlaşmaya yönelik ilk adım, sağlık muhabirlerinin kendi aralarında örgütlenmeleri ile başlamıştır. Diğer yandan her ne kadar sağlık muhabirleri dernekleşme faaliyetleriyle adlarından söz ettirir hale gelmişlerse de 2000'li yıllara gelindiğinde bile gazete yönetimleri sağlık alanında ayrı bir servis kurma konusunda isteksiz davranmıştır. 2010 yılına gelindiğinde Türkiye'de yaygın gazeteler arasında bünyesindeki sağlık editörünün ismini künyesine koyan ilk ve tek gazete ise Sabah Gazetesi olmuştur (Kazancıbaşı, 2010; Tüzün, 2010).

Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Ziyneti Kocabıyık'a (2010) göre medya kuruluşlarında sağlık alanında uzmanlaşma kavramının oturmamış olması, alanda uzmanlaşmanın da önündeki en önemli engellerden biridir:

> İlk etapta sağlık muhabirliği de yaptırmıyorlar. Sağlık gönderilen işlerden bir tanesi. Orada sorun kurumda sağlık muhabirliği alanında uzmanlaşma

[42] E. Kazancıbaşı, (11 Nisan 2010). Sağlık Bakanı sağlık programcılarıyla neden buluştu? http://www.esrakazancibasiilesaglik.com/mikroskop.asp?b=d&ID=166 (Erişim tarihi: 14. 12. 2010).

[43] Sağlık Bakanlığı. Sayın Bakanımız sağlık programı temsilcileri ile bir araya geldi. http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-10252/sayin-bakanimiz-saglik-programi-temsilcileri-ile-bir-ar-.html (Erişim tarihi: 05.10.2011).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> kavramının olması. Yani kişinin sağlık muhabirliğinde uzmanlaşması değil sorun. Kurumda olmaması. Eğer kurum nasıl bir ekonomi muhabiri, ekonomi servisi, bir spor servisi, magazin servisi bulunduruyorsa bir sağlık servisi bulundurduğu zaman sorun ortadan kalkacaktır. (…) Gazete veya televizyon içerisinde sağlık servisi olmalı ve orada birkaç tane sağlık muhabiri çalışarak bunun bir sağlık editörü olmalı. Dış haberlerde olduğu gibi. Sporda olduğu gibi.

Kocabıyık'ın bu görüşü muhabirliğe Güneş gazetesinde "gazetelerde bayan muhabirlerin ilk adım attığı alanlardan biri olan" sağlık alanında başlayan Esra Tüzün tarafından da paylaşılmaktadır. Tüzün (2010), sağlığın basın kuruluşlarında hala bir uzmanlık alanı gibi görülmemesinden dolayı gazeteciliğe yeni başlayan kişilerin bu alanda çalışmak üzere görevlendirildiklerini belirtmektedir. Kazancıbaşı ise (2010) basın yayın organlarının alanında uzman, deneyimli sağlık muhabirleri istihdam etmek yerine gazete sayfalarındaki köşeleri doktorlara ayırdığını söylemektedir. Kazancıbaşı'na göre asıl sorun "sağlık muhabirlerinin haberlerine çok az yer verilirken medyatik doktorlara ve ünlü diyetisyenlere köşe yazarı olarak özel sayfaların açılması"dır.

Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Yusuf Ziya Erarslan (2010) ise medyada sağlık gibi uzmanlık gerektiren bir alanının mutlaka bu alanda deneyimli bir muhabire emanet edilmesi gerektiğini ifade etmektedir:

> Türkiye'de sağlık haberciliği konusu düne kadar çok ciddiye alınmıyordu açıkçası. Örneğin gazetelerin, televizyonların, özellikle basın kuruluşlarının sağlık muhabiri kadrosu için çok ciddi bir çabaları yoktu. Yani herhangi birine işte sen de sağlığa bak diyorlardı. Bu konunun aslında uzmanlık gerektiren bir konu olduğunu, birikim gerektiren bir konu olduğunu daha düne kadar basın kuruluşları anlamamıştı. Halen daha da birçoğu anlamış değiller maalesef. Sağlık muhabirliği aslında medya kuruluşlarında en önemli görevlerden biridir. En kritik görevlerden biridir. İhtisas sahibi bir gazeteci, bir muhabire emanet edilmesi gereken bir alandır aslında. Ama

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> dediğim gibi şimdiye kadar bu konuya çok ihtimam gösterilmedi. İşte biri baksın, şu şu görevlere bakan arkadaş sağlığa da baksın, mantığıyla sağlık yayıncılığı çok da gelişmedi Türkiye'de. Son birkaç dönemdir sağlık muhabirlerinin örgütlenmesi, sağlık örgütlerinin sayısının artması, bu yöndeki bilimsel araştırmalar, toplantılar, çalıştaylar bu yönde bir farkındalık yarattı. Şimdi basın kuruluşları bu konuya biraz daha özen göstermeye başladılar ama bizim istediğimiz düzeyde değil açıkçası.

Basın yayın organlarının sağlık muhabiri istihdam etme konusundaki bu politikaları medya alanında yaşanan bütçe kesintileri ile de ilgilidir. Sağlık muhabirlerinin uzmanlaşmanın sağlanmasına dönük çabalarındaki kırılma noktalarından biri 2001 yılında Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz olmuştur. Genel anlamda tüm sektörleri etkileyen kriz medya sektöründe de önemli sonuçlara yol açmıştır. Yılmaz (2010), geniş çaplı işten çıkarmaların yaşandığı bu dönemden sonra "sağlık alanına bir muhabiri yönlendirmenin gazeteler için bir lüks haline geldiğini" belirtmektedir. "Az muhabirle çok iş çıkarma" şeklinde özetlenebilecek bu politikanın uzmanlaşma önünde çıkardığı bir diğer engel ise Minareci'ye (2010) göre muhabirin kendine yatırım yapma imkânının kalmamasıdır:

> Bütün kurumlar daha az eleman çalıştırmaya başladıkları için genç kuşak yetişmek istese de kendini çok fazla yetiştiremiyor çünkü çok yorgunlar. Sağlığa çok meraklı, araştırmayı seven genç arkadaşlar görüyorum haberde ama bir bakıyorsunuz oradan çıkıyor hemen bir ekonomi haberine gitmek zorunda kalıyor. Kendilerini geliştirmeye dermanları kalmıyor, zamanları kalmıyor.

Minareci'nin de dile getirdiği gibi Türkiye'de sağlık haberciliğinde uzmanlaşma 2000'li yıllara gelindiğinde yeni kuşak sağlık muhabirlerinin yetişmemesi sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği'nin kuruluşuyla 1991 yılında atılan ilk adım, medya sektöründeki yapısal sorunlar nedeniyle sekteye uğramış; 2010 yılına gelindiğinde bir yanda sağlık alanında 20 yıllık deneyimi olan uzman muhabirler varken diğer yanda "her habere koşturan genç gazeteciler" sağlık alanında da haber

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

yapmaya başlamışlardır (Kazancıbaşı, 2010). Diğer yandan sağlık alanında yeni muhabirlerin istihdam edilmesi sağlık haberciliğinde uzman muhabirlerin yetişmesi anlamına gelmemiştir. Bunun başlıca nedeni ise Erarslan'a göre (2010) basın kuruluşlarının çok kısa süreli sağlık muhabiri istihdam etmesidir: "Arkadaşımız alana yeterince hâkim olamadan, daha tıbbi terimleri bile yeterince bilmeden, başka bir alana kaydırılıyor. Başka bir arkadaş geliyor. Bir iki ay sonra tekrar kaydırıldığı için ciddi anlamda bir uzmanlaşma yaşanamıyor."

Medya kuruluşlarındaki bu kurum içi hareketliliğin sağlık haberciliği gibi kritik bir alanda vahim sonuçlara yol açabileceği konusunda uyarıda bulunan Erarslan (2011c), Sağlık Muhabirleri Derneği'nin amaçlarından birinin de sağlık haberciliği alanında uzmanlaşmanın önünde bir engel olan kurum içi hareketlilik konusunda basın ve yayın organlarını uyarmak olduğunu belirtmektedir:

> Şimdi hemen hemen her gazetenin bir sağlık muhabiri var, bazı gazetelerin iki sağlık muhabiri var, televizyonların da kâğıt üzerinde birer sağlık muhabiri var. Anadolu Ajansı başta olmak üzere büyük ajansların sağlık muhabiri ya da muhabirleri var. Fakat basın kuruluşları sağlık muhabirlerini hangi kritere göre seçiyorlar bu çok önemli bir soru. Benim kişisel tespitim maalesef Türkiye'de sağlık muhabirliği mesleğe yeni başlayan, acemilik dönemini atlatabileceği bir alana ihtiyacı olan arkadaşlara veriliyor. Bu arkadaşların sağlık alanında pişmesi en az iki, üç yılı alıyor. Tıbbi terimlerin öğrenilmesi, en azından nörolojinin ne olduğu, ürolojinin ne olduğu bu ayrımları yapabilmesi için iki, üç yıla ihtiyacı var. İki üç yıl geçiyor diyorlar ki tamam sen muhabir oldun. Tabi ben bunları Ankara için söylüyorum, seni artık Başbakanlığa kaydıralım sen artık iyi bir muhabir oldun deniliyor ve iki, üç yıllık emek, birikim boşa gidiyor. Sonra başka bir stajyer başlıyor. Ona veriliyor sağlık muhabirliği. Biz bu duruma şiddetle karşı çıkmak, en azından sağlık muhabirleri arasında kaliteyi arttırmak ve basın kuruluşlarına "bu çok naif, çok stratejik, çok önemli bir alan, bu alana çömezleri verme" açıkça bu mesajı vermek için bu derneği kurduk.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Akşam gazetesi sağlık editörü Türkan Yılmazer (2010) ise alanda uzmanlaşma konusundaki bu eksiğin sağlık haberlerinin niteliğini de etkilediğini ifade etmektedir. Yılmazer, pek çok yayın organında sağlık haberlerinin tek kişi tarafından takip edildiğini, oysa sağlık haberciliğindeki pek çok yanlışın önüne basın yayın organlarında sağlık servislerinin kurulmasıyla geçilebileceğini ifade etmektedir:

> Yani şimdi şöyle bir şey var. Bu işi 15-20 yıldır yapan çok uzman sağlık muhabirleri de var. Ama en azından son bir beş yıldır hemen her gazetenin ya da televizyonun sağlık alanında muhabirleri var. Bu birazcık daha oturabilir. Şu an servis aşamasında değiliz. Yani bir sağlık servisi olduğunda, aslında o süzgeçten geçmeyen haberler de o servisten geçtiğinde, bir takım şeylerin değişeceğini düşünüyorum ben. Bugün hemen hemen birçok yayın organında bir kişiyle yürüyor. Ama bu birkaç kişiyle yürüyen servislere döndüğü zaman biz sağlığı tam oturtabileceğiz. İşte o zaman fındık kanserden koruyor diye bir haber girmeyecek. Yani herhangi bir çeviri haberi ya da bir şey. Öyle bakıyorum ben açıkçası.

Kurum içi hareketliliğin dernek faaliyetlerini de olumsuz yönde etkilediğini ifade eden Erarslan'a göre (2011c) sağlık haberciliğinde uzmanlaşmanın önündeki engellerin çözümü ise basın yayın organlarında kurum kültürünün oluşturulmasıdır. Sağlık haberciliğinin diğer habercilik alanlarından daha özel bir alan olduğunu ifade eden Erarslan, muhabir istihdamında belirli standartların getirilmesi gerektiğini de belirtmektedir:

> Mesela üye kaydı yapıyoruz biz, yapıyorduk daha doğrusu. Mesela Sabah gazetesinin muhabiri yeni başlamış bir sağlık muhabiri, bize diyorlar ki sağlık muhabirimiz bu. Ben de onun sağlık muhabiri olduğunu kabul etmek durumundayım, yani birtakım Kopenhag kriterleri gibi kriterler koymak durumunda değiliz. Kabul ediyorsun, üyelik başvurusu yapıyor, yönetim kabul ediyor, birkaç ay sonra yeni biri geliyor. O arkadaşı ne yapacağız üyelikten mi atacağız? Yeni gelene mi onun yerini vereceğiz? Böyle sıkıntılar var. Benim şahsi kanaatim, bu derneğin de genel düşüncesi, yayın

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> kuruluşlarında bu anlamda bir kültür oluşmalı. Yani sağlık haberciliği çok önemli bir haber alanıdır, diğer habercilik alanlarından özel bir alandır. Bunu iddiayla söylüyorum, çok özel bir alandır, çok önemli alandır. Dolayısıyla sağlık muhabiri istihdamında bu kritere uyulması lazım. Yeni başlayan bir arkadaşı değil de gazetecilik alanında belirli bir birikime erişmiş arkadaşların bu alanda görevlendirilmesi gerekiyor.

Sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimi ana hatlarıyla değerlendirildiğinde bu sürecin 1830'lu yıllarda ilk gazeteler ve uzmanlık yayınları olan tıp dergilerinde halka yönelik sağlık bilgisinin aktarılması ile başladığı söylenebilir. Latin harflerinin kabulü, Ankara Radyosunun devreye girmesi gibi etkenler sağlık bilgisinin daha geniş kitlelere ulaştırılmasında önemli olmuştur. Sağlık haberciliğinde en temel değişimin ise 1990'lı yıllarda yaşandığı söylenebilir. Yaygın gazetelerde kendisine daha fazla yer bulmaya başlayan sağlık haberleri basın kuruluşlarında istihdam edilmeye başlanan sağlık muhabirleri tarafından hazırlanmaya başlanmıştır. Sağlık muhabirlerinin kurduğu ilk dernek de yine 1991 yılında faaliyete geçmiştir. 2000'li yıllara doğru uzanan süreçte medya ve sağlık sektörlerindeki yapısal değişimlerle birlikte sağlık haberciliğinde ticarileşme olgusu dile getirilen başlıca eleştirilerden biri olmuştur. 2000'li yılların ilk on yılı kapandığında medya kuruluşlarında hala ayrı bir sağlık servisinin olmaması ve uzmanlaşmayı destekleyecek şekilde muhabir istihdamı yapılmaması başlıca engeller olarak öne çıkmaktadır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

5. Hürriyet Gazetesi Örneğinde Sağlık Haberciliğinin Tarihsel Gelişimi

Sağlık haberciliğini tanımlayarak tarihsel gelişimini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, Hürriyet gazetesi ve çalışma kapsamında ele alınan süreli eklerinde sağlık haberlerinin, sağlıkla ilgili köşe yazılarının ve bilgilendirici metinlerin yıllara göre nasıl bir değişim gösterdiğini belirlemek üzere toplam 8 yıl inceleme dönemi olarak ele alınmıştır.

Bu başlık altında inceleme döneminden örneklem alınan 197 gündeki toplam 1182 sağlık haberi, köşe yazısı ve bilgilendirici metin içerik analizi yöntemi ile incelenmektedir.

Çalışmanın üçüncü araştırma sorusunun yanıtlanmasına yönelik olarak, basında sağlık haberciliğinin yıllara göre gelişimini Hürriyet gazetesi örneğinde ortaya koymak amacıyla bulgular başlığı altında sağlık konulu yazıların sayısı, yayın türü, gazete sayfalarındaki dağılımı, sayfadaki konumu, büyüklüğü, menşei, yazı türü, konu türü, dil ve anlatım özellikleri, hangi sağlık sektörü ile ilgili olduğu, uzman görüşüne yer verilip verilmediği, uzmana yönlendirme yapılıp yapılmadığı, değinilen kurumlar, haberlerin kaynakları ve işlenen temalar değerlendirilecektir.

5.1. Sağlık Konulu Yazıların Sayısı

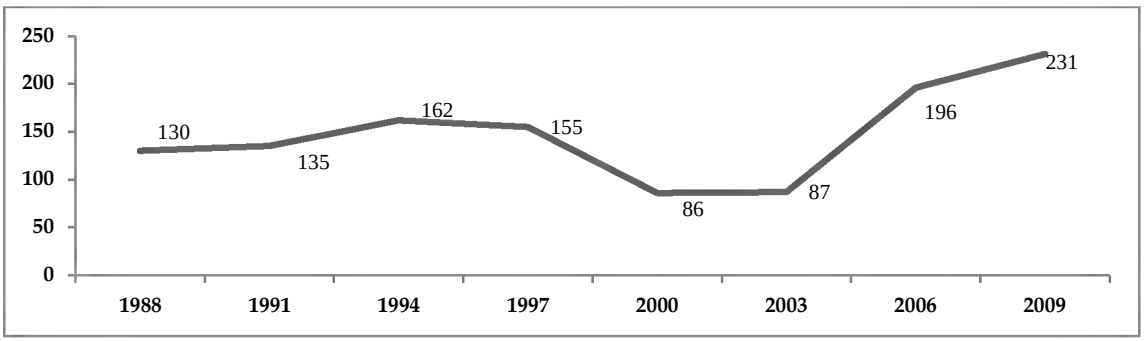
Çalışmaya konu olan inceleme döneminde sağlık haberleri, köşe yazıları ve bilgilendirici metinlerin sayısının yıllara göre nasıl bir değişim gösterdiği Tablo 10'da sunulmaktadır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 10. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Sayısı

Yayın Tarihi	Frekans	%
1988	130	11
1991	135	11,4
1994	162	13,7
1997	155	13,1
2000	86	7,3
2003	87	7,4
2006	196	16,6
2009	231	19,5
TOPLAM	**1182**	**100**

Çalışmaya konu olan dönemde sağlık konulu yazıların toplamının yıllık dağılımı değerlendirildiğinde ise 1988 yılından başlayarak 1990'lı yıllar boyunca yazıların sayısının giderek artış gösterdiği tespit edilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Sayısal Dağılımı

1990'lı yıllar boyunca yazı sayılarında yaşanan artış 1997 yılında durmuş, 1997, 2000 ve 2003 yılları boyunca yazıların sayısında düşüş yaşanmıştır. 2000 yılı incelenen toplam 8 yıl içerisinde sağlık konulu yazıların sayısının 86 (%7,3) ile en düşük olduğu yıldır. 2000 yılını 87 (%7,4) yazı ile 2003 yılı takip etmekte; 2006 yılından itibaren ise sağlık konulu yazıların sayısı tekrar yükselişe geçmektedir.

1997 yılından başlayarak 2000'li yılların ilk 3 senesinde yaşanan sağlık konulu yazıların sayısındaki düşüş, dönemin ekonomik, sosyal ve siyasal dinamikleri ile ilişkilendirilebilir. Söz konusu dönem 1994 ve 2001 yıllarında yaşanan finans krizlerine

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

bağlı olarak medya sektöründe işten çıkarmaların ve düşük ücret politikasının yaşandığı bir dönemdir. Sağlık muhabirlerinin "işten ilk çıkarılanlar arasında" olduğunu belirten Yılmaz (2010), dönemin dinamiklerini şu cümlelerle ifade etmektedir:

> 1994 krizi sağlık haberciliğinde önemlidir. Ekonomik kriz başlayınca gazeteler adam çıkardılar ve pek çok gazeteci arkadaş işsiz kaldı. Sektörün dışında kaldı. Asıl kırılma ise 2000-2001 yıllarında oldu tabii. Yine bir ekonomik kriz. Ben de 2000'de gazetenin dışında kaldım zaten. Ekonomik krizle ucuz muhabir, yani tecrübeli muhabire her şeyi yaptıramazsınız, maaş bile almamayı göze alan muhabirler ağırlık kazandı.

Sağlık konulu yazıların sayısında 1997-2003 yılları arası yaşanan düşüş ayrıca dönemin en önemli gündem maddesinin ekonomi olması nedeniyle Hürriyet gazetesinin gündeminde de ağırlıklı olarak ekonomi haberlerinin yer almasına da bağlanabilir.

5.2. Yazıların Ana Gazete ve Süreli Eklerdeki Dağılımı

Yıllara göre sağlık konulu yazıların ana gazete ve süreli eklerdeki dağılımının nasıl bir değişim gösterdiği sorusunun yanıtlanması amacıyla Tablo 11 oluşturulmuştur.

Buna göre 1182 sağlık konulu yazının %67,4'ünün (n=797) ana gazetede, %32,6'sının ise (n=385) gazetenin eklerinde yer aldığı belirlenmiştir. Yazıların ana gazete ve eklerde yer alma oranları yıllara göre değişkenlik göstermektedir. Tabloya göre 1988, 2000 ve 2003 yıllarında ana gazetede yayımlanan yazıların oranı diğer yıllara göre daha fazladır. 1988 yılında sağlık konulu yazıların %80,8'i (n=105) ana gazetede yayımlanırken, 2000 yılında bu oran %83,7 (n=72), 2003 yılında ise %83,9 (n=73) olarak gerçekleşmiştir. 1988 yılında ana gazete ile birlikte yayımlanan tek ek Kelebek ekidir. Bu yılda yazıların büyük çoğunluğunun ana gazetede yayımlanmış olması hafta içi ve hafta sonu her gün 4 sayfa olarak yayınlanan Kelebek ekinde ağırlıklı olarak magazin haberleri ve fotoromanların yer almasına bağlanabilir. 2000 yılında gazete Kelebek'in yanında Hürriyet Pazar ve Hürriyet Cumartesi eklerini de okuyucuya sunmaktadır. 2003 yılında ise bunların yanı sıra Hürriyet Seyahat eki de yayımlanmaktadır. Ek sayılarındaki artışa

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

rağmen her iki senede de sağlık konulu yazıların yaklaşık %83'ü ana gazetede kendine yer bulmuştur. Bu durum çalışmanın inceleme dönemine ilişkin örnekleminin 6 gününün hafta sonuna denk gelmesine bağlanabilir. Çünkü Hürriyet Cumartesi ve Hürriyet Pazar ekleri hafta sonu yayımlanmaktadır ve çalışma kapsamında söz konusu eklerin toplam 6 sayısı incelenmiştir. Diğer yandan 2003 yılında süreli eklerde sağlık konulu yazıların sayısının düşük olması; ayrıca yazı türü kategorisine ilişkin bulgularda da açıklandığı gibi gazetenin sağlık köşelerine süreli eklerde yer vermeyi tercih etmemesine de bağlanabilir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 11. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Ana Gazete ve Eklerdeki Dağılımı

	Sıra No	TOPLAM			1988			1991			1994			1997			2000			2003			2006			2009	
Yayın Türü		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**
Ana Gazete	**1**	797	67,4	**1**	105	80,8	**1**	87	64,4	**1**	100	61,7	**1**	96	61,9	**1**	72	83,7	**1**	73	83,9	**1**	124	63,3	**1**	140	60,6
Kelebek	**2**	231	19,5	**2**	25	19,2	**2**	48	35,6				**2**	37	23,9	**2**	6	7	**3**	3	3,4	**2**	51	26	**2**	61	26,4
Hürriyet Pazar	**3**	54	4,6							**3**	8	4,9	**4**	6	3,9	**4**	4	4,7	**2**	9	10,3	**3**	11	5,6	**3**	16	6,9
Kelebek TV	**4**	47	4							**2**	47	29															
Hürriyet Tatil	**5**	23	1,9							**4**	7	4,3	**3**	16	10,3												
Hürriyet Cumartesi	**6**	15	1,3													**3**	4	4,7	**5**	1	1,1	**5**	5	2,6	**5**	5	2,2
Hürriyet Seyahat	**7**	12	1																**4**	1	1,1	**4**	5	2,6	**4**	6	2,6
Kelebek Cumartesi	**8**	3	0,3																						**6**	3	1,3
TOPLAM		**1182**	**100**		**130**	**100**		**135**	**100**		**162**	**100**		**155**	**100**		**86**	**100**		**87**	**100**		**196**	**100**		**231**	**100**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sağlık konulu yazıların türü ana gazete ve eklerdeki dağılımına göre incelendiğinde Tablo 12'de de belirtildiği gibi yazıların %45,5'inin (n=538) ana gazetede yayımlanan haber ve röportajlardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Toplam 193 (%16,3) sağlık köşesinin sadece 29'u (%2,5) ana gazetede yayımlanmıştır. Tabloya göre gazete sağlık köşelerine diğer eklere göre çoğunlukla Kelebek ekinde yer vermeyi tercih etmiştir (n=106, %9). Bilgilendirici metinler ise yoğunlukla Kelebek eki (n=51, %4,3), ana gazete (n=41, %3,5) ve Hürriyet Pazar'da (n=20, %1,7) yayımlanmıştır.

Tablo 12. Yazıların Türüne Göre Ana Gazete ve Eklerdeki Dağılımı

	Haber/ Röportaj	**Devamı da olan haber**	**Sağlık Köşesi**	**Bilgilendirici Metin**	**Köşe Yazısı**	**TOPLAM**
Ana Gazete	538	129	29	41	60	797
%	*45,5*	*10,9*	*2,5*	*3,5*	*5,1*	*67,4*
Kelebek	31	6	106	51	37	231
	2,6	*0,5*	*9*	*4,3*	*3,1*	*19,5*
Hürriyet Pazar	14		15	20	5	54
	1,2		*1,3*	*1,7*	*0,4*	*4,6*
Kelebek TV	6		31	5	5	47
	0,5		*2,6*	*0,4*	*0,4*	*4*
Hürriyet Tatil	13		3	5	2	23
	1,1		*0,3*	*0,4*	*0,2*	*1,9*
Hürriyet Cumartesi	8			2	5	15
	0,7			*0,2*	*0,4*	*1,3*
Hürriyet Seyahat	1		9		2	12
	0,1		*0,8*		*0,2*	*1*
Kelebek Cumartesi				1	2	3
				0,1	*0,2*	*0,3*
TOPLAM	**611**	**135**	**193**	**125**	**118**	**1182**
	51,7	***11,4***	***16,3***	***10,6***	***10***	***100***

Sonuç olarak sağlık konulu yazıların ana gazete ve süreli ekler içerisindeki dağılımına ilişkin en dikkat çekici bulgunun 1988 yılından 2009 yılına kadar olan süreçte Hürriyet gazetesi ile birlikte yayınlanan eklerin sayıca artmasına paralel olarak ana gazetede yayınlanan sağlık konulu yazıların sayısının düşmesi ve süreli eklerde artması olduğu söylenebilir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

5.3. Yazıların Gazete Sayfalarındaki Dağılımı

Bir gazetenin haber hiyerarşisini, eş deyişle haberin önemlilik derecesini belirleyen unsurlar arasında ilk sırada haberin hangi sayfada yayımlandığı gelmektedir. Buna göre gazetenin iç sayfalarına doğru gidildikçe haberin değeri düşmekte; gazetenin yayın politikası açısından en önemli haberler birinci ve onu izleyen sayfalara yerleştirilmektedir (Yüksel ve Gürcan, 2005: 19). Bu doğrultuda çalışmada sağlık konulu yazıların yıllara göre gazete sayfalarındaki dağılımlarının nasıl bir değişim gösterdiği sorusunun yanıtlanması önemli bulunmuştur.

Çalışmada 1988, 1991, 1994, 1997 ve 2000 yıllarına ait gazeteler için Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve Milli Kütüphane gazete arşivlerinden yararlanılmıştır. 2003, 2006 ve 2009 yıllarına ait yazılar ise PR Net medya takip şirketi aracılığıyla elde edilmiştir. Bu doğrultuda 1998, 1991, 1994, 1997 ve 2000 yıllarındaki yazılar gazetenin taşra baskısından, 2003, 2006 ve 2009 yıllarına ait olanlar ise İstanbul baskısından elde edilmiştir. Sağlık konulu yazıların gazete sayfalarındaki dağılımına ilişkin bulgular bu çerçevede değerlendirilmiştir.

Kodlayıcılar arası uyumun %100 olarak hesaplandığı bu kategoride sağlık konulu yazıların yıllara göre hangi sayfalarda yer aldığına ilişkin veriler Ek 5'de sunulmaktadır. Yıllara göre sağlık konulu yazıların gazete sayfalarındaki dağılımında öne çıkan ilk 10 sayfa ise Tablo 13'de düzenlenmiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 13. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Gazete Sayfalarındaki Dağılımı

	Sıra No	TOPLAM			1988			1991			1994			1997			2000			2003			2006			2009	
Sayfa No		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**
2	**1**	148	12,5	**1**	22	16,9	**1**	44	32,6	**2**	33	20,4	**1**	26	16,8	**4**	5	5,8				**9**	6	3,1	**6**	12	5,2
1	**2**	116	9,8	**2**	18	13,8	**3**	13	9,6	**4**	11	6,8	**2**	18	11,6	**1**	10	11,6	**4**	8	9,2	**3**	16	8,2	**2**	22	9,5
4	**3**	115	9,7				**10**	3	2,2	**3**	22	13,6	**3**	18	11,6	**2**	8	9,3	**3**	9	10,3	**1**	36	18,4	**5**	19	8,2
5	**4**	90	7,6	**10**	5	3,8				**1**	43	26,5	**7**	6	3,9	**9**	3	3,5	**6**	5	5,7	**11**	6	3,1	**3**	22	9,5
3	**5**	77	6,5	**3**	16	12,3	**2**	30	22,2	**5**	5	3,1	**4**	7	4,5	**7**	4	4,7	**7**	4	4,6	**10**	6	3,1	**15**	5	2,2
6	**6**	69	5,8							**13**	2	1,2	**14**	3	1,9	**3**	7	8,1	**1**	14	16,1	**4**	10	5,1	**1**	33	14,3
7	**7**	55	4,7	**14**	3	2,3	**16**	1	0,7	**10**	3	1,9	**27**	1	0,6	**5**	5	5,8	**2**	12	13,8	**5**	10	5,1	**4**	20	8,7
11	**8**	52	4,4	**12**	5	3,8	**13**	2	1,5	**6**	5	3,1	**5**	7	4,5	**10**	3	3,5	**16**	1	1,1	**2**	23	11,7	**12**	6	2,6
15	**9**	35	3	**9**	6	4,6	**4**	6	4,4	**21**	1	0,6	**16**	3	1,9				**10**	2	2,3	**6**	10	5,1	**11**	7	3
20	**10**	33	2,8	**6**	8	6,2	**8**	5	3,7	**16**	2	1,2	**29**	1	0,6				**5**	6	6,9	**7**	10	5,1	**26**	1	0,4
Diğer		392	33,5		47	36,1		31	22,9		35	21,5		65	41,6		41	47,8		26	29,1		60	30,4		84	36
TOPLAM		**1182**	**100**		**130**	**100**		**135**	**100**		**162**	**100**		**155**	**100**		**86**	**100**		**87**	**100**		**196**	**100**		**231**	**100**

1988, 1991, 1994, 1997 ve 2000 yıllarına ait veriler gazetenin taşra baskısına; 2003, 2006 ve 2009 yıllarına ait veriler ise İstanbul baskısına göre tablolaştırılmıştır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

1988, 1991 ve 1997 yıllarda sağlık konulu yazılar en çok gazetenin 2. sayfasında yayımlanmıştır. Bu veri, gazetenin süreli eklerinde sağlık konulu yazıların hangi sayfalarda yer aldığı göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde daha anlamlı olmaktadır. Çünkü 1988'de magazin ağırlıklı bir ek olan Kelebek'te sağlık konulu yazılara 2. sayfada yer verilmiştir. 1991 yılında aynı sayfada iki sağlık köşesi okurlarla buluşmuştur. 1997'de Kelebek ekinin 2. sayfası "Biz bize" adını almış ve sağlık konulu yazılara yoğun olarak burada yer verilmiştir. Bu yılda sağlık konulu yazıların 3. sırada en yoğun olarak yer bulduğu sayfanın 4. sayfa olması ise Hürriyet Tatil ekinin 4. sayfasının "Sağlık" sayfası olmasına bağlanabilir.

1994 yılında ise sağlık konulu yazılar en çok gazetenin 5. sayfasında yayımlanmıştır. Bunu 2. ve 4. sayfalar takip etmektedir. 1994 yılında sağlık konulu yazıların Kelebek ekinin "Hayat" adlı 5. sayfasında ve 2. sayfasında yoğun olarak yer aldığı anlaşılmaktadır. Sağlık konulu yazılar 1994 yılında ana gazetede ise yoğunluklu olarak "İnsan" başlıklı 4. sayfa ile "Toplum" başlıklı 5. sayfalarda kendine yer bulmuştur.

2000 yılı ise ana sayfada yayımlanan sağlık konulu yazıların incelenen 8 yıl içerisinde sıralamada ilk sırada olduğu tek yıldır (n=10, %11,6). Ana sayfayı gazetenin 4. ve 6. sayfaları izlemektedir. Gazetenin "İnsan" adlı 4. sayfası ve "Güncel" adlı 6. sayfası sağlık konulu yazıların en yoğun olarak yayımlandığı sayfalardır. 2003 yılında da sağlık konulu yazılar yoğunlukla 6., 7. ve 4. sayfalar gibi gazetenin ön iç sayfalarında yer almıştır. 2006 yılında sağlık konulu yazıların en yoğun olarak 4. ve 11. sayfalarda kendine yer bulmasının başlıca nedeni ise bu sayfalarda Osman Müftüoğlu ve Yaşasın Hayat Ekibi tarafından hazırlanan "Yaşam Reçeteleri" başlıklı sağlık köşesine yer verilmesidir. 2006 yılında sağlık konulu yazıların en yoğun olarak 4. sayfada yer almasının diğer bir nedeninin ise Mesude Erşan tarafından hazırlanan "Seyahat Sağlığı" başlıklı sağlık köşesinin Hürriyet Seyahat ekinin 4. sayfasında yer alması olduğu söylenebilir.

2009 yılına ait bulgular ise sağlık konulu yazıların en yüksek oranda 6. sayfada yayımlandığını göstermektedir. Kelebek ekinin 6. sayfası yazı türü kategorisinde de belirtildiği gibi Dr. Nuri Soysal ve Osman Müftüoğlu imzalı sağlık köşelerinin

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

dönüşümlü olarak yer aldığı sayfadır. 2009 yılında sağlık konulu yazılar ikinci sırada ise en yüksek oranda gazetenin ana sayfasında yer almıştır. Bu bulgu söz konusu yıl içerisinde yaşanan Domuz Gribi salgınının sağlık haberciliği açısından önemli bir konu olması nedeniyle gazetede sıkça işlenmesiyle ilişkilendirilebilir.

Gazetenin vitrin sayfası olarak nitelendirilebilecek 1. sayfasında işlenen başlıca konular ise Tablo 14'de sunulmaktadır. Buna göre ana sayfada yer alan yazıların %61,2'sinde (n=71) "genel bilgi/teşhis veya tedaviye yönelik anlatımlara" yer verilmiştir. "Ünlülerin sağlık durumları" ise vitrin sayfasında en yüksek oranda işlenen ikinci temadır (n=23, %19,8). Sağlık haberciliğinde ele alınan başlıca konulardan olan "hasta/hastalık öyküsü"ne gazetenin 1. sayfasında %19'luk oranla yer verilmiştir (n=22).

Tablo 14. Birinci Sayfada İşlenen Başlıca Temalar

	1. Sayfa	**Diğer Sayfalar**
Genel Bilgi/ Teşhis veya Tedaviye Yönelik Anlatımlar	71	621
%	*61,2*	*58,3*
Ünlülerin Sağlık Durumları	23	69
	19,8	*6,5*
Hasta/Hastalık Öyküsü	22	92
	19	*8,6*
Sağlıkla İlgili Akademik Bilimsel Araştırmalar/Bulgular/İstatistiki Bilgiler	18	167
	15,5	*15,7*
Farmakoloji/İlaç veya Tıbbi Ürün, Cihaz Sektörü/Bir İlaca İlişkin Anlatımlar	17	119
	14,7	*11,2*
Sağlık Politikaları/ Sağlık Bakanlığı Faaliyetleri/Yeni Düzenlemeler	14	100
	12,1	*9,4*
İmmünoloji/ İnfeksiyon Hastalıkları	12	90
	10,3	*8,4*
Beslenme	10	150
	8,6	*14,1*
Güzellik/ Bakım/ Diyet/Zayıflama/Sağlıklı Yaşam/ Kozmetik/Egzersiz	10	103
	8,6	*9,7*
Kadın Hastalıkları ve Doğum	10	72
	8,6	*6,8*
Diğer	184	1591
	15,5	*134,6*
N	**116**	**1066**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sonuç olarak yazıların gazete sayfalarındaki dağılımlarına ilişkin en dikkat çekici bulgunun çalışma kapsamında incelenen 8 yılın tamamında yazılara ön iç sayfalarda yer verilmesi olduğu söylenebilir. Genel eğilim sağlık konulu yazıların 1, 2, 3, 4, 5 ve 6. sayfalarda yayımlanması yönündedir. Yüksel ve Gürcan (2005: 59) haberde önemlilik ilkesinin haberin gazete sayfaları arasında yer alışını da etkilediğini belirtmekte ve bu unsurun bir haberin toplumun büyük bir bölümünü etkileyip etkilemediği ile yakından ilişkili olduğuna dikkat çekmektedir. Sağlık haberciliğinde hedef kitleye göre yapılan ayrım, halka yönelik sağlık haberciliğinin hedef kitlesinin "herkes" olduğunu ortaya koymuştur. Bu doğrultuda bulgular sağlık konulu yazıların Hürriyet gazetesi açısından önemli görülmesi nedeniyle gazetenin ön sayfalarında kendisine yer bulduğu şeklinde yorumlanabilir.

5.4. Yazıların Sayfadaki Konumu

Haber hiyerarşisi ile ilgili dikkat edilen ikinci unsur haberin sayfadaki konumudur. Bu çerçevede gazete sayfasındaki en önemli haber manşet haberi olarak kabul edilmektedir. Manşet haberinin ardından ise sürmanşette ve sayfanın üst kısmında bulunan haberlerin önemli olduğu varsayılmaktadır (Yüksel ve Gürcan, 2005: 19).

Kodlayıcılar arası uyumun %95 olarak hesaplandığı bu kategoride sağlık konulu yazıların gazete sayfasındaki konumlarının belirlenmesine yönelik olarak 6 alt kategoriye yer verilmiştir. Yıllara göre sağlık konulu yazıların gazete sayfalarındaki konumları Tablo 15'de yer almaktadır.

Tabloya göre çalışma kapsamında incelenen toplam 1182 sağlık konulu yazının yarıya yakınının gazete sayfasının üst kısmında yer aldığı belirlenmiştir (n=554, %46,9). Elde edilen bulgular yazılardan 12'sinin (%1) manşet, 16'sının (%1,4) sürmanşet haberi olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca 14 (%1,2) sağlık konulu yazı da tam sayfa olarak yayınlanmıştır.

Yıllar itibariyle değerlendirildiğinde sağlık haberlerinin Hürriyet gazetesinde en fazla manşet olduğu yılın 2006 olduğu anlaşılmaktadır (n=4, %2). Aynı yıl içerisinde 3

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

sürmanşet haberine yer verilirken, 3 sağlık haberi ise tam sayfa olarak yayımlanmıştır. Diğer yandan manşet haberlerinin sadece 1'inin 2006 yılında yaşanan ve sağlık haberciliği gündemi açısından önemli olabilecek Kuş Gribi salgını ile ilgili olduğunu belirtmek gerekir. 2009 yılında ise sağlık haberleri yoğunlukla sayfanın üst kısmında yer almasına rağmen hiçbir haberin manşet haberi olarak değerlendirilmediği dikkati çekmektedir. Yine bir diğer salgın olan Domuz Gribi haberlerine gazetede yer verilmiş ancak manşette değerlendirilmemiştir. Bu yılda ayrıca tam sayfa olarak yayınlanan sağlık haberi olmadığı da tespit edilmiştir. 1988 yılı ise 2 manşet, 4 sürmanşet ve 1 tam sayfa olarak sağlık haberlerine yer verilen tek yıldır. AIDS ve Zakkum Olayı gibi konuların sürmanşette değerlendirildiği; Kenan Evren'in sağlık durumunun ise manşet haberine konu edildiği belirtilebilir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 15. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Gazete Sayfalarındaki Konumları

	Sıra No	TOPLAM			1988			1991			1994			1997			2000			2003			2006			2009	
Sayfadaki Konumu		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**
Üst Kısım	**1**	554	46,9	**1**	55	42,3	**1**	65	48,1	**1**	85	52,5	**2**	56	36,1	**1**	40	46,5	**1**	35	40,2	**1**	96	49	**1**	122	52,8
Orta/ Göbek	**2**	343	29	**2**	50	38,5	**2**	42	31,1	**3**	23	14,2	**1**	62	40	**2**	22	25,6	**3**	17	19,5	**2**	57	29,1	**2**	70	30,3
Alt Kısım	**3**	243	20,6	**3**	18	13,8	**3**	25	18,5	**2**	50	30,9	**3**	32	20,6	**3**	20	23,3	**2**	29	33,3	**3**	33	16,8	**3**	36	15,6
Sürmanşet	**4**	16	1,4	**4**	4	3,1	**4**	1	0,7				**5**	1	0,6	**5**	1	1,2	**4**	3	3,4	**5**	3	1,5	**4**	3	1,3
Tam Sayfa	**5**	14	1,2	**6**	1	0,8	**6**	1	0,7	**5**	2	1,2	**4**	3	1,9	**4**	3	3,5	**6**	1	1,1	**6**	3	1,5			
Manşet	**6**	12	1	**5**	2	1,5	**5**	1	0,7	**4**	2	1,2	**6**	1	0,6				**5**	2	2,3	**4**	4	2			
TOPLAM		**1182**	**100**		**130**	**100**		**135**	**100**		**162**	**100**		**155**	**100**		**86**	**100**		**87**	**100**		**196**	**100**		**231**	**100**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sağlık konulu yazıların gazete sayfalarındaki konumlarına yıllar bazında bakıldığında 1997 yılı hariç incelenen 8 senenin tamamında yazılara öncelikle sayfanın üst kısmında yer verildiği dikkati çekmektedir. 2009 (n=122, %52,8) ve 1994 (n=85, %52,5) yıllarında yazıların yarıdan fazlası sayfanın üst kısmında değerlendirilirken, 2003 yılında bu oran %40,2 ile (n=35) en düşük seviyededir.

Genel olarak Hürriyet gazetesinde sağlık konulu yazıların sayfanın üst kısmında değerlendirilecek şekilde önemli bulunduğu ancak haber hiyerarşisi çerçevesinde manşet ve sürmanşet olarak değerlendirilmediği söylenebilir. Diğer yandan Dirican sağlık haberlerine her ne kadar manşet veya sürmanşette yer verilmese de diğer haberlerden daha fazla geri dönüş olduğunu belirtmektedir:

> (Sağlık haberlerine) aslında yeterli yer veriliyor. Çünkü sağlık haberlerinin geri dönüşü çok fazla. Gazetelerin manşetlerinde sağlık haberleri olmasa bile iki sütuna verilen haberin geri dönüşü bile manşet haberinden çok daha fazla olabiliyor.

5.5. Yazıların Sayfadaki Büyüklükleri

Bir gazetenin haber hiyerarşisini belirleyen unsurlardan bir diğeri ise haberin sayfada kapladığı alandır. Daha önemli haberlerin sayfada daha fazla yer kapladığı varsayımından hareketle çalışmada sağlık konulu yazıların gazete sayfasındaki büyüklüklerini belirlemek amacıyla 7 alt kategoriye yer verilmiştir. Bu kategoride kodlayıcılar arası uyum %92 olarak belirlenmiştir.

Tablo 16 sağlık konulu yazıların kapladığı alanı yıllar itibariyle karşılaştırmalı olarak göstermektedir. Çalışma kapsamında incelenen 1182 sağlık konulu yazının ortalama olarak ¼'ü (n=288, %24,4) çeyrek gazete sayfasının yarısını ve yine yaklaşık olarak ¼'ü (n=278, %23,5) çeyrek gazete sayfasının çeyreğini kaplamaktadır. Diğer yandan bu yazıların 102'si (%8,6) yarım sayfa, 17'si (%1,4) ise tam sayfa olarak yayımlanmıştır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tabloya göre sağlık konulu yazılara yıllara göre değişkenlik göstermekle birlikte öncelikli olarak çeyrek gazete sayfasının yarısı ve çeyrek gazete sayfanın çeyreği büyüklüğünde yer verilmektedir. Diğer yandan bulgular aynı zamanda 2000'li yıllardan itibaren yazıların kapladığı alanın genişlediğini ortaya koymaktadır. Çeyrek gazete sayfası büyüklüğündeki yazılar 2000 yılında ilk sırada; 2003, 2006 ve 2009 yıllarında ise 2. sıradadır. Ayrıca, 2006 yılında incelenen toplam 196 sağlık konulu yazının 25'i (%12,8) yarım sayfa iken, 3'ü tam sayfa (%1,5) büyüklüğündedir. 2009 yılında ise toplam 231 yazının 25'i (%10,8) gazete sayfasının yarısını kaplamaktadır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 16. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Gazete Sayfalarındaki Büyüklükleri

	Sıra No	TOPLAM			1988			1991			1994			1997			2000			2003			2006			2009	
Sayfada Kapladığı Alan		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**
Çeyreğin Yarısı	**1**	288	24,4	**2**	37	28,5	**1**	42	31,1	**1**	57	35,2	**1**	45	29	**5**	12	14	**1**	19	21,8	**3**	34	17,3	**3**	42	18,2
Çeyreğin Çeyreği	**2**	278	23,5	**1**	48	36,9	**3**	31	23	**3**	20	12,3	**3**	25	16,1	**2**	18	20,9	**6**	9	10,3	**1**	52	26,5	**1**	75	32,5
Çeyrek	**3**	212	17,9	**3**	21	16,2	**4**	17	12,6	**5**	16	9,9	**5**	16	10,3	**1**	23	26,7	**2**	19	21,8	**2**	50	25,5	**2**	50	21,6
İki Spot	**4**	161	13,6	**4**	14	10,8	**2**	32	23,7	**4**	17	10,5	**4**	17	11	**4**	12	14	**5**	11	12,6	**4**	29	14,8	**4**	29	12,6
Anons/ Tek Spot	**5**	124	10,5	**6**	4	3,1	**6**	5	3,7	**2**	46	28,4	**2**	37	23,9	**6**	5	5,8	**3**	14	16,1	**6**	3	1,5	**6**	10	4,3
Yarım Sayfa	**6**	102	8,6	**5**	5	3,8	**5**	7	5,2	**6**	3	1,9	**6**	10	6,5	**3**	13	15,1	**4**	14	16,1	**5**	25	12,8	**5**	25	10,8
Tam Sayfa	**7**	17	1,4	**7**	1	0,8	**7**	1	0,7	**7**	3	1,9	**7**	5	3,2	**7**	3	3,5	**7**	1	1,1	**7**	3	1,5			
TOPLAM		**1182**	**100**		**130**	**100**		**135**	**100**		**162**	**100**		**155**	**100**		**86**	**100**		**87**	**100**		**196**	**100**		**231**	**100**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Gazetelerin önemli bulduğu haberlere daha geniş biçimde yer verdiği varsayımından hareketle çalışma kapsamında incelenen 8 yılda sağlık konulu yazılara genel olarak 4-16 birim arasında yer verilmiş olması sağlığın Hürriyet gazetesinin gündeminde önemli bulunmadığı şeklinde yorumlanabilir. Ancak diğer yandan bu bulgu, sağlık konulu yazıların gazete sayfalarındaki dağılımı ve konumu ile birlikte değerlendirildiğinde ise farklı bir yorum getirmek mümkün olabilmektedir. Her üç kategori birlikte değerlendirildiğinde sağlık konulu yazıların gazetenin ön sayfalarında, çoğunlukla üst kısımda ve küçük bir şekilde yayımlandığı görülmektedir.

Hürriyet gazetesi sağlık muhabiri Mesude Erşan (1999: 78-79) sağlık haberleri konusunda gazetesinin perspektifini şu şekilde ifade etmektedir: "Şimdi gazetede yer alan haberlerin bazısı çok uzun bazısı çok kısa. Bu her zaman haberin niteliği ile ilgili olan bir şey değil. Günlük konjonktür, gündem veya o tarihteki gazetenin yapısı da bunda etkili oluyor. (…) gazetelerin sevdiği haberler var, sevmediği haberler var. Açıkçası bunlar da haberin yayınlanıp yayınlanmamasında etkili."

Sağlık haberlerine medyada yeterli yer verilmediğini düşündüğünü ifade eden Akşam gazetesi sağlık editörü Türkan Yılmazer de (2010) Erşan gibi haberlerin kapladığı alanın gazetenin gündemine göre değişkenlik gösterebildiğini belirtmektedir:

> Yeterli yer almadığını düşünüyorum. Ben haftada bir gün sağlık sayfası yapıyorum. Diğer günlerde de işte hani özel haber varsa, yer varsa giriyor. Şimdi bugün gazetelerin sağlık haberlerine ayıracakları yer şeyle de orantılı. İşte genel sayfada diğer gündem haberlerinin arasında ne kadar bir yer alabilirse. O güne özel belirleniyor. Birçok gazetenin ilavesi varsa ilavesinde, yoksa ana gazetesinde her gün sabit bir sayfası olması gerekiyor. Vatandaş arıyor zaten. Gerçekten ben çok okunduğunu düşünüyorum.

Yılmazer'in de ifade ettiği gibi 2000'li yıllarda gazetelerde her gün sağlığa ayrılan sabit bir sayfanın olmaması sağlık muhabirleri tarafından dile getirilen başlıca eleştirilerden biridir. Sağlık Muhabirleri Derneği Yusuf Ziya Erarslan bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirmektedir:

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> Sağlık haberlerine yeterli yer verilmediğini düşünüyorum. Örneğin bir gazetenin her gün sekiz, dokuz sayfa spor sayfası oluyor. Dört, beş sayfa ekonomi sayfası oluyor. Üçüncü sayfalar fikstir, asayiş haberleridir. İkinci sayfalar genelde magazin haberleridir. Türkiye'de sağlığa ana gazetede sabit bir sayfa ayıran gazete yok şu anda. Hafta sonu eklerinde işi biraz da magazinsel boyutu ile ele alıyorlar. Mesela çok güzel bir sağlık haberi yapıyorsun, ertesi gün gazeteye bakıyorsun, yok. Onun yerine başka haber kullanılmış. Ya da nasılsa sağlık haberi çok bayatlamıyor, her an kullanabiliriz diye bekletiyorlar.

Sonuç olarak sağlık konulu yazıların sayısının zaman içerisinde artış gösterdiği ancak bu yazıların yayımlanmasının gazete gündemi içerisinde kendisine yer bulabilmesine bağlı olduğu söylenebilir. Hürriyet gazetesi sağlık gibi toplumun tüm kesimlerini ilgilendirebilecek bir konudaki yazılara ön iç sayfalarda ve sayfanın üstünde yer vermekle birlikte yazıların büyüklüğü günlük konjonktüre göre değişmektedir. Sağlık muhabirleri tarafından da dile getirildiği gibi sabit bir sağlık sayfasının olmaması da yazılara ayrılan alanın "gündeme göre şekillenmesine" yol açmaktadır.

5.6. Yazıların Menşei

Bir haberin menşei haberin çıkış yeridir. Atölye çalışmasındaki tartışmalardan ve sağlık habercileriyle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular sağlık konulu bir yazının sağlık haberi olarak nitelendirilmesinde bir sağlık muhabiri tarafından yazılmış olmasının önemli görüldüğünü ortaya koymuştur. Bu doğrultuda çalışmada sağlık konulu yazıların menşeini belirlemek üzere 9 alt kategori tanımlanmıştır. Her bir yazıda öne çıkan ilk 2 menşei kodlanmıştır.

Kodlayıcılar arası uyumun %92 olarak hesaplandığı kategoriye ilişkin bulgular Tablo 17'de sunulmaktadır.

Öncelikle incelenen toplam 1182 yazının %36,1'inde (n=427) yazının çıkış yerinin belirtilmediği söylenebilir. Eş deyişle muhabirin adına ya da haberin menşeine yer

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

verilmeyen haberler çoğunluktadır. Haberlerin %29,7'sinde (n=351) haberi yazan muhabirin adına yer verilmiş; yazıların dörtte biri (n=311,%26,3) ise köşe yazarları tarafından kaleme alınmıştır.

Sağlık konulu yazıların menşeine ilişkin bulgular yıllara göre karşılaştırmalı incelendiğinde ise 1990'lı yıllar boyunca sağlık haberlerinde haberin menşeinin çoğunlukla belirtilmemiş olduğu göze çarpmaktadır. Sağlık haberciliğinde uzmanlaşmaya dönük ilk adımların atıldığı ve gazetelerin bünyelerinde uzman sağlık muhabiri bulundurmaya başladıkları 1990'lı yıllarda sağlık haberlerinin çoğunluğunda muhabir imzasına yer verilmemiş olması dikkat çekicidir. 2000'li yıllardan itibaren ise sağlık haberlerinde muhabirin adına kısmen yer verildiği anlaşılmaktadır.

Diğer yandan haberde muhabirin adına yer verilmesi, haberin sağlık muhabiri tarafından yazıldığı anlamına gelmemektedir. Oysa Dirican'ın (2010) da işaret ettiği gibi "sağlık haberini yazan kişinin sağlık alanında bilgisinin olmaması haberin içeriğini de problemli hale getirmektedir". Aydın (2010) ise sağlık haberlerinin neden sağlık muhabirleri tarafından yapılması gerektiğini şu cümlelerle açıklamaktadır: "Mesela bir haberi yazarken onun arka planını bilerek yazıyorsun. Diyelim ki bir hastanenin açılışına gittin. O hastanenin hangi aşamalardan geçtiği, ne tür siyasi kararlar sonucu oluştuğu, kimlerin hangi tür şeylerle o yatırımı yaptığını bilerek gittiğin zaman o habere bakışın da, o haberi aktarman da farklı oluyor".

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 17. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Menşei

	Sıra No				1988			1991			1994			1997			2000			2003			2006			2009	
Menşei		**N**	**%**		**N**	%		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**
Belirtilmemiş/ Kurumun Kendisi	**1**	427	36,1	**1**	67	51,5	**1**	42	31,1	**1**	75	46,3	**1**	72	46,5	**2**	30	34,9	**3**	21	24,1	**3**	57	29,1	**3**	63	27,3
Muhabirin Adı	**2**	351	29,7	**2**	35	26,9	**2**	37	27,4	**3**	39	24,1	**2**	43	27,7	**1**	30	34,9	**1**	34	39,1	**1**	64	32,7	**2**	69	29,9
Köşe Yazarı	**3**	311	26,3	**3**	13	10	**3**	34	25,2	**2**	45	27,8	**3**	32	20,6	**3**	15	17,4	**2**	27	31	**2**	62	31,6	**1**	83	35,9
Dış Haberler Servisi	**4**	75	6,3	**5**	5	3,8	**4**	14	10,4	**4**	5	3,1	**6**	3	1,9	**4**	10	11,6	**4**	7	8	**4**	16	8,2	**4**	15	6,5
Yerli Haber Ajansları	**5**	39	3,3	**4**	6	4,6	**5**	6	4,4	**5**	1	0,6	**4**	5	3,2	**5**	3	3,5	**5**	5	5,7	**5**	4	2	**5**	9	3,9
Yabancı Yayın	**6**	10	0,8	**7**	4	3,1	**7**	2	1,5				**5**	4	2,6												
Yabancı Haber Ajansları	**7**	7	0,6	**6**	4	3,1	**6**	3	2,2																		
Yerli Yayın	**8**	7	0,6				**8**	1	0,7				**7**	1	0,6	**6**	1	1,2				**6**	3	1,5	**6**	1	0,4
N		**1182**	**103,7**		**130**	**103,1**		**135**	**103**		**162**	**101,9**		**155**	**103,2**		**86**	**103,5**		**87**	**108**		**196**	**105,1**		**231**	**103,9**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 17'de sunulan veriler halka sağlık konusunda bilgilerin aktarılmasında köşe yazarlarının özellikle 2000'li yıllardan itibaren öne çıktığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, yazı türü kategorisinde de ayrıntılarıyla açıklandığı gibi tıp doktorları tarafından hazırlanan sağlık köşelerinin özellikle 2000'li yıllardan sonra gazetede kendine daha fazla yer bulması ve sağlığın gazetenin köşe yazarları tarafından da işlenen bir konu olması ile açıklanabilir. Köşe yazarları 1988 ve 1990'lı yıllar boyunca sağlık konulu yazıların menşei olarak 3. sırada iken, 2003 ve 2006 yıllarında 2., 2009 yılında ise ilk sıraya yükselmiştir.

Diğer yandan sağlık muhabirleri sağlık bilgisinin uzman sağlık muhabirleri tarafından verilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Yalçın (2010) konuyla ilgili olarak "mesleği tıp doktoru olanlara yazdırılacak yazıların uzman muhabir/editörler tarafından tarafsız bir bakış açısıyla kurum içi kontrolünün sağlanması gerektiğini" söylemektedir.

Tablo 18. Yazıların Menşeine Göre Yayın Türleri

	Ana Gazete	**Ekler**
Belirtilmemiş/Kurumun Kendisi	308	119
Sütun %	*38,6*	*30,9*
Muhabirin Adı	317	34
	39,8	*8,8*
Köşe Yazarı	89	222
	11,2	*57,7*
Dış Haberler Servisi	75	
	9,4	
Yerli Haber Ajansları	39	
	4,9	
Yabancı Yayın	5	5
	0,6	*1,3*
Yabancı Haber Ajansları	7	
	0,9	
Yerli Yayın	2	5
	0,3	*1,3*
N	**797**	**385**

Yazıların yayın türü menşei bağlamında incelendiğinde ise gazetenin eklerinde yer alan sağlık konulu yazıların yoğunlukla köşe yazarları tarafından kaleme alındığı anlaşılmaktadır (Tablo 18). Ana gazetede menşei köşe yazarı olan yazıların oranı %11,2

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

(n= 89) iken, eklerde bu oran yarıdan fazladır (n=222, %57,7). Benzer bir bulgu, İşak tarafından da tespit edilmiştir. İşak, sağlık haberlerinin aktarıcısına göre dağılımında köşe yazan tıp doktorlarının özellikle gazetenin eklerinde anlamlı şekilde öne çıktığını ifade etmektedir (İşak, 2008: 62).

Sağlık konulu yazıların menşeini tespit etmeye yönelik olarak çalışmada yer verilen alt kategorilerden biri de dış haberler servisidir. Medya profesyonelleriyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgular, dış haberler servisi kaynaklı sağlık haberlerinin varlığına ve genellikle çeviri olan bu haberlerle ilgili olarak sağlık muhabirlerinin yaşadığı sorunlara işaret etmektedir. Bu doğrultuda çalışmada aslen kurum içi servislerden biri olan dış haberler servisi ayrı bir alt kategori olarak değerlendirilmiştir.

Yılmazer (2010) dış haberler servisinden alınan sağlık haberlerine gazetenin uzman sağlık muhabirine danışılmadan yer verilmesinin doğurabileceği sakıncaları şöyle ifade etmektedir:

> Chicago'da yapılan bir araştırma sonucunda fındığın kalp damarlarına şöyle iyi geldiği diye bir haber sadece dış haberlerden gelir. Bizde servis olmadığı için onlar bizden geçmeyen haberler. Orada bir sorun var mesela. Bence onlar bizden geçmeli. Mesela çeviri haberlerde şöyle bir şey oluyor. Aspirinde yaşanmıştı bu, bir de anti depresan araştırmasında yaşanmıştı. "Günlük 1000 mg üzerinde yapılan bir araştırma" diyor mesela. Mesela siz ona "aspirinin zararlı olduğu ortaya çıktı" diyorsunuz. İnsanlar şak diye bırakıyorlar. Hâlbuki Türkiye'de insanlar, rutin alanlar, midede erimeyen, bağırsakta eriyen aspirin alırlar ve 100 mg alırlar. Dış haberler bunu servis etmeli. Onda bir problem yok ama onun yayınlanması seçilebilmeli.

Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği başkanı Ziyneti Kocabıyık ise dış haberler servisi kaynaklı haberlerin "sağlık muhabirleri ile hekimleri karşı karşıya getiren" başlıca konulardan biri olduğunu dile getirmektedir:

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> En çok sıkıntı çekilen, hekimlerle bizi karşı karşıya getiren konulardan biri de bu. Kongrelerde haber örnekleri verdikleri zaman işte medyada çıkan sağlık haberi dedikleri zaman dış haberler kaynaklı birinci sayfaya çıkmış, veya diğer sayfalarda yer alan işte sarımsağın faydaları gibi bir takım haberler karşımıza geliyor. Bunların çoğu araştırmaların faz 1, daha henüz hayvanlar üzerinde yapılan deneylerle ilgili küçük çıktılardan çeviriler yaparak elde edilir. O faz 2 olacak, faz 3 olacak, ilaç haline gelecek, sonra marketing çalışmalarının yapılması gerekiyor. Fakat halk için bu önemli değil. Başlığa bakıyor ve gazeteye çıktığına göre burada bir şey var diye düşünüyor ve sonra umutla beklemeye başlıyor, kök hücre çalışmaları bu ara çok revaçta mesela."

Tablo 17'de sunulan verilere göre incelenen 1182 sağlık konulu yazının %6,3'ü (n=75) dış haberler servisi kaynaklıdır. Yıllar itibariyle değerlendirildiğinde menşei dış haberler servisi olan haberlerin incelenen tüm senelerde 4. veya 5. sırada yer aldığı ve haber kaynağı belirtilmemiş, sağlık bilgisinin doğruluğu teyit edilmemiş ve sağlık muhabiri ya da editörüne danışılmadan okuyucuya sunulan bu haberlerin gazetede ajanslardan alınan haberlerden daha yüksek oranda yer aldığı anlaşılmaktadır.

5.7. Yazıların Türü

Hangi nitelikteki haberlerin sağlık haberi olarak tanımlanabileceği sorusuna yanıt aramak üzere gerçekleştirilen tartışmalar çalışmanın 3. bölümünde de ayrıntıları ile açıklandığı gibi sağlıkla ilgili bilgilendirmenin sağlık haberlerinin yanı sıra köşe yazıları ve bilgilendirici metinler aracılığıyla da verildiğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda çalışmada sağlık konulu yazıların türlerine ilişkin olarak 5 alt kategoriye yer verilmiştir. Bu kategoriye ilişkin kodlayıcılar arası uyum %95 olarak belirlenmiştir.

Sağlık konulu yazıların türüne ilişkin bulgular Tablo 19'da sunulmaktadır. Buna göre incelenen 8 yılın tamamında bu yazıların ağırlıklı olarak "sağlık haberi" olduğu anlaşılmaktadır. Sağlık haberlerinin sayısı 1988'den 2000 yılına kadar sürekli olarak artış göstermiş; 2000 ve 2003 yıllarında yaşanan düşüşün ardından 2006 yılından

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

itibaren tekrar yükselişe geçmiştir. Sağlık haberlerine ilişkin veriler çalışmada ayrı bir alt kategori olarak yer verilen "devamı da olan haberlere" ait verilerle birlikte değerlendirildiğinde sağlık bilgisinin okuyuculara temel olarak "haberler" aracılığı ile verildiği söylenebilir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 19. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Türü

	Sıra No	TOPLAM			1988			1991			1994			1997			2000			2003			2006			2009	
Yazı Türü		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**
Haber/ Röportaj	**1**	611	51,7	**1**	52	40	**1**	65	48,1	**1**	89	54,9	**1**	95	61,3	**1**	52	60,5	**1**	47	54	**1**	102	52	**1**	109	47,2
Sağlık Köşesi	**2**	193	16,3	**5**	3	2,3	**2**	26	19,3	**2**	35	21,6	**2**	17	11				**2**	22	25,3	**2**	37	18,9	**2**	53	22,9
Devamı Olan Haber	**3**	135	11,4	**2**	49	37,7	**4**	18	13,3	**5**	8	4,9	**5**	11	7,1	**4**	8	9,3	**3**	8	9,2	**5**	13	6,6	**4**	20	8,7
Bilgilendirici Metin	**4**	125	10,6	**3**	16	12,3	**3**	18	13,3	**3**	20	12,3	**3**	17	11	**3**	11	12,8	**5**	5	5,7	**4**	19	9,7	**5**	19	8,2
Köşe Yazısı	**5**	118	10	**4**	10	7,7	**5**	8	5,9	**4**	10	6,2	**4**	15	9,7	**2**	15	17,4	**4**	5	5,7	**3**	25	12,8	**3**	30	13
TOPLAM		**1182**	**100**		**130**	**100**		**135**	**100**		**162**	**100**		**155**	**100**		**86**	**100**		**87**	**100**		**196**	**100**		**231**	**100**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Dikkati çeken diğer bir bulgu ise aslen bir köşe yazısı olmakla birlikte yine çalışmada ayrı bir alt kategori olarak ele alınan sağlık köşeleri ile ilgilidir. Çalışmada "sadece sağlık konusunu ele alan, süreklilik arz eden, sağlık konusunda bir uzman tarafından hazırlanan ya da bir sağlık muhabiri tarafından hazırlanarak uzman görüşlerine yer veren" köşe yazıları sağlık köşesi olarak ele alınmıştır. 1988 yılında incelenen sağlık konulu yazıların sadece %2,3'ü (n=3) sağlık köşesidir. Diğer bir deyişle incelenen toplam 130 yazının sadece 3'ü sağlık köşesidir. Söz konusu köşe ana gazete ile birlikte yayımlanan tek ek olan Kelebek ekinin 2. sayfasında yer alan "Aile Doktoru" isimli köşedir. 1988 yılında sağlık köşelerinin sayısındaki bu düşüklük Dr. Gündüz Tezmen tarafından hazırlanan köşenin sadece Ocak ve Şubat aylarında yayımlanmış olmasına bağlanabilir.

Sağlık köşelerinin oranı 1991 yılında %19,3'e (n=26) yükselmiştir. 1988 yılından 1991 yılına haber sayılarında büyük bir farklılık olmamasına rağmen, sağlık köşelerinin sayısı yükselmiştir. Söz konusu durumun başlıca sebebinin 1988 yılında sadece 2 ay yayımlanan Dr. Gündüz Tezmen imzalı sağlık köşesinin Kelebek ekinde süreklilik kazanması olduğu söylenebilir. 1988 yılında "Aile Doktoru" ismi ile sadece 2 ay devam etmiş olan köşe, 1991 yılında "Sağlık Danışmanı" ismi ile yeniden okurlarla buluşmuştur. Sağlık köşelerinin sayısındaki artışın diğer bir nedeni ise gazetenin yeni bir köşeye daha yer vermesidir. Psikolog Dr. Muhteşem Nejad tarafından hazırlanan ve "Cinsel Sorunlarınız" başlığını taşıyan sağlık köşesinde okuyucuların sorularına yanıt verilmektedir.

1994 yılında incelenen toplam 162 yazının 35'i (%21,6) sağlık köşesidir. 1988 yılından bu yana ana gazete ile birlikte hafta içi her gün yayımlanmakta olan Kelebek ekinin adı 1994 yılında Kelebek TV olarak değişmiş ancak yer verilen sağlık köşeleri sabit kalmıştır. Dr. Gündüz Tezmen tarafından hazırlanan "Sağlık Danışmanı" ve Psikolog Dr. Muhteşem Nejad tarafından hazırlanan "Cinsel Sorunlarınız" başlıklı sağlık köşeleri 1994 yılında da okuyucuyla buluşmuştur.

Sağlık köşelerinin sayısındaki yükseliş 1997 yılında yerini düşüşe bırakmıştır. Bu yılda incelenen toplam 155 yazının 17'si (%11) sağlık köşesidir. Bu durum 1991 yılından

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

itibaren devam eden "Cinsel Sorunlarınız" köşesinin 1997 yılında yayımlanmamasına bağlanabilir. 1997 yılında Dr. Gündüz Tezmen'in hazırladığı sağlık köşesi ise devam etmiş ve köşenin adı "Sağlık" olarak değişmiştir.

2000 yılı ise sağlık köşelerinin incelenen toplam 8 yıl içerisinde hiç yayımlanmadığı tek yıldır. 2000 yılında Kelebek eki 4 sayfa olarak yayımlanmaya devam etmiş ancak magazin haberlerinin ağırlıkta olduğu bir ek olarak yayımlanmıştır. Söz konusu durum 2000 yılında dönemin ekonomik dinamiklerine bağlı olarak Hürriyet'in ana gazetede ekonomi, süreli eklerde ise ağırlıklı olarak magazin haberlerine yer vermesine bağlanabilir. Kelebek ekinin yanı sıra yayımlanan Hürriyet Pazar ve Hürriyet Cumartesi eklerinde ise hiç sağlık köşesine yer verilmemiştir. Ayrıca yayın türü kategorisinde de ayrıntıları ile açıklandığı gibi çalışma kapsamında söz konusu eklerin toplam 6 sayısı incelenmiştir.

2003 yılından itibaren ise sağlık köşelerinin sayısı giderek artış göstermeye başlamıştır. Dr. Gündüz Tezmen tarafından hazırlanan ve Nisan 2003'ten itibaren "Check-up" başlığı ile okurlarla buluşan köşeye hafta içi her gün ana gazetede yer verilmiştir. Ana gazetede yer bulan diğer bir sağlık köşesi ise Prof. Dr. Osman Müftüoğlu imzalı "Yaşasın Hayat" başlıklı sağlık köşesidir. Diğer bir yeni sağlık köşesi ise Perşembe günleri yayınlanan Hürriyet Seyahat ekinde kendine yer bulmuştur. Hürriyet Gazetesi sağlık muhabiri Mesude Erşan tarafından hazırlanan sağlık köşesi "Seyahat Sağlığı" başlığını taşımaktadır.

2006 yılında incelenen toplam 196 yazının 37'si (%18,9) sağlık köşesidir. Mesude Erşan tarafından hazırlanan "Seyahat Sağlığı" başlıklı sağlık köşesi Hürriyet Seyahat ekinin 4. sayfasında yer alan "Sağlık" sayfasında yayımlanmaya devam etmektedir. Bununla birlikte gazete Kelebek ekinde farklı branştan ve kurumlardan doktorların uzmanlığında yine Mesude Erşan tarafından hazırlanan "Sağlık Hattı" isimli yeni bir sağlık köşesine yer vermiştir. Prof. Dr. Osman Müftüoğlu imzasıyla yayınlanan "Yaşasın Hayat" köşesi ise ana gazetede Salı ve Perşembe günleri, Kelebek ekinde ise Çarşamba günleri yer almaktadır. Müftüoğlu aynı zamanda Hürriyet Pazar ekinin "Sağlık" sayfasında da Pazar günleri yazmaktadır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sağlık köşelerinin sayısı 2009 yılında ise en yüksek seviyeye ulaşmıştır (n=53, %22,9). 2009 yılında hafta içi her gün yayınlanan Kelebek eki, hafta sonu ise Kelebek Cumartesi adıyla yayımlanmaktadır. Söz konusu ekin 6. sayfasında Pazartesi günleri "Estetik ve Güzellik" başlığı ile yeni bir sağlık köşesine yer verilmiştir. Köşe, "International Hospital Estetik Cerrahi Bölüm başkanı" Dr. Nuri Soysal imzalıdır. Haftanın diğer günleri ise Prof. Dr. Osman Müftüoğlu tarafından 2003 yılından bu yana hazırlanmakta olan sağlık köşesi yer almaktadır. Diğer yandan köşenin ismi "Yaşam Reçeteleri" olarak değişmiş ve "Yaşasın Hayat Ekibi" tarafından hazırlanmaya başlanmıştır. Müftüoğlu'nun yanında farklı konularda uzman doktorların okuyuculara bilgi verdiği ve sorularını yanıtladığı köşelere "Aklınızda Olsun", "Bir Öneri", "Bir Bilgi", "Not Alın", "Bir Uyarı", "Haberiniz Olsun", "Bir Soru Bir Cevap" gibi çeşitli başlıklar verilmektedir. 2003 yılında yayımlanmaya başlayan "Seyahat Sağlığı" köşesi de 2009 yılında Hürriyet Seyahat ekinde Mesude Erşan imzasıyla devam etmiştir.

Genel bir değerlendirme ile sağlık köşelerinin sayılarının 1988 ile 2009 yılları arası artış gösterdiği söylenebilir. Söz konusu artış sağlıkla ilgili bilgilerin kamuoyuna sağlık haberlerinden sonra "sağlık köşeleri" ile verildiğini ortaya koymaktadır. Diğer yandan çalışmanın 4. bölümünde de ele alındığı gibi bu durum kimi sağlık muhabirleri tarafından sağlık haberciliğinde uzmanlaşmanın önündeki engellerden biri olarak da yorumlanmaktadır. Kazancıbaşı'nın (2010) ifadesiyle gazetelerdeki sağlık muhabirliği ile ilgili "asıl sorun sağlık muhabirlerinin haberlerine çok az yer verilmesi ve medyatik doktorlara ve ünlü diyetisyenlere köşe yazarı olarak özel sayfalar açılmasıdır". Bu noktada incelenen 8 yılın tamamında gazetenin sağlık muhabiri Mesude Erşan tarafından hazırlanan 2 sağlık köşesi dışında sağlık köşelerinin tıp doktorları tarafından hazırlanmış olduğunun altı çizilebilir.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı eski öğretim üyesi olan ve aynı zamanda Zaman gazetesinde de sağlık konulu yazılar kaleme almış olan Ahmet Rasim Küçükusta (2010) ise Kazancıbaşı'nın aksine "bu işi hekimlerin gazetecilerden daha iyi yapabileceğini" ancak "bu doktorların reklama hiçbir şekilde alet olmaması" gerektiğini belirtmektedir:

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

> Bir doktor mesela çay reklamına çıkıyor, tava reklamına, tencere reklamına çıkıyor. Bulaşık deterjanı reklamına çıktığını ben gördüm. Bu son derece yanlış bir şey. Yani sen bu işi yapıyorsan bunları kesinlikle yapmaman lazım. Bir doktor, ne bileyim ben, futbol topu reklamına çıkabilir ama sağlıkla ilişkisi olan bir ürünün reklamında bir doktorun yer alması, daha sonra o konuda yazılar yazması, bilgiler vermesi son derece etik olmayan bir şey bence.

Sağlık köşelerinin sayısındaki artış bu köşelere ayrılan alanla birlikte değerlendirildiğinde ise Tablo 20'de de belirtildiği gibi 3 sağlık köşesine tam sayfa (%0,3), 27 sağlık köşesine yarım sayfa (%2,3), 37 sağlık köşesine ise çeyrek sayfa (%3,1) yer verildiği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın 4. bölümünde değinildiği gibi örtülü reklam ve tanıtıma dönük yazılarda bir artıştan bahsedilebilir. Dirican (2010), söz konusu durumun okuyucu hekime yönlendirme mekanizması olarak işleyebileceğine dikkati çekmektedir:

> Nihayetinde televizyon ya da gazeteye çıkan hekimlerin muayenehanelerine gittiğiniz zaman kuyruk olur ya da önceden randevu almanız gerektiği bir gerçek. Gazetede o kişinin sürekli fotoğrafının veya köşesinin olması da kendisine gelen hasta sayısını, popülaritesini mutlaka arttıracaktır, ona da şüphe yok. Gazetede köşesinin olup olmaması konusunda ise verilen bir haber ise bir habercinin yapması daha uygun olur ama eli kalem tutan bir hekim ise yani sadece kendi alanıyla ilgili değil her konuda haber yazabiliyorsa ve bunu okuyucunun anlayabileceği bir dil ile veriyorsa bana göre çok mahsuru yok. Hekim köşesini kullanarak kendi muayenehanesine gelen hasta sayısını arttırma çabasına giriyorsa ki zaten ister istemez, o istese de istemese de otomatik olarak o sürece girecektir, orada etik ilkeler artık devreye giriyor.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 20. Yazıların Türüne Göre Sayfada Kapladıkları Alan

	Tam Sayfa	Yarım Sayfa	Çeyrek	Çeyreğin Yarısı	Çeyreğin Çeyreği	İki Spot	Anons/ Tek Spot	TOPLAM
Haber/ Röportaj	10	37	91	102	164	116	91	611
%	*0,8*	*3,1*	*7,7*	*8,6*	*13,9*	*9,8*	*7,7*	*51,7*
Devamı da olan haber	3	26	33	41	30	2		135
	0,3	*2,2*	*2,8*	*3,5*	*2,5*	*0,2*		*11,4*
Sağlık Köşesi	3	27	37	94	26	6		193
	0,3	*2,3*	*3,1*	*8*	*2,2*	*0,5*		*16,3*
Bilgilendirici Metin		4	10	15	36	29	31	125
		0,3	*0,8*	*1,3*	*3*	*2,5*	*2,6*	*10,6*
Köşe Yazısı	1	8	41	36	22	8	2	118
	0,1	*0,7*	*3,5*	*3*	*1,9*	*0,7*	*0,2*	*10*
TOPLAM	**17**	**102**	**212**	**288**	**278**	**161**	**124**	**1182**
	1,4	***8,6***	***17,9***	***24,4***	***23,5***	***13,6***	***10,5***	***100***

Sağlık konulu yazıların türü kategorisinde yer verilen diğer bir alt kategori ise bilgilendirici metinlerdir. Çalışmanın 3. bölümünde de açıklandığı gibi sağlık bilgisi okuyuculara bu yazılar aracılığıyla da verilmektedir. Sağlık muhabirleri tarafından "güvenilir sağlık bilgisi verilmemesi" nedeniyle eleştirilen bilgilendirici metinlere ilişkin bulgular Tablo 19'da da belirtildiği gibi incelenen 8 yılın tamamında Hürriyet gazetesinde bu yazılara yer verildiğini ortaya koymaktadır. Bilgilendirici metinler gazetede özellikle 1988 yılından 2000 yılına olan süreçte oran olarak daha yüksek düzeyde yer almış, 2003 yılından itibaren ise düşmüştür. Diğer yandan 2009 yılında dahi sağlık konusunda halka bilgi veren yazıların %8,2'sinin (n=19) haber veya köşe yazısı olarak nitelendirilemeyecek şekilde menşei ve haber kaynağı belirtilmemiş yazılardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu metinlerin kapladığı alan ise Tablo 20'de sunulmaktadır. Tabloya göre gazetede yer alan bilgilendirici metinler çoğunlukla "çeyreğin çeyreği" (n=36, %3) veya "tek spot" (n=31, %2,6) büyüklüğündedir. Diğer yandan 15 bilgilendirici metin çeyreğin yarısı (%1,3), 10'u çeyrek (%0,8), 4 'ü ise yarım sayfa (%0,3) büyüklüğündedir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Çalışmada köşe yazıları yargısal bir nitelik taşımaları ve kişisel görüş aktarmaları nedeniyle haber metinlerinden ayrı olarak değerlendirilmiştir. İncelenen 8 yıl içerisinde sağlıkla ilgili bir konunun işlendiği köşe yazılarının sayısının en yüksek olarak 2009 ve 2006 yıllarında çıktığı anlaşılmaktadır (Tablo 19). Bu bulgu öncelikle bu iki senede yaşanan salgınlar ile ilişkilendirilebilir. 2006 yılında yaşanan Kuş Gribi ve 2009 yılında yaşanan Domuz Gribi salgınları gündemin önemli konularından olmaları nedeniyle köşe yazarları tarafından ele alınmıştır.

Sağlık konulu köşe yazılarının bu iki yılda diğer yıllara göre daha fazla olmasının diğer bir nedeni ise alternatif tıp, sağlıklı beslenme, kişisel bakım, güzellik, ve kozmetik gibi konuların ele alındığı köşelere gazetenin süreli eklerinde yer verilmesidir. Sütlaş'a (2007: 264) göre gazetelerin süreli eklerinde yer verilen ve "gündemi yakalamak amacıyla moda olan veya moda haline getirilen bu konuların bol resim, ilan ve reklam ile birlikte sunulmasının" temel nedeni ise "okuru cezbeden ve yönlendiren bu yazıların medyaya reklam geliri kazandırmasıdır". Sağlık konulu köşe yazılarının en yüksek oranda tespit edildiği 2006 ve 2009 yıllarında yayınlanan köşe yazılarının içeriklerinin Sütlaş'ın bu iddiasını destekler nitelikte olduğu söylenebilir. 2006 ve 2009 yıllarında Nilüfer Pazvantoğlu tarafından hazırlanan "Güzellik Halleri" köşesinde Tekin Acar kozmetik firmasının ürünlerinin tanıtımı eşliğinde güzellik ve bakım önerileri verilmektedir. 2006 yılında ise Zeynep Bölükbaşı tarafından hazırlanan "Çekirge" başlıklı köşede alternatif tıp uygulamaları ve bu uygulamaların "nerede gerçekleştirilebileceğine ilişkin adresler" okuyucuya sunulmaktadır. Milupa sponsorluğunda bebek sağlığı ile ilgili konuların işlendiği "Anneler kulübü" başlıklı köşe ise Nilüfer Kos imzalıdır.

5.8. Yazıların Konu Türü

Çalışmada sağlık konulu yazılar çok çeşitli konuları kapsaması nedeniyle 6 alt kategoride değerlendirilmiştir. Öne çıkan ilk 3 konu türünün kodlandığı kategoride kodlayıcılar arası uyum % 90 olarak belirlenmiştir. Sağlık konulu yazıların konu türünün yıllara göre karşılaştırmalı dağılımı Tablo 21'de sunulmaktadır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bulgulara göre çalışma kapsamında incelenen toplam 1182 yazının %65,2'si (n=771) "genel sağlık" kategorisine ilişkindir ve 8 yılın tamamında bu kategori ilk sırada yer almaktadır. Diğer bir deyişle sağlık konulu yazıların yarısı veya yarıdan fazlası tıp anabilim dallarından biriyle ilgili bilgi vermekte, halk sağlığı ile ilgili bir olayı konu edinmekte, tanı veya tedavi yöntemlerinden bahsetmektedir. Çalışmanın 3. bölümünde de yer verildiği gibi medya profesyonelleri halka yönelik sağlık haberciliğini temel olarak "halk sağlığını korumak, geliştirmek, farkındalık yaratmak, bilinç kazandırmak ve uyarmak amaçlı yayınlar" olarak tanımlamaktadır (Yüksel ve diğerleri, 2011). Bu doğrultuda genel sağlık kategorisi kapsamındaki sağlık konulu yazıların incelenen tüm yıllarda en yüksek seviyede olması şaşırtıcı bulunmamıştır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 21. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazıların Konu Türü

	Sıra No				1988			1991			1994			1997			2000			2003			2006			2009	
Konu Türü		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**
Genel-Sağlık	**1**	771	65,2	**1**	92	70,8	**1**	93	68,9	**1**	120	74,1	**1**	98	63,2	**1**	46	53,5	**1**	61	70,1	**1**	119	60,7	**1**	142	61,5
Sağlık-Magazin	**2**	211	17,9	**2**	20	15,4	**2**	21	15,6	**2**	17	10,5	**2**	25	16,1	**2**	24	27,9	**3**	11	12,6	**2**	42	21,4	**2**	51	22,1
Advertorial Sağlık Haberi	**3**	134	11,3	**6**	1	0,8	**4**	9	6,7	**3**	12	7,4	**3**	23	14,8	**4**	11	12,8	**5**	10	11,5	**4**	32	16,3	**3**	36	15,6
Sağlık-Ekonomi	**4**	107	9,1	**5**	5	3,8				**5**	10	6,2	**4**	11	7,1	**3**	11	12,8	**4**	11	12,6	**3**	33	16,8	**4**	26	11,3
Sağlık-Adliye	**5**	95	8	**3**	10	7,7	**3**	11		**6**	5	3,1	**6**	7	4,5	**6**	9	10,5	**2**	13	14,9	**6**	18	9,2	**6**	22	9,5
Sağlık-Hukuk	**6**	89	7,5	**4**	6	4,6	**5**	5		**4**	11	6,8	**5**	10	6,5	**5**	10	11,6	**6**	6	6,9	**5**	19	9,7	**5**	22	9,5
N		**1182**	**119**		**130**	**103,1**		**135**	**103**		**162**	**108**		**155**	**112,3**		**86**	**129,1**		**87**	**128,7**		**196**	**134,2**		**231**	**129,4**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Çalışmada ağırlıklı olarak güzellik, bakım, kozmetik, egzersiz, sağlıklı yaşam konularını ele alan ya da ünlülerin sağlık durumlarına ilişkin bilgiler veren magazinsel türde sağlık konulu yazılar ise "sağlık-magazin" kategorisi olarak değerlendirilmiştir. Bulgular incelenen 8 yılın 7'sinde bu kategorideki yazıların 2. sırada yer aldığını göstermektedir. "Sağlıklı yaşam endüstrisine" yönelik yazıların sayısındaki bu yükseklik Sütlaş'ın (2007: 263) ifade ettiği gibi sağlık ve tıp konularının medyada yer almasında temel önceliğin "para kazandıracak konulara verilmesi" ve "hedefin ticarileşmiş sağlık hizmetine başvuran kişi sayısının arttırılması" olduğu söylenebilir. Ersoy'da (2010) Sütlaş gibi sağlık haberciliğinde yaşanan ticarileşme nedeniyle hedef kitlede sağlık bilgisine ve eğitimine daha çok ihtiyaç duyanlardan, daha az duyanlara doğru bir kayma olduğunu belirtmektedir:

> Hedef kitle giderek orta ve üst düzey ekonomik kesim olmaya başladı. Bunlar aslında, normal insan vücut bütünlüğü ile ilgili konuşuyorum, sağlığa en az ihtiyaç duyan kesim bunlar. Ama pazar da tamamen onların üzerine kurulu bir pazar. Ekonomik açıdan fakir kesime normalde sağlığın ulaştırılması lazım ama onların bu konuda sadece televizyondan aldığı bilgi var. İnternetten bilemezler, gazete gitmez, dergi gitmez, sadece televizyondan öğrenirler. Yani iletişim araçlarının da bu işi ona göre yapması lazım. Ama şu anda yanlış bir kesime yönelik. Şu anda müşteriler orta ve yüksek kesim. İşte estetik, güzellik, obezite gibi saçma sapan konular.

Sezgin'e göre (2011: 74) kozmetik girişimlerin tıp doktorları tarafından tıbbi girişim koşullarında gerçekleştirilmesi, kullanılan cihazların tıbbi cihazlar olması veya bu şekilde gösterilmesi, kozmetik ürünlerin dermo-kozmetik ürünler olarak eczanelerde satılması ve nihayetinde tıbbın alanları arasında yer almayan medikal estetik hekimliği gibi yeni alanların yaratılması sonucu "kozmetik girişimler tıbbileşmiş, tıp ise kozmetikleşmiştir".

Bu olgu Yılmazer'e (2010) göre haber seçimini de etkilemektedir: "Dünyada böyle bir sistem var. Sadece bizde veya benim çalıştığım yayın organında değil. Toplumu belirli

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

bir standardın üstüne yönlendirme kaygısı var. Yani daha zayıf, daha ideal, daha sıfıra yönlendirme kaygısı. Dikkat edin başlıkların, haberlerin seçiminde de o kaygı vardır."

Yazıların konu türünün yıllara göre karşılaştırmalı dağılımında dikkati çeken diğer bir bulgu ise tanıtım içerikli (advertorial) sağlık konulu yazılara ilişkindir. Çalışmada sağlıkla ilgili bilgilendirmenin ötesinde örtülü reklam ve tanıtım içeren yazılar "advertorial (tanıtım içerikli)" sağlık yazıları olarak ele alınmıştır. 1988 yılında Hürriyet gazetesi ve süreli eklerinde incelenen 130 yazının sadece 1'inde (%0,8) örtülü reklam veya tanıtıma rastlanırken bu oran yıllar geçtikçe yükselmiştir. 2006 yılında incelenen 196 yazının 32'sinde (%16,3), 2009 yılında ise 231 yazının 36'sında (%15,6) reklam ve tanıtım yapılmıştır (Tablo 21). Çolak ve Ersoy (2007) ile Banar ve Günaydın (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda da sağlık haberlerinde gizli reklam tanıtım olup olmadığı sorgulanmıştır. Her iki çalışmada da çok yüksek oranlarda olmamakla birlikte haberlerde reklam ve tanıtım unsurlarına yer verildiği tespit edilmiştir. Çolak ve Ersoy (2007: 1210) haberlerin %14'ünün reklam amaçlı olduğunu belirtirken, Banar ve Günaydın (2007: 1221) ise yine %14'ünde gizli reklam yapıldığını tespit etmişlerdir.

"Sağlık adliye" türündeki yazıların ise 1988 ve 1991 yıllarında 3., 2003 yılında ise 2. sırada yer aldığı belirlenmiştir. Çalışmanın kuramsal kısmında da yer verildiği gibi 1980'li yıllar ve 1990'lı yılların başları sağlık haberciliğinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı SSK hastanelerinde yaşanan ihmaller, aksaklıklar ve sağlık skandalları ve buna bağlı olarak hastaların mağduriyetlerinin muhabirler tarafından sıkça işlenen konular arasında olduğu bir dönemdir. 2003 yılında gazetenin sağlık adliye türü haberlere yoğun olarak yer vermesi ise medya alanında yaşanan gelişmelerle ilişkilendirilebilir. Sağlık haberlerinin sayısının da oldukça düşük olduğu 2003 yılında sağlık haberlerinde adliye türü konulara öncelik verilmesi finans krizi sonrası sağlık muhabirlerinin işten çıkartılmış olmasına ve bu bağlamda sağlık haberlerinin uzman sağlık muhabirleri tarafından değil, "sağlığa da bakan" diğer muhabirler tarafından yapılmış olmasına bağlanabilir.

"Sağlık hukuk" türündeki yazılara ilişkin bulgular ise ayrıca önemlidir. İncelenen dönemde sağlık-hukuk kategorisindeki yazıların sıralamada sonlarda yer aldığı

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

görülmektedir. Çalışmanın 4. bölümünde de ayrıntılı şekilde ele alındığı gibi 1990'lı yıllar sağlık alanında reform girişimlerinin, 2000'li yıllar ise bu girişimlerin "Sağlıkta Dönüşüm" adıyla uygulamaya geçirildiği yıllardır. Diğer yandan bulgular, özellikle Sağlıkta Dönüşüm Programı kapsamında 2003 yılından itibaren uygulamaya geçirilen genel sağlık sigortası, SSK hastanelerinin Sağlık Bakanlığı'na devri, Tam Gün Yasası vb. gibi sağlık hizmeti alan ve sunanları yakından ilgilendirebilecek hukuki düzenlemelere ilişkin yazılara oran olarak çok düşük düzeyde yer verildiğini ortaya koymaktadır (Tablo 21).

Sağlık alanında hizmet sunan her tür kurumun finansal ve tıbbi yatırımları, Sağlık Bakanlığı veya Hükümet tarafından sağlık alanında gerçekleştirilen tasarruflar, sosyal güvenlik sisteminin ekonomik boyutu ve sağlık hizmeti alanları ve sağlık çalışanlarını ilgilendiren her tür ekonomik önlem ve düzenleme çalışmada "sağlık ekonomi" kategorisinde değerlendirilmiştir. Tablo 21'deki veriler sağlık ekonomi türündeki yazıların 1988 ve 1990'lı yıllar boyunca sıralamada gerilerde yer aldığını ortaya koymaktadır. 2000'li yıllardan itibaren ise bu türdeki yazıların oranında küçük de olsa bir artıştan bahsedilebilir. Diğer yandan sağlık hukuk türündeki yazılar gibi sağlık ekonomi türündeki yazılar da kendisine ülkenin sağlık sisteminde önemli değişikliklerin yaşandığı 2003 yılı sonrası sağlık magazin içerikli haberlerden daha fazla yer bulmamıştır.

Yazıların yayın türü konu türüne göre incelendiğinde ise Tablo 22'deki bulgulara ulaşılmaktadır. Tabloya göre hem ana gazete hem de eklerdeki yazıların çoğunluğu genel sağlık kategorisindedir. Diğer yandan ana gazetede sağlık magazin türündeki yazıların oranı %14,9 (n=119) iken eklerde bu oran %23,9'dur (n=92). Eklerde incelenen 385 yazının %17,9 (n=69) tanıtım içerikli iken ana gazetede bu oran %8,2'dir (n=65). Bu doğrultuda reklam/tanıtım içerikli yazılara ağırlıklı olarak eklerde yer verildiği söylenebilir. Sağlık ekonomi, sağlık-adliye ve sağlık hukuk türündeki yazıların ise neredeyse tamamının ana gazetede yer aldığı, eklerde ise genel-sağlık ve sağlık magazin türündeki yazıların ağırlık kazandığı anlaşılmaktadır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 22. Yazıların Konu Türlerine Göre Yayın Türleri

	Ana Gazete	Ekler
Genel-Sağlık	472	299
%	*59,2*	*77,7*
Sağlık-Magazin	119	92
	14,9	*23,9*
Advertorial Sağlık Haberi	65	69
	8,2	*17,9*
Sağlık-Ekonomi	102	5
	12,8	*1,3*
Sağlık-Adliye	94	1
	11,8	*0,3*
Sağlık-Hukuk	88	1
	11	*0,3*
N	**797**	**385**

Sonuç olarak Hürriyet gazetesi ve süreli eklerinde yer alan sağlık konulu yazıların çoğunlukla halkı sağlık konusunda bilgilendirmeye dönük "genel-sağlık" kategorisinde olduğunu ancak bu bilgilendirmenin sağlık sektörüne ilişkin ekonomik gelişmeleri ve sağlık hizmetinden yararlanma noktasında halkın yararlanabileceği şekilde sağlık sistemine ilişkin hukuksal değişim ve gelişmeleri çoğunlukla içermediğini ve bu doğrultuda sağlık konulu yazıların daha ziyade hastalık ve tedavi odaklı olduğunu söylemek mümkündür. Diğer bir önemli bulgu ise "sağlık-magazin" türü yazıların "sağlık-ekonomi" ve "sağlık-hukuk" kategorisindeki yazılardan daha yüksek seviyede olmasıdır. Bu doğrultuda sağlık haberciliğinde magazinel olanın gazete tarafından daha fazla tercih edildiğini söylemek mümkündür.

5.9. Yazıların Dil ve Anlatım Özellikleri

Sadece sağlık haberinin değil herhangi tür bir haberin de dilinin sade ve anlaşılır olması esastır. Ancak sağlık ve tıp gibi kendine özgü bir terminolojisi olan bir alanla ilgili yapılan haberlerde bu ilkenin gözetilmesi daha büyük önem kazanmaktadır. Dirican'ın (2010) da belirttiği gibi uzman bir sağlık muhabirinin başlıca özelliklerinden biri de "haber kaynağından aldığı şifreleri, kriptoları herkesin anlayabileceği bir metne dönüştürmek"tir. Bu bağlamda çalışmada sağlık konulu yazılarda kullanılan dil ve anlatım özelliklerinin belirlenebilmesine yönelik olarak 11 alt kategoriye yer verilmiş

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

ve her bir yazıda öne çıkan ilk 3'ü kodlanmıştır. Kodlayıcılar arası uyumun %89 olarak hesaplandığı dil/anlatım kategorisinde çalışma kapsamında incelenen 8 yılın tamamında sağlık konulu yazılarda çoğunlukla anlaşılır bir dil kullanıldığı tespit edilmiştir (Tablo 23). Yıldız da "Medya ve Sağlık: Türk Basınında Sağlık İçerikli Haberlerin Bilgilendirme Potansiyeli" başlıklı çalışmasında benzer bir bulguya ulaşmıştır. Çalışmada incelenen sağlık konulu metinlerin %92,3'ünün açık ve anlaşılır bir anlatıma sahip olduğu belirlenmiştir (Yıldız, 2006: 92).

"Halk dili/anlaşılır" alt kategorisini senelere göre değişkenlik göstermekle birlikte "uyarıcı" ve "tavsiye veren" alt kategorileri izlemektedir (Tablo 23). Bu bağlamda sağlık konulu yazılarda temel olarak okuyucuyu hastalıklara karşı uyaran bir anlatımın tercih edildiği söylenebilir. Yazılarda ayrıca, hastalıkların tedavisi veya daha sağlıklı ve kaliteli bir hayat sürdürülebilmesi için neler yapılması gerektiğine ilişkin tavsiyelerin verildiği bir anlatıma da önemli oranda yer verildiği anlaşılmaktadır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 23. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazılarda Dil ve Anlatım

	Sıra No				1988			1991			1994			1997			2000			2003			2006			2009	
Dil/ Anlatım		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	%		**N**	**%**
Halk Dili/ Anlaşılır	**1**	1077	91,1	**1**	121	93,1	**1**	127	94,1	**1**	151	93,2	**1**	139	89,7	**1**	72	83,7	**1**	83	95,4	**1**	178	90,8	**1**	206	89,2
Uyarıcı	**2**	290	24,5	**2**	35	26,9	**2**	37	27,4	**3**	44	27,2	**3**	25	16,1	**3**	19	22,1	**2**	24	27,6	**2**	51	26	**3**	55	23,8
Tavsiye Veren	**3**	279	23,6	**3**	28	21,5	**3**	28	20,7	**2**	51	31,5	**2**	33	21,3	**4**	14	16,3	**3**	23	26,4	**3**	44	22,4	**2**	58	25,1
Magazinel/ Sansasyonel	**4**	170	14,4	**4**	27	20,8	**4**	18	13,3	**4**	24	14,8	**5**	16	10,3	**2**	21	24,4	**5**	14	16,1	**6**	27	13,8	**6**	23	10
Öyküleyici/ Dramatik	**5**	150	12,7	**6**	19	14,6	**5**	14	10,4	**7**	9	5,6	**8**	11	7,1	**7**	10	11,6	**4**	15	17,2	**5**	33	16,8	**4**	39	16,9
Eleştirel	**6**	140	11,8	**5**	21	16,2	**6**	14	10,4	**8**	8	4,9	**7**	12	7,7	**5**	12	14	**6**	13	14,9	**4**	34	17,3	**5**	26	11,3
Reklam/ Tanıtım	**7**	80	6,8	**11**	1	0,8	**7**	8	5,9	**5**	12	7,4	**4**	20	12,9	**6**	11	12,8				**7**	14	7,1	**8**	14	6,1
Takdir Edici/ Övücü	**8**	61	5,2	**7**	9	6,9	**8**	6	4,4	**6**	11	6,8	**10**	7	4,5	**8**	6	7	**8**	2	2,3	**8**	11	5,6	**9**	9	3,9
Teknik/ Bilimsel	**9**	46	3,9	**9**	3	2,3	**9**	3	2,2	**10**	2	1,2	**9**	8	5,2	**9**	5	5,8	**7**	2	2,3	**9**	8	4,1	**7**	15	6,5
Umut Verici	**10**	45	3,8	**8**	6	4,6	**10**	3	2,2	**9**	6	3,7	**6**	13	8,4	**10**	3	3,5	**9**	2	2,3	**10**	6	3,1	**10**	6	2,6
Yargılayıcı	**11**	14	1,2	**10**	3	2,3				**11**	2	1,2	**11**	1	0,6	**11**	1	1,2	**10**	1	1,1	**11**	2	1	**11**	4	1,7
N		**1182**	**199**		**130**	**210**		**135**	**191,1**		**162**	**197,5**		**155**	**183,9**		**86**	**202,3**		**87**	**205,7**		**196**	**208,2**		**231**	**197**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sağlık muhabirleri tarafından sağlık haberlerinin dil ve anlatımına yönelik olarak dikkat çekilen başlıca eleştirilenden biri bu haberlerde sansasyonel anlatımların kullanılmasının okuyucu üzerindeki etkileridir: "Haber başlıklarının sansasyonel bir şekilde atılması hasta ve hasta yakını üzerinde tahmin edemeyeceğiniz kadar büyük hayal kırıklıklarına yol açıyor. Önce umut sonra hayal kırıklığına dönüşen bir süreç demek oluyor" (Dirican, 2010). Tablo 23'deki bulgulara göre sağlık konulu yazılarda magazinel ve sansasyonel anlatım en yüksek seviyede 2000 yılında %24,4'lük (n=21) oranla tercih edilmiştir. Sağlık konulu yazıların konu türü kategorisinde de belirtildiği gibi "sağlık-magazin" türü yazılara 2000 yılında diğer senelere göre daha fazla oranda yer verilmiştir.

Çalışmanın 4. bölümünde de ayrıntılı olarak yer verildiği gibi sağlık haberciliğinde yaşanan ticarileşmeye koşut olarak örtülü reklam ve tanıtım içerikli haberlerin sayıca artış gösterdiği sağlık muhabirleri tarafından dile getirilmiştir. Bu doğrultuda halkı sağlık konusunda bilgilendirmenin ötesinde bir kişi ya da kurumun açık ya da örtük tanıtımına dönük anlatımların olduğu yazılarda "reklam/tanıtım" alt kategorisi kodlanmıştır. Bulgulara göre 1988 yılında incelenen 130 sağlık konulu yazının sadece 1'inde (%0,8) reklam ve tanıtıma ilişkin anlatım tespit edilirken, zaman içerisinde bu sayı artmış ve 2009 yılında incelenen 231 yazının 14'ünde (%6,1) tanıtıma dönük bir anlatım olduğu belirlenmiştir.

Yazıların türü dil/anlatım özelliklerine göre değerlendirildiğinde haber ve röportajlarda en fazla uyarıcı anlatıma yer verilirken, sağlık köşelerinde okuyucuya tavsiye veren bir anlatımın daha yoğun tercih edildiği anlaşılmaktadır (Tablo 24). "Haber/röportajlar" ile "devamı olan haberler" birlikte değerlendirildiğinde magazinel/sansasyonel, öyküleyici/dramatik ve umut verici anlatımın "sağlık haberlerinde" öne çıktığı görülmektedir. Eleştirel anlatım ise haberlerden sonra en fazla köşe yazılarında tercih edilmiştir (n=40, %33,9). Tablo 24'e göre teknik bilimsel anlatıma ise en fazla sağlık köşelerinde rastlanmaktadır (n=21, %10,9).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 24. Dil ve Anlatım Özelliklerine Göre Yazıların Türü

	Haber/ Röportaj	Devamı olan haber	Köşe Yazısı/ Köşe	Sağlık Köşesi	Bilgilendirici Metin
Halk Dili/ Anlaşılır	582	119	99	165	112
(Sütun %)	*95,3*	*88,1*	*83,9*	*85,5*	*89,6*
Uyarıcı	106	27	26	92	39
	17,3	*20*	*22*	*47,7*	*31,2*
Tavsiye Veren	55	11	35	119	59
	9	*8,1*	*29,7*	*61,7*	*47,2*
Magazinel/Sansasyonel	97	41	13	4	15
	15,9	*30,4*	*11*	*2,1*	*12*
Öyküleyici/Dramatik	101	33	15	1	
	16,5	*24,4*	*12,7*	*0,5*	
Eleştirel	69	22	40	7	2
	11,3	*16,3*	*33,9*	*3,6*	*1,6*
Reklam/ Tanıtım	49	5	20	1	5
	8	*3,7*	*16,9*	*0,5*	*4*
Takdir Edici/ Övücü	43	9	8	1	
	7	*6,7*	*6,8*	*0,5*	
Teknik/ Bilimsel	8	5	4	21	8
	1,3	*3,7*	*3,4*	*10,9*	*6,4*
Umut Verici	27	11	1		6
	4,4	*8,1*	*0,8*		*4,8*
Yargılayıcı	9	2	3		
	1,5	*1,5*	*2,5*		
N	**611**	**135**	**118**	**193**	**125**

Sonuç olarak sağlık konulu yazılarda sağlık muhabirleri tarafından önemle vurgulandığı gibi sade ve anlaşılır bir dilin kullanıldığı söylenebilir. Yazıların yoğunlukla "genel sağlık" türünde olmasına bağlı olarak uyarıcı ve tavsiye veren anlatımlar da tercih edilmiştir. Yazıların dil ve anlatım özelliklerine ilişkin dikkati çeken diğer bulgu ise sansasyonel ve magazinel anlatımın incelenen yazıların %14,4'ünde (n=170) kullanılmasıdır.

5.10.Yazıların İlgili Olduğu Sağlık Sektörleri

Medya ve sağlık profesyonelleriyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler sağlık haberciliğinde ticarileşme olgusuna ve buna paralel olarak özel sağlık sektörüne ilişkin yazılarda artış olduğuna işaret etmiştir. Bu çerçevede sağlık konulu yazıların hangi oranda kamu sağlık sektörü, hangi oranda özel sağlık sektörüyle ilgili olduğunun tespit edilebilmesi amacıyla çalışmada özel/kamu kategorisine yer verilmiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Kodlayıcılar arası uyumun %89 olarak hesaplandığı bu kategoride 4 alt kategori çerçevesinde kodlama yapılmıştır. Sağlık konulu yazıların yıllara göre hangi sağlık sektörü ile ilgili olduğu karşılaştırmalı olarak Tablo 25'de sunulmaktadır.

Tabloya göre öncelikle çalışma kapsamında incelenen 1182 yazının %72,8'inin (n=861) herhangi bir sağlık sektörüne ilişkin bir bilgi içermediği söylenebilir. Yazılarda özel/kamu ayrımına bakıldığında ise kamu sağlık sektörüne ilişkin yazıların %2,6 (n=31) gibi az bir farkla özel sağlık sektörüne ilişkin yazılardan fazla olduğu görülmektedir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 25. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazılarda Sağlık Sektörleri

	Sıra No	TOPLAM			1988			1991			1994			1997			2000			2003			2006			2009	
Özel/ Kamu		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**
Kamu Sağlık Sektörü ile İlgili	**1**	160	13,5	**1**	33	25,4	**1**	15	11,1	**1**	17	10,5	**2**	19	12,3	**2**	8	9,3	**1**	16	18,4	**1**	31	15,8	**2**	21	9,1
Özel Sağlık Sektörü ile İlgili	**2**	129	10,9	**2**	5	3,8	**2**	12	8,9	**2**	13	8	**1**	27	17,4	**1**	11	12,8	**2**	11	12,6	**2**	24	12,2	**1**	26	11,3
Hem Özel Hem Kamu Sağlık Sektörü ile İlgili	**3**	32	2,7	**3**	1	0,8				**3**	6	3,7	**3**	5	3,2	**3**	5	5,8	**3**	1	1,1	**3**	4	2	**3**	10	4,3
Diğer/Belirsiz/İlgisiz		861	72,8		91	70		108	80		126	77,8		104	67,1		62	72,1		59	67,8		137	69,9		174	75,3
TOPLAM		**1182**	**100**		**130**	**100**		**135**	**100**		**162**	**100**		**155**	**100**		**86**	**100**		**87**	**100**		**196**	**100**		**231**	**100**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Kamu/özel ayrımı yıllar bazında karşılaştırıldığında ise özel sağlık sektörüne ilişkin yazıların 1988 yılından 1997 yılına dek artış gösterdiği, 1997 yılında özel sağlık sektörüne ilişkin yazılara kamu sağlık sektörüyle ilgili olanlardan daha fazla yer verildiği belirlenmiştir. 2000 ve 2003 yıllarında ise özel sağlık sektörüne ilişkin yazıların sayısında düşüş yaşanmış, bununla birlikte 2000 yılında incelenen toplam 86 sağlık konulu yazının çoğunluğu özel sağlık sektörüyle ilgili olmuştur. 2003 yılından itibaren özel sağlık sektörüne ilişkin yazılar tekrar yükselişe geçmiş, 2009 yılında bu yazıların ilk sırada yer aldığı tespit edilmiştir (Tablo 25).

Çalışmanın 4. bölümünde de ayrıntılarıyla ele alındığı gibi sağlık alanında 1980'lere kadar kabul gören sosyal devlet anlayışı çerçevesinde daha ziyade bir kamu hizmeti olarak görülen sağlık hizmetlerinde 1980'ler boyunca özel sektörün desteklenmesine yönelik uygulamalar başlatılmıştır. Bu doğrultuda 1990'lı yılların başlarında nüve halinde olan özel sağlık sektörü 1990'ların ortalarından itibaren ise daha hızlı bir gelişim içerisine girmiş, 2000'li yıllar boyunca sağlık hizmeti sunumunda özel sektörün payı giderek artmıştır. Bu doğrultuda sağlık konulu yazılarda artan özel sağlık sektörü yatırımlarının izini sürmek mümkündür. Dolayısıyla bulgular, her ne kadar ağırlık kamu sağlık hizmetlerinde de olsa özel sağlık sektöründeki gelişimin sağlık konulu yazılarda da kendine yer bulduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 26'ya göre özel/kamu ayrımı yazı türlerine göre incelendiğinde özel sağlık sektörüne ilişkin yazıların çoğunlukla "haber/röportaj" olduğu anlaşılmaktadır (n=88, %7,4). Sağlık köşelerinde özel sağlık sektörüne ilişkin bilgilendirme oldukça düşük düzeyde iken (n=2, %0,2), köşe yazılarında bu oran %2,5 (n=30) düzeyindedir (Tablo 26). Kamu sağlık sektörünün asıl hizmet sağlayıcı olduğu göz önünde bulundurulduğunda haberlerde bu sektöre ait bilgilendirmenin daha yüksek oranda tespit edilmesi şaşırtıcı bulunmamakla birlikte, veriler özel sağlık sektörüne ilişkin bilgi veren haberlerin çok az bir farkla kamuyu takip ettiğini göstermektedir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 26. Yazıların Türüne Göre İlgili Oldukları Sağlık Sektörleri

	Özel	Kamu	Hem Özel Hem Kamu	Diğer/Belirsiz/İlgisiz	TOPLAM
Haber/Röportaj	77	103	20	411	611
	6,5	*8,7*	*1,7*	*34,8*	*51,7*
Devamı da olan haber	11	29	3	92	135
	0,9	*2,5*	*0,3*	*7,8*	*11,4*
Sağlık Köşesi	2	2	2	187	193
	0,2	*0,2*	*0,2*	*15,8*	*16,3*
Bilgilendirici Metin	9	2		114	125
	0,8	*0,2*		*9,6*	*10,6*
Köşe Yazısı	30	24	7	57	118
	2,5	*2*	*0,6*	*4,8*	*10*
TOPLAM	**129**	**160**	**32**	**861**	**1182**
	10,9	***13,5***	***2,7***	***72,8***	***100***

Özel kamu ayrımı yazıların konu türü bağlamında değerlendirildiğinde ise özel sağlık sektörüyle ilgili yazıların çoğunluğunun aynı zamanda tanıtım içerikli olduğu dikkati çekmektedir (n=75, %58,1). "Sağlık magazin" türü yazılarda kamu sağlık sektörüne hiç değinilmemiş, yazıların %27,9'unun (n=36) özel sağlık sektörüne ilişkin bilgilendirme içerdiği tespit edilmiştir. Güzellik/bakım/kozmetik/sağlıklı yaşam endüstrisine ve ünlülerin sağlık durumlarına yönelik yazıların değerlendirildiği "sağlık magazin" kategorisinde özel sağlık sektörüne ilişkin bilgilendirmenin yoğun olarak yapılması anlamlıdır (Tablo 27).

"Sağlık ekonomi" türündeki yazılarda kamu sağlık sektörü ile özel sağlık sektörüne çok yakın oranlarda yer verilirken, "sağlık hukuk" türündeki yazıların çoğunluğunun (n=59, %36,9) kamu sağlık sektörüne ilişkin olması özellikle 2003 yılı sonrası Sağlıkta Dönüşüm Programı kapsamında pek çok hukuksal düzenleme gerçekleştirildiği düşünüldüğünde şaşırtıcı bulunmamıştır (Tablo 27).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 27. Yazıların Konu Türüne Göre İlgili Oldukları Sağlık Sektörleri

	Özel	Kamu	Hem Özel Hem Kamu	Diğer/Belirsiz/İlgisiz
Genel Sağlık	36	67	16	652
	27,9	*41,9*	*50*	*75,7*
Sağlık Magazin	36			175
	27,9			*20,3*
Advertorial (Tanıtım içerikli)	75	3	5	51
	58,1	*1,9*	*15,6*	*5,9*
Sağlık Ekonomi	42	46	14	5
	32,6	*28,8*	*43,8*	*0,6*
Sağlık Adliye	6	27	2	60
	4,7	*16,9*	*6,3*	*7*
Sağlık Hukuk	5	59	10	15
	3,9	*36,9*	*31,3*	*1,7*
N	**129**	**160**	**32**	**861**

Sonuç olarak özel/kamu ayrımına ilişkin en dikkat çekici bulgu özel sağlık sektöründe yaşanan gelişmeye paralel olarak özellikle "sağlık haberlerinde" bu sektöre ait bilgilendirmenin artmasıdır. Özel sağlık sektörü ile ilgili bilgilendirmenin aynı zamanda reklam/ tanıtım içerikli olduğu ve özellikle güzellik/bakım kozmetik/sağlıklı yaşam gibi "moda" konuları ele alan sağlık konulu yazılarda özel sağlık sektörüne ilişkin bilgilendirilmenin daha yoğun olduğu anlaşılmaktadır.

5.11.Yazılarda Uzman Görüşü

Sağlık haberlerine uzman bir kişinin kaynaklık etmesi sağlık muhabirleri tarafından sağlık haberinde mutlaka gözetilmesi gereken bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda çalışmada sağlık konulu yazılarda verilen bilgilerin hangi oranda bir uzmanının görüşüne dayandığının ortaya konulması amacıyla uzman görüşü kategorisi altında 2 alt kategoriye yer verilmiştir.

Çalışmada sağlıkla ilgili bilgilendirmenin tıp ve sağlık alanında uzman bir kişi veya bu alanın tarafları olarak tanımlanabilecek Sağlık Bakanlığı, il sağlık müdürlükleri, sağlık alanı sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri olması durumunda yazının uzman görüşüne dayandırıldığı kabul edilmiştir. Diğer yandan, yazıda bilgi veren, görüş bildiren kişilerin hasta, hasta yakını, tıp konusunda uzman olmayan bir köşe yazarı, hukukçular vb. gibi sağlık ve tıp alanında uzmanlığı olmayan kişilerce yapılması durumunda ise "uzman

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

görüşü yok" alt kategorisi tercih edilmiştir. Ayrıca, yazıda verilen sağlık bilgisinin kaynağı belirtilmemiş bir araştırma bulgusuna dayandırıldığı ya da "doktorlar, uzmanlar" gibi genelleştirilmiş ifadelere yer verildiği ancak spesifik olarak uzmanın görüşüne yer verilmediği durumlarda da yazıda "uzman görüşü yok" şeklinde değerlendirme yapılmıştır.

Bu doğrultuda sağlık konulu yazılarda bir uzmanın görüşüne yer verilip verilmediğine ilişkin yıllara göre karşılaştırmalı dağılım Tablo 28'de sunulmaktadır. Bu kategoride kodlayıcılar arası uyum %96 olarak hesaplanmıştır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 28. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazılarda Uzman Görüşü

	Sıra No	TOPLAM			1988			1991			1994			1997			2000			2003			2006			2009	
Uzman Görüşü		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**
Var	**1**	692	58,5	**1**	66	50,8	**2**	63	46,7	**1**	109	67,3	**1**	97	62,6	**1**	48	55,8	**1**	53	60,9	**1**	124	63,3	**1**	132	57
Yok	**2**	490	41,5	**2**	64	49,2	**1**	72	53,3	**2**	53	32,7	**2**	58	37,4	**2**	38	44,2	**2**	34	39,1	**2**	72	36,7	**2**	99	43
TOPLAM		**1182**	**100**		**130**	**100**		**135**	**100**		**162**	**100**		**155**	**100**		**86**	**100**		**87**	**100**		**196**	**100**		**231**	**100**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bulgulara göre çalışma kapsamında incelenen 1182 yazının %58,9'unun (n=696) uzman görüşüne dayandırıldığı, %41,1'inde (n=486) ise sağlık ve tıp alanında uzman olmayan kişilerin görüşlerine yer verildiği anlaşılmaktadır. Yazıların çoğunluğunda uzman görüşüne yer verilmekle birlikte yarıya yaklaşan bir oranda sağlık alanının taraflarının görüşlerine başvurulmaması dikkat çekicidir.

Yıllara göre karşılaştırmalı dağlımda ise incelenen 8 sene içerisinde sadece 1991 yılında genel eğilimden farklı olarak sağlık konulu yazıların çoğunluğunda uzman görüşünün olmadığı dikkati çekmektedir (n= 71, %52,6). 1991 yılında yayınlanan yazıların %66,9 oranında "genel sağlık" kategorisinde olduğu dikkate alınırsa bu yılda halka sağlık bilgisinin verilmesinde uzman kişilerin kaynaklığına daha az oranda başvurulduğu söylenebilir (Tablo 28).

Tablo 29. Yazıların Konu Türüne Göre Uzman Görüşü

	Var	**Yok**
Genel Sağlık	510	261
Sütun %	*73,7*	*53,3*
Sağlık Magazin	94	117
	13,6	*23,9*
Advertorial (Tanıtım içerikli)	102	32
	14,7	*6,5*
Sağlık Ekonomi	65	42
	9,4	*8,6*
Sağlık Adliye	37	58
	5,3	*11,8*
Sağlık Hukuk	50	39
	7,2	*8*
N	**692**	**490**

Yazılarda uzman görüşü konu türüne göre incelendiğinde Tablo 29'da yer alan verilere ulaşılmaktadır. Tabloya göre sağlık ve tıp alanında uzmanların görüşlerine dayandırılmayan yazıların %53,3'ü tıp anabilim dallarından biriyle ilgili bilgi veren, tanı ve tedavi yöntemlerinden bahseden "genel-sağlık" kategorisindedir. Uzman görüşüne yer verilen yazıların %14,7'sinin (n=102) reklam/tanıtım içerikli olması ise dikkat çekicidir. Veriler sağlık konusunda uzmanların görüşlerine dayandırılan tanıtım içerikli yazıların daha yüksek oranda olduğunu göstermektedir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sonuç olarak yazılarda uzman görüşüne ilişkin en dikkat çekici bulgunun yazıların önemli bir oranında uzman görüşüne yer verilmemesi ve bu yazıların yarıdan fazlasının hastalıklar ve tedavi yöntemlerini konu alması olduğu söylenebilir.

5.12.Yazılarda Uzmana Yönlendirme

Sağlık haberlerinde uzmana yönlendirme çalışmanın 4. bölümünde de belirtildiği gibi "tartışmalı" bir konudur. Sağlık haberciliğinde yaşanan ticarileşmeye koşut olarak örtülü reklam ve tanıtım içeren haberler uzmana yönlendirmenin bir boyutudur. Diğer yandan medya halka sağlık bilgisinin verilmesindeki en etkili yolların başında gelmektedir. Kişiler medya aracılığıyla öğrendikleri sağlık bilgisini daha sağlıklı bir hayat sürmek ya da yaşam kalitelerini arttırmak amacıyla kullanmaktadırlar. Bu çerçevede çalışmada sağlık konulu yazılarda "doktorunuza danışınız", "muayene olunuz", "kontrollerinizi yaptırınız" vb. gibi ifadelerinin yer aldığı durumlarda yazıda bir "uzmana yönlendirme" olduğu kabul edilmiştir. Sağlık konulu yazılarda ne oranda uzmana yönlendirmenin olduğu yıllara göre karşılaştırmalı dağılımla Tablo 30'da sunulmaktadır. Bu kategoride kodlayıcılar arası uyum %94 olarak belirlenmiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 30. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazılarda Uzmana Yönlendirme

	Sıra No	TOPLAM			1988			1991			1994			1997			2000			2003			2006			2009	
Uzmana Yönlendirme		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**		**n**	**%**
Yok	**1**	1035	87,6	**1**	120	92,3	**1**	122	90,4	**1**	136	84	**1**	130	83,9	**1**	81	94,2	**1**	71	81,6	**1**	173	88,3	**1**	202	87,4
Var	**2**	147	12,4	**2**	10	7,7	**2**	13	9,6	**2**	26	16	**2**	25	16,1	**2**	5	5,8	**2**	16	18,4	**2**	23	11,7	**2**	29	12,6
TOPLAM		**1182**	**100**		**130**	**100**		**135**	**100**		**162**	**100**		**155**	**100**		**86**	**100**		**87**	**100**		**196**	**100**		**231**	**100**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bulgulara göre çalışma kapsamında incelenen 1182 yazının %87,6 gibi oldukça yüksek bir oranında okuyucu bir sağlık uzmanına/tıp doktoruna yönlendirilmemektedir. Yıllara göre karşılaştırmalı dağılım da genel eğilime paraleldir. İncelenen 8 yılın tamamında yazılarda çoğunlukla uzmana yönlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır. Benzer bir bulgu, Sezgin tarafından da tespit edilmiştir. Hürriyet gazetesi ve eklerinin 2008 yılı içeriğini incelediği çalışmasında yazıların %89,6'sında uzmana yönlendirme olmadığını belirten Sezgin, "yönlendirme yerine bireyselleştirilmiş ifadelerle bireylerin kendi kendilerinin doktoru olmaları beklendiğini" ifade etmektedir (Sezgin, 2011: 171).

Tablo 31. Yazıların Konu Türüne Göre Uzmana Yönlendirme

	Var	**Yok**
Genel Sağlık	129	642
Sütun %	*87,8*	*62*
Sağlık Magazin	18	193
	12,2	*18,6*
Advertorial Tanıtım içerikli	40	94
	27,2	*9,1*
Sağlık Ekonomi	3	104
	2	*10*
Sağlık Adliye		95
		9,2
Sağlık Hukuk	1	88
	0,7	*8,5*
N	**147**	**1035**

Yazılarda uzmana yönlendirme konu türü bağlamında değerlendirildiğinde ise Tablo 31'de sunulduğu gibi okuyucunun bir tıp doktoruna/sağlık uzmanına yönlendirilmediği yazıların %62'sinin "genel sağlık" kategorisinde olduğu anlaşılmaktadır. Hastalıklar ve tedavi yöntemlerinin konu edildiği genel sağlık kategorisindeki yazılarda uzmana yönlendirmenin olmaması "sağlık alanının özgüllüğü" nedeniyle sakıncalı olabilecektir (Sütlaş, 2007: 113). "Hastalık yoktur, hasta vardır" ifadesi ile özetlenebilecek şekilde sağlık konulu yazılarda genellemelere gidilmesi sakıncalı olabileceğinden uzmana yönlendirme yapılması önemlidir. Ancak bulgular sağlık konulu yazılarda bu noktaya dikkat edilmediğini ve çoğunlukla uzmana yönlendirme yapılmadığını göstermektedir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

5.13.Yazılarda Değinilen Kurumlar

Çalışmanın üçüncü araştırma sorusu bağlamında sağlık konulu yazılarda değinilen başlıca kurumların ne olduğu sorusunun yanıtlanması kapsamında adı geçen kurumlar kategorisi altında 33 alt kategori oluşturulmuştur. Kodlayıcılar arası uyumun %91 olarak hesaplandığı bu kategoride kodlamada haber kaynaklarının bağlı bulunduğu kurumlara öncelik verilmiştir. Bu doğrultuda her bir yazıda değinilen en önemli ilk 3 kurum kodlanmıştır. Veriler tablolaştırılırken anlamlılık sayısı 5 kabul edilmiş ve bu sayının altında kalan Yüksek Sağlık Şurası, Eczane, AMATEM, Spor Merkezi ve Özel Sağlık Sigortası Kurumu "diğer" kategorisi altında değerlendirilmiştir.

Yıllar itibariyle sağlık konulu yazılarda değinilen kurumlar Tablo 32'de sunulmaktadır. Buna göre öncelikle incelenen 1182 sağlık konulu yazıda değinilen en önemli ilk üç kurumun "üniversite hastanesi" (n=159, %13,5), "yabancı/uluslararası sağlık kuruluşu" (153, %12,9) ve "Sağlık Bakanlığı" (n=113, %9,6) olduğu söylenebilir.

Yıllar bazında sağlık konulu yazılarda öne çıkan ilk üç kurum değerlendirildiğinde 1988'de genel görünümden farklı olarak "yabancı/uluslararası sağlık kuruluşu"nun adı en çok geçen kurum olarak ilk sırada yer aldığı görülmektedir (n=20, %15,4). "Devlet/eğitim ve araştırma hastanesi" 2. sırada gelirken (n=19, %14,6), 3. sırada "üniversite hastanesi" (n=18, %13,8) vardır. "Sağlık Bakanlığı" ise öne çıkan ilk üç kurum arasında değildir, %10,8 (n=14) oranıyla 4.sırada yer almaktadır. 1991 yılında sağlık konulu yazılarda değinilen en önemli ilk üç kurumdan ilki "üniversite hastanesi"dir (n=20, %14,8). "Yabancı uluslararası sağlık kuruluşu"na 135 yazının 15'inde (%11,1) değinilirken, 3. sırada "devlet eğitim ve araştırma hastanesi" gelmektedir (n=10, %7,4). 1994 yılında da ilk sırada %18,5'lik (n= 30) oranla "üniversite hastanesi" yer almaktadır. Diğer yandan bu yılda "özel hastane/ özel tıp merkezi/ vakıf hastanesi/ özel muayenehane"ler 2. (n=12, %7,4), "Sağlık Bakanlığı" ise 3. sıradadır (n=12, %7,4). 1997 yılında incelenen 155 sağlık konulu yazının %14,2'sinde (n=22) "yabancı/uluslararası sağlık kuruluşu"nun adı geçmektedir. "Üniversite hastaneleri"ne bu senede 2. sırada %12,9'luk (n=20) oranla değinilmiştir. Genel eğilimden farklı olarak 3. sırada "ilaç/tıbbi ürün/tıbbi cihaz firmaları"

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

gelmektedir (n=17, %11). 2000 yılında da 1997 yılında olduğu gibi yazılarda adı geçen ilk üç önemli kurum "yabancı/uluslararası sağlık kuruluşu" (n=20, %23,3), "Üniversite hastanesi" (n=11, %12,8) ve "ilaç/tıbbi ürün/tıbbi cihaz firması"dır (n=9, %10,5). 2003 yılına gelindiğinde "yabancı/uluslararası sağlık kuruluşu"nun %14,9 (n=13) oranla ilk sırada yer aldığı, diğer yandan genel görünümden farklı olarak "SSK/ SSK hastanesi"nin 2. sırada geldiği görülmektedir (n=11, %12,6). "Üniversite hastanesi" ise 3. sıradadır (n=11, %12,6). 2006 yılında yazılarda değinilen en önemli ilk üç kurum "yabancı/uluslararası sağlık kuruluşu" (n=32, %16,3), "üniversite hastanesi" (n=26, %13,3) ve Sağlık Bakanlığı"dır (n=20, %10,2). 2009 yılı "Sağlık Bakanlığı"nın değinilen ilk üç kurum arasında ilk sırada olduğu tek yıldır (n=33, %14,3). 2. sırada "özel hastane/ özel tıp merkezi/ vakıf hastanesi/ özel muayenehane" gelmektedir (n=28, %12,1). İncelenen 231 yazının %10'unda (n=23) ise "üniversite hastanesi"ne değinildiği belirlenmiştir (Tablo 32).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 32. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazılarda Değinilen Kurumlar

	Sıra No				1988			1991			1994			1997			2000			2003			2006			2009	
Adı Geçen Kurumlar		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**
Üniversite Hastanesi	**1**	159	13,5	**3**	18	13,8	**1**	20	14,8	**1**	30	18,5	**2**	20	12,9	**2**	11	12,8	**3**	11	12,6	**2**	26	13,3	**3**	23	10
Yabancı/ Uluslararası Sağlık Kuruluşu	**2**	153	12,9	**1**	20	15,4	**2**	15	11,1	**4**	12	7,4	**1**	22	14,2	**1**	20	23,3	**1**	13	14,9	**1**	32	16,3	**5**	19	8,2
Sağlık Bakanlığı	**3**	113	9,6	**4**	14	10,8	**6**	6	4,4	**3**	12	7,4	**5**	14	9	**4**	9	10,5	**9**	5	5,7	**3**	20	10,2	**1**	33	14,3
Özel /Vakıf Hastanesi/ Özel Tıp Merkezi Özel Muayenehane	**4**	94	8	**17**	2	1,5	**5**	6	4,4	**2**	12	7,4	**4**	17	11	**5**	8	9,3	**7**	6	6,9	**5**	15	7,7	**2**	28	12,1
Devlet/ Eğitim ve Araştırma Hastanesi	5	85	7,2	2	19	14,6	3	10	7,4	7	5	3,1	7	8	5,2	6	6	7	4	9	10,3	9	9	4,6	4	19	8,2
Sağlık Alanıyla İlgili Olmayan Yabancı/ Uluslararası Kurum veya Örgüt	**6**	72	6,1	**5**	10	7,7	**16**	2	1,5	**6**	6	3,7	**6**	12	7,7	**7**	6	7	**8**	6	6,9	**4**	20	10,2	**9**	10	4,3
İlaç/ Tıbbi Ürün/ Tıbbi Cihaz Firması	**7**	71	6	**12**	3	2,3	**19**	1	0,7	**9**	4	2,5	**3**	17	11	**3**	9	10,5	**6**	7	8	**6**	13	6,6	**6**	17	7,4
SSK/ SSK Hastanesi	**8**	53	4,5	**6**	9	6,9	**4**	9	6,7	**5**	8	4,9	**16**	2	1,3	**14**	2	2,3	**2**	11	12,6	**7**	11	5,6	**22**	1	0,4
Sağlık Alanı Sivil Toplum Örgütü	**9**	47	4	**10**	4	3,1	**7**	4	3	**10**	4	2,5	**10**	3	1,9	**8**	4	4,7	**10**	4	4,6	**10**	9	4,6	**7**	15	6,5
Adli Merci	**10**	42	3,6	**7**	5	3,8	**9**	3	2,2	**14**	1	0,6	**8**	4	2,6	**9**	3	3,5	**5**	7	8	**8**	9	4,6	**8**	10	4,3
İl Sağlık Müdürlüğü/ İlçe Sağlık Teşkilatı	**11**	24	2	**11**	3	2,3	**12**	3	2,2	**12**	2	1,2	**9**	3	1,9	**11**	2	2,3	**15**	2	2,3	**11**	6	3,1	**15**	3	1,3
Dünya Sağlık Örgütü	**12**	23	1,9				**11**	3	2,2	**8**	4	2,5	**12**	2	1,3				**11**	3	3,4	**12**	5	2,6	**11**	6	2,6
Türk Tabipleri Birliği/ Odası	**13**	20	1,7	**8**	5	3,8	**8**	4	3	**21**	1	0,6	**11**	3	1,9	**10**	3	3,5				**18**	2	1	**19**	2	0,9
Diğer Sağlık Kuruluşu	**14**	19	1,6	**9**	4	3,1	**10**	3	2,2	**16**	1	0,6	**19**	1	0,6	**16**	1	1,2	**14**	2	2,3	**14**	3	1,5	**14**	4	1,7
Adli Tıp Kurumu	**15**	13	1,1	**14**	2	1,5	**17**	1	0,7	**11**	2	1,2	**18**	1	0,6	**15**	1	1,2							**10**	6	2,6
Kızılay/ Yeşilay	**16**	13	1,1	**16**	2	1,5	**13**	3	2,2	**19**	1	0,6	**15**	2	1,3	**12**	2	2,3	**18**	1	1,1				**18**	2	0,9
Emekli Sandığı	**17**	11	0,9				**14**	2	1,5	**17**	1	0,6	**13**	2	1,3				**12**	3	3,4	**15**	3	1,5			
Güzellik Salonu/ Estetik/ Alternatif Tıp Merkezi	**18**	10	0,8				**15**	2	1,5				**14**	2	1,3				**17**	1	1,1	**13**	4	2	**21**	1	0,4
GATA	**19**	9	0,8	**15**	2	1,5				**18**	1	0,6	**20**	1	0,6	**17**	1	1,2	**16**	1	1,1	**17**	2	1	**20**	1	0,4
Kozmetik Firması	**20**	9	0,8													**18**	1	1,2				**19**	2	1	**13**	6	2,6
Refik Saydam Hıfzıssıhha	**21**	8	0,7	**13**	3	2,3	**20**	1	0,7				**21**	1	0,6	**13**	2	2,3				**21**	1	0,5			
Sağlık Alanındaki Sendika	**22**	8	0,7							**13**	2	1,2										**16**	3	1,5	**16**	3	1,3
Sosyal Güvenlik Kurumu	**23**	7	0,6																			**22**	1	0,5	**12**	6	2,6
Türk Eczacıları Birliği/ Odası	**24**	7	0,6	**19**	1	0,8				**20**	1	0,6	**17**	2	1,3										**17**	3	1,3
Bağkur	**25**	6	0,5	**18**	1	0,8	**18**	1	0,7	**15**	1	0,6							**13**	2	2,3	**20**	1	0,5			
Belirtilmemiş/ Yok		414	35		40	30,8		58	43		73	45,1		51	32,9		17	19,8		28	32,2		65	33,2		82	35,5
Diğer		308	26,1		32	24,6		23	17		35	21,6		31	20		32	37,2		16	18,4		69	35,2		70	30,3
N		**1182**	**152,1**		**130**	**153,1**		**135**	**133,3**		**162**	**135,2**		**155**	**142,6**		**86**	**162,8**		**87**	**158,6**		**196**	**168,9**		**231**	**160,2**

Tabloya göre incelenen 1182 sağlık konulu yazının %35 (n=414) gibi oldukça yüksek bir oranında herhangi bir kuruma değinilmemiştir. Diğer bir deyişle çalışmaya konu edilen yılların tamamında yazılarda "Belirtilmemiş/yok" kategorisi oran olarak en yüksek düzeydedir. Bu bulgu yazı türü kategorisiyle birlikte değerlendirildiğinde 193 sağlık köşesinin 161'inde (%83,4), 125 bilgilendirici metnin 109'un da (%87,2), 118 köşe yazısının 41'inde (%34,7) herhangi bir kuruma değinilmediği belirlenmiştir. "Haber/röportaj" ve "devamı da olan haberlerin" toplamı itibariyle 746 haberin 103'ünde de herhangi bir kurumun adı geçmemektedir (%26,1). Temel olarak hastalıklar ve tedavi yöntemleri konusunda okuyucuyu bilgilendiren ve onların sorularına yanıt verişen sağlık köşelerinde ve sağlıkla ilgili özet bilgiler sunan bilgilendirici metinlerde herhangi bir kurumun adının geçmemesi anlaşılabilir bir durumdur. Diğer yandan bulgular incelenen haberlerin %26,1'inde herhangi bir kurumun adının geçmediğini göstermektedir. Bu durum haber kaynakları kategorisine ilişkin bulgularda belirtildiği gibi kaynağı belirtilmemiş haberlerin oranının yüksek olması ve adı geçen kurumlar kategorisinde haber kaynaklarının bağlı bulunduğu kurumlara öncelik verilmesine bağlanabilir.

Elde edilen bulgular arasında en dikkat çekici olan ise "Özel Hastane/Özel Tıp Merkezi/Vakıf Hastanesi/Özel Muayenehane" kategorisine ilişkindir. İncelenen 8 yılın verileri karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde 1988 yılında 18. sırada olan "Özel Hastane/Özel Tıp Merkezi/Vakıf Hastanesi/Özel Muayenehane" kategorisinin 2009 yılında 3. sıraya yükseldiği görülmektedir. Çalışmanın 4. bölümünde de değinildiği gibi özel sağlık sektöründe 1990'ların ortalarından itibaren yaşanan gelişime paralel olarak sağlık hizmeti sunumunda özel sektörde yer alan bu kurumlara yazılarda artan oranda değinildiği anlaşılmaktadır.

Diğer yandan her ne kadar sağlıkta özel sektör yatırımları artmış da olsa Türkiye'de sağlık hizmeti halen temel olarak kamu sağlık kurumları tarafından verilmektedir. Bu nedenle çalışma kapsamında ayrı kategoriler olarak değerlendirilen üniversite, eğitim araştırma, SSK ve devlet hastanelerine ilişkin veriler birlikte değerlendirildiğinde incelenen 1182 yazının dörtte birinde (n=297, %25,2) bu kurumlara yer verilmiş olması şaşırtıcı bulunmamıştır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Diğer bir dikkat çekici bulgu ise Sağlık Bakanlığı kategorisine ilişkindir. Tabloya göre Sağlık Bakanlığı 1988 ve 1990'lı yıllar boyunca yazılarda değinilen başlıca kurumlardan biridir. Diğer yandan Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın kamuoyuna açıklandığı 2003 senesinde Sağlık Bakanlığı'nın incelenen 8 yılın tamamında sıralamada en geride olduğu tespit edilmiştir. Bakanlığa 2003 senesinde yazıların sadece 5'inde (%5,7) değinilmiştir. Sağlık Bakanlığı, Program'ın açıklanmasından 3 sene sonra 2006 yılında 3., 2009 yılında ise 1. sırada yer almaktadır. Bu doğrultuda program kapsamındaki eylemlerin uygulamaya geçirilmesiyle birlikte Bakanlığın sağlık konulu yazılarda değinilen bir kurum olarak öne çıktığı söylenebilir.

5.14. Haber Kaynakları

Haber kaynağı, haberde olayla ilgili bilgisine başvurulan kişi ve kurumlardır. Diğer yandan haber kaynakları kişi ve kurumlar olabildiği gibi, kitap, dergi, broşür, bülten, rapor, sunum vb. gibi içerikler de haber kaynağı olarak kullanılabilir. Çalışmanın üçüncü araştırma sorusu bağlamında sağlık haberlerinin kaynaklarının tanımlanması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda kodlama kılavuzunda (Ek 3) sunulan 34 alt kategori çerçevesinde haberde öne çıkan ilk 5 kaynak kodlanmış, köşe yazılarının ve sağlık köşelerinin kaynağı olarak "köşe yazarının kendisi" işaretlenmiştir.

Kodlayıcılar arası uyumun %90 olarak belirlendiği kodlamada, sağlık haberlerinin kaynaklarının yıllara göre karşılaştırmalı dağılımı Tablo 33'de sunulmaktadır. Tabloda anlamlılık sayısı 5 kabul edilmiş ve "SSK/Temsilcisi, Güzellik Uzmanı/Estetisyen, Alternatif Tıp/Bitkisel Tedavi Uzmanı, Eczacı, Bağur/Temsilcisi, Diyetisyen, Emekli Sandığı/ Temsilcisi, Refik Saydam Hıfzısıhha/ Temsilcisi, Yüksek Sağlık Şurası/ Temsilcisi, Özel Sağlık Sigortası Kurumu/ Temsilcisi, Sosyal Güvenlik Kurumu/Temsilcisi" alt kategorileri "diğer" kategorisi altında birleştirilmiştir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 33. Yıllara Göre Sağlık Haberlerinin Kaynakları

	Sıra No				1988			1991			1994			1997			2000			2003			2006			2009	
Haber Kaynakları		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**		**N**	**%**
Tıp Doktoru/ Sağlık Kurulu	**1**	206	17,4	**1**	30	23,1	**1**	21	15,6	**1**	41	25,3	**1**	28	18,1	**1**	17	19,8	**1**	15	17,2	**1**	27	13,8	**1**	27	11,7
Yabancı Tıp Doktoru/ Bilim Adamı/ Sağlık Görevlisi	**2**	94	8	**2**	18	13,8	**4**	7	5,2	**2**	12	7,4	**2**	13	8,4	**2**	12	14	**3**	6	6,9	**2**	20	10,2	**8**	6	2,6
Hastanın Yakını	**3**	72	6,1	**3**	13	10	**3**	8	5,9	**4**	6	3,7	**7**	3	1,9	**6**	3	3,5	**2**	10	11,5	**3**	15	7,7	**4**	14	6,1
Hastanın Kendisi	**4**	64	5,4	**4**	12	9,2	**2**	10	7,4	**5**	4	2,5	**8**	3	1,9	**3**	5	5,8	**6**	3	3,4	**4**	10	5,1	**2**	17	7,4
Sağlık Bakanı/ Bakanlığı/ Bakanlık Temsilcisi	**5**	50	4,2	**5**	8	6,2	**10**	2	1,5	**3**	7	4,3	**3**	7	4,5	**10**	2	2,3	**11**	1	1,1	**5**	8	4,1	**3**	15	6,5
Yabancı Yayın	**6**	29	2,5	**6**	5	3,8	**11**	2	1,5	**12**	1	0,6	**6**	5	3,2	**5**	5	5,8	**5**	4	4,6	**11**	3	1,5	**10**	4	1,7
Sağlık Alanı Sivil Toplum Örgütü/ Temsilcisi	**7**	27	2,3	**11**	2	1,5	**7**	3	2,2	**13**	1	0,6	**14**	1	0,6	**7**	3	3,5	**7**	3	3,4	**6**	7	3,6	**5**	7	3
Kaynağı Belirtilmemiş Araştırma Bulgusu	**8**	21	1,8	**7**	4	3,1	**6**	3	2,2	**8**	3	1,9	**5**	5	3,2	**9**	2	2,3				**15**	1	0,5	**11**	3	1,3
Sağlık Alanı Dışındaki Yabancı/ Uluslararası Kurum ve Örgüt/ Temsilcisi	**9**	21	1,8	**12**	2	1,5	**16**	1	0,7	**6**	4	2,5	**9**	3	1,9	**4**	5	5,8	**13**	1	1,1	**10**	3	1,5	**16**	2	0,9
İlaç/ Tıbbi Ürün/ Tıbbi Cihaz Firması/ Temsilcisi	**10**	20	1,7				**13**	1	0,7	**14**	1	0,6	**4**	5	3,2	**8**	2	2,3	**4**	4	4,6	**8**	3	1,5	**9**	4	1,7
İş Adamı/ Özel Sektör Yöneticisi	**11**	19	1,6	**14**	1	0,8	**9**	2	1,5	**10**	2	1,2	**15**	1	0,6				**10**	1	1,1	**7**	6	3,1	**7**	6	2,6
Adli Merciler/ Hukukçular	**12**	16	1,4	**8**	3	2,3	**12**	1	0,7	**11**	2	1,2	**10**	2	1,3	**12**	1	1,2				**12**	1	0,5	**6**	6	2,6
Türk Tabipleri Birliği/ Odası/ Temsilcisi	**13**	14	1,2	**9**	3	2,3	**5**	4	3	**15**	1	0,6	**16**	1	0,6	**11**	2	2,3				**17**	1	0,5	**15**	2	0,9
İl Sağlık Müdürlüğü/ Temsilcisi	**14**	11	0,9	**13**	1	0,8	**8**	2	1,5	**16**	1	0,6	**17**	1	0,6	**13**	1	1,2	**9**	2	2,3	**14**	1	0,5	**12**	2	0,9
Sağlık Alanındaki Sendika/ Temsilcisi	**15**	9	0,8							**7**	4	2,5										**9**	3	1,5	**13**	2	0,9
Dünya Sağlık Örgütü/Temsilcisi	**16**	7	0,6							**9**	3	1,9							**8**	2	2,3	**13**	1	0,5	**17**	1	0,4
Kızılay-Yeşilay/ Temsilcisi	**17**	7	0,6	**10**	2	1,5	**14**	1	0,7	**17**	1	0,6	**18**	1	0,6	**14**	1	1,2							**18**	1	0,4
Tıp Doktoru Dışındaki Sağlık Görevlisi	**18**	7	0,6	**15**	1	0,8	**15**	1	0,7				**11**	2	1,3				**12**	1	1,1	**16**	1	0,5	**19**	1	0,4
Türk Eczacıları Birliği/ Odası/ Temsilcisi	**19**	6	0,5	**16**	1	0,8				**18**	1	0,6	**12**	2	1,3										**14**	2	0,9
Yerli Yayın	**20**	6	0,5	**17**	1	0,8				**19**	1	0,6	**13**	2	1,3	**15**	1	1,2				**18**	1	0,5			
Diğer		145	12,3		23	17,7		24	17,8		18	11,1		14	9		5	5,8		9	10,3		22	11,2		30	13
Belirtilmemiş/ Yok		256	21,7		27	20,8		36	26,7		36	22,2		34	21,9		19	22,1		19	21,8		41	20,9		44	19
Köşe Yazarı		311	26,3		13	10		34	25,2		45	27,8		32	20,6		15	17,4		27	31		62	31,6		83	35,9
N		**1182**	**120**		**130**	**130,8**		**135**	**120,7**		**162**	**120,4**		**155**	**106,5**		**86**	**117,4**		**87**	**124,1**		**196**	**120,9**		**231**	**120,8**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 33'deki verilere göre çalışma kapsamında incelenen 8 yıla ilişkin haberlerin tamamına bakıldığında "tıp doktoru/sağlık kurulu" kategorisinin en çok yararlanılan haber kaynağı olduğu anlaşılmaktadır. İncelenen 871 haber/röportaj ve bilgilendirici metnin 206'sında kaynak "tıp doktoru/sağlık kurulu"dur (%17,4). Çalışmanın 3. bölümünde de belirtildiği gibi atölye çalışması kapsamında gerçekleştirilen tartışmalar bir haberin sağlık haberi olarak nitelendirilmesinde habere sağlık konusunda bir uzmanın veya bu alanın taraflarından biri olan bir kurumun/temsilcisinin kaynaklık etmesinin sağlık muhabirleri tarafından ayırt edici bir özellik olarak kabul edildiğini ortaya koymuştur. Sağlık haberlerine kaynaklık eden kişilerin ne oranda tıp alanında eğitim görmüş biri, ne oranda tıp eğitimi almamış kişiler olduğu halkın doğru bilgilendirilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu doğrultuda okuyucuya sağlık konulu bilgilerin aktarılmasında öne çıkan ilk kaynağın "tıp doktorları" olması halka sağlık bilgisinin temel olarak sağlık/tıp konusunda uzman kişilerce verildiğini ortaya koymaktadır.

Sağlık haberlerinin kaynaklarında 2. sırada ise "Yabancı tıp doktoru/bilim adamı/sağlık görevlisi" gelmektedir (n=94, %8). "Hastanın yakını" 72 habere kaynaklık ederken (%6,1), "hastanın kendisi" 64 haberde kaynaktır (%5,4). "Sağlık Bakanı/Bakanlığı/ Bakanlık Temsilcisi" ise 871 haberin sadece 50'sinde kaynak konumundadır (%4,2).

Yıllar bazında sağlık haberlerinin başlıca kaynakları değerlendirildiğinde ise 1988 yılında genel görünümle paralel olarak öne çıkan ilk üç kaynak "tıp doktoru/sağlık kurulu" (n=30, %23,1), "yabancı tıp doktoru/ bilim adamı/ sağlık görevlisi" (n=18, %13,8) ve "hastanın yakını" dır (n=13, %10). 1991 yılı verilerine göre ise "tıp doktoru/sağlık kurulu" haberlerin %15,6'sında (n=21) haberin kaynağı iken, bu kategoriyi "hastanın kendisi" izlemektedir (n=10, %7,4). Bu senede öne çıkan diğer haber kaynağı ise "hastanın yakını" dır (n=8, %5,9). "Sağlık Bakanlığı Bakanlığı/ Bakanlık temsilcisi"nin 1991 yılında öne çıkan ilk beş kaynak arasında olmadığı dikkati çekmektedir. 1994 yılında incelenen haberlerin ¼'ünde kaynak "tıp doktoru/sağlık kurulu"dur (n=41, %25,3). Bu kategoriyi %7,4'lük oran ile (n=12) "yabancı tıp doktoru/ bilim adamı/ sağlık görevlisi" izlemektedir. "Sağlık Bakanı/Bakanlığı/Bakanlık temsilcisi" 1994 yılında 3. sırada haber kaynağıdır (n=7, %4,3). 1997 yılında ise

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

haberlerin %18,1'inde (n=28) "tıp doktoru/sağlık kurulu", %8,4'ünde (n=13) ise "yabancı tıp doktoru/ bilim adamı/ sağlık görevlisi" haberin kaynağıdır. Sağlık Bakanı/Bakanlığı/Bakanlık Temsilcisi 3. sırada haberlerin %4,5'ine (n=7) kaynaklık ederken; genel eğilimden farklı olarak 4. sırada "ilaç/tıbbi ürün/tıbbi cihaz firması temsilcisi"nin (n=5, %3,2) haberlere kaynaklık ettiği belirtilebilir. Ayrıca, "Kaynağı belirtilmemiş araştırma bulgusu"na dayandırılan haberlerin 1997 yılında sıralamada ilk beş içerisinde yer aldığı anlaşılmaktadır (n=5, %3,2). 2000 yılına gelindiğinde öne çıkan başlıca haber kaynakları "tıp doktoru/sağlık kurulu" (n=17, %19,8), "yabancı tıp doktoru/ bilim adamı/ sağlık görevlisi" (n=12, %14) ve "hastanın kendisi" (n=5, %5,8) olarak sıralanmaktadır. Sağlık Bakanı/Bakanlığı/Temsilcisi 1991 yılında olduğu gibi bu yılda da öne çıkan ilk beş haber kaynağı arasında değildir. 2003 yılında ise incelenen haberlerin %17,2'sine (n=15) "tıp doktoru/sağlık kurulu" kaynaklık ederken, 2. sırada "hastanın yakını" (n=10, %11,5), 3. sırada ise "Yabancı tıp doktoru/ bilim adamı/ sağlık görevlisi" (n=6, %6,9) kaynak olmuştur. Bu senede genel eğilimden farklı olarak "ilaç/tıbbi ürün/tıbbi cihaz firması temsilcisi" 4. sırada (n=4, %4,6), haberin kaynağıdır. 2006 yılı verileri ise bu senede incelenen haberlerin öne çıkan ilk üç kaynağının genel eğilime paralel olduğunu ortaya koymaktadır. "Tıp doktoru/sağlık kurulu" 27 haberde kaynak konumundadır (%13,8). Diğer haber kaynakları ise "yabancı tıp doktoru/ bilim adamı/ sağlık görevlisi" (n=20, %10,2) ve "hastanın yakını" dır (n=15, %7,7). "Sağlık Bakanı/Bakanlığı/Bakanlık Temsilcisi" 2006 yılında 5. sırada haberlere kaynaklık etmiştir (n=8, %4,1). 2009 yılında haberlerin %11,7'sine (n=27) "tıp doktoru/ sağlık kurulu", %7,4'üne (n=17) "hastanın kendisi" kaynaklık etmektedir. "Sağlık Bakanı/ Bakanlığı/ Temsilcisi" nin bu yılda 3. sıraya (n=15, %6,5) yükseldiği görülmektedir. 2009 yılında genel eğilimden farklı olarak "sağlık alanı sivil toplum örgütü/temsilcisi"nin sıralamada ilk beş arasında olduğu belirtilebilir (n=7, %3).

Bulgular çalışma kapsamında incelenen toplam 1182 sağlık konulu yazının %26,3'ünde (n=311) "köşe yazarının kendisinin" kaynak konumunda olduğunu ortaya koymaktadır. Tablo 33'deki verilere göre 1991, 1994,2003, 2006 ve 2009 yıllarında incelenen sağlık konulu yazıların ¼'ü veya fazlası köşe yazarları tarafından kaleme alınmıştır. 1997 yılında ise bu oran 1/5 olarak gerçekleşmiştir. Yazı türü kategorisinde de ayrıntılarıyla açıklandığı gibi gazetede yer verilen sağlık köşeleri çoğunlukla tıp doktorları tarafından

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

hazırlanmaktadır ve çalışmada sağlık köşelerinin haber kaynağı köşe yazarı olarak değerlendirilmiştir. Bulgular, İşak tarafından gerçekleştirilen çalışmanın bulgularıyla da paralellik taşımaktadır. İşak da Hürriyet gazetesi ve eklerinin 2007 yılı yayım içeriğini incelediği çalışmasında sağlık haberlerinin "başlıca aktarıcısının doktorlar ve köşe yazan doktorlar" olduğunu ifade etmektedir (İşak, 2008: 62,86).

Tablo 33'e göre her ne kadar çalışma kapsamında incelenen 8 yılın tamamında sağlık haberlerine ilk sırada tıp doktorları kaynaklık etmişse de kaynağı belirtilmemiş sağlık haberlerinin oranının da azımsanmayacak bir düzeyde olduğu anlaşılmaktadır (n=256, %21,7). Yıllar bazında kaynağı belirtilmemiş haberlerin oranı değerlendirildiğinde incelenen senelerin 7'sinde haberlerin 1/5'inde kaynak belirtilmediği, 1991 yılında ise bu oranın haberlerin ¼'ü'ne yükseldiği anlaşılmaktadır. Çalışmada habere spesifik olarak bir uzmanın kaynaklık etmesi esas alınmış, "uzmanlar" ya da "doktorlar" gibi genel ifadelerin kullanıldığı haberlerde kaynak "belirtilmemiş yok" olarak kodlanmıştır. Demir (2008: 60-61) sağlık ve tıp alanındaki haberlerde kaynağın kimliğinin açık ve net bir şekilde belirtilmesi gerektiğine işaret etmekte ve kaynağı belirtilmemiş veya haber merkezi şeklinde belirtilmiş olan haberler ile haberin tüm öğelerine yer verilerek yazılmış olan bir haberin alıcıda uyandıracağı güvenirlik ve inandırıcılık duygusunun farklı olacağını söylemektedir. Sağlık alanında uzman bir kişinin kaynaklığının haberin güvenirliği bakımından da değerlendirilen başlıca unsur olduğu göz önünde bulundurulursa "belirtilmemiş/yok" kategorisinin yıllara göre değişkenlik göstermekle birlikte önemli oranda tespit edilmesi haberde netlik ilkesine uyulmadığını ortaya koymaktadır.

Sağlık haberlerinin kaynaklarına ilişkin diğer bir dikkat çekici bulgu ise sağlık alanında en "yetkili otorite" olarak tanımlanabilecek Sağlık Bakanı/ Bakanlığı/ Bakanlık Temsilcisinin sadece 50 haber ve bilgilendirici metinde (%4,2) kaynak gösterilmiş olmasıdır. Benzer şekilde sağlık alanı sivil toplum örgütlerinin de haberlere oldukça düşük oranda kaynaklık ettiği anlaşılmaktadır. Çalışmada Türk Tabipleri Birliği, Türk Eczacıları Birliği, sağlık alanı sendikaları ve bu alanın diğer sivil toplum örgütleri ayrı alt kategoriler olarak değerlendirilmiştir. Diğer yandan bu kategorilerin toplamına ait veriler birlikte değerlendirildiğinde sağlık alanının taraflarından biri olan ve uzman

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

sağlık muhabirleri tarafından önemli haber kaynakları arasında gösterilen sağlık alanı sivil toplum kuruluşlarının haberlere kaynaklık etme oranının oldukça düşük olduğu göze çarpmaktadır. İncelenen 8 senenin toplamında sivil toplum örgütleri haberlerde sadece 56 kez (%4,8) kaynak olarak kullanılmıştır.

Tablo 33'de yer alan bulgulara göre yabancı tıp doktoru/ bilim adamı/ sağlık görevlisi sağlık haberlerinde başvurulan başlıca kaynaklardandır. Çalışma kapsamında incelenen 8 yılın 7'sinde 2 ila 4. sırada bulunan yabancı sağlık uzmanlarının sadece 2009 yılında 8. sırada yer aldığı görülmektedir. Bu kategorinin sıralamada Sağlık Bakanlığı ve sağlık alanı sivil toplum kuruluşları gibi ülkenin sağlık alanında yetkili kabul edilen kurumlarından daha önde yer alması oldukça dikkat çekicidir.

Çalışma kapsamında incelenen sağlık haberlerinde yıllara göre değişkenlik göstermekle birlikte en önemli haber kaynakları arasında "hastanın kendisi" ve "hasta yakını" da gelmektedir. Sağlık hizmetinden yararlananların hikâyeleri, sağlık sisteminden kaynaklanan mağduriyetleri, talepleri sağlık haberlerinde işlenen başlıca konulardandır. Bu doğrultuda hastaların veya yakınlarının sağlık haberlerinde başlıca haber kaynakları olması şaşırtıcı bulunmamıştır.

Sağlık haberlerinin kaynakları işlenen temalar bağlamında değerlendirildiğinde ise Tablo 34' de sunulan verilere ulaşılmaktadır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 34. İşlenen Temalara Göre Haber Kaynakları

(Sütun %)	Tıp Doktoru/Sağlık Kurulu	Yabancı Tıp Doktoru/Bilim Adamı/Sağlık Görevlisi	Hastanın Yakını	Hastanın Kendisi	Sağlık Bakanı/ Bakanlığı /Bakanlık Temsilcisi	Yabancı Yayın	Sağlık Alanı STK Temsilcisi	Kaynağı Belirtilmemiş Araştırma Bulgusu	Sağlık Alanı Dışındaki Yabancı Uluslararası Kurum Örgüt Temsilcisi	İlaç Tıbbi Ürün Cihaz Firması Temsilcisi	**Diğer**	**Belirtilmemiş/Yok**	**Köşe Yazarı**
Genel Bilgi/ Teşhis veya Tedaviye Yönelik Anlatımlar	*71,8*	*60,6*	*58,3*	*73,4*	*42*	*41,1*	*55,6*	*28,6*	*47,6*	*55*	*9,7*	*52,7*	*76,8*
Sağlıkla İlgili Akademik, Bilimsel Araştırmalar/ Bulgular/ İstatistiki Bilgiler	*12,6*	*52,1*		*1,6*	*14*	*48,3*	*22,2*	*71,4*	*33,3*	*10*	*4,2*	*10,5*	*13,2*
Beslenme	*7,8*	*4,3*	*2,8*	*1,6*		*20,7*	*14,8*	*19*	*23,8*		*2,6*	*14,1*	*22,8*
Farmakoloji/ İlaç veya Tıbbi Ürün, Cihaz Sektörü/ Bir İlaca İlişkin Anlatımlar	*5,8*	*22,3*		*1,6*	*22*	*13,8*	*14,8*		*9,5*	*90*	*4,8*	*9,4*	*11,9*
Hasta/ Hastalık Öyküsü	*15*	*5,3*	*58,3*	*57,8*	*8*	*3,4*	*3,7*				*2,3*	*4,7*	*8*
Sağlık Politikaları/ Sağlık Bakanlığı Faaliyetleri/ Yeni Düzenlemeler	*5,8*	*3,2*	*1,4*	*3,1*	*66*	*17,2*	*3,7*		*19*	*5*	*5,3*	*8,2*	*7,4*
Güzellik/ Bakım/ Diyet/ Zayıflama/ Sağlıklı Yaşam/ Kozmetik/ Egzersiz	*2,9*	*6,4*		*4,7*		*10,3*		*14,3*			*1,3*	*16,4*	*14,1*
İmmünoloji/ İnfeksiyon Hastalıkları	*7,8*	*8,5*	*6,9*	*4,7*	*30*	*6,9*	*3,7*	*4,8*	*4,8*	*5*	*2,7*	*6,6*	*9*
Sağlıkla İlgili Etkinlikler	*8,3*	*16*	*2,8*	*4,7*	*8*		*44,4*		*19*		*4,8*	*9,8*	*3,9*
Ünlülerin Sağlık Durumları	*9,7*	*6,4*	*18,1*	*31,3*		*13,8*	*3,7*				*2*	*9*	*2,9*
Diğer	*1,6*	*22,9*	*21,7*	*13,6*	*11,8*	*5,6*	*7,5*	*3,8*	*4,4*	*4,4*	*59,8*	*23,7*	*63,9*
N	**206**	**94**	**72**	**64**	**50**	**29**	**27**	**21**	**21**	**20**		**256**	**311**

Tabloya göre tıp doktorları en yüksek oranda genel bilgi ve teşhis tedaviye yönelik anlatımların yer aldığı haberlere kaynaklık etmiştir. İkinci sırada ise hasta/hastalık öyküsünün yer aldığı haberler gelmektedir. Yabancı tıp doktoru/ bilim adamı/ sağlık görevlisinin kaynaklık ettiği temaların başında da yine genel bilgi/ teşhis ve tedaviye yönelik anlatımlar gelmektedir. Sağlıkla ilgili akademik bilimsel araştırma bulgularına yer verilen haberlere "yabancı tıp doktoru/ bilim adamı/ sağlık görevlisi"nin "tıp doktorları"ndan daha fazla kaynaklık etmiş olması ise dikkat çekicidir. Bu doğrultuda

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

bilimsel araştırma bulgularına dayandırılan haberlerin çoğunluğunda yabancı sağlık uzmanların kaynak olarak tercih edildiği söylenebilir.

Sağlık Bakanı/ Bakanlığı/ Bakanlık temsilcisinin kaynaklık ettiği haberlerde en çok değinilen konuların başında sağlık politikaları/ Sağlık Bakanlığı faaliyetleri/ yeni düzenlemelerin gelmesi şaşırtıcı bulunmamıştır. Bakan/Bakanlığın üçüncü sırada kaynak olduğu haberlerin immünoloji/infeksiyon hastalıkları ile ilgili olması ise salgın hastalıkların yaşandığı 2006 ve 2009 yıllarında "yetkili otorite" olmasına bağlı olarak sağlık habercilerinin başlıca kaynaklarından biri olmasına bağlanabilir. Sağlık Bakanlığı 4. sırada ise en çok Farmakoloji/ ilaç veya tıbbi ürün, cihaz sektörüne ilişkin haberlerde kaynak olmuştur. Sağlık alanı sivil toplum örgütü temsilcilerinin en çok teşhis tedaviye yönelik anlatımların ve sağlıkla ilgili etkinliklerin konu edildiği haberlere kaynaklık ettiği anlaşılmaktadır.

Çalışmanın 2. bölümde Verilerin Toplanması ve Analizi başlığı altında açıklandığı gibi "ABD'de yapılan bir araştırmaya göre …" şeklinde belirsizlik barındıran ifadelere dayandırılarak yapılan haberlerin kaynağı "kaynağı belirtilmemiş araştırma bulgusu olarak" ele alınmıştır. Tabloya göre bir araştırmanın bulgularından bahseden ancak söz konusu araştırmanın nerede, kimler tarafından gerçekleştirildiğini açıkça belirtmeyen, bu bağlamda "güvenilir sağlık bilgisi" içermeyen bu haberlerde %28,6 (n=6) oranında hastalıklara ilişkin genel bilgilendirme yapılmakta, teşhis ve tedavi yöntemlerinden bahsedilmektedir. Kaynağı belirtilmemiş araştırma bulgularına dayandırılan haberlerin %19 (n=4) oranında beslenme, %14,3 (n=3) oranında güzellik/ bakım/diyet/ zayıflama/ sağlıklı yaşam/ kozmetik/ egzersiz ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

Sağlık haberlerinin kaynaklarına ilişkin genel bir değerlendirme ile öncelikle haberlerin beşte birinde herhangi bir kaynağın yer almadığı, yazıların dörtte birinin ise köşe yazarları tarafından kaleme alındığı söylenebilir.

Haberlere ilk sırada tıp doktorlarının/ sağlık uzmanlarının kaynaklık etmesi ise bir sağlık haberinde bulunması gereken başlıca özelliklerden biri olması bakımından önemlidir. Diğer yandan çalışmanın 3. bölümünde de belirtildiği gibi sadece tıp

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

doktorları değil sağlık alanının yetkili ve sorumlu olan kuruluşları da sağlık haberlerinin başlıca kaynaklarındandır. Başta Sağlık Bakanlığı olmak üzere sağlık alanı sivil toplum örgütlerine haberlerde oldukça düşük düzeyde kaynak olarak başvurulması bu nedenle dikkat çekicidir.

5.15.Yazılarda İşlenen Temalar

Çalışmanın üçüncü araştırma sorusu bağlamında sağlık konulu yazılarda yıllara göre hangi temaların işlendiğinin ortaya konulabilmesi amacıyla temalar kategorisi altında 75 alt kategoriye yer verilmiştir. Kodlayıcılar arası uyumun %93 olarak hesaplandığı temalar kategorisinde her bir yazıda öne çıkan ilk 5 tema kodlanmıştır. Sağlık konulu yazılarda işlenen temalar Ek 6'da yer almaktadır. Yazılarda en çok işlenen ilk on tema ise Tablo 35'de sunulmaktadır.

Tablo 35. Yazılarda İşlenen Başlıca Temalar

Temalar		
	N	**%**
Genel Bilgi/ Teşhis veya Tedaviye Yönelik Anlatımlar	692	58,5
Sağlıkla İlgili Akademik, Bilimsel Araştırmalar/ Bulgular/ İstatistiki Bilgiler	185	15,7
Beslenme	160	13,5
Farmakoloji/ İlaç veya Tıbbi Ürün, Cihaz Sektörü/ Bir İlaca İlişkin Anlatımlar	136	11,5
Hasta/ Hastalık Öyküsü	114	9,6
Sağlık Politikaları/ Sağlık Bakanlığı Faaliyetleri/ Yeni Düzenlemeler	114	9,6
Güzellik/ Bakım/ Diyet/ Zayıflama/ Sağlıklı Yaşam/ Kozmetik/ Egzersiz	113	9,6
İmmünoloji/ İnfeksiyon Hastalıkları	102	8,6
Sağlıkla İlgili Etkinlikler	100	8,5
Ünlülerin Sağlık Durumları	92	7,8
Diğer	1827	154
N	**1182**	**308**

Tabloya göre "genel bilgi/ teşhis ya da tedaviye yönelik anlatımlar" kategorisi ilk sırada yer almaktadır. İncelenen toplam 1182 sağlık konulu yazının 692'sinde (%58,5) teşhis veya tedaviye yönelik anlatımların yer aldığı veya bir hastalıkla ilgili genel bilgilendirmenin yapıldığı anlaşılmaktadır. Sağlık konulu yazılarda akademik bilimsel araştırmalara ve istatistiki bilgilere de sıklıkla yer verildiği tespit edilmiştir (n=185, %15,7). "Beslenme" ise en çok değinilen 3. temadır. 160 yazıda (%13,5) beslenme

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

konusunun işlendiği belirlenmiştir. Bu temayı "farmakoloji/ilaç veya tıbbi ürün, cihaz sektörüne veya bir ilaca ilişkin anlatımlar" izlemektedir (n=136, %11,5). Sağlık konulu yazılarda değinilen ilk beş tema arasında "hasta ve hastalık öyküsü" de gelmektedir (n=114, %9,6). "Sağlık politikaları veya Sağlık Bakanlığı'nın faaliyetleri/ yeni düzenlemeler" ise 114 yazıda konu edilmiştir (%9,6). "Güzellik/bakım/diyet/zayıflama/sağlıklı yaşam/kozmetik/egzersiz" gibi konuların işlendiği yazıların sayısı ise 113'dür (%9,6). "İmmünoloji/ İnfeksiyon" hastalıkları (n=102, %8,6), "sağlıkla ilgili etkinlikler" (n=100, %8,5) ve "ünlülerin sağlık durumları" (n=92, %7,8) da yazılarda işlenen ilk on konu arasındadır.

Yıllar bazında sağlık konulu yazılarda değinilen ilk 10 konu Tablo 36 ve Tablo 37'de yer almaktadır.

Tablolara göre inceleme dönemini oluşturan 8 yılın tamamında "genel bilgi/teşhis tedaviye yönelik anlatımlar" kategorisi ilk sırada gelmektedir. "Sağlıkla ilgili akademik bilimsel araştırmalar/bulgular/istatistiki bilgilere" değinilen yazılar ise 1994, 1997, 2000 ve 2003 yıllarında 2. sırada yer alırken; 2006 yılında 3, 2009 yılında ise 6. sırada yer almıştır. Bilimsel araştırma ve geliştirme haberlerinin incelenen 8 yılın tamamında yoğunlukla yer almasının başlıca sebeplerinden biri sağlık muhabirlerinin bilgilerini güncellemelerine ve kendilerini geliştirmelerine olanak sağlayan bilimsel toplantıların sağlık haberlerini yaparken başvurdukları kaynaklardan biri olmasıdır. Sütlaş (2007: 78) ise bilimsel araştırma geliştirme haberlerinin çoğunlukla yabancı kaynaklı olduğuna işaret etmektedir. Haber kaynakları kategorisinde de değinildiği gibi "sağlıkla ilgili akademik/ bilimsel araştırmaların" bulgularından bahseden sağlık haberlerinde "yabancı tıp doktorlarının ve bilim adamlarının" kaynaklık etme oranı %52,1'dir (n=49). Sütlaş (2007: 78) bilimsel araştırma geliştirme konulu sağlık haberlerinin yoğunlukla tercih edilmesinin diğer bir nedeninin ise "gazeteye daha bilimsel ve entelektüel bir görünüm kazandırılması" olduğunu söylemektedir.

Sağlık konulu yazılarda en çok değinilen 3. tema olan beslenmenin yıllar itibariyle karşılaştırması incelendiğinde beslenme konulu yazıların 1991 yılı hariç 8 senenin tamamında öne çıkan ilk beş tema arasında olduğu dikkati çekmektedir. Bu bulgu

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

beslenmenin temel bir ihtiyaç ve insan sağlığını etkileyen bir yönü olması ve bu bağlamda "her zaman okuyucusu bulunabilecek bir konu olması" nedeniyle tercih edildiği şeklinde yorumlanabilir. "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı projede sağlık ve medya profesyonellerine sağlık konulu yayınlarda işlenen konulara ilişkin görüşleri sorulmuş ve "gündemdeki popüler konular işleniyor" yanıtı her iki grupta da öne çıkmıştır (Yüksel ve diğerleri, 2011: 43-44). Bu bağlamda "beslenme"nin gazete açısından her zaman gündemdeki popüler bir konu olduğu söylenebilir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 36. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazılarda İşlenen Başlıca Temalar (1998, 1991, 1994 ve 1997)

Tema-1988			Tema-1991			Tema-1994			Tema-1997		
	N	%		N	%		N	%		N	%
Genel Bilgi/ Teşhis veya Tedaviye Yönelik Anlatımlar	78	60	Genel Bilgi/ Teşhis veya Tedaviye Yönelik Anlatımlar	78	57,8	Genel Bilgi/ Teşhis veya Tedaviye Yönelik Anlatımlar	72	44,4	Genel Bilgi/ Teşhis veya Tedaviye Yönelik Anlatımlar	97	62,6
Hasta/ Hastalık Öyküsü	20	15,4	Güzellik/ Bakım/ Diyet/ Zayıflama/ Sağlıklı Yaşam/ Kozmetik/ Egzersiz	15	11,1	Sağlıkla İlgili Akademik, Bilimsel Araştırmalar/ Bulgular/ İstatistiki Bilgiler	28	17,3	Sağlıkla İlgili Akademik, Bilimsel Araştırmalar/ Bulgular/ İstatistiki Bilgiler	39	25,2
Beslenme	18	13,8	Cinsel Sağlık	14	10,4	Beslenme	23	14,2	Hasta/ Hastalık Öyküsü	19	12,3
Farmakoloji/ İlaç veya Tıbbi Ürün, Cihaz Sektörü/ Bir İlaca İlişkin Anlatımlar	17	13,1	Farmakoloji/ İlaç veya Tıbbi Ürün, Cihaz Sektörü/ Bir İlaca İlişkin Anlatımlar	13	9,6	Cinsel Sağlık	18	11,1	Sağlıkla İlgili Etkinlikler	19	12,3
Sağlıkla İlgili Akademik, Bilimsel Araştırmalar/ Bulgular/ İstatistiki Bilgiler	16	12,3	Sağlıkla İlgili Etkinlikler	11	8,1	Kadın Hastalıkları ve Doğum	15	9,3	Beslenme	17	11
Hasta veya Yakınlarının Sorunları, Mağduriyetleri, Şikâyet veya Talepleri	14	10,8	Acil Tıp	10	7,4	Onkoloji/ Kanser	15	9,3	Farmakoloji/ İlaç veya Tıbbi Ürün, Cihaz Sektörü/ Bir İlaca İlişkin Anlatımlar	17	11
Sağlık Alanında Yeni Tanı ve Tedavi Yöntemleri/ Teknikleri	13	10	Sağlıkla İlgili Akademik, Bilimsel Araştırmalar/ Bulgular/ İstatistiki Bilgiler	10	7,4	Sağlık Politikaları/ Sağlık Bakanlığı Faaliyetleri/ Yeni Düzenlemeler	15	9,3	Güzellik/ Bakım/ Diyet/ Zayıflama/ Sağlıklı Yaşam/ Kozmetik/ Egzersiz	16	10,3
Alternatif Tıp/ Bitkisel Tedavi	12	9,2	Beslenme	9	6,7	Sağlıkla İlgili Etkinlikler	15	9,3	Kadın Hastalıkları ve Doğum	16	10,3
Onkoloji/ Kanser	12	9,2	Hasta/ Hastalık Öyküsü	9	6,7	Farmakoloji/ İlaç veya Tıbbi Ürün, Cihaz Sektörü/ Bir İlaca İlişkin Anlatımlar	12	7,4	Akıl ve Ruh Sağlığı	14	9
Bebek Bakımı/ Sağlığı/ Gelişimi	11	8,5	Çocuk Bakımı/ Sağlığı/ Gelişimi	8	5,9	Kardiyoloji/ Kalp Damar Cerrahisi	11	6,8	Kardiyoloji/ Kalp Damar Cerrahisi	12	7,7
Diğer	209	160,8	Diğer	184	136	Diğer	216	133,6	Diğer	226	145,8
N	**130**	**323,1**	**N**	**135**	**267,4**	**N**	**162**	**271,6**	**N**	**155**	**317,4**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tablo 37. Yıllara Göre Sağlık Konulu Yazılarda İşlenen Başlıca Temalar (2000, 2003, 2006 ve 2009)

Tema-2000			Tema-2003			Tema-2006			Tema-2009		
	N	%		N	%		N	%		N	%
Genel Bilgi/ Teşhis veya Tedaviye Yönelik Anlatımlar	39	45,3	Genel Bilgi/ Teşhis veya Tedaviye Yönelik Anlatımlar	54	62,1	Genel Bilgi/ Teşhis veya Tedaviye Yönelik Anlatımlar	128	65,3	Genel Bilgi/ Teşhis veya Tedaviye Yönelik Anlatımlar	146	63,2
Sağlıkla İlgili Akademik, Bilimsel Araştırmalar/ Bulgular/ İstatistiki Bilgiler	16	18,6	Sağlıkla İlgili Akademik, Bilimsel Araştırmalar/ Bulgular/ İstatistiki Bilgiler	18	20,7	Beslenme	31	15,8	Sağlık Politikaları/ Sağlık Bakanlığı Faaliyetleri/ Yeni Düzenlemeler	37	16
Beslenme	13	15,1	Beslenme	16	18,4	Sağlıkla İlgili Akademik, Bilimsel Araştırmalar/ Bulgular/ İstatistiki Bilgiler	29	14,8	İmmünoloji/ İnfeksiyon Hastalıkları	36	15,6
Güzellik/ Bakım/ Diyet/ Zayıflama/ Sağlıklı Yaşam/ Kozmetik/ Egzersiz	11	12,8	Farmakoloji/ İlaç veya Tıbbi Ürün, Cihaz Sektörü/ Bir İlaca İlişkin Anlatımlar	13	14,9	Farmakoloji/ İlaç veya Tıbbi Ürün, Cihaz Sektörü/ Bir İlaca İlişkin Anlatımlar	26	13,3	Beslenme	33	14,3
Ünlülerin Sağlık Durumları	11	12,8	Hasta/ Hastalık Öyküsü	11	12,6	İmmünoloji/ İnfeksiyon Hastalıkları	25	12,8	Farmakoloji/ İlaç veya Tıbbi Ürün, Cihaz Sektörü/ Bir İlaca İlişkin Anlatımlar	31	13,4
Hasta/ Hastalık Öyküsü	9	10,5	Sağlık Skandalları/ Yolsuzluk ve Usulsüzlükler	9	10,3	Ünlülerin Sağlık Durumları	24	12,2	Sağlıkla İlgili Akademik, Bilimsel Araştırmalar/ Bulgular/ İstatistiki Bilgiler	29	12,6
Sağlık Sisteminde Sorunlar/ Sağlık Hizmetinde İhmaller	9	10,5	İlaç veya Tedavinin Yan Etkileri	8	9,2	Güzellik/ Bakım/ Diyet/ Zayıflama/ Sağlıklı Yaşam/ Kozmetik/ Egzersiz	19	9,7	Güzellik/ Bakım/ Diyet/ Zayıflama/ Sağlıklı Yaşam/ Kozmetik/ Egzersiz	28	12,1
Tıbbi Yatırım/ Yenilik ve İyileştirmeler	9	10,5	Sağlık Kurumlarının Sorunları/ Eksikler/ İhtiyaçlar	8	9,2	Hayvanlardan İnsanlara Bulaşan Hastalıklar	19	9,7	Hasta/ Hastalık Öyküsü	21	9,1
Sağlık Politikaları/ Sağlık Bakanlığı Faaliyetleri/ Yeni Düzenlemeler	8	9,3	Sağlık Politikaları/ Sağlık Bakanlığı Faaliyetleri/ Yeni Düzenlemeler	8	9,2	Hasta/ Hastalık Öyküsü	18	9,2	Ünlülerin Sağlık Durumları	20	8,7
Farmakoloji/ İlaç veya Tıbbi Ürün, Cihaz Sektörü/ Bir İlaca İlişkin Anlatımlar	7	8,1	Sağlıkla İlgili Etkinlikler	8	9,2	Sağlık Politikaları/ Sağlık Bakanlığı Faaliyetleri/ Yeni Düzenlemeler	18	9,2	Kardiyoloji/ Kalp Damar Cerrahisi	17	7,4
Diğer	128	149,1	Diğer	149	170	Diğer	305	155,6	Diğer	320	138,7
N	**86**	**302,3**	**N**	**87**	**347,1**	**N**	**196**	**327,6**	**N**	**231**	**310,8**

"Farmakoloji/ ilaç veya tıbbi ürün, cihaz sektörüne veya bir ilaca ilişkin anlatımlar" ise 1988, 1991, 2003, 2006 ve 2009 yıllarında sağlık konulu yazılarda işlenen ilk beş tema arasındadır. Sağlık muhabirleri tarafından sıkça işlenen konular arasında olan "hasta ve hastalık öyküsü" ise incelenen 8 senenin 7'sinde ilk on tema arasında yer almakta ve özellikle 1988 ve 1997 yıllarında sıralamada öne çıkmaktadır.

"Sağlık politikaları/ Sağlık Bakanlığı faaliyetleri/ yeni düzenlemeler" temasının 1988 ve 1990'lı yıllar boyunca sadece 1994 senesinde 7. sırayla ilk on tema arasında olması ise dikkat çekicidir. Sağlık alanında reform tartışmalarının gündemde olduğu 1990'lı yıllar boyunca ülkenin sağlık politikalarına yazılarda değinilmediği anlaşılmaktadır. 2000 yılından itibaren sıralamada sonlarda yer almasına rağmen yazılarda öne çıkan ilk on konudan biri olan "Sağlık politikaları/ Sağlık Bakanlığı faaliyetleri/ yeni düzenlemeler" sadece 2009 yılında ilk beş tema arasında yer almıştır. Bu temanın 2009 yılında 2. sırada yer alması ise yaşanan Domuz Gribi salgınıyla ilgili olarak Bakanlıkça alınan önlemlerin ve Mayıs 2008'de "Dumansız Hava Sahası" adıyla başlatılan sigara yasağına ilişkin kampanyanın ve akabinde kapalı alanlarda sigara kullanımının 4207 sayılı yasa ile 19 Temmuz 2009 tarihinde yasaklanmasının yazılarda işlenmesi ile açıklanabilir.

"Güzellik/ bakım/ diyet/ zayıflama /sağlıklı yaşam/ kozmetik/ egzersiz" temalı yazılar ise 1988, 1994 ve 2003 yıllarında öne çıkan ilk on tema arasında yer almazken, 1991 ve 2000 yıllarında ilk beş tema arasında, 2006 ve 2009 yıllarında ise 7. sıradadır. "İmmünoloji/ İnfeksiyon hastalıkları"nın 2006 ve 2009 yıllarında ilk beş tema arasında olmasının ise bu senelerde yaşanan salgın hastalıklarla ilgili olduğu söylenebilir.

Çalışmanın 3. bölümünde de yer verildiği gibi atölye çalışması kapsamında yürütülen tartışmalarda katılımcılar, sağlık haberciliğinde sadece hastalıklar ve teşhis tedavi yöntemlerinin değil, sağlık hizmeti sunan kurumlar ve bu hizmeti veren sağlık çalışanlarının da işlenen başlıca konular arasında olduğunu ifade etmişlerdir. ESAM-DER tarafından organize edilen "Sağlık Hizmeti ve Finans Sistemleri" başlıklı dördüncü Sağlık Bilinci ve Medya toplantısı sonunda açıklanan bildirgenin 4. maddesinde ise "Türkiye'deki sağlık sistemi içindeki hizmet ve finansman modelleriyle ilgili yaşanan sorunların çözümlenmesi için kamu yararını hedef alan sağlık

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

habercilerine önemli görevler düşmektedir" denmektedir. Diğer yandan bulgular Hürriyet gazetesi ve süreli eklerinde sağlık çalışanlarının özlük hakları ve çalışma koşulları, mesleki başarı hikâyeleri, sağlık hizmetiyle ilgili hak ihlalleri ve sağlık kurumlarının sorunlarına, eksik ve ihtiyaçlarına değinen yazıların işlenen başlıca konular arasında olmadığını göstermektedir. Kanber (2003: 58-59) de sağlık hizmetleri ve sağlık çalışanlarının sorunlarını konu alan haberler üzerine yaptığı incelemede benzer bulgulara ulaşmıştır. Kanber, Akşam, Milliyet, Star, Türkiye, Yeni Şafak ve Zaman olmak üzere toplam 6 gazete üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında "gazetelerin sağlık hizmetleri ve sağlık çalışanlarının sorunlarına ilgisinin oldukça az olduğunu" tespit etmiştir.

Tablo 38. İşlenen Temalara Göre Yazıların Sayfadaki Konumu

(Sütun %)	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Üst	Orta/Göbek	Alt
Genel Bilgi/ Teşhis veya Tedaviye Yönelik Anlatımlar	11	8	6	328	199	140
	78,6	*50*	*50*	*59,2*	*58*	*57,6*
Sağlıkla İlgili Akademik, Bilimsel Araştırmalar/ Bulgular/İstatistiki Bilgiler	6	5	1	93	39	41
	42,9	*31,3*	*8,3*	*16,8*	*11,4*	*16,9*
Beslenme	5	1	1	80	39	34
	35,7	*6,3*	*8,3*	*14,4*	*11,4*	*14*
Farmakoloji/İlaç veya Tıbbi Ürün, Cihaz Sektörü/ Bir İlaca İlişkin Anlatımlar	2	3	1	71	33	26
	14,3	*18,8*	*8,3*	*12,8*	*9,6*	*10,7*
Hasta/ Hastalık Öyküsü		3	6	49	39	17
		18,8	*50*	*8,8*	*11,4*	*7*
Sağlık Politikaları/ Sağlık Bakanlığı Faaliyetleri/ Yeni Düzenlemeler	1	2		48	32	31
	7,1	*12,5*		*8,7*	*9,3*	*12,8*
Güzellik/ Bakım/ Diyet/ Zayıflama/ Sağlıklı Yaşam/ Kozmetik	3	1		62	35	12
	21,4	*6,3*		*11,2*	*10,2*	*4,9*
İmmünoloji/İnfeksiyon hastalıkları		1	1	50	29	21
		6,3	*8,3*	*9*	*8,5*	*8,6*
Sağlıkla İlgili Etkinlikler	4	1		48	27	20
	28,6	*6,3*		*8,7*	*7,9*	*8,2*
Ünlülerin Sağlık Durumları	1	3	3	32	32	21
	7,1	*18,8*	*25*	*5,8*	*9,3*	*8,6*
Diğer	25	25	25	869	506	377
	2,1	*2,1*	*2,1*	*73,5*	*42,8*	*31,8*
N	**14**	**16**	**12**	**554**	**343**	**243**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sağlık konulu yazıların gazete sayfasındaki konumu işlenen temalara göre değerlendirildiğinde tam sayfa olarak işlenen başlıca temaların genel bilgi/teşhis veya tedaviye yönelik anlatımlar (%78,6), sağlıkla ilgili akademik bilimsel araştırma bulguları (%42,9), beslenme (%35,7), sağlıkla ilgili etkinlikler (%28,6) ve güzellik/ bakım/ diyet/ zayıflama/ sağlıklı yaşam/ estetik/ kozmetik (%21,4) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 38).

Gazetede sürmanşet olarak değerlendirilen başlıca konular ise genel bilgi/teşhis veya tedaviye yönelik anlatımlar (%50), sağlıkla ilgili akademik bilimsel araştırma bulguları (%31,3), Farmakoloji (%18,8), hasta hastalık öyküsü (%18,8) ve ünlülerin sağlık durumlarıdır (%18,8). En fazla oranda manşet olarak değerlendirilen konular ise genel bilgi teşhis tedaviye yönelik anlatımlar (%50), hasta hastalık öyküsü (%50) ve ünlülerin sağlık durumları (%25) şeklinde sıralanmaktadır (Tablo 38).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

6. Özet, Tartışma ve Öneriler

Çalışmanın bu bölümünde araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar özetlenerek konuya ilişkin tartışma sunulacak ve önerilerde bulunulacaktır.

6.1. Özet

Doğuştan kazanılmış temel bir hak olarak başta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olmak üzere Avrupa Sosyal Şartı ve Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi gibi uluslararası metinler ve Anayasa ile koruma altına alınmış olan sağlık hakkının ayrılmaz bir parçası da sağlık konusunda aydınlatılmış bir kamuoyunun oluşumudur. Bu çerçevede halkın sağlık eğitiminde önemli bir işleve sahip olan medyada yer alan sağlık konulu haberlerin gittikçe daha fazla kendine yer bulması sağlık haberciliğinin ele alındığı akademik çalışmaları önemli kılmıştır. Türkiye'de sağlık haberlerindeki artışa rağmen alanda yapılan akademik çalışmaların sayıca az ve konunun kimi yönlerine işaret eden bağımsız çalışmalar olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda bu çalışmada öncelikle sağlık haberinin niteliklerinin belirlenmesi konusunda bir çerçeve sunulmakta ve bu çerçevenin ardından sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimi irdelenmektedir.

Bu amaçla öncelikle 44 örnek haber kupürü çerçevesinde atölye çalışmasında gerçekleştirilen tartışma ile sağlık haberciliği tanımlanmış, sağlık haberinin nitelikleri ortaya konmuştur. İnsanları sağlık konusunda aydınlatmak, farkındalık yaratmak ve gereken durumlarda uyarmak gibi işlevlere sahip olan sağlık haberciliği hedef kitleye göre yapılan ayrım doğrultusunda halka ve sağlık profesyonellerine yönelik olarak yapılmaktadır.

Atölye çalışmasında elde edilen bulgular bir haberin sağlık haberi olarak kabul edilmesinde öncelikli olarak her haber gibi sağlık haberinin de haberin öğelerini ve değerlerini barındırması gerektiğini ortaya koymuştur. Buna ek olarak sağlık haberlerinin "ana temasının" sağlıkla ilgili olması ve "kamuoyunu ilgilendiren bir yönü" olması gerekmektedir. Sağlık haberlerinin başlıca kaynakları arasında tıp/sağlık

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

konusunda uzmanlar veya sağlık alanının tarafları olarak kabul edilen Sağlık Bakanlığı, il sağlık müdürlükleri, sağlık alanı sivil toplum örgütleri, sağlık sendikaları ve uzmanlık dernekleri gelmektedir. Haberlerde alanın uzmanlarının kaynaklığı haberin güvenirliği bakımından önemlidir. Haber kaynaklarının seçiminde çeşitlilik gözetilmeli, kaynağın profesyonel kimliği ve yeterliliği dikkate alınmalıdır. Sağlık muhabiri tıp alanının kendine özgü terminolojisine vakıf olmalı, haber kaynağından aldığı bilgileri herkesin anlayacağı sade bir dil ile aktarmalıdır.

Sağlık haberciliğinin tanımlanması ve sağlık haberlerinin belirli başlı niteliklerinin belirlenmesinin ardından sağlık haberciliğinin Türk basın tarihi içerisindeki tarihsel gelişimi yürütülen literatür taraması ve medya ve sağlık profesyonelleri ile gerçekleştirilen görüşmeler ile ortaya konmuştur. Sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimi, medya ve sağlık alanlarının kesişme noktası olması bakımından her iki alandaki gelişmelerden bağımsız olarak değerlendilmemiştir. Bu anlamda öncelikle Türkiye'nin ekonomik, siyasal ve toplumsal gelişmeleri, ardından sağlık ve medya alanındaki gelişmeler literatür taraması ile ele alınmıştır. Ardından sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimi süreci etkileyen bu unsurlar bağlamında ortaya konmuştur.

Sağlık haberciliğinin tarihsel gelişiminde gazetelerin ve uzmanlık yayınları olan tıp dergilerinin 1830'lu yıllardan itibaren yayımlanmaya başlanması başlangıç noktası olarak kabul edilebilir. Halka yönelik sağlık bilgisinin aktarılması bu dönemde "bilim gazeteciliğinin" bir parçası olarak başlamıştır. Okuryazarlık oranının oldukça düşük olduğu bu dönemde tüm toplumu kapsayacak şekilde sağlık bilgisinin aktarıldığını söylemek güç de olsa halka yönelik bir bilgilendirme çabasının varlığı önemlidir. 1928 harf devrimi sonrası Latin harflerinin kabulü ile birlikte okuryazar kitlede gözlenen artış ile birlikte sağlık ve tıp gibi kendine ait terminolojisi olan alanda bilginin topluma yansıtılmasında basın, kullandığı sade dil ve anlatım ile görev üstlenmiştir. 1938 yılında hayata geçen Ankara Radyosu ile birlikte sağlık bilgisi yurdun daha geniş kesimlerine ulaşmıştır.

Sağlık haberciliğinde 1970 ve 1980'li yıllar henüz uzmanlaşmanın olmadığı, özel haberler dönemidir. AIDS, organ nakilleri ve sağlık skandalları gibi dünyada yaşanan

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

yeni gelişmelerin aktarıldığı ve "sansasyonel" başlıkların atıldığı bu yıllarda sağlık haberciliğinde "Mucize tedavi haberlerinin olumsuz sonuçlarını gösteren ilk örnek olarak" (Yüksel vd., 2011: 45) "sağlık basınına damgasını vuran" (Tüzün, 2010) zakkum olayı yaşanmıştır.

1990'lı ve 2000'li yıllar ise sağlık haberlerinin yaygın gazetelerde daha fazla yer almaya başladığı ve gazetelerin bünyelerinde uzman sağlık muhabiri istihdam etmeye başladığı yıllardır. Televizyonda sağlığın ayrı bir başlık olarak ele alınması ve uzman sağlık habercileri tarafından hazırlanan sağlık programlarının ekranlara yansıması da yine bu yıllarda gerçekleşmiştir. Sağlık haberciliğinde uzmanlaşmaya dönük ilk adım da 1990'lı yıllarda uzman muhabirlerin örgütlenmesi ile atılmıştır. ESAM-DER'in 1991 yılında kuruluşundan 10 yıl sonra 2011'de alanda ikinci, 2012'de ise üçüncü dernek faaliyete geçmiştir.

Diğer yandan sağlık ve medya alanlarında yaşanan ticarileşmeye paralel olarak sağlık haberciliğinde de bir değişim meydana gelmiştir. Sağlık sektöründe 1990'lı yılların ortalarından itibaren artış gösteren özel sağlık sektörü yatırımları ile birlikte sağlık haberciliğinde "örtülü reklam" ve kurumsal iletişim birimleri kaynaklı "haberler" ile "sponsorlu sağlık programları" tartışılan başlıca konular olmuştur. Aynı dönem medya alanında yaşanan değişimlere paralel olarak sağlık muhabirlerinin "sipariş sağlık haberleri" ile karşılaştıkları ve editöryal kadro karşısında "inisiyatif" sorunları yaşadığı dönemdir. 2000'lerin ilk 10 yılı kapandığında basın kuruluşlarında halen ayrı bir sağlık servisinin olmaması ve gazete yönetimlerinin sağlık alanında uzmanlaşmayı destekleyecek şekilde muhabir istihdamı yapmaması uzmanlaşma önündeki başlıca engeller olarak öne çıkmaktadır.

Sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimine ilişkin uygulama ise Hürriyet gazetesi örneğinde 1988 yılından başlamak üzere 3'er yıllık aralıklarla belirlenen toplam 8 yıl üzerinden sağlık konulu haber, köşe yazıları ve bilgilendirici metinlere uygulanan içerik analizi ile gerçekleştirilmiştir. Hürriyet gazetesi örneğinde gerçekleştirilen uygulamada öncelikle sağlık konulu yazıların çalışmanın inceleme dönemi olarak belirlenen süreç içerisinde giderek daha fazla yayımlandığı tespit edilmiştir. İnceleme dönemi içerisinde

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Hürriyet gazetesi ile birlikte yayımlanan süreli eklerin sayıca artmasına paralel olarak sağlık konulu yazılar da daha fazla oranda eklerde yayımlanmıştır. Yazılar çoğunlukla gazetenin ön iç sayfalarında ve gazete sayfasının üst kısmında yer almıştır. Sağlık konulu yazıların kapladığı alan genel olarak çeyrek gazete sayfasının yarısı ve çeyrek gazete sayfasının çeyreği büyüklüğündedir. 2000'li yıllardan itibaren yazıların kapladığı alan büyümüştür.

Yazıların çoğunluğunun menşei belirtilmemiştir. Gazetenin süreli eklerinde köşe yazarları tarafından kaleme alınan sağlık konulu yazılar 2000'li yıllardan itibaren artış göstermiştir. Hürriyet gazetesi ve süreli eklerinde halka yönelik sağlık bilgisinin çoğunlukla sağlık haberleri ve tıp doktorları tarafından kaleme alınan sağlık köşeleri aracılığıyla verildiği söylenebilir. Yazıların çoğunluğu hastalıklar ve tanı ve tedavi yöntemlerinden bahseden "genel sağlık" kategorisindedir. Genel sağlık kategorisini güzellik/ bakım/ kozmetik/ egzersiz/ sağlıklı yaşamla ilgili konuları ve ünlülerin sağlık durumlarını konu alan "sağlık magazin" kategorisi izlemektedir. Yazılarda sağlık konulu bilgilendirme yoğunlukla hastalık/tedavi odaklı konular ve magazinel konular çerçevesinde ele alınmaktadır. Sağlık politikaları, hukuksal düzenlemeler, sağlık sisteminde aksaklıklar, ihtiyaçlar vb. gibi halkın sağlık hizmeti alma noktasında ihtiyaç duyabileceği bilgilendirme çok az düzeydedir.

Yazılarda çoğunlukla halkın anlayabileceği sade ve anlaşılır bir dil tercih edilmiştir. Sağlık haberlerinde uyarıcı anlatıma daha fazla yer verilirken, sağlık köşelerinde okuyucuya tavsiye veren bir anlatım daha yoğun kullanılmıştır. Reklam ve tanıtıma yönelik anlatımlara zaman içerisinde daha fazla yer verilmiştir. Sağlık hizmeti sunumunda özel sağlık sektörünün gelişimine paralel olarak "sağlık haberlerinde" bu sektöre ait bilgilendirme artmıştır. Yazılarda özel sağlık sektörüne ilişkin bilgilendirme yoğunlukla reklam/tanıtım içeriklidir. Yazıların çoğunluğunda uzman görüşüne yer verilmekle birlikte yarıya yaklaşan bir oranda sağlık/tıp uzmanlarının veya sağlık alanının taraflarının görüşlerine başvurulmamıştır. Uzman görüşüne dayandırılmayan yazıların çoğunluğu hastalık ve tanı tedavi yöntemlerinden bahsetmektedir. Yazıların çoğunluğunda okuyucu ayrıca bir tıp doktoruna/ sağlık uzmanına yönlendirilmemektedir. Sağlık konulu yazılarda değinilen başlıca kurumların üniversite

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

hastanesi, yabancı/uluslararası sağlık kuruluşları ve Sağlık Bakanlığı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, özel hastane/ özel tıp merkezi/ vakıf hastanesi/ özel muayenehaneler gibi "özel sağlık sektörü" içerisinde tanımlanabilecek kuruluşlara incelenen dönem içerisinde artan yatırımlara paralel olarak daha fazla değinildiği anlaşılmaktadır. Sağlık Bakanlığı ise özellikle 2003 yılında açıklanan Sağlıkta Dönüşüm Programı çerçevesindeki eylemlerin uygulanmaya başlanmasıyla birlikte 2006 yılı sonrası yazılarda değinilen bir kurum olarak ön plana çıkmıştır.

Çalışma kapsamında incelenen sağlık konulu yazıların dörtte biri köşe yazarları tarafından kaleme alınmış; haberlerin ise beşte birinde haberin kaynağı belirtilmemiştir. Sağlık haberlerinin çoğunluğuna tıp doktorları/ sağlık uzmanları kaynaklık etmektedir. Diğer yandan sağlık muhabirleri tarafından yetkili otorite olması bakımından başlıca haber kaynakları arasında gösterilen Sağlık Bakanlığı ve sağlık alanı sivil toplum kuruluşlarının haberlere kaynaklık etme seviyesinin oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Yazılarda öncelikle hastalıkların teşhis ve tedavisine yönelik bilgilendirmeler yapılmaktadır. Akademik bilimsel araştırmalara sıklıkla yer verilmektedir. Beslenme ise inceleme dönemi boyunca gazete tarafından işlenen başlıca konulardan biridir.

Sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimine ilişkin bu bulgulara ilişkin tartışma ise ayrı bir başlıkla ele alınacaktır.

6.2. Tartışma

Sağlık haberciliğinin tarihsel gelişim sürecinin Osmanlı döneminde okuma yazma bilen sınırlı bir kitleye hitap eden ilk gazeteler ve tıp dergileri yoluyla halkın bilgilendirilmesiyle başladığı söylenebilir. Bilim gazeteciliğinin bir parçası olarak 1830'lu yıllarda yayımlanan ilk gazetelerle ve tıp dergileriyle birlikte başlayan sağlık konulu bilgilerin aktarılması süreci günümüzde ayrı bir uzmanlık alanı olarak şekillenen sağlık haberciliği ile gerçekleşmektedir. Medya alanında yaşanan gelişmelerle birlikte halkın sağlık konularında bilgilendirilmesinde kitle iletişim araçları ön plana geçmiş, başlangıçta halka sağlık bilgisi vermeyi de görev edinen mesleki uzmanlık yayınları

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

olan tıp dergileri ise bu süreçte halktan ziyade sağlık profesyonellerine yönelik daha özelleşmiş yayınlar olarak devam etmişlerdir.

1980 öncesi ve sonrası sağlık haberciliğinin gelişimi ana hatlarıyla ele alındığında öncelikle sağlık haberlerinin medyada giderek daha fazla kendisine yer bulduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle sağlık, medyada daha fazla işlenen bir konu olmaya başlamıştır. 1970'li ve 80'li yıllar boyunca "basında" sağlık haberlerinden bahsedilebilecekken, 1990 sonrası özel televizyonların kuruluşu ile daha geniş bir mecrada sağlık konulu bilgilendirme başlamıştır. 1990 öncesi daha ziyade "sansasyonel" olayların konu edildiği sağlık haberciliğinde, 1990'lı yıllarla birlikte özellikle tıp doktorları tarafından hazırlanan sağlık köşeleri ile halkı hastalıklar ve tedavi yöntemleri konularında bilgilendirmenin daha ön plana geçtiği belirtilebilir. 1990'lı yıllar ayrıca sağlık haberciliğinde uzmanlaşmanın ortaya çıkmaya başladığı ve akabinde bu alanda ilk örgütlenmenin gerçekleştiği yıllar olarak önemli bir başlangıç niteliğindedir.

Bu gelişim sürecinde vurgulanabilecek ilk nokta her ne kadar sağlık haberciliği giderek uzmanlaşmanın başladığı bir alan olarak şekillense de sağlık konulu yazıların medya kuruluşları açısından günümüzde de siyasal ve ekonomik gündeme bağlı olarak kendisine yer bulmasıdır. Koloğlu'nun (1997: 52) İstibdat döneminde siyasal içerikleri yayımlayamayan gazetelerin bilim haberlerine daha fazla yer vermeye başladığını belirtmesi örneğinde olduğu gibi sağlık ve tıp alanındaki haberler geçen zamana ve alandaki tüm gelişmelere rağmen 2000'li yıllarda halen "gündeme göre" kendisine yer bulabilmektedir. Gazetelerde çoğunlukla "sabit" bir sağlık sayfası bulunmamakta ve bu durum da sağlık haberlerinin diğer haberler arasında kendisine yer bulabilmesini olumsuz etkilemektedir.

Sağlık haberlerini üreten kadroya ilişkin dikkat çekilebilecek başlıca nokta ise "uzman sağlık muhabirlerinin" sayıları az da olsa bu alanda varlık gösterebilmeleridir. 1990'lı yıllarda uzmanlaşma ve örgütlenme birbirine paralel olarak gelişmiş ancak 2000'li yıllara gelindiğinde medya kuruluşlarının "ekonomik önlemlere bağlı istihdam politikaları" nedeniyle sekteye uğramıştır. 2000'li yıllarda halen basın kuruluşlarında

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

ayrı bir sağlık servisi yoktur ve burada istihdam edilen ve "sadece sağlık alanı ile ilgilenen" bir uzman "kadro" bulunmamaktadır. Bazen bir uzman sağlık muhabiri ve beraberindeki "stajyerler" ile yürümekte olan sağlık haberciliğinde basın kuruluşlarındaki sağlık muhabirleri aynı zamanda editörlük görevini de yürütmektedirler. Medya kuruluşlarında alanda yeterli deneyime sahip olmayan genç gazetecilerin kendilerini yetiştirmelerine olanak sağlayacak kadar süre bu alanda çalışmadan başka bir birime veya pozisyona kaydırılması ve uzman sağlık muhabirleri yerine sağlık köşesi yazan "medyatik tıp doktorlarına" gazetelerde giderek daha fazla yer verilmeye başlanması bu alanı "yeni kuşak sağlık muhabirlerinin yetişememesi" sorunuyla karşı karşıya bırakmıştır.

Sağlık haberciliğinde uzmanlaşmanın desteklenmesi konusunda alandaki örgütlenmelerin de katkısından söz edilebilir. Alanda ilk örgütlenme 1991 yılında Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği'nin kuruluşuyla gerçekleşmiştir. Diğer yandan organize edilen bir dizi Sağlık Bilinci ve Medya toplantısı sonrası ESAM-DER'in çalışmaları daha ziyade tıbbın spesifik konularında muhabirlerin bilgilendirilmesine kaymıştır. Sağlık haberciliği alanında örgütlenmenin kapsayıcı bulunmaması ise ilk derneğin kuruluşundan 10 yıl sonra yeni örgütlenmelerin ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Sağlık Muhabirleri Derneği 2011 yılında, hemen ardından Sağlık İletişimi Derneği ise 2012 yılında kurulmuştur. Alanda 3. ve son derneğin kurulduğu 2012 yılında ise alanda uzmanlaşmanın öneminin basın kuruluşları tarafından hala kavranamamış olduğu eleştirisi gündemdedir. Alandaki derneklerin başlıca amaçları arasında sağlık haberciliğinin kalitesini artırmak yer alsa da 2012'ye gelindiğinde örgütlenmenin dağınık bir görünüm sergilemesinin bu amaca ulaşmada bir engel olabileceği söylenebilir. ESAM-DER tarafından sağlık haberciliği alanındaki sorunlara dikkat çeken ve çözüm önerileri getiren bildirgelerin açıklanmasının üzerinden yıllar geçmiş ancak alandaki sorunlar değişmemiş ve çözüm önerileri uygulamaya geçirilememiştir. Her ne kadar dernek üyelerinin mesleki anlamda birbirleriyle dayanışmasından bahsedilebilirse de dernekler arası işbirliğinin güçlü olmadığı dikkati çekmektedir. Habercilerin özellikle kendi çalıştıkları kurumlarla yaşadıkları sorunlara karşı bir güç birliğinin oluşturulmasında tek çatı altında örgütlenmelerinin daha etkili olabileceğini söylemek mümkündür.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Çağdaş demokratik toplumlarda basın, kanunlarla çizilmiş sorumluluklarının yanında toplumsal ve kamusal sorumluluk taşır. Sağlık haberciliğinde bu kamusal sorumluluk, sağlığın doğuştan kazanılmış temel bir hak olarak tanımlanması ve medya aracılığı ile yapılan bilgilendirmenin çok geniş kitlelere ulaşması nedeni ile daha da önemlidir. Öte yandan bu çalışmada elde edilen bulgular sağlık haberciliğinde 1980'lerden 2000'lere olan süreçte eleştirilerin düğümlendiği önemli noktanın sağlık haberciliğinde yaşanan ticarileşme olduğunu ortaya koymuştur. 1990'lı yıllardan itibaren artış gösteren özel sektör yatırımları ile birlikte sağlık haberlerinde özel sağlık kuruluşlarına veya kişilere ilişkin haberlerin "hangi çerçeve ile verileceği" sorunu ortaya çıkmıştır. ESAM-DER tarafından 2001 yılında organize edilen Sağlık Hizmeti ve Finans Sistemleri başlıklı toplantı sonrası açıklanan bildirgenin 6. maddesinde özel sağlık kuruluşlarının hizmetleriyle ilgili bilgilendirme ve kamu adına denetim yapmak sağlık habercilerinin görevleri arasında sayılmıştır. Buna ek olarak aynı bildirgenin 8. maddesi sağlık habercilerine sağlık alanındaki kişi ve kurumların açık ya da gizli reklamlarının önlenmesi konusunda da görev vermektedir. Sağlık habercilerinin bu görevlerini yerine getirmekte karşılaştıkları ilk sorun ise hastanelerin bünyelerinde kurduğu kurumsal iletişim birimlerinin ve PR şirketlerinin haberin üretim sürecine müdahalesidir. Kurumsal iletişim birimleri tarafından "hazır haber metni" olarak üretilen ve medya kuruluşlarına gönderilen bültenler ile sağlık haberciliği özellikle 2000'li yıllarda 1980 ve 1990'lı yıllardan farklı bir görünüm sergilemeye başlamıştır. 1990'lı yılların başlarında özel haberlerin ve sağlıkla ilgili konularda yazı dizilerinin hazırlandığı sağlık haberciliğinin 2000'li yıllarda daha ziyade bültenlerle işleyen bir alana dönüştüğü eleştirisi ağırlık kazanmıştır.

Özel sağlık kuruluşları veya kişilere ilişkin haberlerin verilmesinde dikkat çekilebilecek diğer bir nokta ise reklam/tanıtım unsurlarının haber metni içerisine yedirilerek veya kuruma ait ilan ile haberin gazetede bir arada verilmesidir. Örtülü reklam veya reklam /tanıtım niteliği ağır basan yayınlar medya kuruluşlarında uzman sağlık muhabirlerinin istihdamı ve kuruluş içerisinde özdenetim mekanizmalarının işletilmesiyle bir dereceye kadar engellenebilir. Haber ve reklam arasındaki objektif kriterlerin belirlenmesinin ise örtülü reklam ve tanıtım konusunda sağlık habercilerine daha net bir çerçeve çizmesi mümkündür.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sağlık haberciliğinde ticari kaygı güdülmemesi ve çıkar ilişkilerine dayalı haber yapılmaması sadece sağlık muhabirlerinin gazetecilik meslek ilkelerine bağlı habercilik yapmaları ile de mümkün görünmemektedir. Bunun başlıca nedeni ise medya sektöründe yaşanan değişimdir. Bu değişimin haberciler açısından en önemli sonucu ise öncelikle medya kuruluşları arasında gerçekleştirilen anti sendikal mutabakat ve uzman gazeteciler yerine daha az kalifiye elemanların istihdam edilmesidir. Yaşanan değişimle birlikte güvencesiz kalan haberciler yazı işleri ve gazete yönetimi karşısında inisiyatif sorunları yaşamaya başlamış, sağlık habercilerinin bağımsız haber yapma özgürlüklerini etkileyecek baskı ve yönlendirmeler oluşmuştur. Kendi kurumları tarafından yönlendirilmeye çalışılan ve zaman zaman oto sansür uygulanan sağlık habercileri "sipariş sağlık haberleri" gibi uygulamalarla karşı karşıya kalmışlardır. Bu bağlamda daha nitelikli bir sağlık haberciliği için öncelikle medya kuruluşlarında uzmanlaşmanın desteklenmesi, sağlık haberciliği gibi hassas bir alanda uzman sağlık muhabirlerinin istihdam edilmesi ve haber konularının seçiminde ve sunumunda uzman sağlık muhabirinin veya sağlık editörünün görüşlerine öncelik verilmesi gerektiği söylenebilir.

Sağlık haberlerini üreten profesyonel kadronun akademik eğitimine de ayrıca değinmek gerekir. Çalışma kapsamında görüşlerine başvurulan medya profesyonellerinin çoğunluğu iletişim fakültesi mezunudur. Diğer yandan Türkiye'de sağlık haberciliği veya sağlık gazeteciliği konusunda akademik bir eğitim almış olmak alanda "uzmanlaşma" için bir koşul olamamıştır. Bunun başlıca nedeni ise Türkiye'de sağlık haberciliğine yönelik bir uzmanlık dersinin iletişim fakülteleri müfredatına 1999 yılına dek konmamış olmasıdır. "Sağlık Gazeteciliği" dersi ilk kez 1999 yılında İstanbul Tabip Odası'nın da desteğiyle İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi eğitim programına konmuştur. Sağlık haberciliğinde uzmanlaşmanın sağlanması ve daha nitelikli bir sağlık haberciliğinin yürütülmesinde gazetecilik eğitimi alan kişilere uzmanlık alan dersi olarak sağlık haberciliğinin verilmesinin katkısı olabilir.

6.3. Öneriler

Sağlık haberciliğine ilişkin uygulamaya ve yeni bir araştırmaya yönelik öneriler bu başlık altında ele alınacaktır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

6.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler

Araştırmacının bu çalışmayla edindiği bilgi ve tecrübe birikimi sonrasında bu çalışma bugün yeniden tasarlanacak olsa şu düzenlemelere gidilebileceği düşünülmektedir:

- Sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimi bu çalışmada Hürriyet gazetesi örneğinde incelenmiştir. İncelenen gazete sayısı arttırılabilir ve böylece farklı yayın organlarının sağlık haberciliğine yönelik sunumları karşılaştırmalı olarak sorgulanabilir. Örneklem hacmi büyük tutularak bu çalışmada elde edilen bulgularından nasıl bir fark yaratacağı sorusuna yanıt verilebilir.

- Çalışmada inceleme dönemi yargısal olarak belirlenen 1988 yılından başlamak üzere 3'er yıllık aralıklarla 8 yıl olarak belirlenmiştir. İnceleme döneminin başlangıcı için farklı bir tarih seçilebilir, 8 yıl yerine kesintisiz veya daha sık zaman aralıkları belirlenerek inceleme yapılabilir. Bu sayede daha büyük bir örneklemle elde edilecek bulguların bu çalışmanın bulgularından nasıl bir fark yaratacağı sorusuna yanıt verilebilir.

- Televizyonda yayınlanan sağlık haberleri ve/veya sağlık programları içerik analizi yöntemi ile incelenebilir. Böylece bu çalışma kapsamında medya profesyonellerinden elde edilen veriler doğrultusunda ele alınan televizyonda sağlık haberciliğine ilişkin gelişmeler hakkında daha kapsamlı bulgulara erişilebilir.

- Çalışmada sağlık konulu yazılar içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Sağlık konulu metinler söylem analizi yaklaşımı ile incelenebilir. Sağlık konulu haber metinlerinin bağlamsal düzeyde incelenmesi ile bu metinlerin toplumsal ve kültürel işlevlerinin farklı bir bakış açısıyla yorumlanması mümkün olabilir.

- Bu çalışmada sağlık haberciliğinin Türkiye'deki tarihsel gelişimi ele alınmıştır. Sağlık haberciliğinin Türkiye'deki tarihsel gelişimi yurt dışındaki gelişimiyle karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Böylece Türkiye'de sağlık haberciliğinin

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

gelişiminin yurt dışı gelişmeler ile benzer ve farklı olduğu yönler ortaya konularak daha kapsamlı bulgulara erişilebilir.

6.3.2. Yeni araştırmaya yönelik öneriler

- Halkın mevcut sağlık haberciliği faaliyeti ile ilgili görüşleri, istek ve talepleri kamuoyuna uygulanacak bir anket ile tartışılabilir. Sağlık konulu yayınların kamuoyu tarafından nasıl algılandığı ve değerlendirildiğinin belirlenmesi bu alanda çalışan sağlık habercileri ve medya kuruluşları için yol gösterici olabilir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ekler

Ek 1. Atölye Çalışmasında İncelenen Haber Kupürleri ……. 261
Ek 2. Görüşme Formu ……... 305
Ek 3. Kodlama Kılavuzu …… 307
Ek 4. Kodlama Formu …….. 312
Ek 5. Yazıların Gazete Sayfalarındaki Dağılımı …… 313
Ek 6. Yazılarda İşlenen Temalar …… 315
Ek 7. Görüşülen Medya ve Sağlık Profesyonellerinin Mesleki Özgeçmişleri …. 316
Ek 8. Sağlık Konulu Yayınlar (Şubat-Mart 2013) ……. 324

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1. Atölye Çalışmasında İncelenen Haber Kupürleri

Güzellik ile hastane buluştu

Güzellik ve estetik sektöründe 13 yıllık bir deneyime sahip olan OXIMED LIFE'ın ikinci şubesi, Doğan Cerrahi Tıp ve Medikal Estetik Birimi olarak açıldı

İSTANBUL'DA ilk defa bir hastane güvencesinde komple bir paket olarak güzellik, kozmetik ve cihazlı uygulamalarının yapıldığı konaklamalı hizmet sunan Doğan Cerrahi Tıp ve Medikal Estetik Birimi, metropol havası ve gürültüsünden uzak izole bir yerde hem hanımların hem de beylerin yeni cazibe merkezi olacak.

Uzman Estetisyen Berna Bilir ve Medikal Estetik Doktoru Saliha Güneri yönetimindeki Merkez, 19 yıllık Doğan Sağlık Kurumları güvencesi altında uzman kadrosu ile hastalarını ağırlamaya başladı. Sektörde son dönemde uygulanan tüm tedavilerin en ileri teknoloji ile yapıldığı Merkez, 6 katlı Beylikdüzü Doğan Cerrahi Tıp Merkezi'nin son 3 katında hizmet verecek.

Özellikle Medikal Estetik Birimi'nin bulunduğu son 3 kat, bir hastane ortamında olmasına rağmen çok özel dekorasyonu ve atmosferi ile o bildik hastane kokusundan çok uzak, keyifli, dinlendirici ve sizi şımartacak bir ortam sunuyor.

Yıllardır Ulus ve Etiler'de gösterdikleri başarılı uygulamalarını şimdi de Beylikdüzü ve çevre bölgelerdeki hanımların hizmetine sunan Berna Bilir ve Saliha Güneri yılların birikimi ve tecrübesini birbirinden uzman kadrosu ile burada da konuşturacak.

Halen Etiler'de de faaliyetini sürdüren Oximed Life, güzelliğin ve estetiğin yüksek standartlardaki buluşma noktası olan yeni merkezinde de ağırladıkları hastalarını bambaşka biri olarak uğurlayacak.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-2

Murat POLAT YAZIYOR...

Ankara'da Vahap Şahin isimli bir doktor?

Sevgili okurlarım bu köşemde sizlere Dr Vahap Şahin isimli bir doktordan bahsetmek istiyorum. Bu doktorumuz Ankara Yenimahalle Sağlık Grup Başkanlığı görevini yürütmektedir.

Sayın Doktor Vahap Şahin'in ismini kamuoyunda çok duydum. Kamuoyu kendisini gariban babası olarak tanır. Kimsesizlere yardım elini uzatır. Vahap Şahin isimli doktorumuz Yenimahalle bölgesinde fakir fukaranın tanıdığı bir isimdir. Görevini başarılı bir şekilde yürüten bu doktorumuz yıllardır Yenimahalle Sağlık Grup Başkanlığı görevini başarılı bir şekilde yürütmektedir. O bölgeye atanan Mülki İdare Amirleri bile Dr. Vahap Şahin'le koordineli bir şekilde çalışarak birçok başarılı projelere imzalar attılar.

Çeşitli Basın organları ve sivil toplum örgütleri tarafından bile yılın başarılı doktoru seçilen Şahin mütevaziliği de elden bırakmıyor. Fakir fukaraya yardım eden ve onların tedavilerinde yardımcı olan Dr Vahap Şahin örnek bir kişiliğe de sahiptir.

Sağlık Bakanlığı bürokrasisi tarafından bile sevilen, Dr. Vahap Şahin ilginç bir kişiliğe sahiptir. Görevini titizlikle yürüten bu doktorumuz Yenimahalle halkının sevgisini ve takdirini kazanmıştır. Gerçekten böyle çalışkan ve dürüst doktorlarımız var. Bunlardan bir tanesi de işte örnekleri ile verdiğim doktorumuz Sayın Vahap Şahin'dir. Kendisini bende kutluyorum, başarılı çalışmalarının devamını diliyorum.

İsterim ki, Dr. Vahap Şahin gibi bütün doktorlarımız örnek olsun. Bu toplumda herkesimin gönlünde taht oluştursun. İsterim ki Sağlık Bakanımız Sayın Recep Akdağ Beyefendi de böyle dürüst doktorlara sahip çıksın. Her yerde onlan örnek bir şekilde toplumda örnek göstersin.

Sayın Başbakanımız Recep Tayyip Erdoğan Bey'in bir sözü vardır. Bürokrasi vatandaşa sıcak yüzünü gösterecektir. Vatandaşı kucaklayıp onların sorunlarına yardımcı olacaktır, diyor. İşte gerçekten Yenimahalle Sağlık Grup Başkanımız Dr. Vahap Şahin de aynen Sayın Başbakanımızın dediğini yaparak halkını kucaklıyor. Vatandaşlarımıza her konuda yardımcı oluyor. Tebrik ediyorum böyle çalışkan başarılı dürüst ve gariban babası olan doktorlarımızı.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-3

SAĞLIĞINI KORU, KENDİNİ SEV

Etimesgut Belediyesi, personeli için 'Mutlu Olmanın Yolları' konulu konferans düzenlendi. Şair Yazar Asım Yekeler tarafından Belediye Nikah Salonu'nda düzenlenen konferansı Etimesgut Belediye Başkanı Enver Demirel ve belediye personeli büyük ilgiyle takip etti. Yekeler, mutlu olmak için insanların önce kendisini sevmesi gerektiğini belirterek, Mutlu olmanın en önemli şartlarının birisinin sağlık olduğunu kaydeden Yekeler, sağlımızı korumak için bol bol sebze tüketilmesi gerektiğini söyledi. Konferansta yaşadıkları anılarını mizahi bir dille aktaran Yekeler, okuduğu şiirlerle de izleyenlere keyifli anlar yaşattı.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-4

Hayali bir haber ama gerçek olmasın

"ACI haber Ankara'nın **Sarıbeyler** köyünden geldi. Köy sakinlerinden kalp hastası **'Abdülrezzak Yıldırım'** telefonu bozuk olduğundan, 112 acil'i arayamadığı için evinde can çekişerek öldü. Yapılan incelemede rahmetliye eğer zamanında müdahale edilseydi yaşayabileceği, yetkililerce söylendi"

Yukarıdaki haber çok şükür ki tamamen hayali bir haber ama gerekli önlem alınmazsa korkarım gerçek olacak bir haber. **Türkiye**nin başkenti **Ankara**'ya bağlı **Sarıbeyler** köyünün telefonları tam üç aydır bozuk ve yapılan tüm müracaatlara rağmen en ufak bir düzelme olmadı. Yaklaşık 50 haneli köyün tüm sakinleri yaşlı ve kronik hastalıklara sahipler. Köy çukurda kaldığı için cep telefonu da çekmediği için tam bir iletişim kabusu köyde yaşanıyor.

Her türlü problemin çözümünde illa bir can kaybının yaşanması gerekliliği, ülkemin acı bir gerçeği olduğu için yukarıdaki hayali haberi yaptım(!) İnşallah yetkililer gerçek bir meftanın olmasını beklemeden konunun gereğini yaparlar.

Sesimizi duyun lütfen

■ **Dr. Kubilay BÖLÜKBAŞI**

CHP'ye vücut nakli

CHP'de **Kılıçdaroğlu**'nun başkan seçilmesi ile suların durulacağı zannediliyordu. Vücuttan sağlıklı bir bölümü operasyonla kesip aldıktan sonra, kalan kısmı ne kadar sağlıklı olursa o kadar sağlıklı idi **CHP**... **Önder Sav**, yarım yüzyıllık **CHP** tecrübesine rağmen bunu öngöremedi.

Baykal ağırlığını atarsak, balon yükselir diyen **Sav** da aşağı atıldı. Şimdi o hafiflikle, yükselirler mi, çakılırlar mı sorusunun cevabı **Baykal**'ın endişesinde gizli.

CHP'de 6 Mayıstan beri ne oluyor derseniz, özetle şöyle:

"Biri tuttu, biri kesti, biri pişirdi, biri yedi, diğeri hani bana hani bana" dedi.

■ **Nevval KAVCAR**

Doğalgaz ödemeleri

BAŞKENT Doğalgaz Dağıtım Şirketinin bu ay abonelere gönderdiği faturaların alt kısmında, ince yazılarla, **"118,85 TL tutarında abone alacağınız vardır. Maltepe veznelerinizden alabilirsiniz"** şeklinde bir uyarı vardır. Beni de dikkatli bir arkadaşım uyardı. Birçok aboneyi ilgilendiren bir uygulama olduğu düşünülürse **Maltepe** veznesine gidilmesi halinde ne kadar sıra bekleneceği de dikkate alınarak, abonelere, alacaklarının bundan sonraki borçlarından mahsup edilmesi gibi bir alternatif çözüm sunulması gerekmez mi? ■ **Erol TOLGAY**

Değişim

DUVARLAR yıkıldı yıkılalı; ya 'altında kalınacak' veya sorunların altından kalkılacak.

İktisadi ve sosyal organizasyonlar kendilerini rekabete açmak zorunda.

Herkesin bildiği sır, eski alışkanlıklarla yeni hayatın açıklanamayacağıdır.

Bu anlamda ilkelere dayalı bir değişim ile belli bir takvime bağlanmış dönüşüm kaçınılmaz.

Direnç noktaları pozisyon tutuculuğundan kaynaklanıyor, tepkisellik bilgisizlikten geliyor.

■ **R.Bülend KIRMACI**

Yaşlı kurtlara

EMEKLİ bir çiftiz. Çok içimize sinerek olmasa da, yıllardır çoluk-çocuk **CHP**'ye oy veriyoruz.

Partinin kapısından içeri girmedik, ancak içeride olan biteni okuyor, biliyoruz.

Ülkemiz için en çok endişe ettiğimiz şu dönemde, bir koltuk için yılların siyasetçilerinin yaptıklarını üzüntüyle izliyor ve onlara aracılığınızla seslenmek istiyoruz:

En hassas dönemlerde, kendi hırslarınız için, bizim gibi size oy vermiş milyonları umutsuzluğa düşürmeye hiç hakkınız yok ve şunu da bilin ki; bundan sonra o koltuğa yeniden oturmak için yapacağınız her hamle sizi bizden daha da uzaklaştıracak!

Biz, umutlarımızı yeniden yeşertecek genç aydınlık ve dinamik siyasetçilere ihtiyaç duyuyor ve siz ve sizin gibilere de **Güney**'de bir sahil kentinde torunlarınızla mutlu bir yaşam diliyoruz. ■ **URALLAR Ailesi**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-5

Aynı beyinden düşünüyorlar

■ÖYLE karmaşık bir şekilde yapışık olarak dünyaya gelmişler ki, ameliyatla ayrılamıyorlar. Miniklerin ailesi, küçük kızların arasındaki sinirsel bağlar sayesinde özel yeteneklere sahip olduklarını ve üstelik dünyaya birbirlerinin gözlerinden bakabildiklerini, hatta aynı beyini kullanıp birbirleriyle konuşmadan haberleşebildikleri belirtiliyor

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-6

İstanbul Üniversitesi ve Novartis Arasında Stratejik İşbirliği

İstanbul Üniversitesi ile Novartis ilaç alanında Ar-Ge çalışmaları yapmak amacıyla stratejik bir işbirliğine imza attı. Protokol imza töreni 8 Haziran 2010 Salı günü, İstanbul Üniversitesi Merkez Bina Doktora Salonu'nda gerçekleşti. Gerek kamu sağlığı gerekse ülke ekonomisi için önemli projeleri hayata geçirmeyi planlayan protokolü, Rektör Prof. Dr. Yunus Söylet ve Novartis Türkiye Başkanı Güldem Berkman imzaladı.

Ar-Ge Merkezi Kurulacak

Konuşmaların ardından protokolü imzalayan Rektör Prof. Dr. Yunus Söylet, Novartis Türkiye Başkanı Güldem Berkman'a, İstanbul Üniversitesi Mavi Salon motiflerinin süslediği çini tabak hediye etti. Berkman'da, Rektör Prof. Dr. Yunus Söylet'e, geleneksel sanatlarımız ile süslü tepsi takdim etti. Bu işbirliği çerçevesinde Novartis, İstanbul Üniversitesi araştırmacılarının klinik çalışma yapabilecekleri bir Ar-Ge merkezi kurmak üzere yatırım yapacak. Kurulacak merkez, gelecekte Türkiye'nin ilaç araştırmaları alanındaki ağırlığının artmasında önemli bir adım olacak. Merkezde klinik çalışmaları üniversite bünyesindeki araştırmacılar yürütecek. Anlaşma, gelecekte Ar-Ge ve inovasyona yönelik yeni bilimsel projeler için ilk adım olacak. Bu anlaşmayla beraber sadece Ar-Ge merkezi konusunda değil, kurumlar arası karşılıklı eğitim-staj programları ve bilgi alış-verişi, hekim-hasta eğitim programları geliştirilmesi gibi birçok farklı alanda işbirliği de gerçekleştirilecek. Yine proje kapsamında İstanbul Üniversitesi bünyesinde tamamen klinik araştırmalar üzerinde çalışacak uzman bir kadronun oluşturulması ve bu alandaki çalışmaların arttırılması amaçlanıyor. Proje ilaç alanında ekonomik katma değer sağlayarak inovasyon faaliyetlerini artırmak adına büyük önem taşıyor.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-7

TÜMDEF Heyeti Sağlık Bakanı Recep Akdağ'ı Ziyaret Etti

Kemal Yaz başkanlığındaki TÜMDEF heyeti Sağlık Bakanı Prof. Dr. Recep Akdağ'ı ziyaret etti.

Derneğin 4. Dönem Genel Başkanı Mehmet Ali Özkan, Genel Sekreter Barış Fırat ve Genel Sayman Ali Hikmet Frat'ın hazır bulunduğu ziyarette Kemal Yaz tarafından sektör büyüklükleri hakkında bilgiler verildi.

"Sektörün Hacmi Artmalı"

Recep AKDAĞ; üretici, tedarikçi ve bayi olarak yaklaşık 5000 civarında firma bulunduğu ve sektör hacminin de yaklaşık 3 milyar dolar büyüklüğe sahip olması ve genellikle küçük ölçekli firmaların ağırlıkta olduğu göz önüne alınarak firma yapılarının güçlendirilmesi, firma evlilikleri gibi yöntemlerle sektör yapısının güçlü bir hale getirilmesinin sektörün gücünü artıracağını belirtti. Benzer yapılanmaya bakanlık bünyesi hastanelerde de gidilmekte olduğunu ve satın almalarda sadece il merkezlerinde olmak üzere daha bütünleşik bir yapı oluşturulmakta olduğunu ve böylece daha disiplinli ihtiyaç belirleme ve satın alma yapılabileceğini belirtti.

Bu şekildeki ölçek büyütme çalışmalarının firmaları üretim ve ihracat potansiyellerini büyütme amacına yönelteceğini ve Ar-Ge yatırımlarına daha ağırlık verebilecek hale getireceğini ve sektörün uluslararası düzeyde de söz sahibi olabileceğini vurguladı.

Mevzuat Çalışması Yapılabilir

Satın almalarda yerli üretimin tercih edilmesi yönünde yaşanan sıkıntıların düzeltilmesi ve özellikle teknik şartnamelerde belirli bir markaya işaret edilmemesi yönünde Bakanlığın bilgilendirilmesine paralel hemen harekete geçilebileceğini ve gerekli mevzuat çalışması yapılabileceğini ısrarla belirtti.

İhracatta yaşanan önemli bir sıkıntı olan GMP kodlarımızı kabul etmeyen ülkelere karşı aynı davranışlarla karşılık verilmekte olduğunu ama bunları aşabilmenin ancak yurt içi tıbbi cihaz üretiminin güçlendirilmesi ile sağlanabileceğini belirterek bu yönde çaba içinde olunmasını istedi.

Akdağ'a Şükran Plaketi

Görüşme, bugüne kadar verdiği destek ve katkılardan dolayı Recep Akdağ'a, TÜMDEF heyetince şükran plaketi sunulması ile sona erdi.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-8

Başhemşire odasını erkek tuvaletinin yanına taşıdılar

Z. Maçka

TRABZON Ahi Evren Kalp ve Damar Cerrahisi Hastanesi'nde Başhemşire olarak görev yapan 60 yaşındaki Zahide Maçka, emekli olması için kendisine baskı yapan hastane yönetiminin odasını yönetim katından alarak erkekler tuvaletinin yanına taşıdığını ileri sürdü. Başhekim Prof. Dr. Şükrü Çelik, odanın polikliniklere yakın olması için o kata taşındığını savundu. Ahi Evren Kalp ve Damar Cerrahi Hastanesi Başhekimi Prof. Dr. Şükrü Çelik ise iddiaların asılsız olduğunu söyledi.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-9

Sertaç Doğanay Biofarma'da

DR. Sertaç Doğanay, Biofarma'ya bölüm müdürü olarak transfer oldu. 2002 yılında Bilim İlaç'ta Ürün Müdürü olarak başladığı ilaç sektörü kariyerinde, sırasıyla Sanofi-Aventis ve Novo Nordisk'te ürün müdürlüğü görevlerinde bulundu. Bu süreçte pazarlama alanında başarılı lansmanları yürütmüş ve diyabet alanında ilklerin gerçekleştirildiği "Diyabeti Değiştirmek", şizofreni hastalığını topluma anlatmak ve şizofreni hastalarının rehabilitasyonuna katkıda bulunmak için sürdürülen "Gerçekler Maskelenmesin" gibi kurumsal sosyal sorumluluk, iletişim ve halkla ilişkiler projeleri yönetmiş olan Dr. Doğanay, kariyerinin son bölümünde Bilim İlaç'ta merkezi sinir sistemi satış ekibinin tanıtım müdürlüğü görevini yürüttü. Dr. Doğanay, Biofarma'nın dört pazarlama – satış bölümünden ikisinin yönetiminden sorumlu bölüm müdürü olarak görev yapacak.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-10

El bakımı ve manikür yaptırırken dikkatli olun

Kadınların en büyük uğraşlarından biri de manikür yaptırmaktır. Ya da yapmaktır. Manikür yapan kadınlar kendi bakımlarını yaparak kendilerine olan güvenlerini artırmakla beraber güzelliğin tamamlayıcı unsurlarından birisi olan tırnaklarına da gerekli özeni göstererek eksik bırakmıyor. Ancak manikür yaparken dikkat edilmesi gereken bazı kurallarda bulunmaktadır ve bu kuralları uyulması gerekiyor.İşte manikür yaptırırken dikkat etmeniz gerekenler...

● Tırnaklarınızı, yuvarlak değil köşeli şekilde törpületin. Bu ojenin rengini de daha iyi gösterir. ● Bazı eski törpüler çok sert olduğu için tırnakların kırılıp dökülmesine neden olur. Düşük granüllü törpüler yerine, yüksek granüllü yumuşak törpüler tercih edin. En az 240 granüllü olmalı. ● Manikür yaptırmadan önce elinizi suda bekletmeyin. Çünkü tırnağınız su yüzünden genleşir ve kuruyunca tekrar küçülür. Sonrasında oje tırnağın üzerinde kalmaz ve soyulur. ● Ten rengine uygun ojeleri seçin. Buğday tenliysen mavi ve metalik renkler, koyu tenliysen kırmızı ve altın tonları, mercan ve gri ise her tende kadına uygun olur. ● Ojenin süresini uzatan, tırnak ve tırnak çevresi ürünleri kullanın.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-11

Rusya'da falcıların, yıllık ciroları 2 milyar dolar

MOSKOVA - Rusya'da falcı ve büyücü sayısı doktor ve bilim adamı sayısını geçmeye başladı. Ülkede kanser hastalarının doktordan önce falcının kapısını çalması da yaygın hal alıyor. Falcıların yıllık gelirinin iki milyar doları bulduğu bildiriliyor. Rus parlamentosu son olarak sertifikası olmayan falcılara reklam yasağı getirmişti. Rusya'da gerekli izinler alınarak falcılık yapılmasında herhangi bir engel bulunmuyor.

Rus Kommersant yayın grubuna ait Ogonyok dergisi, ülkedeki falcılarla ilgili konuya geniş yer ayırdı. Dergiye göre, Rusya'da faaliyet gösteren falcılar ve büyücüler parlamento alt kanadı Duma milletvekillerini de endişelendiriyor. Dergiye konuşan Rusya Bilimler Akademisine bağlı Psikoloji Enstitüsü Başkan Yardımcısı Andrey Yuryeviç, "Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, bugün Rusya'da yaklaşık 800 bin kişi falcılık, büyücülük, astrolog ve bu gibi işlerle uğraşıyor. Bunun yanında ülkede sadece 600 bin doktor ve 400 bin bilim adamı var" dedi.

Rusya'da falcı sayısının artmasını başka önemli uzmanlar da doğruluyor. Rusya Psikofizoloji Araştırmaları Merkezi Başkanı Prof. Dr. Mihail Vinogradov, bu konuda bazı televizyon programlarının en iyi örnek olduğunu belirtiyor. TNT televizyonunda 'Büyücülerin Savaşı' adlı programının her provasına bine yakın kişi katılıyor.

RUS FALCILAR YILDA 2 MİLYAR DOLAR KAZANIYOR

Moskova'da toplam 200 kişinin büyü ile insanları tedavi ettikleri iddia ediliyor. Hastaların doktordan önce falcıların kapısını çalması endişeleri artırıyor. Rusya Onkoloji Bilimsel Merkezi verilerine göre, kanser hastalarının yarısı önce falcıların yanına uğruyor. Geçen yıl kanserden hayatını kaybeden eski ünlü Sovyet ve Rus sinema sanatçısı Aleksandr Abdulov, hastalığının ilk günlerinde tedavi yerine Kırgızistan'daki Şaman kahinlerin yanına gitmeye karar vermişti.

Duma Sağlık Koruma Komisyonu üyesi milletvekili Tatyana Yakovleva, falcıların yıllık gelirinin yaklaşık iki milyar dolar olduğuna dikkat çekti. Verilere göre, falcı ve büyücülerin yıllık reklam hacmi de 10 milyon doları geçiyor. Rus psikoloji uzmanı Yuryeviç'e göre iş reklamdan ziyade, falcılara olan ilgiden kaynaklanıyor.

Diğer Rus psikoloji uzmanı Vinogradov ise tüm dünya istihbarat güçlerinin büyücülükle ilgilendiklerini söyledi. İstihbarat bazen büyücü hizmetlerinden de yararlanıyor.

Duma, geçtiğimiz aylarda ülkede falcılık ve büyü reklamının yapılmasını yasakladı. Duma Ekonomik Politikası ve İşverenler Komisyonu'nun söz konusu yasakla ilgili hazırladığı belgeye göre, halkın sağlığı ile uğraşan şahısların elinde diploma olması şart.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-12

TEK ODALI EVDE YAŞAM MÜCADELESİ

Bünyan İlçesinde elektronik tamirciliği işi yapan astım-bronşit hastası genç, kaldığı tek odalı harabe evde yaşama tutunmaya çalışıyor. Babasını kalp krizinden kaybettikten sonra bedensel engelli annesinin ablası ile yaşadığını ifade eden Mikail Karakömür (30) işten çıkarıldıktan sonra 5 yıldır eski evlerinde kaldığını söylüyor.

Astım ve bronşit tedavisi gören Karakömür, elektronik tamiri işi ile uğraştığını ancak kriz ortamında kimseden destek alamadığını belirterek, yetkili mercilere verdiği dilekçelerden de sonuç alamadığını belirtti.

Yakacak, giyecek ihtiyacı olduğunu söyleyen Karakömür, komşu ve arkadaşlarının yardımıyla ayakta kaldığını elektronik tamiri işiyle ilgili destek beklediğini kaydediyor. Banyo gibi tüm ihtiyaçlarını tek odalı evde gideren Karakömür, iş bulduğu takdirde sıkıntılarından kurtulacağını ifade ediyor.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-13

KIZININ TECAVUZE UGRADIGI VE HASTANEDE KÖTÜ MUAMELEDE BULUNULDUGU IDDIALARI ARAŞTIRILIYOR

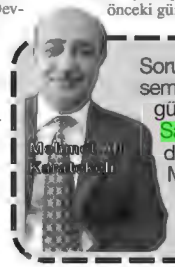
Tiyatrocu İngiliz annenin oyunu!

FETHİYE Kaymakamı Mehmet Ali Karatekeli, İngiliz anne Rosemary Hard'ın, ''kızının tecavüze uğradığı ve götürüldüğü hastanede kötü muamelede bulunulduğu iddialarına ilişkin soruşturmanın sürdürüldüğünü belirterek; ''Olay sonrası Fethiye Devlet Hastanesi tarafından Muğla İl Sağlık Müdürlüğü'ne gönderilen raporda, H.R. Hard'ın cinsel saldırıya uğradığına dair herhangi bir bir bulguya rastlanılmadığı ifade edilmektedir'' dedi.

Fethiye Kaymakamı Mehmet Ali Karatekeli, yaptığı açıklamada, 22 yaşındaki İngiliz vatandaşı H.R. Hard'ın evde uyuduğu esnada kimliği belirsiz bir kişinin saldırısına uğradığı ve olay sonrasında polis tarafından ''adli kontrol'' amacıyla götürüldüğü Fethiye Devlet Hastanesi'nde ''kötü muamele'' gördüğü iddialarıyla ilgili başlatılan soruşturmanın çok yönlü olarak sürdürüldüğünü söyledi.

ŞIKAYET MEKTUBU YOK

Soruşturmanın İngiliz tiyatro sanatçısı Rosemary Hard'ın yazdığı mektubun önceki gün bir gazetede yer almasının ardından Sağlık Bakanlığı'nın talimatı ile başlatıldığını belirten Karatekeli; ''Ne olay sonrasında ne de adli süreç başladıktan sonra resmi makamlara ulaşan bir şikayet söz konusu değil. Bugüne kadar gerek bize gerekse de devlet hastanemize, herhangi bir şikayet mektubu ulaşmadı'' dedi.

> Soruşturmanın İngiliz tiyatro sanatçısı Rosemary Hard'ın yazdığı mektubun önceki gün bir gazetede yer almasının ardından Sağlık Bakanlığı'nın talimatı ile başlatıldığını belirten Fethiye Kaymakamı Mehmet Ali Karatekeli; ''Ne olay sonrasında ne de adli süreç başladıktan sonra resmi makamlara ulaşan bir şikayet söz konusu değil.'' dedi.

28 TEMMUZ'DA OLMUŞ

Olayın 28 Temmuz 2010'da gerçekleştiğini hatırlatan Kaymakam Karatekeli, anne Hard'ın iddialarının üzerinde büyük bir hassasiyetle durduklarını vurgulayarak; ''Adı geçen hastaya kaba davranıldığı iddiaları doğrultusunda olay günü görev yapan doktor ile hemşirenin bilgisine başvuruldu.

HIRSIZLIK DA YAPILMIŞ

Ayrıca olay günü görev yapan polislerden de yaşanan süreç hakkında bilgi alındı. Fethiye Devlet Hastanesi tarafından Muğla İl Sağlık Müdürlüğü'ne gönderilen raporda H.R. Hard'ın cinsel saldırıya uğradığına dair herhangi bir bulguya rastlanmadığı ifade edilmektedir'' diye konuştu.

Öte yandan olayın ardından Fethiye İlçe Emniyet Müdürlüğü'nün, mağdur H. R. Hard'ın ifadeleri ve olay yerinden toplanan deliller doğrultusunda zanlının ''robot resmi''nin çizildiğini ve evden hırsızlık da yapıldığının tespit edildiğini öğrenilirken, aradan geçen süre içinde herhangi bir sonuca ulaşılamadığı bildirildi.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-14

Azı şifa çoğu zarar. DELİ BAL

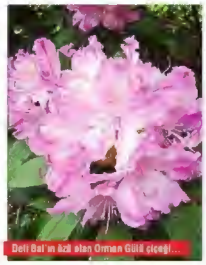

Karadeniz bölgesinde yetişen Orman Gülü bitkisinin çiçeklerinden elde edilen deli balın, uygun dozda alındığında ilaç gibi etkili ama bir çay kaşığından fazlası ise zehirlenmelere sebep oluyor

Elimdeki kitap tam 407 sayfa. Parlak kuşe kağıda basılmış içinde bala dair bar şey var. Adı: Balı yaşıyalım. Hazırlayan: Nihan Aras. Metro Kültür Yayınları-Gastro Dizisi'nden. İki bölüm, her biri kendi konusunda uzman 36 kişinin yazılarından oluşuyor. İlk bölümde daha çok arı ve bala ilgili bilimsel yazılar. İkinci bölümde ise balın tarihsel, sanatsal, toplumsal yönlerine değinen edebi yazılar mevcut. 20 milyon yıldan beri, doğanın çalışkan, disiplinli, sevimli küçük kanatlıları, milyonlarca yıl kasederek binbir çeşit dolaşarak kendi besinini yani balı üretiyor. Aynı zamanda bitkilerin tozlaşmasını, üremelerini sağlıyor. Böylece doğayı koruyor, tarımı dengeliyor.

Yurdumuzdaki balla ilgili ilk tarihi bulgular Çatalhöyük'teki Hititlere ait duvar resimlerinden başlıyor. Bal, Hitit mutfağında çok kullanılırdı. Kızarmış etlerin üzerine dökülen zeytinyağlı soğa eklenir, ekmek ve çörekleri tatlandırmak için hamura katılır, kimi [redacted] tedavisinde şifalı bir yiyecek olarak yenilirdi. Anadolu'dan geçen tüm kavimlerin mutfaklarında her zaman bal oldu. Osmanlı devrinde, saraya getirilen en makbul bal, Rumeli Malkara'dan getirilendi. 1828 yılında, İstanbul'da bal çeşitleri ve fiyatları: Aselî-i Sofya kıyyesi (Sofya balı) 5 akçe, Aselî-i kıldamur kıyyesi (Ihlamur balı) 4,5 akçe, Aselî-i Adalar kıyyesi (Ege balı) 4 akçe, Aselî-i Trabzon kıyyesi: 2,5 akçe. Gördüğünüz gibi o devride Sofya balı pahalı, Trabzon balı en ucuz. Günümüzde ise tam tersi. Trabzon, özellikle Hemşin'den gelen, Kafkas arılarının yaptığı balın pahalılığının sebebini düşünmeden edemiyor insan. Ya üretim azaldı ya da balın kalitesinin yeni farkına vardık.

Deli Bal'ın özü olan Orman Gülü çiçeği...

MİS KOKULU ÇİÇEKLER VE BAL

Bal arısı var, eşek arısı var. Aynı şekilde, tatlı, kokulu, faydalı bal var. Bir kaşığı ile sizi hasta eden, daha çok yersenız ölüme kadar varan zehirlenmelere sebep olan deli bal var. Kitaptan alıntılarla size deli balı anlatacağım. Daha sonra balla ilgili merak edilen konulara değineceğim. Bal denildiğinde, akla mısır hep renkli mis kokulu çiçekler gelir. Ülkemiz florasının zenginliği, arıların ziyaret ettiği bitkilerin çeşitliliğini sağlar. En çok bilinenler kestane, narenciye, kekik, yonca, ıhlamur, ayçiçeği, hardal, badem, hatmi, kayın, çiğlamur hatta pamuk ve nusr bir de Muğla bölgesinin meşhur çam balı var. Satın alırken, bütün çiçekleri kapsayan, genel bir adlandırma ile "Çiçek balı" ya da "Çam Balı" alıyoruz. Halbuki, arıcılığın geliştiği Güney Fransa'da kovanların yerleştirildiği tarlalara göre "Lavanta Balı" veya "Portakal Çiçeği balı" bulabiliyorsunuz. Çoğu türünde olduğu gibi, kaliteli, nitelikli balımız var. Ancak henüz coğrafi işareti ya da elde edildiği çevre yeterince belirlenmediğinden menşeini öğrenemiyoruz.

ALTERNATİF TIP İLACI

Benim yıllardır merak ettiğim "deli bal" kitapta uzun uzun anlatılmış. Karadeniz bölgesinde 1800 metrenin üzerindeki ormanlarda bol yetişen halk arasında Orman Gülü ya da Dağ gülü adı verilen (Latince: Rhododendron Pontica). Karadeniz bölgesinde yaşayanlar yukarıdan tanırlar. Kocaman, sarıf, pembe bazen eflatun güzel çiçekli uzunca boylu bir bitkidir. Bugün 2000'e yakın çeşidi park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. Dünyada Avrupa'da Alp dağlarında, Kafkas dağlarında ve Himalayalarda bolca görülür. Kitapta, Bahçeşehir Üniversitesinden, Dr. Defne Karasmanoğlu deli balın, uygun bir dozda alındığı takdirde, alternatif tıp ilacı gibi yükseltici etkisi olabileceğini, buna karşılık bir çay kaşığından fazla yenildiğinde ciddi zehirlenmelere sebep olabileceğini söylüyor. Tansiyonu düşürüp, geçici bayıltıcılara sebeb olduğundan tarihte bellidir ilk kimyevi silah olarak kullanılmış. Mesela, MÖ 400'lerde, Perslerden kaçıp Trabzon'a geçmekte olan Yunan ordusunda 10000'e yakın asker bu balı yedikleri için rahatsızlandılar. Kusma, ishal ve halsizlikten yollarda kaldılar. Askerlik tarihinde deli balın kullanıldığı en yakın tarih 1468'dir. Yine bu bölgede 10000 Tatar askeri Ruslar tarafından deli bal yedirilerek öldürülmüştür.

ARI YETİŞTİRİCİLİĞİ

407 sayfada bal ve arı hakkında pek çok bilgi var. Son günlerde gündemde bir konu. Bilim adamlarının dehşetle izlediği, sonucu dünya için hayırlı olmayacak önemli bir olay var. Dünyada özellikle Amerika ve Kanada'da toplu arı ölümleri var. Bu konuda ülkemizde kayda değer bir bulgu yok. Ama bu gelecekte olmayacak anlamını taşımıyor. ODTÜ Biyoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Aykut Kence, Türkiye'nin sekiz farklı iklim kuşağında bulunduğunu, dolayısıyla bitki ve hayvan çeşitliliğinin ülkemiz için çok değerli bir hazine olduğunu ifade ediyor. Yurdumuzda hemen her bölgeye kendine özel, kendini o bölgeye doğaya uyarlamış birkaç yıldır bu topraklarda yaşayan arı ırkları var. Kence'ye göre, ABD, Çin, Avustralya gibi ülkelerdeki arılar, sadece birkaç yüz yıl önce İtalya'dan ithal edilmiş arılar. Halbuki, bizim arılarımız bu topraklarda arıları, yerli ırk. Bu ırkın korunması gerekliliğine değinen, Prof. Kence, her bölgede arı yetiştiricilerinin kendi bölgelerindeki yerel arıları koruyup ıslah etmesinin ancak bu yolla en uygun çözüm olacağını vurgulamış. Çalışkan, sevimli arıların bize hediyesi, ağızımızın tatlı, şifalı besin maddesi bal, hayatımızda sadece sofralarda yer almıyor. Kelime olarak dilimizde güzellikleri, tatları anlatmak içinde kullanılıyor. Yazımı balla ilgili üç güzel mani ile bitirmek istiyorum. Halk bilimci Sabri Koz'dan alınmıştır. Tüm günleriniz bal kadar tatlı geçsin, sevgili okurlar.

Sabri Koz'dan üç BAL manisi

Bal koydum yinatın diye
Yürekler yansın diye
Kadar çalıma girmiş
Ergenler alsın diye

Ay aydın ışığı
Elinde bal kaşığı
Dün gece nerde idi
Gönlümün yaresağı

Çini tabakta bal var
Sevdada başka bal var
Beni sana vermezler
El aç Allah'a yalvar

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-15

Gölbaşı kaymakalığı bilgilendirme toplantısı yaptı

Ankara Gölbaşı Kaymakamlığı 2009 yılında yapılan çalışmalarla ilgili bilgileri basınla paylaştı.

2009 yılı değerlendirme toplantısı yapan Gölbaşı Kaymakamlığı, Eğitim, Sağlık, İl Özel İdare, Sosyal Dayanışma Vakfı ve Tarım Müdürlüğü ile ilgili çalışmalar konusunda bilgi verdi.

Gölbaşı 75.yıl Öğretmenevinde yapılan toplantıda, Kaymakam Raşit Zengin slayt eşliğinde 2009 yılında Gölbaşı'nda Eğitim, Sağlık, Tarım, İl Özel İdare ve Vakıf çalışmalarını anlattı.

Kaymakam Raşit Zengin, Gölbaşı'nda eğitim ve öğretim başarı seviyesinin her geçen gün yükseldiğine dikkat çekerek istatistik raporları sundu. Gölbaşı'nda resmi okullarda Müdür, Yardımcısı, Öğretmen ve Diğer personel olmak üzere bin 161, Özel okullarda bin 257 personel bulunduğunu belirterek, "87 Eğitim öğretim veren Resmi ve Özel Okul ve kurum var. 2009-2010 dönemi Okul öncesi öğrenci sayısı bin 458, İlköğretim de resmi okullarda 11 bin 752, özel okullarda 5 bin 272 öğrenci bulunuyor. Ortaöğrenim okullarında Resmi Okullarda 4 bin 516, Özel Okullarda 3 bin 290 öğrenci bulunuyor. Derslik başına düşen örgenci sayımız her geçen gün düşüyor. İlköğretim Okullarında merkezde yoğunluk var bu yıl derslik başına 40 öğrenci düşüyor. Köy ve Beldelerde 19, Birleştirilmiş sınıflarda 11, resmi İlköğretim Okullarında derslik başına 30 öğrenci düşüyor. Taşımalı Eğitimde 977 öğrencimiz yararlanıyor. Okulların başarı durumu yükseliyor" dedi.

Mesleki Eğitim Merkezinde 110 çırak, 250 kalfa eğitim öğretim gördüğünü belirten Zengin, "Halk Eğitim Merkezi'nde 2008-2009 yılında sertifika alan 4995 kadın, 2318 erkek kursiyer var. 2010 yılında 7 okul 312 derslik açılacak" diye konuştu.

Sağlık konusunda da bilgiler veren Kaymakam Raşit Zengin, 14 Sağlık Ocağı'nda 30 doktor, 25 hemşire ve 23 ebe bulunduğunu belirterek, bu yıl 232 bin hastaya bakıldığını belirtti. Gölbaşı Devlet Hastanesi'nde 36 Uzman doktor, 63 Ebe ve Hemşire bulunduğunu belirten Kaymakam Zengin, "2008 yılında 227 bin hastanın tedavi gördüğünü, 2009 yılında ise 265 bin hastanın başvurduğunu söyledi.

Kaymakam Raşit Zengin Kaymakamlık Sosyal Yardımlaşma Vakfı'ndan 2009 yılı içerisinde 1364 kişiye 947 bin 581 lira nakti yardım, 590 kişiye 391 bin 798 lira, 124 kişiye 61 bin 607 lira ŞNK Eğitim ve Sağlık yardımı, 1 kişiye 15 bin lira proje bedeli yardımı ödendiğini belirterek toplamda 1. 435.987 liralık yardım yapıldığını belirtti. İl Genel Meclis Üyeleri Selim Kaymak, Halil Yurtseven, Mehmet Deveci, Fehmi Kandemir, Aydın Gülhan'da toplantıya katılarak 2010 yılındaki projeleri hakkında bilgiler verdiler.

Gölbaşı'na bir anaokulu yapımının ve Gölbaşı Devlet Hastanesi tıbbı cihaz alımı için 250 bin lira, Tulumtaş Mağarası proje yapımı için 100 bin lira programa alındığı belirtildi. (AA)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-16

Krizde iş kurup kadınları GİRİŞİMCİ YAPTILAR

Türkiye dahil 14 ülkede faaliyet gösteren ABD merkezli spor salonları zincirini Türkiye'ye getirip kadınlara özel fitness salonu açan İzmirli kadın girişimciler, iki yılda 30 bayilik bir ağ kurdu.

İZMİR - Gökcan Kaplan - Amerikalı CurVes, Body Art's Pilates Studio, B-Fit, Pace, Bronzi Solarium, IQS, İsveç Ayak Sağlığı Merkezi, Gia Güzellik Merkezleri gibi ABD ve Avrupa kökenli sağlık ve spor zincirleri Türkiye pazarına girerken, büyüme potansiyelinin yüksek olduğu ve girişimcilere cazip iş imkanları yaratan yeni nesil spor ve sağlık merkezlerinin ekonomik krizden "yara almadan" çıktığı bildirildi.

Konuya ilişkin AA muhabirine açıklama yapan Shapes For Women Türkiye Distribütörü Dilek Erton, ortağı Gediz Ersin ile birlikte uzun yıllar bir şirkette yönetici olarak çalıştıktan sonra kendi işlerini kurmaya karar verdiklerini, alternatif iş alanları araştırırken, sağlık ve spor sektöründe Türkiye'de gelişmeye açık bir pazar olduğunu gördüklerini ve bu alanda yatırım yapmaya karar verdiklerini anlattı.

Fitness sektörüne girmeden önce 2 bin kişiyle anket yaparak kadınların spor salonundan beklentilerini belirlediklerini, ardından çok sayıda firmayı inceleyip Shapes For Women'da karar kıldıklarını ifade eden Erton, ABD'de eğitim aldıklarını, firmanın ABD'deki merkezi ile yaptıkları anlaşma ile Türkiye distribütörlüğünü aldıklarını ve sonrasında ilk salonlarını Bornova'da açtıklarını ifade etti.

Erton, iki yıl önce başladıkları bu yolculukta şimdi İzmir'in dışında İstanbul, İzmit, Balıkesir, Eskişehir, Ankara, Mersin, Samsun, Erzincan, Artvin, Kastamonu, Diyarbakır'da toplam 30 şubeye ulaştıklarına dikkat çekti.

"Çok daha hızlı bir büyüme olurdu aslında ama belli kriterlerimiz var, Emin adımlarla büyümeyi tercih ediyoruz. Amerika'ya karşı da kontratımızda böyle bir tasarruf hakkımız var" diyen Erton, firmanın dünyada Amerika, İngiltere, İspanya, İrlanda, Suudi Arabistan, Japonya, Türkiye dahil 14 ülkede 458 salonla hizmet verdiğini ifade etti.

"KRİZ, KADINLARIN DAĞI İKİLİ YAŞAMI VE ZAYIFLAMA ÇABASINI DURDURAMADI"

Ekonomik krizin hemen bütün sektörleri etkilediği bir dönemde yeni bir iş kurmaya nasıl cesaret ettiklerinin sorulması üzerine Dilek Erton şu karşılığı verdi:

"Kriz döneminde kadınlar daha az spor yapmadılar. Yani kriz kadınların sağlıklı yaşam ve zayıflama çabasını durdurmadı. Bir de tabi fiyatlar çok ekonomik. Bizden örnek vereyim. Günde 2 liranın kenara koyarak spor yapabilirler.

Dolayısıyla üye sayılarımızda çok etkilenme olmadı. Domuz gribi biraz bizi etkiledi, bir anda spor yapıldığı için. Ama o da çok kısa süreli bir etki yarattı. Ekonomik kriz yatırımcı, bayi anlamında bizim çıkış noktamız oldu. Bu süreçte bankalardan ya da diğer kuruluşlardan çok sayıda insan işlerinden çıkarıldı. Aldıkları tazminatı bayilik açarak, bu işi kurarak geliştirme şansı buldular. Kriz bir anlamda bizim avantajımıza oldu. Diğer salonlar da krizden etkilenmedi. Tem sertine stresi azmak adına spor yapmak tercih edildi."

"ÇALIŞAN KADINLAR DAHA ÇOK TERCİH EDİYOR"

Dilek Erton, Türkiye'de çalışan kadınların en büyük problemlerinin spora zaman ayırmamak olduğunu, bu nedenle kadınların öğle arasında bile yapabileceği bir spor tarzı yarattıklarını söyledi.

Üyelik sisteminin sadece kadınlara yönelik olduğunu, bunun da büyük rahatlık yarattığını anlatan Erton, şunları kaydetti:

"30 dakikalık bir sistem, buna 'ilkbiri 30 dakika' diyoruz. Zamanı kısıtlı olanlar için çok ideal. Bu 30 dakikanın sonunda ortalama 650 kalori, yani iki saatlik yürüyüşe ve bir saatlik yüzmeye eşit kalori harcayabiliyorlar. Sauna kavramı ya da randevu olmadığı için günün herhangi bir saatinde gelip sporlarını yapıp çıkabilir.

Sadece bayanlar için olan hidrolik fitness dediğimiz pilates, step, aerobik yapıp, fitness aletlerini kullandıkları ve 30 dakikanın içinde tamamlanan bir sistem. Sadece kadınlara yönelik, aletlerimiz kadın ergonomisine göre dizayn edilmiş aletler. Klasik fitness salonları erkekler için dizayn edilmiş aletlerle dolu. Dolayısıyla bayanlar için cılızı, bir de sürenin kısa olması cazip geliyor."

Erton, İzmir'de kadınların spora büyük ilgi gösterdiğini dile getirerek, "Burada 12 şubemiz var. İstanbul biraz daha yavaş gidiyor. Daha küçük yerlerde, fazla aktivitenin olmadığı yerlerde daha fazla talep var" dedi.

Üyelerinin yüzde 60'ının çalışan, yüzde 40 ev kadınlarından oluşmuşunu kaydeden Erton, ayda 50 liradan başlayan farklı üyelik paketlerinin bulunduğunu ifade etti.

"YATIRIM, 12-14 AYDA GERİ DÖNÜYOR"

Biri hariç tüm bayilerin kadınlardan oluştuğunu, işletmelerin başında durmaların da kadın olduğunu belirten Erton, "Bayilik için 37 bin 500 lira gerekiyor. Bunun içine antrenör ve hayımizin eğitimi, insan kaynakları hizmeti, firmanın Tekstil'deki fabrikasında üretimini yaptığı 20 adet ekipmanın ve yazılım programımız dahil. Tadilat ve dekorasyon bayinize ait. O da tutulan yere göre değişiyor. Franchising olduğu dekorasyon için belli standartlarımız var. Bayilerimiz yatırım maliyetimin ortalama 12-14 ayda geri dönüşümünü sağlıyor" şeklinde konuştu.

Dilek Erton, şirketin Amerika'daki merkezinin Türkiye'den çok memnun olduğunu belirterek, "Onlar da bu kadar beklemezmişlerdi, çok daha iyi gittiğimizi biliyorlar. Geçen yıl 433 başvuru oldu bayilik için. Bu yıl ocak ve şubat ayları çok yoğun. Bu kişileri birebir görüşerek seçiyoruz" dedi.

2010 yılında mevcut bayilerin çalışma performanslarını ve kazançlarını artırmayı planladıklarını kaydeden Erton, yıl sonunda 50 bayiye ulaşmayı hedeflediklerini bildirdi.

Erton, "Franchise verdiğimiz her yeni girişimciye bir iş kapısı açtığımız için ve istihdam yarattığımız için gururluyuz" dedi.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-17

Biberondaki büyük tehlike

ISPARTA- Ziya Örmeci, dünyanın pek çok ülkesinde üretimi durdurulan ve kullanımı yasaklanan bu kimyasalı içeren biberon ve plastik ürünlerin bir çok hastalığa davetiye çıkardığını belirterek, "Dünyanın tartıştığı ve bir bir yasakladığı bu kimyasalı içeren ürünlerin üretiminin bir an önce durdurulmasını istiyor, gerekli yasal zeminin oluşturulması konusunda yetkilileri acilen göreve çağırıyoruz" dedi.

Ziya Örmeci, Amerika, Kanada, Fransa, Danimarka başta olmak üzere dünyanın pekçok ülkesinde üretimi durdurulan ve kullanımı yasaklanan bu kimyasalı içeren biberon ve plastik ürünlerin sindirim sistemi ve bağışıklık sistemi bozuklukları, nörolojik sorunlar, obezite, hiperaktivite, kalp hastalığı, meme kanseri, kısırlık gibi sağlık sorunlarına yol açtığını söyledi.

Örmeci, Amerikan Federal Gıda ve İlaç İdaresi (FDA) ve Avrupa Gıda Güvenliği Ajansı'nın (EFSA) yabancı üreticilerle yaptıkları görüşmeler sonucunda hazırladıkları rapora göre, özellikle bebekler üzerinde ölümcül tehlike arz eden BPA maddesi içeren biberonların ve plastik ürünlerin üretiminin 2010 yılı sonuna kadar yapılabileceğini belirtti.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-18

Düz Bir Karın İnce Bir Bel

DÜZ BİR KARIN, İNCE BİR BEL

YAZI DİZİSİ 1

prestij@prestijyayinlari.com

İLK HAZIRLIK: MOTİVASYON

Ne tür kişisel engelleriniz olursa olsun, ister doğum kilosu, ister ölümcül mide kazıntıları veya yaşlanma, 'göbek yağları' kaderiniz değil! Bel yağlarını hedefleyen herkes için işe yarayacak, sağlıklı, gerçek, uzun süreli bir 'yol' var

Prestij Yayınları'ndan çıkan Liz Vaccariello ve Cynthia Sass imzalı 'Düz Bir Karın İnce Bir Bel' kitabı karın şişliğinden kiloya bel bölgenizdeki fazlalıklardan kurtulmanıza yardımcı oluyor. Kitaptaki tavsiyelere göre, 32 günde yedi kilo verebilir ve 15 santimetre inceltebilirsiniz.

'Yağ tayini' yapın

Karın yağından söz ettiğimizde, iki farklı tipten bahsediyoruz: Karın bölgesinde merkezi olarak yerleşmiş karın içi ve cilt altı yağlar. Cilt altı yağ en iyi şekilde görebildiğiniz, 'sıkabildiğiniz' yağ demek. Bu yağın tüm vücudunuzda yer ettiği bir sır değil. Bazı yerlerde diğerlerinden daha az olsa da çoğunlukla her yerdeler, hatta ayak tabanlarınızda bile. Bu yağın uygun miktarı hayatınız için gerekli. Örneğin sizi kışın soğukta donarak ölmekten kurtarır. Fakat fazlası nasıl göründüğünüz konusunda hoşnutsuzluk yaratabilir. Daha da kötüsü, bu yağın fazlası doktorların pek çok sağlık için risk oluşturduğunu bildikleri aşırı şişmanlık veya obezite göstergesi olarak da kabul edilebilir. Fakat iyi haberlerimiz var: Bu yağlar diyet programına anında cevap verirler.

Diyete geçmeden önce, ikinci tip yağ olan, çok daha tehlikeli ve yok edilmesi zor karın içi yağlardan bahsedelim. Karın içi yağ, yani iç organlarınızdaki yağ, vücudunuzun derinliklerinde yer eder ve bazen gizli karın yağı olarak adlandırılır.

Kalbinize ve karaciğerinize yakınlığı nedeniyle iç organlarınızdaki fazlalık yağ kalp hastalığı ve şeker hastalığından kanser ve Alzheimer'e kadar uzanan birçok sağlık riskini artırır. Tüm kalorilerinizi azaltsanız ve deli gibi egzersiz yapsanız da hala bünyenizde kalır. Gerçekte her iki yağı da aynı anda azaltmanın tek yolu, doğru yağı yemektir.

Yeni karın düzleştirici besinler

On yıllardır zeytinyağı, fındık ve avokadoda bulunan tekli doymuş yağların faydalarını biliyoruz. Burada sıkça söz edeceğimiz tekli doymamış yağ asitlerini MUFA'lar olarak adlandırıyoruz. 2007'de İspanyol araştırmacılar, 'Diabetes Care' dergisinde MUFA bakımından zengin diyetlerin bel bölgesinde yer alan kiloları önlemeye faydalı olduğunu ortaya koyan bir araştırma yayınladılar.

Araştırmacılar, üç farklı diyetin (doymuş yağ açısından zengin, karbonhidrat açısından zengin ve MUFA açısından zengin) karın yağ dağılımı üzerine etkilerini, yani karın yağı üzerine etkilerini araştırdılar. Üç diyet de aynı kalori miktarına sahipti, fakat sadece MUFA diyeti karın yağının, daha özel olarak iç organ yağının birikmesini azaltmıştı.

Karın diyeti

Düz karın diyeti iki kısımdan oluşur: Dört günlük şişkinlik giderici program ve dört haftalık yiyecek planı. Her şey toplam 32 günü kapsar, araştırmalara göre bu süre diyete dayalı bir hayat tarzı değişimi sağlamak için yeterlidir. Programı uyguladıktan, kilonuz ve ölçülerinizdeki arzulanan değişimi gördükten sonra size hayatınız boyunca karnınızı düz olarak koruyacak yöntemler vereceğiz. Her ne kadar biri diğerine bağımlı olsa da ilk olarak dört günlük şişkinlik giderici programla başlayalım.

Dört günlük şişkinlik giderici program

Sıvıları vücuttan atmaya yardımcı olan, su birikimini azaltan, gaz gibi şikayetlerden kurtaracak ve karnı daha az şişkin gösterecek yiyecekle içeceklerin doktor tavsiyesiyle oluşturulmuş bir listesidir.

Gereksiz su ağırlığının sadece birkaç kilosunu kaybetmek bile herhangi bir diyet planında başarı için gerekli olan güven artışını sağlar.

Dört haftalık yeme planı

Şişkinlik giderici program tamamlandıktan sonraki sabah başlar. Her gün üçer adet 400 kalorilik öğün ve 400 kalorilik ara öğünden yararlanacaksınız. Her yemek ve ara öğün (çerez) beliniziz yağları yok edecek olan MUFA'lardan (tekli doymamış yağ asidi) yeteri derecede ihtiva edecek. Bu kadar basit mi? Evet!

Günlük 1600 kalori üzerinden hareket edeceğiz çünkü sağlıklı yetişkin birinin ihtiyaç duyduğu miktar olacaktır. Program ileriledikçe motivasyonunuzu korumanız önemli. Bu konuda size yardım etmek için, 28 gün boyunca bir defter tutmanızda fayda var. Her gün yediklerinizi, haftalık eksilen kilo ve ölçülerinizi not ederseniz, meydana gelen değişiklikler duygusal yemek ihtiyacınızı kontrollü hale getirir. Gıdalarla duygusal bağınızı kabul etmek kilo vermenizde ve bunu korumanızda hayati öneme sahiptir.

EGZERSİZ PROGRAMI

KİŞİSEL BAŞARI ÖYKÜM

Öncesi	Sonrası
Başlangıç ağırlığı	Şu anki ağırlık
Başlangıç bel ölçüsü	Şu anki bel ölçüsü
Başlangıç kalça ölçüsü	Şu anki kalça ölçüsü

YARIN: YAĞINIZI HESAPLAYIN

Ek 1-19

Doping yok, uyuşturucu var

FUTBOL FEDERASYONU DOPİNG KURULU BAŞKANI PROF. TURGAY ATASÜ, FUTBOLCULARA YAPTIKLARI TESTLERDE KENDİSİNİ EN ÇOK ÜZEN ŞEYİN ÖRNEKLERDE UYUŞTURUCU MADDE ÇIKMASININ OLDUĞUNU SÖYLEDİ. ATASÜ, "FEDERASYON OLARAK 17 YILDA 6 BİN 388 TEST YAPTIK VE BUGÜNE KADAR İSE 39 POZİTİF SONUÇLA KARŞILAŞTIK" AÇIKLAMASINDA BULUNDU.

TÜRKİYE Futbol Federasyonu (TFF) Doping Kurulu ile Türkiye Basketbol Federasyonu (TBF) [illegible] Kurulu Başkanlığı görevlerini yürüten Prof. Dr. Turgay Atasü, futbol dışındaki spor dallarında dopingle rasyonel mücadele edilmediğini öne sürdü. Prof. Dr. Turgay Atasü, özellikle TFF'deki önemli çalışmalara değinerek, "Doping rasyonel şekilde 16-17 senedir sadece TFF'de mücadelesi yapılan bir konu. Diğer kurumlarda rasyonel, bilimsel yapıldığını söylememiz biraz güç olur. Kafanızı çevirip bakarsanız, Süreyya Ayhan olayından tutun da, halterde, basketbolda, yüzmede, güreşte, uluslararası alanda epey bir zayiatımız var" dedi. Futbolda son 1,5 yıldır alınan numunelerde hiçbir pozitif sonuç çıkmadığını anlatan Atasü, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünü *(GSGM)* ise doping çalışmaları konusunda başarısız bulduğunu dile getirerek, şunları söyledi:

Prof. Turgay Atasü, futbol dışındaki spor dallarında dopingle rasyonel mücadele edilmediğini söyledi.

DOPİNG EĞİTİMLE ÖNLENİR

"Bu işin bilimsel metotlu, disiplinli, eğitime dayalı bir mücadele şekli olması gerekir. Bu polisiye vaka değil. (Onu yakalayayım) diyerek olmaz. İkna ederek, eğiterek, öğreterek yapılmalı bu iş. Devlet kesiminin dopingle mücadelesinin -GSGM'yi kast ediyorum- çok başarılı olduğunu söylemek mümkün değil. Ama gel bizim tarafa, rakamlar ortada. Tabii ki doping yapan çıkacak, mani olamazsın, tümünü engelleyemezsin. Ama ne kadar azsa, o kadar iyi. Bu da eğitimle olur. Biz ona inandık ve işlerimizi bu şekilde yönettik. Diğer tarafın ise en hafif şekliyle hiçbir şeyden haberi yok. Süreyya Ayhan olayı içler acısı bir olaydır. Halterciler, yüzmeciler, diğer başka branşların durumları da içler acısı." Dopingle ilgili birimlerde çalışan insanların muhakkak tıp kökenli, bilimsel yönlü kişiler olmasına gerektiğine dikkati çeken Atasü, "Birçok branşta danışılabilecek bir ekip gerekli. Disiplin ve titizlik olmalı. Doğru dürüst organizasyon lazım. O zaman yürür işler. Seçilen bireylerin de önemi var. Bu işi bilen adamlar yapmalı. Turgay Atasü olarak 16 senedir bu işle uğraşıyorum, ama ben doping olayını tamamen bilen bir adam değilim. Ancak yanımda her an müracaat edebileceğim, üst düzeyde bu işi bilen bir ekip var. İyi bir organizasyon, teşkilatlanmayla bu iş yürür" ifadelerini kullandı.

Turgay Atasü, yaptıkları testlerde kendisini en çok üzen şeyin, örneklerde uyuşturucu madde çıkmasının olduğunu kaydetti. TFF olarak 17 yılda 6 bin 388 test yaptıklarını ve bugüne kadar ise 39 pozitif sonuçla karşılaştıklarını belirten Atasü, "Beni en çok üzen, sporcularımızda toksik madde, yani uyuşturucu tespit edilmesi. Bugüne kadar 7-8 örnekte esrar çıktı. Uyuşturucunun doping maddesi olması beni tabii ki ilgilendiriyor, ama spor yapan gençlerin uyuşturucu kullanıyor olması beni ayrıca çok üzüyor. (Keşke doping kullansa da, uyuşturucu kullanmasa) diyesim geliyor içimden. Çünkü uyuşturucu tüm ailesine zarar verir. Doping ise kendi sağlığını bozar" diye konuştu.

BASKETBOLDA İŞLER YAVAŞ YÜRÜR

Türkiye Basketbol Federasyonu'nda *(TBF)* 2006 yılından beri [illegible] Kurulu Başkanlığı görevini yapan Prof. Dr. Atasü, futbola oranla bu alanda daha yavaş ilerleme kaydedebildiklerini aktardı. "Eğitimlerle inşallah basketbolu da futbola benzeteceğiz" diyen Turgay Atasü, "Basketbolda daha zor ilerliyoruz. Onlar daha entelektüel olmalarına rağmen, ne hikmetse daha güç anlatıyoruz, güç ilerliyoruz. Herkes elini, parmağını çekmeli bu işten. Bilen insanlar bu işi yürütmeli. Tabii ki futbol daha zengin bir alan, daha süratli işliyor mekanizmalar. Biz basketbolu da yavaş yavaş alıştırıyoruz" şeklinde konuştu.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-20

Bebeklerin de favori renkleri var

YAPILAN ARAŞTIRMALAR, BEBEKLERİN 4 AYLIKKEN BİLE BELİRLİ RENKLERİ TERCİH ETMEYE BAŞLADIKLARINI GÖSTERİYOR. BEBEKLER MAVİ, KIRMIZI, MOR VE PORTAKAL RENGİNE DAHA UZUN SÜRE BAKIYOR

Yapılan araştırmalar, bebeklerin 4 aylıkken bile belirli renkleri tercih etmeye başladıklarını gösteriyor.

BBC'de yayınlanan bir habere göre, Surrey Bebek Laboratuarından Dr. Anna Franklin, bebeklerin renk tercihi üzerine 250 bebek ile çalışma yaptı. Yeni doğmuş bebeklerin, renk körü olduğu gibi yanlış bir inanışın olduğunu söyleyen Dr. Franklin "Renkleri görüyorlar ancak bu, ilerleyen aylarla birlikte gelişiyor" diye konuştu.

Bebeklerin renkleri nasıl gördüğü ve en beğendikleri renklerin hangisi olduğunu çözmek için birkaç farklı test uygulayan Franklin, bu testlerden birinde bebeklere, bilgisayar ekranında, sürekli aynı renkleri gösterip, daha sonra birden farklı bir renge geçtiklerinde, bebeğin dikkatini çekip çekmediğine baktı.

Diğer bir testte ise, RAF pilotlarını test etmede kullanılan özel bir kamera ile, bebeklerin göz hareketlerini inceleyerek, iki farklı renk arasında, hangisine daha fazla baktıkları tespit edildi.

Dr Franklin, "Bebeklere, sürekli olarak mavi rengi gösterip, daha sonra mavi rengin başka bir tonunu gösterdiğimizde; ikisini de aynıymış gibi algılayıp, sıkılıyorlardı. Fakat arada yeşil renk gösterildiğinde, birden neşelenip, yeniden bakıyorlardı. Bu da bebeklerin, bir rengin iki farklı tonundan da haberdar olduklarını gösteriyor." dedi. Bebeklerin, kendilerine gösterilen renklerden, mavi, kırmızı, mor ve portakal rengine daha uzun süre baktığı, kahverengine ise kısa süre bakabildikleri de bu araştırma sonucunda tespit edildi. Ayrıca bazı bebeklerin, tek bir renge karşı dikkat çekici bir ilgisi olduğu görülürken, bazı bebeklerin ise, birkaç renge karşı ilgi gösterdiği de görüldü.

Bütün bu sonuçların, araştırmanın hazırlık aşamasında elde edildiğini ve 4 ile 9 ay arasındaki toplam 30 bebek üzerinde denendiğini söyleyen Dr. Franklin, sürekli olarak yeni bilgi toplamaya devam ettiklerini sözlerine ekledi:

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-21

EMO Trabzon Şubesi, kanserle iletim hattının ilişkilendirilmesine tepki gösterdi

iletim hattının kanserle ilgisi yok

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Trabzon Şubesi, kanserle ilgili araştırmalarda yüksek gerilim hattının günah keçisi olarak seçildiğini belirterek, "Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki 380 kV'luk yüksek gerilim hattı sahilden yaklaşık 20-30 km içerden, tepelerden, yerleşim yerlerinin seyrek olduğu güzergâhtan geçmekte ve batıdan doğuya bir çizgi şeklinde uzanmaktadır. Söz konusu kanser haritası projesinin başlangıç tarihinde bu hat daha yeni işletime alınmıştı" açıklamasını yaptı.

Oda tarafından yapılan açıklamada şu ifadelere yer verildi: "Hiç ilgisi olmadığı halde kanser vakalarının sebebini iletim hatlarına yıkmak gerçekleri saklamaktan başka bir işe yaramamakta, vatandaşın kafasını karıştırmaktadır. Bu projede enerji nakil hatları çevresinde bir ölçüm yapılmış ve elektromanyetik alan şiddetinin insan sağlığını etkileyecek düzeyde olup olmadığı ölçülmüş müdür? Hattın çevresindeki 600 m'lik bir mesafeyi etkilediği tespitinde nasıl bulunmuşlardır acaba? 380 kV'luk bir iletim hattının güvenlik mesafesi 10 m'yi dahi bulmazken bu hat 600 m'yi nasıl etkileyebiliyor? Bu nasıl tespit edildi? 600 m'yi bırakın acaba iletim hattına 10 m mesafede ölçtükleri elektromanyetik alan şiddeti nedir? Elbette enerji nakil hatlarının etrafında bir elektromanyetik alan oluşur ve çok yakın mesafede bulunanlar üzerinde olumsuz etkileri olabilir. Bu etkiler ölçülen SAR değerleriyle belirlenir. İlgili yönetmelik ve standartlar bu SAR değerleri de gözetilerek belirlenmiştir ve bu hatların tesisinde bunlar göz önünde bulundurularak hat güzergahında gerekli kamulaştırmalar yapılır ve yerleşim yerlerine güvenli mesafeden geçmesi sağlanır. Kamuoyunun bu konuda aydınlatılması gerekir. Söz konusu kanser vakalarının görüldüğü yerleşim yerlerinde iletim hattına ait SAR değerleri nedir? Bir de bu iletim hattına 10 m mesafedeki SAR değeri ile evlerindeki televizyona 2 m mesafedeki SAR değerleri ölçüp karşılaştırsalar fena olmaz. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde batıdan doğuya bir çizgi şeklinde uzanan yüksek gerilim hattı, Marmara Bölgesi'nde Sakarya, Kocaeli ve Bursa'yı birer örümcek ağı gibi sarmış durumda. Bu projenin sonucuna göre Bursa, Sakarya ve Kocaeli'nde herkes kanser olmalı. Lütfen kanser riski konusunda zirai gübrelerin karıştığı içme sularını, deterjanlı sularla yapılan sebze meyve sulamasını, plastik pazar poşetlerini, seralarda havasız yetiştirilen gıda maddelerini, naylon çorap ve çamaşırları görmezden gelip, konuyu saptırmayalım. Lütfen bu konuda konunun uzmanları konuşsun."

Aydın GELLECİ

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-22

KORKUTAN ARTIŞ

Kredi kartı, bireysel kredi, icra, işsizlik ve sosyal sorunlar nedeniyle gerçekleştirilen intihar olaylarında 2009 yılında, bir önceki yıla oranla yüzde 30 artış meydana geldi. İşsizlik ve icra takipleri nedeniyle geçtiğimiz yıl şehrimizde 700'e yakın intihar teşebbüsü yaşandı. Çözümü hayatına son vermekte bulan 700 vatandaştan önemli bölümü son anda ikna edildi. Ancak bu artış sosyolojik açıdan mutlaka değerlendirilmeli.

BUNALIMLA GELEN ÖLÜM OYUNU

Cengiz Gökçek ile 25 Aralık [redacted] psikiyatri servislerine başvurularda artış olduğu belirtildi. İntihar olaylarında yaşanan artış uzmanları harekete geçirdi. [redacted] kurumlarının psikiyatri servislerine yapılan müracaatlarda artması ve intihar olaylarında yaşanan artış ürkütücü boyutlara ulaştı. Hastane yöneticileri polikliniklerde günlük randevuların dolu olduğunu anlattılar.

2008 YILINA ORANLA YÜZDE 30 ARTIŞ VAR

Vaka sayısının bir önceki yıla göre yüzde 30 artması ciddi toplumsal sorunların olduğuna işaret ediyor. 2009 yılı içerisinde sadece bir günde 7 intihar girişiminde bulunulduğu belirtilen raporların ayrıntıları ilerleyen günlerde açıklanacak. İntihar olaylarında tabanca ile ölüm oranı minimum seviyede kalırken, teşebbüste bulunan kişiler genellikle kendilerini asarak yaşamlarına son verdi. Ayrıca [redacted] içme suretiyle intihara teşebbüs edenlerin önemli bölümü ise yakınlarının olayı fark etmesi üzerine kaldırıldıkları hastanelerde tedavi altına alındı.

İCRA TAKİPLERİ İNTİHAR SEBEPLERİ ARASINDA YER ALDI

Gaziantep Barosu Başkanı Aziz Canatar, icra dairelerinde on binlerce vatandaşın hakkında takip başlatıldığını duyurmuştu. İcra takiplerinde yaşanan bu artışa rağmen kredi kartı ve telefon hatlarının her köşe başında geliş güzel dağıtıldığına dikkat çeken Canatar, asgari ücretle çalışan bir kişiye maaşının kat kat üstünde limitle kart verildiğini anlattı. Canatar, kullanma açılan kredi kartlarının limit dolana kadar kullanıldığını ve geri ödemelerinin yapılmadığını belirtti. Ödenmeyen kart borçları nedeniyle kişilerin bunalıma girdiğini de belirten Canatar, durumun tehlikeli boyutlara ulaşabileceği uyarısında bulundu.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-23

Yürek dayanmaz manzaralar...

FOTOĞRAF: AFP

Cesetler cadde ve sokaklara yığılırken, hastaneler yaralılarla baş edemiyor. Yeni sarsıntı olur korkusuyla halk zaten harabeye dönmüş evlerine giremiyor.

7 büyüklüğündeki depremin ardından Haiti'de nüfusun üçte biri yardıma muhtaç hale geldi. Uluslararası yardım ulaşsa da yeterli değil, yaralılar perişan, ölü sayısı hızla artıyor

PORT-AU-PRINCE - BM Genel Sekreteri Ban Ki-mun, Haiti'de yaşanan 7 büyüklüğündeki depremde 16 BM personelinin öldüğünü teyit etti. Tarihinde ilk kez bu kadar büyük sayıda personelinin akıbetini bilemeyen BM'nin şimdiye kadarki en büyük kaybı vermesinden korkuluyor. Genel Kurul'a depremle ilgili bilgi verdiğini ve üye devletlerden Haiti'ye yardım etmelerini istediğini belirten Ban, başta BM Haiti özel temsilcisi Hedi Annabi ve yardımcısı Luiz Carlos da Costa olmak üzere, 150 kadar BM personeline ulaşamadıklarını belirtti.

Öldüğü teyit edilen 16 BM personeli arasında üç Ürdünlü, bir Arjantinli, bir Çadlı polis görevlisiyle 11 Brezilyalı asker bulunduğu açıklandı. Ban, telefonla görüştüğü ABD Başkanı Barack Obama'nın, ABD hükümetinin Haiti'ye mümkün olan tüm kaynaklarını göndereceği yönünde garanti verdiğini belirtti.

Cesetler sokakta, içme suyu yok

Bölgeye uluslararası yardımlar ulaşmaya devam ediyor. Ancak felaketin çapı çok büyük olduğu için her şey yetersiz kalıyor. Çin ve ABD'nin arama kurtarma ekipleri Haiti'ye ulaştı. İsrail de 220 kişilik kurtarma ve yardım ekibi göndereceğini açıkladı. Depremde ölenlerin cesetleri cadde ve sokaklarda bir kenarda toplanırken hastaneler ve tıbbi yardım kuruluşları yaralılarla baş edemiyor.

Çok sayıda binanın harabe haline gelmesi ve sarsıntı korkusuyla halk evlerine giremiyor. Polis araçları yaralıları taşımak için ambulans olarak kullanılıyor. Doktorlar, içme suyu sıkıntısının ciddi düzeyde olduğuna işaret ederek, yaralı kurtulanların susuzluk nedeniyle ölebileceği uyarısında bulundu. Kentte Küba'dan gelen yüzlerce doktor bulunuyor.

Haiti'nin yaklaşık 9 milyonluk nüfusunun en az üçte birinin yardıma ihtiyacı olduğunu belirten Uluslararası Kızılhaç yetkilileri, açıktaki cesetler nedeniyle salgın hastalık çıkabileceğini belirtiyor.

Hollywood da yardım yarışında

Uluslararası Kızılhaç Teşkilatı, kaybolanların bulunmasına yardımcı olmak için internet sitesi açtı. Enkaz altında kalan bir Kanadalı da ülkesinin Dışişleri Bakanlığı'na SMS göndererek yardım istedi.

Bu arada, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Pasifik'teki gezisini yarıda keserek Haiti'deki gelişmeleri izlemek üzere Washington'a dönme kararı alırken, ABD Savunma Bakanı Robert Gates, hafta sonu yapmayı planladığı Avustralya ziyaretini erteledi.

Deprem Hollywood'u da harekete geçirdi; Oprah Winfrey, Brad Pitt, Angelina Jolie, Ben Stiller, Paris Hilton gibi isimler acil yardım çağrısı yaptı. Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü, Jolie ve Pitt'in örgütün depreme müdahale eden acil tıbbi operasyon bölümüne 1 milyon dolar bağışladıklarını açıkladı. (Yaşam Servisi)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-24

Haiti'de kolera salgını tüm ülkeye yayıldı, ölenlerin sayısı bini geçti

Sene başında depremin yerle bir ettiği Haiti'de on binler hâlâ derme çatma kamplarda, sağlıksız şartlarda yaşıyor. Özellikle çadır kentlerde yaşayanlar temiz olmayan su ve gıda yoluyla bulaşan koleraya karşı savunmasız durumda. FOTOĞRAF ZAMAN, ONUR ÇOBAN

Haiti, üst üste gelen kasırga ve deprem felaketlerinin ardından kolera salgınıyla boğuşuyor. Ekim ayının sonlarına doğru görülen ilk kolera vakasının ardından, ölü sayısının bini aştığı, tedavi gören kişilerin sayısının da 18 bini geçtiği bildirildi. Ocak ayında yaşanan deprem felaketinin yaralarını sarmaya çalışan Haiti'nin kuzeyinde başlayan salgın, temiz su kaynaklarının yetersizliği nedeniyle ülkenin tüm bölgelerini kapsamış durumda.

Salgınla mücadele eden Sınır Tanımayan Doktorlar (Medecins Sans Frontieres-MSF) iletişim sorumlusu Isabelle Jeanson yaptığı açıklamada, ilk kolera vakasının duyulmasından bir ay sonra 18 binden fazla hastaya müdahale ettiklerini ve şu an ülke genelinde 3 bin kişinin tedavi gördüğünü söyledi. Yetkili, insanların ellerini yıkamaları, temiz suya kavuşabilmeleri ve yemeklerini temiz suda pişirebilmelerinin salgının yayılmaması açısından önem arz ettiğini belirtti. Örgütün Haiti'deki başkanı Stefano Zannini ise başkentteki tedavi merkezlerinin hasta akınına uğradığını belirterek, durumun giderek kötüleşmesinden endişe ettiklerini söyledi.

Haiti'de salgından kaynaklanan gerginlik her geçen gün artıyor. Geçtiğimiz günlerde, Birleşmiş Milletler Barış Gücü askerlerini hedef alan protesto gösterilerinde şiddet olayları yaşanmıştı.

Protestocular koleranın ülkeye daha önce Nepal'de görev yapan barış gücü askerleri tarafından taşındığını düşünüyor. Koleraya sebep olan bakteri türünün Güney Asya'dakiyle aynı olduğu belirlense ve BM suçlamaları doğrulayacak herhangi bir kanıt bulunmadığı söylese de bu durumun BM ile Haiti arasındaki ilişkiyi etkileyebileceği öne sürülüyor. BM Haiti insani yardım koordinatörü Nigel Fisher, salgının [redacted] krizini aşarak bir ulusal güvenlik sorununa dönüştüğünü vurgulamıştı. **DIŞ HABERLER SERVİSİ**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-25

Türk Kızılay'ı Haiti'de çalışmalarına başladı

Türkiye, Haiti'de meydana gelen deprem felaketinin ardından bu ülkeye 1 milyon ABD Doları nakdi yardımda bulunmayı kararlaştırdı.

Dışişleri Bakanlığından yapılan açıklamada, 40 ton acil insani yardım malzemesi ve 10 kişilik AKUT ekibinin de 4 askeri uçakla Haiti'ye nakledildiği bildirildi.

Sağlık Bakanlığı ve Kızılay Genel Müdürlüğü tarafından tedarik edilen seyyar hastane, tıbbi malzeme, ilaç, çadır, battaniye, mutfak seti ve gıda gibi malzemelerin gönderildiği belirtilen açıklamada, 20 sağlık görevlisinin de bölgeye gittiği bildirildi.

Bu arada Haiti'deki depremin ardından yardım için yola çıkan Türk Kızılayı Ekibi, afet bölgesine ulaşarak, acil yardım çalışmalarına başladı.

Türk Kızılayından yapılan yazılı açıklamaya göre, afet müdahale uzmanı ve psikologdan oluşan ekip, Dominik Cumhuriyeti üzerinden helikopterle Haiti'ye ulaştı. Ekibi, Port-au Prince Havaalanı'nda BM Haiti İstikrar Gücü'nde çalışan Türk emniyet mensupları karşıladı.

Afet alanına varan ve yerelden temin edilebilecek yardım malzemesi araştırması ile planlama çalışmalarına başlayan ekip, ilk etapta su, süt, bebek maması, bisküvi, çikolata gibi yerelden temin edilen gıdaları, depremzedelere ulaştırdı. Dağıtım faaliyetleri Türkiye'den gönderilen diğer yardım malzemelerinin de bölgeye ulaşmasıyla daha kapsamlı sürdürülecek.

Yardım çalışmalarını Haiti Kızılhaçı ile koordinasyon halinde yürütmeyi planlayan Türk Kızılayı ekibi, Haiti Kızılhaçı'nın da depremden oldukça etkilendiğini, binalarının yıkıldığını ve mevcut kapasitesi ile afetin üstesinden gelemeyeceğini yerinde gördü.

Türk Kızılayı yetkilileri, bölgedeki Uluslararası Kızılay ve Kızılhaç Dernekleri Federasyonu (IFRC) ve BM temsilciliği ile görüşerek Türk Kızılayının bölgeye ulaştığını bildirdi ve yürütülecek yardım programları hakkında bilgi verdi.

SANAT DÜNYASINDAN YARDIM

Haiti'yi yerle bir eden 7,0 büyüklüğündeki depremin ardından film ve müzik dünyasının ünlülerinden depremzedeler için bağışlar yağmaya başladı.

Ünlü Film yıldızı Sandra Bullock depremzedelere 1 milyon dolar bağışlarken, pop yıldızı Madonna da 250 bin dolarla bağış yapan ünlüler kervanına katıldı.

Bullock, bağışladığı paranın, Haiti'nin başkenti Port au Prince'te depremden zarar gören 3 tesisi bulunan Sınır Tanımayan Doktorlar örgütünün acil operasyonlarında kullanılacağını duyurdu.

Ünlü film yıldızları George Cloney, Brad Pitt ve diğerleri tarafından kurulmuş bir yardım örgütü olan Not On Our Watch da daha önce yaptığı açıklamada Partners in Health örgütüne 1 milyon dolar bağışladığını duyurdu.

Öte yandan Birleşmiş Milletler (BM) 7.0 büyüklüğündeki depremin vurduğu Haiti için uluslararası toplumdan 562 milyon dolarlık yardım çağrısında bulundu.

BM Genel Sekreteri Ban Ki-mun'un siyasi işlerden sorumlu yardımcısı John Holmes, Haiti'nin BM Daimi Temsilcisi Büyükelçi Leo Merores ile düzenlediği toplantıda, BM'nin 192 ülkesinden Haiti'ye yardım yapmalarını istedi.

Depremin 3 milyon insanı etkilediğini belirten Holmes, 562 milyon doların ilk 6 ay için istendiğini, gelecek haftalarda bu miktarın ihtiyaçlar belirlendikçe arttırılabileceğini ifade etti.

Bu arada, Haiti İçişleri Bakanı Paul Antoine Bien-Aime ülkede büyük bir yıkıma neden olan 7.0 büyüklüğündeki depremde hayatını kaybedenlerin sayısının 200 bini bulabileceğini söyledi.

HAİTİ'DE TEMİZ SUYA VE İLACA İHTİYAÇ VAR

Şiddetli depremin vurduğu yoksul Karayip ülkesi Haiti'de, en fazla temiz suya ve ilaca ihtiyaç olduğu bildirildi.

Ruanda'da çalışan Colombia Üniversitesinden halk sağlığı uzmanı Josh Ruxin, Haiti'nin depremden önce de AIDS, verem, çocukluk hastalıkları ve yetersiz beslenmeyle mücadele ettiğine dikkati çekti.

Uzmanlara göre, Haiti'de gelecek günlerde depremzedeleri, kurtarma görevlileri ile doktorları kirli suların neden olduğu ishal ve koleranın tehdit etmesi bekleniyor. Temiz su sıkıntısı nedeniyle çok sayıda çocuk ve yaşlının hayatını kaybetmesinden endişe ediliyor. Yaraların enfeksiyondan korunması için antibiyotiklere ve temiz bandajlara ihtiyaç bulunduğu bildirilirken, hastanelerin ve eczanelerin yıkılması nedeniyle bu konuda da büyük sıkıntı yaşanacağı belirtiliyor.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-26

DEPREM SONRASI 7'DEN ŞİDDETLİ

Haitililer can çekişiyor... Morglar doldu, yaralılar tedavi edilemiyor. İçme suyu yok. 48 saat içinde yardım gelmezse, 500 bin kişi ölebilir...

7 şiddetindeki depremden kurtulmayı başaran Haitililer, şimdi de gıda, içme suyu ve tıbbi yardım olmadığı için ölüm kalım savaşı veriyor. Dünya devletleri felaketzedeleri kurtarmak için birbiriyle yarışırcasına 'yardım gönderme' sözü verirken, deprem bölgesinde halen büyük ve koordineli bir yardım kampanyası başlamadı. 50-100 bin kişinin öldüğü düşünülen Haiti'de, geride kalanların da açlık ve susuzluk nedeniyle ölmesinden endişe ediliyor. Haitili senatör Youri Latortue, "48 saat içerisinde yardım ulaşmazsa, toplam ölü sayısı 500 bin olabilir" uyarısı yaptı.

TSUNAMİ PANİĞİ

Haitililer, önceki geceyi park ve sokaklarda uyumaya çalışarak geçirdi. Tsunami söylentilerinin olması da halkta panik yarattı. ABD ülkeye gemi ve helikopterlerle yardım göndereceğini açıkladı. Ancak, yardımların ülkeye ulaşmasının Haitililer için çok geç olabileceği belirtiliyor. Başkent Port-au-Prince'te, havaalanındaki kontrol kulesinin yıkılması da ulaşımı engelliyor. **DIŞ HABERLER SERVİSİ**

Jolie-Pitt'ten 1 milyon dolar

BÖLGEDEKİ muhabirler, caddelerden yardım isteyen insanların çığlıklarının duyulduğunu söyledi. Ekipman bulunmadığı için, enkaz altındakiler çıplak elle çıkarılmaya çalışılıyor. Çoğunluğu yıkılmış hastanelerde, elektrik ve su bulunmadığından hastalar tedavi edilemiyor. Bölgeye ilk varan Sınır Tanımayan Doktorlar ise zamana karşı yarışıyor. Morglarda yer kalmadı. Yakın zamanda salgın hastalık başlamasından da endişe ediliyor. Haiti'deki Kızılhaç sözcüsü Pericles "Çok fazla insanın yardıma ihtiyacı var. Öte yandan, ünlüler de Haiti'ye yardım için sıraya girdi. Aralarında talk şovcu Oprah Winfrey, Paris Hilton, oyuncu Angelina Jolie, Brad Pitt ve Ben Stiller'in de bulunduğu bir grup ünlü yardım kervanına katıldı. Jolie-Pitt çiftinin bir milyon dolar yardım yaptığı belirtildi.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-27

Kötü bilim dedektörleri aranıyor

Hiç içki içenle içmeyen bir olur mu?

SHARON BEGLEY

BU YAZI BİLİM EĞİTİmiyle ilgili. Ancak öğretmenler ve müfredatın mimarları, beyin kanaması geçirme riskine karşı sayfayı çevirse daha iyi olur. Çocukların kafalarını Krebs siklusu, Ohm yasası ve günümüzün fen bilgisi derslerinin müfredatlarını oluşturan sayısız başka bilgiyle doldurmaya son verme zamanının geldiği yönündeki argümanımı sunuyorum. Bunlar yerine Kötü Bilimi -yani KB'yi- tespit etme yeteneğini öğretmemiz gerekiyor.

Londra Hijyen & Tropikal Tıp Fakültesi'nden Ben Goldacre, "Kötü Bilim: Sahte Doktorlar, Yazar Bozuntuları ve Büyük İlaç Şirketi Mümessilleri" isimli yeni kitabında bilimin asıl sebebinin "deneyim ve önyargılarımızın" bizi yanlış yönlendirmesini engellemek olduğunu söylüyor. Bu yüzden kanıt olarak neyin kabul edilmesi gerektiğini anlamak, alkanların yapısal formüllerini ezberlemekten önce gelmeli.

Goldacre "İnsanlar pek çok biçimde yanılabiliyor," diyor ve buna bilim insanlarını da dâhil ediyor. Belli bir biçimde davranan insanların (diyelim ki çok fazla zeytinyağı tüketen, ölçülü içki içenlerin) sağlıklarının belli bir durumda, tam tersi davranmayı tercih edenlerin sağlıklarının ise başka bir durumda olduğu sonucunu tespit eden, gözleme dayalı araştırmalara fazla güven duyuluyor. Bir hipotez üretmek için bu makul bir yol ama hayatınızı yönlendirmek için değil; hele ippartacı bilim insanlarının bu yöndeki sağlık tavsiyelerini uygulamanın hiçbir temeli yok. Ölçülü içki içenlerin ağzına içki koymayanlara oranla kalp hastalıkları ve obeziteye daha az yakalandıkları iddiasını ele alalım. Araştırma için insanları rastgele seçip bir kısmına içmesini, diğerlerine içmemesini söyleyip takip etmediğiniz sürece, sağlıkla ilgili bu sonuçların deneklerin davranışlarından çok, içki içen ve ağzına içki sürmeyen kişilerin yaradılışıyla ilgili olması gayet olası.

Belki ağzına içki sürmeyenler hem içkiye dudak büken hem de genetik açıdan obezite ve kalp hastalığı riski taşıyan etnik gruplardan geliyor. Belki daha sağlıksız alışkanlıkları var. Ancak bu gözleme dayalı bir araştırmaya bakıp söylenemez. (Bu araştırmalar, kalp hastalığına karşı menopozdaki kadınların hormon tedavisine başlaması yönündeki tavsiyeyi desteklemişti. Rastgele bir araştırma bunu çürüttü. Gözleme dayalı araştırmalarda hormon almayı tercih eden kadınlarla ilgili bundan farklı –onları daha sağlıklı kılan- başka bir şey vardı.)

Basit istatistik ilkelerini anlamamak kadar yanıltıcı pek az şey var. "Sports Illustrated dergisinin uğursuzluğu" buna zararsız bir örnek; dergiye kapak olmanın bir sonraki maçta dizindeki liflerin yırtılmasına (2008'de oyun kurucu Tom Brady'nin başına geldiği gibi) veya başarısızlığa yol açtığına inanılıyor. Medyanın ürkütücü güçlere sahip olduğuna inanmak eğlenceli gelse de bu "uğursuzluğun" asıl sebebi sporcuların dergiye formlarının zirvesindeyken kapak olmaları. "Regresyon" denen bir istatistik ilkesi sayesinde biliyoruz ki, her zaman biraz talihi de barındıran zirve performansı, en sonunda aşağı düşer. İşte top atıcı Stephen Strasburg'un geçen Haziran'da SI kapağına çıktığı haftaki ilk mağlubiyetinin açıklaması da bu.

Çocuklara kötü bilimi tespit etme yeteneğini öğretmemiz gerekiyor.

Regresyon hakkındaki bilgisizliğimiz, hastalıktan nasıl kurtulduğumuz konusunda da bizi yanıltabilir. Soğuk algınlığı ve ağrıların da aralarında olduğu çoğu hastalığın doğal birer döngüsü var. İnsanlar, belirtileri en kötü durumdayken tedaviye başvuruyor, bu aynı zamanda -regresyon ilkesi sağ olsun- iyileşmeleri için de en uygun zaman. Ancak iyileşmeyi, hatalı bir biçimde, tedaviye bağlamak çok zararlı. Tedavi sahte bir doktorun bulduğu çare veya işe yaradığına dair kanıt olmayan bir ameliyatsa böyle bir tedaviye değer vermek boşa giden tıbbi harcamaları desteklemek demek. Bahsi geçen tedavi nezle için antibiyotik kullanmak olunca, ilaçlara dirençli bakterileri besleyip insanları öldüren bir pratik de destekleniyor. Goldacre, bu aptallıklar yüzünden "kıyamet gibi insan ölüyor" diyor.

Öğretebileceğimiz en faydalı beceri, kişinin kendisine ve başkalarına "bunu nereden biliyorsun" diye sorma alışkanlığı. Bilgi, sezgiler veya anekdotlardan geliyorsa, muhtemelen yanlıştır. Beyin kalıplarla rastlantısallığı ayırmada çok başarısız (bu yüzden iklim değişikliğinin, sadece hava döngüsündeki herhangi bir sapma olmadığını göremiyorlar.) Diğer sebep, beynin nedenselliği aşırı önemsemesi. Bir deneye katılan öğrenciler 15 gün boyunca dakik oldukları için ödüllendirilip geciktiklerinde cezalandırıldı; sonra havuç mu yoksa sopanın mı daha çok işe yaradığı incelendi. Ceza işe yarıyordu. Bu araştırmanın "öğretmenlere" söylenmeyen bir hilesi vardı: Öğrenciler, öğretmenlerin yaptıklarıyla bağlantısız biçimde rastgele zamanlarda derslere girdiler. Yine de öğretmenler müdahalelerinin bir etkisi olduğuna inandı. (Ebeveynlerin de aynı yanılsamaya kanduklarına bahse girerim.) Bilim gerçeklerden oluşan bir koleksiyon değil, dünyayı sorgulamanın bir yoludur. Bu yüzden çocuklara daha zekice sorular sormayı öğretelim.

FOTOĞRAF: THINKSTOCK

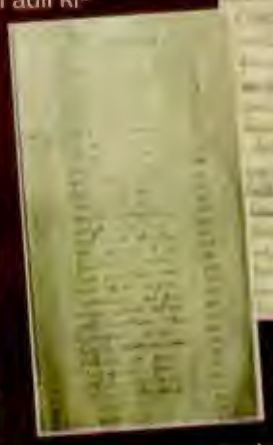
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-28

İşte Atatürk'ün son reçetesi

Türk Eczacıları Birliği'nin yayınladığı 50 Yılın Eczanesi adlı kitapta tarihi eczanelere yer verilirken, Atatürk'e yazılan reçete de ilk kez yayınlandı. Ankara'daki İstanbul Eczanesi'nin veresiye defterinde M. Kemal Atatürk adıyla açılmış olan sayfada, Atatürk için en son 17 Ekim 1938 tarihinde ilaç hazırlandığı, 1 Aralık 1938 tarihinde de Atatürk'e ait hesapların kapatıldığı bilgisi yer aldı.

KİNİN VE KOLONYA

Atatürk'ün 3 sayfalık ilaç reçetesinde, radyolin, kolonya, kinin yanında o dönemde eczacıların eczanelerinde yaptıkları ilaçlar için yazılmış gliserin gibi kimyasal maddelere de yer verildi. Defterde ilaçların parasal karşılıkları tek tek yazılarak, fiyatları da yer aldı. Ankara'nın en köklü eczanelerinden Eczacı Hüseyin Hüsnü Sarı'nın eczanesi olan İstanbul Eczanesi 1919'da kuruldu. Hüseyin Hüsnü Bey, 1927-1931 yılları arasında milletvekilliği de yaptı. ■ NEVİN BİLGİN ANKARA star

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-29

Bilimin çürüttüğü 20 diyet efsanesi

Su içersem zayıflarım, öğün atlarsam kilo veririm, sigarayı bırakırsam kilo alırım, kepekli ürünler şişmanlatmaz... Şişmanlığı içinden çıkılmaz hale getiren diyet efsaneleri araştırmaya çürütüldü. Kafa karıştıran 20 efsane:

Fazla kilolarla mücadele edenlerin ulaştığı sonuçlar pek iç açıcı değil. Kilo verdikten sonra bunu koruyanların sayısı ise gün geçtikçe azalıyor. Bu gidişatın birçok nedeni var, en önemlisi ise kilo verme sürecinde karşılaşaya ve bilgi kirliliğine neden olan diyet efsaneleri. Çünkü bu bilgiler, hatalı diyetlere, hatalı eylem de kilo verme başarısının düşmesine neden oluyor.

1500 kişi üzerinde yapılan araştırma, toplumda diyet efsanelerine inancın son derece yüksek, kilo verme ve sağlıklı beslenme ile ilgili hatalı bilgilerin de yaygın olduğunu ortaya koydu. Çalışmanın çarpıcı sonuçlarından biri de şişmanlık düzeyinin artmasıyla efsanelere olan inanç ve uygulamaların da artması.

Araştırmayı, Fark Etmeden Diyet Beslenme ve Eğitim Danışmanlığı'ndan Uzman Diyetisyen Selahattin Dönmez gerçekleştirdi. Aaştırmanın bilimsel değerlendirmesini ise Başkent Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü Başkanı Doç. Dr. Murat Baş yaptı.

Dünya Sağlık Örgütü, önlem alınmazsa 2010 yılında yetişkin popülasyonda 150 milyon, çocuk ve ergenlerde ise 15 milyon kişinin şişman olacağını tahmin ediyor ve şişmanlığı salgın bir hastalık olarak tanımlıyor. Türkiye'nin şişmanlık ile ilgili projeksiyonu da farklı değil, öyle ki her iki kadından biri ve üç erkekten biri şişman.

YAŞAM BOYU KİLO YÖNETİMİ

Amerikan Diyetisyenler Derneği Denizagın Ülkeler Türkiye Temsilcisi de olan Selahattin Dönmez, danışanlarının diyet inanışları ve hataları üzerine yaptığı çalışmanın amacını şöyle özetledi.

"14 yıldır beslenme danışmanlığımıza başvuran bireylerin, "Kötü besin yoktur, kötü beslenme vardır" ilkesinden uzaklaştıklarını, hızlı kilo verdiren yöntem arayışına girdiklerini tespit etmiştim. Kilo verme sürecindeki olumsuzluklarda örneğin, o hafta çok küçük aksaklıklara bağlı kilo verilemediği zaman, bireyin bir suç unsuru aradığını ve bazı inanışların açığa çıktığını gördüm. Verilen kilonun geri alınmasıyla oluşan hayal kırıklığını önlemek, hatalı bilgileri bulmak, kaliteli kilo

verme önerilerini belirlemek, bilgi karmaşasını ortadan kaldırmak ve çevresel faktörlere göre yaşam boyu ve kişiye özel önerileri ön plana çıkarmak için bu araştırmayı planladık. Binlerce literatür taranarak ulaşılan bilimsel detaylar diyet efsaneleriyle ilgili bu sonuçları ortaya çıkardı."

İŞTE KAFA KARIŞTIRAN 20 DİYET EFSANESİ

Araştırma, yaş ortalaması 35, kilolu-şişman olan, hayatlarında en az bir kere diyet tecrübesi yaşamış, lise ve üzeri eğitim seviyesindeki kadın-erkek 1500 kişi üzerinde bire bir görüşme yapılarak tamamlandı. Türkiye'de ilk kez yapılan, bilimsel olarak değerlendirilen araştırmaya konu olan 20 diyet efsanesi ve bunlara inananların yüzde olarak oranları ise şöyle:

1- Su içersem zayıflarım yüzde 63,
2- Ana öğünlerden birini atlarsam kolay kilo veririm yüzde 96,
3. Ne kadar az uyursam, o kadar hızlı kilo veririm yüzde 40,
4. Sigarayı bırakırsam hızlı kilo alırım yüzde 57,
5. Saat 19:00'dan sonra birşey yersem şişmanlarım yüzde 37,
6. Düşük kalorili kepekli ürünlerle daha kolay kilo veririm yüzde 58,
7. Meyve, yemekten 2 saat sonra yenilmeli yüzde 70,
8. Açken fiziksel aktivite yaparsam daha çok yağ yakarım yüzde 74,
9. Sabah aç karnına limon veya greyfurt suyu içersem yağ yakarım yüzde 76.

ELMA SİRKESİ Mİ LAHANA MI DAHA ETKİLİ?

10. Zayıflamak ve toksinlerden arınmak için detoks diyeti yapmak zorundayım yüzde 40,
11. Medyada yer alan beslenme bilgilerinin son derece güvenli olduğuna inanıyorum yüzde 96,
12. Kilo yönetimi programlarında 3 beyaza yer yoktur yüzde 72,
13. Light ürünlerin kalorisi yok, istenildiği kadar tüketilebilir yüzde 95,
14. Sağlıklı beslenmede kırmızı ete yer yoktur yüzde 95,
15. Maydanoz suyu zayıflamak için idealdir yüzde 83,
16. Hangi yöntemle olursa olsun verilen kilo geri alınır yüzde 83,
17. Lahana metabolizmayı hızlandırarak zayıflatır yüzde 66
18. Protein diyetleri ile zayıflamak daha kolaydır yüzde 79,
19. Zayıflama ilaçları ile hızlı kilo veririm yüzde 95,
20. Elma sirkesi içersem yağlarımı eritirim yüzde 88.

EFSANELERİN ÖNÜNE GEÇEBİLİRİZ

Selahattin Dönmez, araştırmayla ortaya çıkan tabloyu, "Sonuçta yüksek yüzdeler olmasına şaşırmadım, zaten biliyordum, benim için ilginç olmadı. Bunları araştırmayla karıştırıp doğru bilgileri söylersek kilo yönetimindeki efsanelerin önüne geçebileceğimizi hissettim" şeklinde yorumladı. Peki, diyet efsanelerine takılmadan, sağlıklı kilo vermek ve verilen kiloyu korumak için ne yapmak gerekir? Dönmez, bu noktada fonksiyonel diyet vurgusu yapıyor ve kişiye özel diyetin neden önemli olduğunu anlatıyor.

DOĞRU KİŞİYE, DOĞRU DİYET

"Fark Etmeden Diyet programında biz fonksiyonel diyet uygulıyoruz. Bu sistem, her yeni bilgi ile yenilenir ve insanlara daha iyi "kilo verme" kılavuzları sunar. Asıl amacım, kilo korumaya yönelik beslenme taktiklerini içeren, vücut yağ dokusunu azaltıp, kas yoğunluğunu koruyan, az kilo veriminde bile vücutta ciddi olumlu değişiklikler yaratan kişiye özel beslenme modelini uygulamak. Fonksiyonel diyet ile hedeflenen, dengeli bir beslenme planlamak, kilo verirken oluşacak kronik hastalık riskini aktive eden geni baskılamak, kilo verecek bireyin hangi diyete daha iyi yanıt vereceği sorusuna doğru cevabı bulmaktır.

Genetik yapımızdaki değişiklikler, diyet ve ilaçlara yanıtlarımızın farklı olmasını sağlar. Bu nedenle bireyler benzer diyetlere farklı yanıtlar verir. Bazıları hızlı, bazıları yavaş kilo verirken bazıları da sık duraksarlar. Fonksiyonel diyet ile kilo duraksamasını engellemek, kilo verecek kişiye uygun besinlerin yarar ve risk mukayesesini yapmak gerekir. Bazı besin öğelerini az almak hastalık riskini artırır, eksik alınan yerine konulduğunda hastalık riski azalır, yüksek miktarda alındığında ise yararlı etki kaybolur ve risk yeniden ortaya çıkar.

FORKSİYONEL DİYETTE EFSANELERE YER YOK

Fonksiyonel diyette; denge, çeşitlilik ve porsiyon ölçüsü bireye özgü ayarlanır. Fonksiyonel diyette 24 saat içerisinde hücre DNA'sına 10.000 olan serbest radikal saldırısı çinko, selenyum, A, C, E vitaminleri ve besinlerle sağlanan polifenollerle engellenir. Kilo verme ve yaşla birlikte oluşacak kas güçsüzlüğü azaltılır. Antioksidandan zengin beslenme planı kişiye özgü uygulanarak, yaşlanma kromozomlarının uç kısımlarını koruyan "telomer" adlı bölgelerin kısalması engellenir.

Fonksiyonel diyette vitamin desteğine de gerek kalmaz çünkü tüm besinlerin dengeli harmanlanması ile toksik dozlara ulaşmayan vitamin miktarını da sağlarız. Bu diyette bazı besin öğeleri bir araya getirilerek etkileri daha da belirginleştirilir. Örneğin, soya ve yeşil/siyah çayı beraber tüketmek kilo verirken erkekleri prostat kanserinden tek başına tüketilmelerine göre daha fazla korur. Örneğin, kilolu kişilerdeki karaciğer yağlanmasını folik asit, metyonin, B12, B6 ve kolinden zengin beslenme ile ilaç kullanmadan düzeltmek mümkündür. Yani burada besin ile besin etkileşimi yapılır. **NTV**

Hasta olan siz değil çalıştığınız bina olabilir

Eğer;

* Boğazınızda devamlı yapışkan balgam hissediyorsanız,
* Sık sık öksürme isteği ve boğazınızı temizleme isteği varsa
* Boğazınızda çiçik ve yanma hissi varsa,
* Çiçitlik
* Ağız kokusu
* Mide rahatsızlıkları ile uğraşıyorsanız

Ve tüm bu şikâyetleriniz ofis ortamında artıyorsa, arkadaşlarınızda da sizdekine benzer sorunlar varsa, çalıştığınız ortamı gözden geçirmenizde fayda var.

Son on yıldır sinüzit hastalarında anlamlı bir artış gözlüyoruz. Bunun en önemli nedeni çok kimsenin bir arada yaşadığı ve pencerelerin açılmadığı plazalarda geçen uzun vakitler. Bu tip iş yerlerinde penceredeki süzekli hava almak yerine aynı hava sürekli sirkle ediliyor.

Bu havanın kurumasına yol açıyor. Bir de bina küflü ise veya çalışılan ortamda kimyasallarda varsa (örneğin fotokopi makinesindeki kimyasallar), havalandırma sistemi bu maddelerin yeniden sirkülâsyona sokulmasına hizmet eder. Böyle bir ortamda solunan hava burun ve akciğer i olumsuz yönde etkileyerek enfeksiyonlar için olumlu bir ortam oluşturur. Birde ofis çalışanları yoğun parfüm va. kullanırlarsa bu durum solunan havayı daha da kalitesiz bir hale getirir. Böyle bir durumda aslında hasta olan biz değil bizden önce iyeridir. Bu duruma hasta bina sendromu diyoruz.

Böyle bir durumda iş yerini değiştiremeyeceğimize göre en azından şu önerilerimi yapmaya çalışın,

* Çalışma masanız havalandırma borusu veya klimanın altında ise yerini uzağa taşıyın
* Reçetesiz bile elde edebileceğiniz burun nemlendirici kremlerden kullanın
* Ofis ortamında bol sıcak bitkisel içecekler tüketin. İçeceklerin buharını soluyun.
* Çalışma arkadaşlarınız arasında bol ve ağır parfüm kullanan varsa rahatsızlığınızı söyleyip ofis ortamında en azından kullanmamasını rica edin.
* Şikâyetlerinizi artıran size ait yapısal sebepler olabilir. Bunları tedavi ettirin(burun orta bölme eğrilikleri vs.) **maksimum.com**

Ek 1-30

BAĞIMLILIK

Prof. Dr. İlhan YARGIÇ / İstanbul Üniversitesi,
İstanbul Tıp Fakültesi, Psikiyatri AD / iyargic@hotmail.com

İYİLEŞMEKTE OLAN BİR ALKOL BAĞIMLILISININ ÖYKÜSÜ

Bu benim hikayem

Yaşamımın hiç bu kadar huzurlu ve zengin olacağını düşünemezdim... Çünkü hayata bakış açım değişti, zorlukları elimden geldiğince olumluya dönüştürebiliyor, seçimlerimin sağlıklı olmasına gayret ediyorum. Sevmenin anlamı netleşti; kendimle barışmamı başardığım inancındayım. Zaman zaman hayatı akışına bıraksam da programlı bir hayatım var. Gereken ayak işlerini yapıp, gerisini oluruna bırakıyorum. Sonuç çoğunlukla olumlu. Yeter ki akıl sağlığım yerinde olsun. Onun içinde ayık olmak zorundayım. Çünkü ben bir alkoliğim, iyileşmekte olan bir alkolik...

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-31

'KILLI İLAÇ' ayıplı çıktı

YARGITAY'DAN örnek alınacak bir karar. Bodrum'da bir aile, epilepsi hastası çocuklarının tedavisi için kullandıkları ilacın içinden kıl çıktığı gerekçesiyle ilacı üreten firmaya tazminat davası açtı. Aile, ilacın içinden çıkan kıl nedeniyle çocuklarının ilaçtan tiksindiği ve tedavi sürecinin olumsuz etkilendiğini öne sürdü. Davaya bakan Bodrum 3. Asliye Hukuk Mahkemesi de "ilacı kullanması gereken çocuğun herhangi bir bedensel zarara uğramadığı ve bu yüzden ölmediği" gerekçesiyle ailenin tazminat talebini reddetti. Ailenin temyiz etmesi üzerine dosyayı görüşen Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, yerel mahkemenin kararını bozarak, ilacın içinden kıl çıkmasıyla 'ayıplı mal' statüsüne girdiğine işaret etti. Yüksek mahkeme, ilaç firmasının davacı aileye manevi tazminat ödemesine karar verdi.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-32

EFSANE TANJEVİC

Kolon kanserine yakalandıktan sonra yaz başı ameliyat olan, kemoterapi tedavisinin son seansına "Bu çocukların bana ihtiyacı var" diye ara veren Basketbol Milli Takımımız'ın Antrenörü Bogdan Tanjevic kalplerde taht kurdu

Ağır bir ameliyat geçirdi, yaşamla ölümü ayıran çizginin çok yakınından geçti... Kimisi "Ayağa bile kalkamaz" dedi. Ama o pes etmedi, yılmadı, kadere karşı ayaklandı, dimdik kalktı... Evlatlarını yalnız bırakamazdı, bırakmadı da... Amansız hastalığa karşı panzehiri buldu: "12 Dev Adam" Çocuklarına sarıldı, onları kanatlarının altına aldı... Hasta yatağından kalktıktan sonra öğrencileri ile yaptığı ilk toplantıda şunları söylüyordu: "Siz tarih yazacaksınız. Dünya sizi konuşacak." Hiç durmadı, gece gündüz kafa yordu, zaferin temellerini attı... Öyle bir alan savunması uyguladı ki dünyanın en önemli çalıştırıcıları çözmekte zorlandı... Bunun adı "Türk tarzıydı" Ömer Onan, Slovenya maçının ardından Tanjevic'in yanaklarını öpüyordu, bu her şeyi anlatıyordu... Türkiye gül dökmüştü yollarına... 12 Dev Aslan, finale yükseldi... ABD'ye kaybettik, gümüşte kaldık, ancak Tanjevic, üzerine düşen görevi fazlasıyla yapmış, Dünya Şampiyonası'na damgasını vurmuştu... Sağlık olsun... Canın sağ olsun! Profesör Tanjevic.

Tribünlere tam puan

Sinan Erdem Spor Salonu'nu hınca hınç dolduran Türk basketbolseverler, dün A Milli Takımımız'a maç boyunca müthiş destek verdi. İlk yarıyı 10 sayı geride tamamlayan 12 Dev Adam'ı ateşlemek için taraftarlar ikinci yarıya "Dağ başını duman almış" marşını söyleyerek başladı. Son periyotta fark açılınca "Milli Takım canımı feda olsun sana, hiçbir şeye değişilmez, senin sevgin bu dünyada" diye tezahüratlar yapan taraftarlar, son bölümde ise "Teşekkürler 12 Dev Adam" diye bağırdı.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-33

Gençlerin yarısı organ bağışına olumlu bakıyor

Ege Üniversitesi (EÜ) Fen Fakültesi İstatistik Bölümünce yürütülen araştırmaya katılan 254 öğrencinin yüzde 52.3'ünün organ bağışına olumlu baktığı belirlendi.

Prof. Dr. Şanslı Şenol yönetiminde araştırma alan araştırmasına 254 öğrenci katıldı. Araştırmada öğrencilerin yüzde 48.4'ünün organ bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip olduğu belirlendi.

Araştırmaya katılan gençlerin yüzde 13.8'inin ailesinde organ bağışında bulunan kişilerin olduğu, yüzde 86.2'sinin ailesinde hiç kimsenin organlarını bağışlamadığı, yüzde 11.4'ünün organ bağışına olumsuz, yüzde 52.3'ünün olumlu baktığı, yüzde 36.2'sinin ise kararsız kaldığı belirlendi.

Anket çalışmasında öğrenciler, "beyin ölümü gerçekleşen her bireyin organlarının ihtiyacı olan insanlara nakledilmesi gibi bir zorunluluk" getiren kanunun çıkarılmasına yüzde 29.9 oranında "Kesinlikle katılmıyorum", yüzde 28.7 oranında "Katılmıyorum", 23.2 "Kararsızım", 9,1 "Katılıyorum", 9.1 oranında ise "Kesinlikle katılıyorum" yanıtını verdi. Aynı çalışmada, gençlerin yüzde 56.3'ünün organ bağışı için nereye başvurulacağını bilmediği de ortaya çıktı.

MEDYANIN ETKİSİ VAR MI?

Araştırmaya katılanların yüzde 7.9'u organ bağışı konusunda medyanın insanları etkileyemeyeceği görüşünde iken yüzde 85'lik bir kesim ise medyanın organ bağışı konusunda insanları olumlu yönde etkileyebileceğini düşünüyor.

EÜ Organ Bağışı Kampanyası Koordinatörü Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan Kavaklı, organ bağışında medyanın olumlu etkisi görüşüne katıldığını belirterek, geçen yıl yazılı basında 555'i "Organ Bağışı", 400'ü "Organ Nakli" konusunda olmak üzere toplam 955 haberin yer aldığını, insanların organ bağışı konusunda bilgilenmesi sayesinde bağışların artacağına inandığını söyledi. ntv

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-34

SAĞLIK günlüğü

Olay yerinde acil müdahale çok önemli

SAKARYA 112 Hızır Acil Servisi Başhekimi Dr. Çetin Özen, olay yerinde yapılan ilk müdahalenin yaralıların ya da hastanın hayatta kalma oranını yüzde 8 oranında artırdığını söyledi. Trafik kazası, ciddi yaralanmalar ve kalp krizi gibi vakalarda ilk yardım hayati önem taşıyor. Dr. Çetin Özen, acil yardım hizmetlerine Amerika'da büyük önem verildiğine dikkat çekti.

Avrupa'da acil yardım ekibinin olay yerine gittiğinde "Kap götür" diye tabir edilen sistemle hastayı ambulansa alarak en yakın sağlık kuruluşuna götürmeyi amaçladığını ifade eden Özen, Amerika'da ise olay yerindeki ilk müdahaleye büyük önem verildiğini kaydetti. Yapılan bir çalışmada olay yerinde müdahale edilen vakalarda hayatta kalma oranının, kap götür şeklinde alınan vakalara göre yüzde 8 daha fazla olduğunun ortaya konduğunu dile getiren Çetin, "Ambulanslarımız donanımlarıyla hastane koşullarıyla eşdeğer durumda. Biz de olay yerinde ilk müdahaleye büyük önem veriyoruz" dedi.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-35

Dünyanın ikinci hamile erkeği

GELECEK AY DOĞUM YAPACAK

Kadın olarak dünyaya gelen, cinsiyet değiştirmek için birçok hormon ilacı alan ancak maddi durumu yetmediği için ameliyat olamayan Scott Moore, dünyanın ikinci hamile erkeği oldu

ABD'nin California Eyaleti'nde yaşayan ve geçtiğimiz yıl evlenen Scott ile Thomas Moore çifti, önümüzdeki ay bebek sahibi olacak. Kız olarak, Jessica adıyla dünyaya gelen, cinsiyet değiştirmek için birçok hormon ilacı alan, ancak maddi durumu yeterli olmadığı için ameliyat olamayan Scott, dünyanın ikinci hamile erkeği oldu.

SPERM ARKADAŞTAN

Erkek olmak için göğüslerini dahi aldıran ancak hamile kalabilecek ve çocuk yapacak hormonlar ile fiziki donanıma sahip olan Scott, hamile kalabilmek için yakın bir arkadaşından sperm aldı. Ultrason yardımıyla şubat ayında dünyaya gelecek bebeklerini görme fırsatı bulan çift, bebeğe Miles adını verecek.

3. ERKEK ÇOCUK

Scott Moore'un, kendisi gibi eskiden kadın olan eşi Thomas'ın, önceki evliliğinden de 10 ve 12 yaşlarında iki oğlu var.

Daha önce de ABD'nin Oregon Eyaleti'nde yaşayan Thomas Beatie, hamile kalan ilk erkek olmuş ve dünyaya bir kız çocuğu getirmişti. ■ DIŞ HABERLER

Scott ile Thomas, cinsiyet değiştirenler için düzenlenen bir destek toplantısında tanıştı.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-36

Kenan, babasının öldüğü yaştaydı

Macaristan'da 5 gün önce beyin kanaması geçiren ödüllü genç yönetmen Kenan Erbaş, kurtarılamadı. Yönetmenin babası da 1980'de, 34 yaşındayken anevrizmadan ölmüştü

CENAZE CUMARTESİ

Teoman'ın şarkısı gibi babasıyla aynı yaşta ölen Kenan Erbaş, cumartesi günü Şişli Camisi'nde kılınacak namaz sonrası Aşiyan Mezarlığı'nda toprağa verilecek.

Macaristan'da bulunduğu sırada beyin kanaması geçiren genç kuşağın başarılı yönetmeni Kenan Erbaş, Budapeşte Szent İmre Korhaz Hastanesi'nde verdiği yaşam savaşını kaybetti. 5 gündür komada olan ve Macar doktorların gayretine rağmen kurtarılamayan Erbaş'ın babası Haldun Erbaş'ın da 1980 yılında aynı [illegible] (anevrizma) öldüğü ve Erbaş gibi 34 yaşında olduğu öğrenildi. Bu durum hastalığın genetik miras yönünü bir kez daha gündeme getirdi.

SAVAŞ AY
savas.ay@sabah.com.tr

Kenan Erbaş'ın önceki gece saat 23.40'da son nefesini vermesi, sinema ve dizi dünyasında büyük üzüntü yarattı. Pek çok dizi setinde ekipler genç meslektaşları için saygı duruşunda bulundu. Kurtlar Vadisi, Aşk ve Ceza, Yaprak Dökümü ve Kapalıçarşı gibi önemli pek çok dizinin yeni bölüm jeneriklerinde "Kenan Erbaş'ın saygın anısına" ibaresinin kullanılmasına karar verildi.

Ödüllü yönetmenin "Ruh ikizim" dediği en yakın arkadaşı ve meslektaşı Levent Turkan da dün cenazeyi almak üzere Macaristan'a hareket etmeden önce arkadaşlarına, "İnanamıyorum... Müthiş idealleri vardı. Dünya sinemasına yenilikler getirecek kadar yetenekli ve çalışkan bir insandı" diyerek üzüntüsünü dile getirdi. Levent Turkan, genç yaşta ölen yönetmenin kalp hastası annesinden acı haberin şimdilik saklandığını da sözlerine ekledi.

POLAT ALEMDAR YIKILDI

Kenan Erbaş'ın ölümü, Kurtlar Vadisi setinde de derin üzüntü yarattı. Erbaş, 1'inci Yönetmen Asistanı olarak 'Kurtlar Vadisi Irak' sinema filminde görev almıştı. Polat Alemdar rolüyle tanınan Necati Şaşmaz'ın haberi alınca gözlerinin dolduğu ve bir kenara çekilip dua ettiği, Memati karakterini canlandıran Gürkan Uygur'un ise üzüntüden konuşamadığı öğrenildi.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-37

Kanser hastalığını resim ile yendi

Açıldığı günden beri etkinliklerine ara vermeksizin devam eden Altındağ Belediyesi Sanat Galerisi, bu kez 50 yaşından sonra resimle tanışan ve 30'dan fazla karma sergisi olan bir kadın ressamı konuk ediyor.

Ömrünün 50 yılını geride bıraktıktan sonra resim ile tanışan ve farklı türlerde yüzlerce eserin altına imza atan Remziye Ülker Efcan, "Resimle tanışmam geç oldu ama adeta beni hayata bağladı" diye konuştu. Sanatçının 112 eserinin bulunduğu sergi, 12 Mart'a kadar Altındağ Belediyesi Sanat Galerisi'nde sanatseverlerle buluşacak.

Resim ile yeniden hayata tutundu

Önceleri çocuklarının ve torunlarının resimlerine yardımcı olduğunu fakat profesyonel olarak resimle ilgilenmediğini dile getiren Efcan, 50 yaşında yakalandığı kansere yenik düşeceğini düşünürken resim ile tekrar hayata bağlandığını ifade etti. Kanser tedavisi devam ederken psikolojik rahatlamayı da resim ile sağladığını anlatan sanatçı, "Hastalığımı atlatmamda en büyük yardımcım beni böylesine rahatlatan resim aşkıdır" diye konuştu.

Nescafe resimler

Resim sayesinde çok farklı ve ufkunu açan bir çevre ile de temasa geçtiğini söyleyen Efcan, "Farklı hocalardan öğrendiğim teknikler ile çeşitli tarzlarda ve türlerde çok sayıda eser ortaya çıkardım. Ancak aralarında yapmaktan en çok hoşlandığım resimler sulu boya ve nescafe ile yaptığım resimlerdir" şeklinde konuştu.

Remziye Ülker Efcan Kimdir?

1948 yılında Bulgaristan, Şumnu'da dünyaya gelen sanatçı, 50 yaşında resim yapmaya başladı. İki çocuk ve iki torun sahibi olan sanatçı, Orhan Akkaplan, Hamit Gümüşlü, Seher Özberg ve Orhan Gürel'den aldığı derslerin ardından kimisi Bulgaristan'da olmak üzere 30'dan fazla sergiyi sanatseverlerle buluşturdu.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-38

1 yılda 90 fuhuş baskını yapıldı

ANTALYA polisi, geçen yıl 4'ü projeli 90 fuhuş operasyonu yaptı. Fuhuş yaptığı belirlenen 197 kadın yakalanarak ülkesine gönderilmek üzere Yabancılar Şube Müdürlüğü'ne teslim edildi. Olaylarda kadınları erkeklere pazarladığı iddia edilen 143 kişi gözaltına alındı. Zanlılardan 127'si çıkarıldıkları mahkemece tutuklandı. İnsan ticareti operasyonlarında ise zorla erkeklere pazarlanan 35 yabancı uyruklu kadın kurtarılırken, 19 kişi tutuklanarak cezaevine gönderildi. Geçen yıl ayrıca 22 tecavüz olayı yaşandı, olaylarla ilgili olarak 18 zanlı tutuklandı.

Nasıl yapıyorlar?

İnsan tacirlerinin genç kadınları nasıl tuzaklarına düşürdüklerini polis şöyle açıklıyor: Daha önceki yıllarda özellikle doğu bloku ülkelerinde yaşayan ve maddi durumu iyi olmayan genç kadınları hedef seçen tacirler, bebek bakıcısı, hizmetçi, dansçı, eğitmen, öğretmen, hemşire gibi mesleklerden insanları daha fazla para kazanmak ve çalışma izni alıp mesleklerini yapma vaadiyle kandırarak Türkiye'ye getiriyor, burada pasaportlarına el koyarak fuhşa zorluyordu. Zanlıların aldıkları cezaların neredeyse cinayetle eşdeğer olması üzerine bu kez tacirler kadınları gönüllülerden seçmeye başladı.

Polisin "Pembe Hat" ve "Son Tango" isimli insan ticareti operasyonlarında 120'nin üzerinde hayat kadını yakalanırken kadınların birçoğunda cinsel yolla bulaşan hastalık olduğu ortaya çıkmıştı.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-39

KAN AKMAMASI için kan akıttılar

> 112 İl Ambulans Servisi Başhekimliği önünde, artan kazaların önüne geçmek için ilginç bir tedbir alındı. 112 İl Ambulans Servisi Başhekimi Mehmet Gül ve Sağlık-Sen Adana Şube Başkanı Recep Kurum'un girişimiyle dün başhekimlik bahçesinde kurban kesildi.

Fatih Keçe/Yusuf Koyun
ADANA İHA

Adana'da geçtiğimiz hafta 112 ambulansının trafik kazası yapması sonucu görevlilerin yaralanmasının ardından, dün bir daha kaza yaşanmaması için dualar eşliğinde kurban kesildi. Kurban kanı geçtiğimiz hafta kazada hafif yaralanan görevli Sultan Toptaş'ın alnına sürüldü. 112 İl Ambulans Servisi Başhekimliği önünde, artan kazaların önüne geçmek için ilginç bir önlem alındı. Geçen hafta ambulansın kaza yapması ve içindeki görevlilerin hafif şekilde yaralanması üzerine 112 İl Ambulans Servisi Başhekimi Mehmet Gül ve Sağlık-Sen Adana Şube Başkanı Recep Kurum'un girişimiyle dün başhekimlik bahçesinde kurban kesildi. Kurbanı kendisini kesen Recep Kurum, geçtiğimiz hafta meydana gelen trafik kazasında hafif şekilde yaralanan görevli Sultan Toptaş'ın alnına kan sürdü.

Kesilen kurban fakir ailelere verilecek

Kurbanın kesilmesinin ardından İl Sağlık Müdürlüğü'nde görevli Hikmet Ünür'ün okurken, duaya başhekimlik önünde bulunan herkes ellerini açarak eşlik etti. Başhekim Gül'ün alnına da kan sürüldü. Recep Kurum, yaptığı konuşmada, 112 ambulanslarının karıştığı kazaların son bulması için kurban kestiklerini belirterek, "Ambulansta çalışan arkadaşlar çok stresli ve kutsal bir görev yapıyorlar. Sağlık mensuplarının can kurtarmaya giderken canından olmasını istemiyoruz. Onun için duamız tüm şifa bekleyen hastalara" dedi. Başhekim Gül ise, 2009 yılında ambulansların 30 kazaya karıştığını söyleyerek, "Kazaları önlemek için bütün önlemleri alıyoruz. Ama kurban kesmekte kazalar için bir önlemdir. Ancak tek başına yetmez" diye konuştu. Kesilen kurban, Köprü Yardımlaşma Grubu tarafından fakir ailelere dağıtılacak.

112 İl Ambulans Servisi Başhekimi Mehmet Gül ve Sağlık-Sen Adana Şube Başkanı Recep Kurum'un girişimiyle dün başhekimlik bahçesinde kurban kesildi. Kurbanı kendisini kesen Recep Kurum, geçtiğimiz hafta meydana gelen trafik kazasında hafif şekilde yaralanan görevli Sultan Toptaş'ın alnına kan sürdü.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-40

Oksijen bitiyor!

Karbonmonoksit gazından zehirlenen hastaların tedavi edildiği sayılı merkezlerden biri olan hiperbarik oksijen tedavi merkezi, SGK'nın verdiği düşük fiyatlar yüzünden kapanma noktasına geldi.

GÜNEY Marmara'ya hizmet veren Bursa'daki tek Hiperbarik Tedavi Merkezi, kapanma noktasına geldi. Yüksek basınç altında hastaya verilen yüzde 100 oksijen sayesinde vücuttaki dokulara giden temiz kandaki oksijen miktarı 20 kat daha artırarak hastaların sakat kalmasını engelleyen hiperbarik oksijen tedavi merkezinin Mesul Müdürü Uzman Dr. Ertunç Türbedar, "SGK tarafından 8 yıldır hiç zam yapılmıyordu. Bizlere seans başına 80 lira ödeniyordu. Bu rakam şimdi seans başına net 50 liraya indirildi. Yani yüzde 37 oranında indirim yapıldı. Biz hastadan yasa gereği sadece yüzde 30 fark alabiliyoruz. Bu da 15 liraya tekabül ediyor. Eski fiyatlarımız zaten merkezi zor döndürüyordu. Bu durumda daha ne kadar dayanabileceğimizi bilemiyorum" dedi. Dr. Türbedar, İstanbul'daki 3 merkezin de kapanma noktasına geldiğini söyledi. Bursa'daki merkezin özellikle karbonmonoksit gazı zehirlenme vakaları bakımından çok önemli bir görev üstlendiğini belirten Dr. Türbedar, şöyle konuştu: "Ben daha önce 3 yıl boyunca İstanbul'da görev yaptım. O süre zarfında merkezimize gelen hasta sayısı Bursa'da sadece 3 ayda geldi. Bursa'da lodosun ters esmesi karbonmonoksit gazı zehirlenmelerini artırıyor. Ayrıca merkezimiz geçmeyen zor yaraların iyileşmesinde, kesilmek üzere olan pek çok ayağın kurtulmasına sebep oluyor. Ani görme ve işitme kaybı vakalarına müdahale ediliyor."

Konunun çözümü için, hiperbarik oksijen tedavi merkezleri derneğinin [redacted] ile olan görüşmelerinin devam ettiğini anlatan Türbedar, "Bakanlık çok da olumlu bir cevap verecekmiş gibi gözükmüyor" dedi. Yapılan tedavi hakkında da bilgi veren Türbedar, sözlerini şöyle sürdürdü:

"Hiperbarik oksijen tedavisi ilk olarak yüksek basınç altında kalan ve vurgun yiyen dalgıçlarda kullanılmış. 1960'lı yıllarda tam olarak uygulanmaya başlanan tedavi son 10 yıldır yaygın olarak kullanılmaya başladı. Hiperbarik Oksijen Tedavisi alternatif tıp uygulamalarından değil. Bizzat tıbbın içinde olan medikal bir tedavi yöntemidir. Hiperbarik oksijen tedavisinin karbonmonoksit zehirlenmesi, vurgun, ani görme kaybı ve ani işitme kaybı gibi acillerinin yanında geçmeyen diyabetik ve non-diyabetik zor yara tedavisindeki yeri çok önemli."

Şoföen veya soba zehirlenmesi gibi durumlarda bu tedavinin çok önemli olduğunu anlatan Türbedar, "Zehirlenmeler sonucu birçok organ zarar görebilir. Kişinin sadece hayata dönmesiyle iş bitmiyor. Uzun süre oksijensiz kalınması halinde bazı organlarda kalıcı hasar oluşabiliyor. Bu sebeple yapılan hiperbarik oksijenli tedavi bu tip olaylarda çok fayda sağlıyor. Ağır yaralarda da bu tedavi yöntemiyle birçok vakayı iyileştirebiliyoruz."

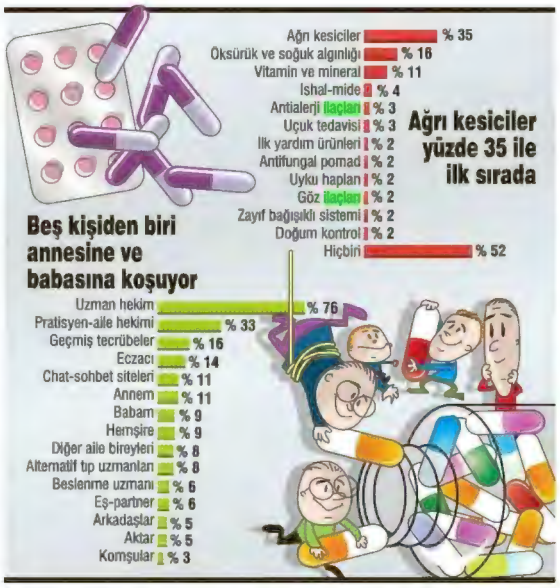
Hiperbarik oksijen tedavisi ve yaraya uygun modern pansuman uygulamalarıyla kesilmek üzere olan birçok ayak ve bacak kurtarılmaktadır. Ülkemizde HBO tedavisi ve merkezleri henüz gerçek yerini bulmak üzereyken, yeni oluşturulan SUT'daki ödemelerde yarı yarıya bir indirim uygulandığından sektöre ciddi bir darbe vurulmuş oluyor" diye konuştu.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-41

Aksıran, başı ağrıyan ilaç için doktora değil eczaneye koşuyor

Araştırmalar Türkiye'de iki kişiden birinin doktor yerine eczaneye gittiğini ve bunların yüzde 51'inin ağrı kesici ve öksürük ilacı aldığını ortaya çıkardı

Sebze ve meyve düzeltiyor

SAĞLIĞINI düzeltmeye çabalayan kişilerin oranı Türkiye'de yüzde 82, yabancı ülkelerde ise oran yüzde 87. Türk halkının yüzde 58'i sağlık için sebze meyve tüketmeyi tercih ederken haftada en az üç kere egzersiz yapmak başvurulan diğer yöntem.

Synovate Araştırma tarafından gerçekleştirilen 'Reçetesiz ilaç kullanımı' araştırması Türkiye'nin de içinde bulunduğu 16 ülkede toplam 12 bin 500 kişi ile gerçekleştirildi. Avustralya, Belçika, Şili, Fransa, Hong Kong, Macaristan, Endonezya, Kore, Hollanda, Sırbistan, İspanya, Tayvan, Birleşik Arap Emirlikleri, İngiltere, Amerika ve Türkiye'de yapılan araştırmada ilginç bulgular ortaya çıktı. Buna göre son altı ay içinde reçetesiz ilaç alanların oranı Türkiye'de yüzde 48. Reçetesiz en fazla satın alınan ilaç ise yüzde 35 ile ağrı kesiciler. Kısacası başı ağrıyan doktora değil eczacıya gitti. En fazla ağrı kesici satın alan ülke ise yüzde 72 gibi çok yüksek bir oranla Birleşik Arap Emirlikleri oldu. İstanbul, Ankara ve İzmir'de yapılan araştırmada ayrıca 'öksürük ve soğuk algınlığı ilaçları' ve 'Vitamin-Mineral destek ürünleri' ağrı kesicilerden sonra Türk halkı tarafından en çok satın alınan reçetesiz ürünler. Vitamin-Mineral destek ürünleri en fazla AB SES grubu tarafından yüzde 22'lik bir oranla satın alındı.

YÜZDE 57 AİLE TAVSİYESİ ALIYOR

İnternet ve diğer kanallardan satın alımın oldukça düşük olduğunun ortaya çıktığı araştırmada seyahat için evden ayrıldıklarında ağrı kesicileri yanlarında bulundurmanın önemli olduğunu düşünenlerin oranı yüzde 62. Bu oran erkeklerde yüzde 56 iken kadınlarda yüzde 68'e kadar çıkıyor.

Türk halkının yüzde 57'sinin ilaç seçiminde ailesini dinlediğini veya tanınmış markaları tercih ettiği de dikkat çekiyor. Hastalardan yüzde 48'lik gibi bir oran da doktor tarafından reçetelenmemiş herhangi bir ilacı kullanmak istemezken, yüzde 39'u eczacının tavsiyesine güveniyor

Türkiye'de gelişmiş üç şehirde yapılan araştırma 18-54 yaş arası kadın ve erkek olmak üzere toplam 515 kişi üzerinde yapıldı.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-42

Soul Müzik Sanatçısı Teddy Pendergrass öldü

PHILADELPHIA • Amerikalı Soul müzik sanatçısı Teddy Pendergrass, 59 yaşında öldü.

Sanatçının oğlu Teddy Pendergrass II, 8 ay önce kolon kanseri nedeniyle ameliyat olan ve "iyileşmekte zorlanan" babasının dün hastanede hayatını kaybettiğini söyledi. Babasının müziğinin hayranı olan herkese teşekkür eden Pendergrass II, onun şarkılarıyla yaşayacağını belirtti. Pendergrass, 70 ve 80'lerde etkileyici sesi ve tutkulu aşk şarkılarıyla dönemin seks sembolü haline gelmişti. 1982 yılında trafik kazası geçiren Teddy Pendergrass, 6 ay hastanede kalmış, 1 yıl sonra "Love Language" adlı albümünü çıkarmıştı. Sanatçı, 1985 yılında "Live Aid" konserleri dolayısıyla tekerlekli sandalyede sahnelere geri dönmüştü.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-43

İşadamı Alaattin Koşar mucize yaratan sağlık reçetesini SÖZCÜ'ye açıkladı:

Prostat kanserine karşı? otlar nasıl demlenmeli?

Prostat kanserini; yaka, kırkkilit ve ısırgan otlarıyla yendiğini belirten Alaattin Koşar "Bu otların faydasını görmek için usulüne uygun demlenmesi şart" diyor

Doktorsuz ve ilaçsız KANSERİ NASIL YENDİM?

Ünlü işadamı Alaattin Koşar anlatıyor

*Doktorsuz, sadece prostat kanserini yenerek mucize yaratan ünlü işadamı **Alaattin Koşar, "Tıbbın çaresiz kaldığı yerde 'alternatif tıp' bir umuttur"** diyerek şöyle anlatıyor:*

*İnsanlar teşhisi kendisi koymasın. Doktorları dinlesinler. Teşhis konup, çaresiz kalındığında ise, **alternatif tıbbı** denesinler.*

*Ben de son çare olarak, **alternatif tıbba** yöneldim. Bunun yararını da 11 yıldır görüyorum...*

Hastalığımdan önce nasılsam, şimdi de öyleyim. Belki, daha da güçlüyüm... Zira, doğa ile baş başa yaşıyorum.

***

Önce şunu belirteyim.

İlk yazımda söylediğim gibi Yakı otu... Kırkkilit otu... Ve Isırgan otu da aynen şimdi tarifini vereceğim çaylar gibi demlenmeli.

Yoksa, kaç bardak içerseniz için içtiğiniz bu otların çayından hiçbir fayda göremezsiniz.

ÇAYIN DEMLENMESİ

Ne tür çay olursa olsun, çayı usulüne göre demlemeyi bilmez veya sallama çaylarla yetinirseniz, fayda yerine zarar görmeniz kaçınılmazdır.

Öncelikle, demlik muhakkak porselen olmalı. Demliğin altındaki su kabının o kadar önemi yok...

Çayı adam başına bir tatlı kaşığı hesabıyla porselen demliğe koyun. Arkasından, akşamdan kaynatılıp sabaha kadar dinlendirilmiş suyu da yarısını geçecek şekilde demliğe doldurun.

Peki... Neden akşamdan kaynatılıp dinlendirilmiş su tavsiye ediliyor?

Bunun da sebebi gayet basit...

Bir gece önce kaynatılıp dinlendirilen su yumuşar. Ve suyu sertleştiren maddeler dibe çöker.

YAVAŞ YAVAŞ DEMLENMELİ

Bir sonraki aşama ise, porselen demliği, daha önceden ocağa konulmuş ve içindeki su kaynamaya başlamış çaydanlığın üzerine yerleştirmekten ibaret.

Böylece, porselen demlik kaynayan suyla beraber ısınacak ve içindeki çay yavaş yavaş demlenmeye başlayacaktır.

Porselen demliğin kaynayan kabın üzerinde 15-20 dakika kalması yeterlidir.

Bu sürede, demlikteki çayın sıcaklığı 45-50 dereceyi bulacaktır.

Arkasından, demliği indiriyorsunuz ve üzerini kalın bir havlu ile örterek 5-10 dakika dinlenmeye bırakıyorsunuz.

Aman dikkat!.. Suyun kaynatıldığı kabın içini kaplayan kirece benzer tabakayı sakın kazımayın. **Aksine itina ile korumaya çalışın.** Çünkü, kaynayan su sabaha kadar bekletildiği için suyun içindeki zararlı maddeler dibe çöküyor.

ÖNCE SICAK SU SONRA DEM

Kirece benzeyen beyaz tabaka filtre görevi yaparak bu maddelerin tutulmasını sağlıyor. **Böylelikle, su yumuşaklığını koruyor.** Unutmayın su ne kadar yumuşarsa, çayın tadı, kokusu ve lezzeti de o kadar güzel olur.

Bardağa önce kaynamış su koymanız gerekiyor. Yani, bilinen alışkanlığınızı tam tersine çevireceksiniz... Suyun üzerine de, istenilen ölçüde dem ekleyeceksiniz.

Çünkü, kaynamış suyun demin üzerine konması, demin sıcaklığının birdenbire artmasına neden oluyor. Bu da çayın içindeki faydalı elemanların parçalanıp dağılmasına yol açıyor.

Dikkat!.. **İçeceğiniz çayın sıcaklığı hiçbir zaman 60 derecenin üzerine çıkmamalı.**

Size önerim, bitki ve diğer çayların içine şeker veya şekerli madde de eklememeniz.

Zira, çaya karıştırılan şekerli maddeler çayın içindeki bazı faydalı maddeleri yok ettiği için sakıncalıdır.

Son uyarım ise, demlenen çayı en geç 15-20 dakika içinde tüketmenizdir... Çünkü, fazla bekleyen çayın içindeki faydalı maddeler zararlı maddelere dönüşüyor.

YEŞİL ÇAY DA ÇOK ÖNEMLİ

Çayda, yeşil çay tercih sebebidir. Yemeklerden önce, aç karnına içmek gerekir... Sebebi de gayet basit aslında. Çayın içindeki **"Tein"** maddesi midenin çeşitli salgılarını harekete geçiriyor... Bu da sindirimi kolaylaştırıyor.

Sindirimin kolaylaşması ise, hem midenin yorulmasını önlüyor, hem de yemeklerin iyi hazmedilmesini sağlıyor.

Yine çayın içinde bulunan ve en az **"Tein"** kadar önemli olan **"Tanen"** maddesi ise, sindirim sırasında zararlı maddeleri ayıştırıyor.

Midenin en az kalp kadar hayati bir organ olduğunu da sakın unutmayalım.

TEİN VE TANENİN ROLÜ

Sözünü ettiğimiz "Tein" ile "Tanen"in bileşim içerisinde olması, neredeyse bilimsel bir mucizedir.

Çünkü, bu bileşme sonucu ortaya çıkan saf **"Tein"**in kuvvet verici ve uyarıcı etkisi, sinir sisteminin faaliyetini daha ölçülü ve daha sürekli kılmaktadır.

Ayrıca, bu bileşme organizmanın enerjisini muhafaza etmesini de sağlıyor. "Tanen" tek başına bağırsaklar için de hayli önemli bir maddedir...

BİRÇOK YARARI VAR

Özellikle yeşil çay her açıdan son derece zengin bir bitki. İçinde vitamin de var. Mineral tuz, alkolitler ve mazı tozu gibi maddeler de...

Sporcular için de ayrı bir önemi var çayın. Antrenman veya müsabaka öncesi içilen usulüne uygun demlenmiş bir bardak şekersiz çay sporcuya enerji vermekle kalmıyor, kendini daha da diri hissetmesini sağlıyor.

Aynı zamanda zihni bir uyarıcı olan yeşil çayın, afrodizyak etkisi de var elbette... Zihinle birlikte bedeni canlandırdığını... Cinsel performans katsayısını gözle görülür bir biçimde artırdığını da unutmayalım...

YARİN: NELER YİYOR, YEMEKLERİMİ NASIL PİŞİRİYORUM?

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 1-44

zemzem gibi ne niyetle içilirse

Şeyh Ömer bin El-Şâzili "Kahve, tıpkı zemzem gibi ne niyetle içilirse ona yarar" derken, Ahmed bin Alevi Bâ Cedeb "Vücudunda bir parça kahveyle ölen kişi cehenneme gitmez" diyor... Deniz Gürsoy'un derlemesiyle, işte kahvenin faydaları ve zararları:

kahvenin olumlu etkileri

1. Ağrı kesicilerin etkisini, yüzde 40 oranında artırır.
2. Migrene karşı etkili bir ilaçtır.
3. Şeker hastaları için erken uyarı aracıdır.
4. Kötü huylu tümörleri küçültebilir.
5. Pankreasta kanseri önleyici etkisi görülebilir.
6. Dikkati artırır.
7. Günde üç fincan kahve, astım tehlikesini azaltabilir.
8. Göğüs hıniltılarını azaltabilir.
9. Aşırı alkol tüketenlerin günde dört fincan kahve içmesi halinde siroz ihtimali yüzde 80 oranında azalabilir.
10. Bağırsakları çalıştırır.

kahvenin olumsuz etkileri

1. Tansiyonu artırabilir.
2. Aşırı kahve, kadınlarda doğurganlık oranını yüzde 27 azaltabilir.
3. Kafein, sigara içenlerde metobolizmaya daha çabuk karıştığından, aşırı kahve tüketimi, kişiyi bir yandan daha zinde tutarken, bir yandan da algılama gücünü azaltabilir.
4. Kahvedeki kafein, çarpıntıya neden olabileceğinden kalp hastalarının günde bir fincandan fazla kahve içmemesi önerilir.
5. Bazı bilim adamları tarafından iyi huylu tümörleri büyüttüğü ileri sürülse de, bu konuda bir kesinlik yoktur.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 2. Görüşme Formu

1. Medyadaki sağlık konulu yayınları takip ediyor musunuz?
2. Hangi kitle iletişim araçlarından takip ediyorsunuz?
3. Hangi sıklıkta takip ediyorsunuz?
4. Sizce sağlık yayıncılığı nedir, nasıl tanımlanabilir? Hangi nitelikteki yayınlar sağlık konulu yayınlardır?
5. Sağlık yayıncılığının ülkemizdeki gelişimi (tarihi) konusunda ne tür bir bilgiye sahipsiniz?
6. Ülkemizdeki sağlık yayıncılığını nasıl değerlendiriyorsunuz?
7. Sizce ideal sağlık yayıncılığı nasıl olmalı? Bu konuda yurt dışından bildiğiniz bir örnek var mı?
8. Sağlık konulu yayın içeriklerinde verilen mesajlar ve işlenen konular (konu seçimi) hakkında ne düşünüyorsunuz?
9. Medyada sağlık konularına ayrılan yer ya da süreyi nasıl değerlendiriyorsunuz?
10. Sağlık konulu yayınların yazarları/ programcıları/ konukları hakkında ne düşünüyorsunuz?
11. Sağlık konulu yayınların dil ve üslubunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Kaynağın ifadeleri basite indirgeniyor mu? Anlaşılır hale getiriliyor mu?
12. Sağlık konulu yayınlarda kullanılan görsel malzemeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?
13. Medyada sağlık konulu yayınlarda karşılaşılan (içerik ve biçim açılarından) sorunlar sizce nelerdir?
14. Sağlık konulu yayınlarda verilen bilgiler denetleniyor mu? Denetleniyorsa nasıl? Bir iç denetim mekanizması, örneğin sağlık danışmanı var mı?
15. Haber konusu ve kaynak/ konuk seçiminde reklam/ sponsorluk baskısı ya da ticari kaygı hissediliyor mu?
16. Hastane ya da doktor tanıtımı ya da reklamı konusunda bir ücret alınıp verilmesi söz konusu mu?
17. Sağlık konulu yayınların hedef kitlesi sizce kimlerdir?
18. Hedef kitlenin sosyo-demografik özellikleri sizce nelerdir?
19. Sağlık habercileri ya da yayıncıları herhangi bir eğitim almışlar mıdır?
20. Böyle bir eğitim konusunda ne düşünürsünüz? Sizce nasıl olmalıdır?

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

21. Sizce sağlık muhabiri / yayıncısı hangi niteliklere sahip olmalıdır?
22. Sağlık konulu yayınlarda uygulanan ilkeler nelerdir? (Yazılı bir kod listesi var mı?)
23. Sağlık konulu yayın içeriklerinin bilimsel geçerlilik ve güvenilirlik düzeyini nasıl buluyorsunuz?
24. Sağlık yayınlarını etik açıdan nasıl değerlendiriyorsunuz?
25. Deli Dana, Kuş Gribi, Domuz Gribi, Kırım-Kongo Kanamalı Ateşi hastalıkları konusunda yapılan yayıncılığı nasıl değerlendiriyorsunuz?
26. Yanlış olduğunu düşündüğünüz konularda ne yapılması gerektiği kanaatindesiniz?
27. Sağlık konulu yayınlarda uygulanan ilkelerin (konu, kişi, dil ve üslup, görsel malzeme, reklam vs) neler olması gerektiğini düşünüyorsunuz?
28. Sağlık konulu yayınları kimler yapmalı? Nasıl bir eğitimden geçirilmeliler?
29. Vatandaşlar sağlık yayınlarını nasıl takip etmeli (okumalı, izlemeli)?
30. Programınız / köşeniz ya da haberinizle ilgili konu seçimini nasıl (hangi ilke ve önceliklere göre) yapmaktasınız?
31. Kaynak ya da konuklarınızı seçerken nelere dikkat ediyorsunuz?
32. Dil ve üslubunuzda nelere dikkat ediyorsunuz?
33. Görsel malzemeleri seçerken nelere dikkat ediyorsunuz?
34. Editöryal bir süreç (denetim) söz konusu mu?
35. Sağlık yayınlarıyla ilgili geri dönüş/ tepki oluyor mu? Oluyorsa hangi yönde? (Olumlu/olumsuz, adres, telefon isteme vb.)
36. Kendi yaptığınız program ya da yazdığınız yazıyla ilgili olarak bugüne kadar herhangi bir dava açıldı mı ya da şikayet geldi mi?
37. Eklemek istediğiniz başka şeyler de var mı?
38. Sağlık haberciliğinin bu kadar önemli, yaygın olmasında emeği geçen öncü kişi ya da kurumlar kimlerdir? Başka kimlerle görüşmemizi tavsiye edersiniz?

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 3. Kodlama Kılavuzu

YAYIN TARİHİ	YAYIN ADI	HABER NO	YAYIN TÜRÜ	SAYFA NO	SAYFADAKİ KONUMU	SAYFADA KAPLADIĞI ALAN	MENŞEİ	YAZI TÜRÜ
	1. Hürriyet		1. Ana Gazete 2. Kelebek Eki 3. Hürriyet Seyahat 4. Hürriyet Cuma 5. Hürriyet Cumartesi 6. Hürriyet Pazar 7. Kelebek Cumartesi 8. Hürriyet Tatil 9. Kelebek TV		1. Sürmanşet 2. Manşet 3. Tam Sayfa 4. Üst Kısım 5. Orta/Göbek 6. Alt Kısım	64. Tam Sayfa (64 birim) 32. Yarım Sayfa (32 birim) 16. Çeyrek Sayfa (16 birim) 8. Çeyreğin Yarısı (8 birim) 4. Çeyreğin Çeyreği (4 birim) 2. İki Spot (İki birim) 1. Anons/ Tek Spot (1 birim)	1. Yabancı Haber Ajansları 2. Yerli Haber Ajansları 3. Dış Haberler Servisi 4. Muhabirin Adı 5. Köşe Yazarı 6. Yabancı Yayınlar 7. Yerli Yayınlar 50. Belirtilmemiş/Kurumun Kendisi 99. Diğer	1. Haber /Röportaj 2. Köşe Yazısı 3. Sağlık Köşesi 4. Bilgilendirici Metin 5. Devamı da olan Haber

DİL/ ANLATIM	KONU TÜRÜ	ÖZEL/KAMU	UZMAN GÖRÜŞÜ	UZMANA YÖNLENDİRME
1. Halk Dili/Anlaşılır 2. Teknik Bilimsel 3. Öyküleyici/Dramatik 4.Magazinel/Sansayonel 5. Eleştirel 6. Yargılayıcı 7. Takdir Edici/Övücü 8. Reklam/ Tanıtım 9. Tavsiye Veren 10. Uyarıcı 11. Umut Verici	1. Genel -Sağlık 2. Sağlık Magazin (Güzellik- Estetik- Sağlıklı Yaşam- Kozmetik- Ünlülerin sağlık durumları) 3. Sağlık Ekonomi (Finansal /Tıbbi Yatırımlar vb.) 4. Sağlık Hukuk (Sağlık alanıyla ilgili yasal düzenlemeler) 5. Advertorial (Tanıtım) Sağlık Haberi 6. Sağlık Adliye	0. Belirsiz/ İlgisiz/Diğer 1. Kamu sektörü ile ilgili 2. Özel sektör ile ilgili 3. Her iki sektörle de ilgili	1. Var 2. Yok	1. Var 2. Yok

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

HABER KAYNAKLARI	
1. Köşe Yazarı	18. Refik Saydam Hıfzısıhha/ Temsilcisi
2. Adli Merciler/ Hukukçular	19. Sağlık Alanı Sivil Toplum Örgütü/ Temsilcisi
3. Alternatif Tıp/ Bitkisel Tedavi Uzmanı	20. Sağlık Alanındaki Sendika/Temsilcisi (Sağlık-sen, Türk Sağlık-Sen)
4. Bağkur/ Temsilcisi	21. Sağlık Bakanı/ Bakanlığı/ Bakanlık Temsilcisi
5. Diyetisyen	22. Sosyal Güvenlik Kurumu/ Temsilcisi
6. Dünya Sağlık Örgütü/ Temsilcisi	23. SSK/ Temsilcisi
7. Eczacı	24. Tıp Doktoru /Sağlık Kurulu
8. Emekli Sandığı/ Temsilcisi	25. Tıp Doktoru Dışındaki Sağlık Görevlisi (Hemşire, hastabakıcı, psikolog, vb.)
9. Güzellik Uzmanı/ Estetisyen	26. Türk Eczacılar Birliği/ Odası/ Temsilcisi
10. Hastanın Kendisi	27. Türk Tabipleri Birliği / Odası/ Temsilcisi
11. Hastanın Yakını	28. Yabancı Tıp Doktoru/ Bilim Adamı/ Sağlık Görevlisi (Yabancı ülkelerin sağlık bakanları, yabancı tüm sağlık görevlileri)
12. İl Sağlık Müdürlüğü/ Temsilcisi	29. Sağlık Alanı Dışındaki Yabancı/ Uluslararası Kurum ve Örgüt/ Temsilcisi
13. İlaç/ Tıbbi Ürün/ Tıbbi Cihaz Firması/ Temsilcisi	30. Yabancı Yayın (Daily Telegraph, Newsweek)
14. İş Adamı/ Özel Sektör Yöneticisi	31. Yüksek Sağlık Şurası/ Temsilcisi
15. Kaynağı Belirtilmemiş Araştırma Bulgusu	32. Yerli Yayın (Bilim Teknik dergisi, Milliyet gazetesi vb.)
16. Kızılay/ Yeşilay/ Temsilcisi	50. Belirtilmemiş/Yok
17. Özel Sağlık Sigortası Kurumu / Temsilcisi	99. Diğer (Cumhurbaşkanı, Başbakan, bakanlar, siyasal parti temsilcileri, sporcular, hasta olmayan ünlüler)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

ADI GEÇEN KURUMLAR	
1. Adli Merci (Mahkeme, Savcılık, Emniyet)	17. Refik Saydam Hıfzısıhha
2. Adli Tıp Kurumu	18. Sağlık Alanı Sivil Toplum Örgütü
3. AMATEM	19. Sağlık Alanındaki Sendika
4. Bağkur	20. Sağlık Bakanlığı
5. Devlet/ Eğitim ve Araştırma Hastanesi	21. Sosyal Güvenlik Kurumu
6. Diğer Sağlık Kuruluşu (Sağlık Ocağı, Dispanser vb.)	22. Spor Merkezi
7. Dünya Sağlık Örgütü	23. SSK/SSK Hastanesi
8. Eczane	25. Türk Eczacıları Birliği/ Odası
9. Emekli Sandığı	26. Türk Tabipleri Birliği/ Odası
10. GATA (Gülhane Askeri Tıp Akademisi)	27. Üniversite Hastanesi (Tıp Fakültesi)
11. Güzellik Salonu/ Estetik veya Alternatif Tıp Uygulamaları Merkezi (Enerji Çalışmaları, Detox Eğitimleri, Terapi Merkezleri vb)	28. Yabancı/ Uluslararası Sağlık Kuruluşu (Yabancı ülkelerin sağlık bakanlıkları, hastane, enstitü ve araştırma merkezleri) (FDA-Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi)
12. İl Sağlık Müdürlüğü / İlçe Sağlık Teşkilatı	29. Sağlık Alanıyla İlgili Olmayan Yabancı/ Uluslararası Kurum veya Örgüt (BM, Dünya Bankası, UNİCEF)
13. İlaç/ Tıbbi Ürün/ Tıbbi Cihaz Firması	30. Yüksek Sağlık Şurası
14. Kızılay/ Yeşilay	31. Kozmetik Firması (Este Lauder, Tekin Acar vb.)
15. Özel Hastane/ Özel Tıp Merkezi/ Vakıf Hastanesi/ Özel Muayenehane	50. Belirtilmemiş/ Yok
16. Özel Sağlık Sigortası Kurumu	99. Diğer (Türk Silahlı Kuvvetleri, Okullar, Spor Takımları, Siyasal Partiler, Sağlık Bakanlığı dışındaki bakanlıklar, sağlıkla ilgili olmayan sivil toplum kuruluşları)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

TEMALAR	
1. Acil Tıp (İlkyardım/112 Acil- Zehirlenme)	19. Farmakoloji /İlaç veya Tıbbi Ürün, Cihaz Sektörü/ Bir ilaca ilişkin anlatımlar
2. Adli Tıp (Cinsel Saldırı,Otopsi, Yaş Tespiti, DNA)	20. Fizik Tedavi ve İyileştirme
3. Afet ve Felakette İnsani Yardım	21. Fiziksel Zihinsel Engelliler
4. Ağız/Diş Sağlığı	22. Genetik/Kalıtım
5. Aids/ HIV	23. Geriatri (Yaşlılar)
6. Aile Hekimliği /Koruyucu Hekimlik	24. Göğüs Hastalıkları
7. Alternatif Tıp/ Bitkisel Tedavi (Yoga, Ayurveda, Detoks, Kaplıca Tedavileri.)	25. Görüntüleme Teknikleri (Ulrtasonografi, Mamografi, MR, EEG vb.)
8. Alzheimer	26. Göz Sağlığı
9. Bebek Bakımı/ Sağlığı / Gelişimi	27. Güzellik/ Bakım/ Diyet/ Zayıflama/ Sağlıklı Yaşam/ Kozmetik/ Egzersiz
10. Beslenme (Dengeli-dengesiz beslenme, Besinlerin Faydaları, Zararları)	28. Hasta veya Yakınlarının Sorunları, Mağduriyetleri, Şikayet veya Talepleri
11. Cinsel Sağlık (Aile planlaması, Korunma yöntemleri, Cinsiyet Değiştirme vb.)	29. Hasta/ Hastalık Öyküsü
12. Çevre ve Sağlık (Su, Hava, Toprak, Elektromanyetik Kirlilik)	30. Hematoloji
13. Çocuk Bakımı/ Sağlığı/ Gelişimi	31. İç Hastalıkları /Genel Cerrahi
14. Deontoloji	32. İlaç veya Tedavinin Yan Etkileri
15. Dermatoloji/ Cildiye	33. İmmunoloji/ İnfeksiyon Hastalıkları (Verem, Domuz Gribi, Kuş Gribi)
16. Doktor Hataları/ Yanlış Teşhis veya Tedavi	34. İş ve Çalışma Sağlığı
17. Endokrinoloji (Diabet)	35. Kadın Hastalıkları ve Doğum
18. Estetik/Plastik Cerrahi	36. Kamusal Sağlık Sigortası

TEMALAR	
37. Kan Bağışı	56. Sağlıkla İlgili Akademik, Bilimsel Araştırmalar/ Bulgular/ İstatistiki Bilgiler
38. Kardiyoloji/Kalp Damar Cerrahisi	57. Sağlıkla İlgili Etkinlikler (Hizmetiçi Eğitim, Sağlık Taraması, Aşı kampanyası, Yardımlar, Tıp Kongreleri, Protesto)
39. KBB (Kulak Burun Boğaz)	58. Sağlıkla İlgili Özel Günler/ Haftalar (Veremle Savaş Haftası vb.)
40. Madde Bağımlılığı	59. Salgın Hastalıklar
41. Nöroloji/Beyin Sinir Cerrahisi	60. Sosyal Güvenlik Sistemi
42. Onkoloji/ Kanser (Kansere neden olan unsurlar/Korunma yolları vb.)	61. Teşhis veya Tedaviye Yönelik Anlatımlar/ Genel Bilgi
43. Organ Nakli/ Organ Bağışı (Kemik iliği nakli, Yüz nakli, Karaciğer nakli vb.)	62. Tıbbi Yatırım/ Yenilik ve İyileştirmeler
44. Ortopedi/Travmatoloji	63. Üroloji
45. Özel Sağlık Sigortacılığı	64. Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet (Fiziksel-Sözel- Manevi)
46. Akıl ve Ruh Sağlığı (Stres)	65. Sağlık Kurumu Açılışı, Kuruluşu/ Sağlık Kurumunda Yeni Birim Açılışı
47. Sağlık Alanında Yaşanan Buluş ve Keşifler	66. Hijyen
48. Sağlık Alanında Yeni Tanı ve Tedavi Yöntemleri/ Teknikleri	67. Şişmanlık/ Obezite
49. Sağlık Çalışanlarının Özlük Hakları Çalışma Koşulları (Yer Değiştirme, Atanma)	68. Sağlık Çalışanlarının Başarı Hikayeleri
50. Sağlık Hizmetiyle İlgili Hak İhlalleri	69. Ünlülerin Sağlık Durumları (Kamuoyu tarafından tanınan siyasetçi, sanatçı, sporcu vb.)
51. Sağlık Kurumlarının Sorunları/ Eksikler/ İhtiyaçlar (Eczaneler Dahil)	70. Koma/ Bitkisel Hayat/ Ötanazi
52. Sağlık Politikaları/Sağlık Bakanlığı Faaliyetleri / Yeni Düzenlemeler	71. Hayvanlardan İnsanlara Bulaşan Hastalıklar
53. Sağlık Sisteminde Sorunlar/ Sağlık Hizmetinde İhmaller	72. Tıp Eğitimi
54. Sağlık Skandalları /Yolsuzluk ve Usulsüzlükler	73. Algoloji (Ağrı Bilimi)
55. Sağlık Turizmi	74. Güneş Çarpması/ Güneş Yanıkları/ Yüksek Sıcaklık Kaynaklı Sorunlar
	99. Diğer

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 4. Kodlama Formu

											YAYIN TARİHİ
											YAYIN ADI
											HABER NO
											YAYIN TÜRÜ
											SAYFA NO
											KONUM
											ALAN
											MENŞEİ 1
											MENŞEİ 2
											YAZI TÜRÜ
											KONU TÜRÜ 1
											KONU TÜRÜ 2
											KONU TÜRÜ 3
											ÖZEL/KAMU
											HABER KAYNAKLARI 1
											HABER KAYNAKLARI 2
											HABER KAYNAKLARI 3
											HABER KAYNAKLARI 4
											HABER KAYNAKLARI 5
											UZMAN GÖRÜŞÜ
											UZMANA YÖNLENDİRME
											ADI GEÇEN KURUMLAR 1
											ADI GEÇEN KURUMLAR 2
											ADI GEÇEN KURUMLAR 3
											DİL/ANLATIM 1
											DİL/ANLATIM 2
											DİL/ANLATIM 3
											TEMA1
											TEMA 2
											TEMA 3
											TEMA 4
											TEMA 5

Ek 5. Yazıların Gazete Sayfalarındaki Dağılımı

	Sıra No	TOPLAM			1988			1991			1994			1997			2000			2003			2006			2009	
Sayfa No		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%	
2	1	148	12,5	1	22	16,9	1	44	32,6	2	33	20,4	1	26	16,8	4	5	5,8				9	6	3,1	6	12	5,2
1	2	116	9,8	2	18	13,8	3	13	9,6	4	11	6,8	2	18	11,6	1	10	11,6	4	8	9,2	3	16	8,2	2	22	9,5
4	3	115	9,7				10	3	2,2	3	22	13,6	3	18	11,6	2	8	9,3	3	9	10,3	1	36	18,4	5	19	8,2
5	4	90	7,6	10	5	3,8				1	43	26,5	7	6	3,9	9	3	3,5	6	5	5,7	11	6	3,1	3	22	9,5
3	5	77	6,5	3	16	12,3	2	30	22,2	5	5	3,1	4	7	4,5	7	4	4,7	7	4	4,6	10	6	3,1	15	5	2,2
6	6	69	5,8							13	2	1,2	14	3	1,9	3	7	8,1	1	14	16,1	4	10	5,1	1	33	14,3
7	7	55	4,7	14	3	2,3	16	1	0,7	10	3	1,9	27	1	0,6	5	5	5,8	2	12	13,8	5	10	5,1	4	20	8,7
11	8	52	4,4	12	5	3,8	13	2	1,5	6	5	3,1	5	7	4,5	10	3	3,5	16	1	1,1	2	23	11,7	12	6	2,6
15	9	35	3	9	6	4,6	4	6	4,4	21	1	0,6	16	3	1,9				10	2	2,3	6	10	5,1	11	7	3
20	10	33	2,8	6	8	6,2	8	5	3,7	16	2	1,2	29	1	0,6				5	6	6,9	7	10	5,1	26	1	0,4
14	11	32	2,7	8	6	4,6	6	5	3,7	15	2	1,2	11	4	2,6	12	3	3,5	9	2	2,3				8	10	4,3
9	12	29	2,5	11	5	3,8	11	3	2,2	20	1	0,6	15	3	1,9	22	1	1,2				15	4	2	7	12	5,2
13	13	29	2,5	13	5	3,8	5	5	3,7	14	2	1,2	24	2	1,3	23	1	1,2	18	1	1,1	12	6	3,1	10	7	3
12	14	28	2,4	15	3	2,3	18	1	0,7				8	5	3,2	11	3	3,5	17	1	1,1	8	9	4,6	13	6	2,6
16	15	28	2,4	7	7	5,4	7	5	3,7	8	4	2,5	17	3	1,9	16	2	2,3	19	1	1,1	14	5	2,6	23	1	0,4
18	16	26	2,2	4	9	6,9	9	4	3	9	4	2,5	18	3	1,9				12	2	2,3	18	3	1,5	24	1	0,4
10	17	23	1,9	5	8	6,2	12	2	1,5				23	2	1,3				15	1	1,1	13	5	2,6	16	5	2,2
17	18	22	1,9	17	1	0,8	14	2	1,5	22	1	0,6	9	5	3,2	24	1	1,2	11	2	2,3	26	1	0,5	9	9	3,9
23	19	22	1,9				15	2	1,5	17	2	1,2	6	7	4,5	17	2	2,3	22	1	1,1	23	2	1	14	6	2,6
22	20	18	1,5							7	5	3,1	20	3	1,9	14	3	3,5	21	1	1,1	20	3	1,5	18	3	1,3
19	21	15	1,3	16	3	2,3	19	1	0,7				28	1	0,6	13	3	3,5	8	3	3,4	19	3	1,5	25	1	0,4
21	22	14	1,2							11	3	1,9	19	3	1,9	8	4	4,7	20	1	1,1	22	2	1	27	1	0,4
8	23	11	0,9				17	1	0,7							15	2	2,3	14	1	1,1	17	3	1,5	17	4	1,7
24	24	11	0,9							18	2	1,2	21	3	1,9	18	2	2,3				16	4	2			
26	25	11	0,9							19	2	1,2	10	5	3,2	19	2	2,3				27	1	0,5	29	1	0,4
32	26	10	0,8							24	1	0,6	13	4	2,6	26	1	1,2				24	2	1	20	2	0,9
36	27	8	0,7							12	3	1,9	30	1	0,6	21	2	2,3	25	1	1,1				32	1	0,4
30	28	7	0,6							23	1	0,6	12	4	2,6	20	2	2,3									
34	29	7	0,6													6	5	5,8							21	2	0,9

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

25	**30**	6	0,5										**25**	2	1,3										**28**	1	0,4
28	**31**	6	0,5										**22**	3	1,9							**29**	1	0,5	**19**	2	0,9
40	**32**	6	0,5													**27**	1	1,2	**13**	2	2,3	**25**	2	1	**33**	1	0,4
27	**33**	5	0,4										**26**	2	1,3	**25**	1	1,2				**28**	1	0,5	**30**	1	0,4
31	**34**	3	0,3																**23**	1	1,1	**30**	1	0,5	**31**	1	0,4
41	**35**	3	0,3							**26**	1	0,6							**27**	1	1,1				**34**	1	0,4
42	**36**	3	0,3																**28**	1	1,1	**32**	1	0,5	**35**	1	0,4
37	**37**	2	0,2																						**22**	2	0,9
44	**38**	2	0,2																**29**	1	1,1				**37**	1	0,4
33	**39**	1	0,1																**24**	1	1,1						
35	**40**	1	0,1																			**31**	1	0,5			
38	**41**	1	0,1																**26**	1	1,1						
39	**42**	1	0,1							**25**	1	0,6															
43	**43**	1	0,1																						**36**	1	0,4
TOPLAM		**1182**	**100**		**130**	**100**		**135**	**100**		**162**	**100**		**155**	**100**		**86**	**100**		**87**	**100**		**196**	**100**		**231**	**100**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 6. Yazılarda İşlenen Temalar

Temalar	N	%
Genel Bilgi/ Teşhis veya Tedaviye Yönelik Anlatımlar	692	58,5
Sağlıkla İlgili Akademik, Bilimsel Araştırmalar/ Bulgular/ İstatistiki Bilgiler	185	15,7
Beslenme	160	13,5
Farmakoloji/ İlaç veya Tıbbi Ürün,Ciihaz Sektörü/ Bir İlaca İlişkin Anlatımlar	136	11,5
Hasta/ Hastalık Öyküsü	114	9,6
Sağlık Politikaları/ Sağlık Bakanlığı Faaliyetleri/ Yeni Düzenlemeler	114	9,6
Güzellik/ Bakım/ Diyet/ Zayıflama/ Sağlıklı Yaşam/ Kozmetik/ Egzersiz	113	9,6
İmmünoloji/ İnfeksiyon Hastalıkları	102	8,6
Sağlıkla İlgili Etkinlikler	100	8,5
Ünlülerin Sağlık Durumları	92	7,8
Kardiyoloji/ Kalp Damar Cerrahisi	87	7,4
Kadın Hastalıkları ve Doğum	82	6,9
Cinsel Sağlık	75	6,3
Akıl ve Ruh Sağlığı	72	6,1
Onkoloji/ Kanser	70	5,9
Sağlık Sisteminde Sorunlar/ Sağlık Hizmetinde İhmaller	67	5,7
Sağlık Alanında Yeni Tanı ve Tedavi Yöntemleri/ Teknikleri	64	5,4
Tıbbi Yatırım/ Yenilik ve İyileştirmeler	60	5,1
Çocuk Bakımı/ Sağlığı/ Gelişimi	59	5
Hasta veya Yakınlarının Sorunları, Mağduriyetleri, Şikayet veya Talepleri	57	4,8
Acil Tıp	49	4,1
Alternatif Tıp/ Bitkisel Tedavi	47	4
Madde Bağımlılığı	47	4
Bebek Bakımı/ Sağlığı/ Gelişimi	46	3,9
Nöroloji/ Beyin ve Sinir Cerrahisi	45	3,8
İlaç veya Tedavinin Yan Etkileri	43	3,6
Sosyal Güvenlik Sistemi	40	3,4
Organ Nakli/ Organ Bağışı	39	3,3
Dermatoloji/ Cildiye	36	3
Sağlık Skandalları/ Yolsuzluk ve Usulsüzlükler	36	3
AIDS	34	2,9
Sağlık Kurumlarının Sorunları/ Eksikler/ İhtiyaçlar	34	2,9
Endokrinoloji	31	2,6
Sağlık Alanında Yaşanan Buluş ve Keşifler	31	2,6
İç Hastalıkları/ Genel Cerrahi	30	2,5
Şişmanlık/ Obezite	30	2,5
Salgın Hastalıklar	29	2,5
Doktor Hatası/ Yanlış Teşhis veya Tedavi	27	2,3
Sağlık Alanı Çalışanlarının Özlük Hakları ve Çalışma Koşulları	27	2,3
Hayvanlardan İnsanlara Bulaşan Hastalıklar	27	2,3
Sağlık Hizmetiyle İlgili Hak İhlalleri	26	2,2
Estetik/ Plastik Cerrahi	24	2
Adli Tıp	23	1,9
Göz Sağlığı	23	1,9
Üroloji	23	1,9
Göğüs Hastalıkları	21	1,8
Genetik/ Kalıtım	20	1,7
Ortopedi/ Travmatoloji	20	1,7
Çevre ve Sağlık	19	1,6
Sağlık Kurumu Açılışı- Kuruluşu/ Sağlık Kurumunda Yeni Birim Açılışı	19	1,6
Hijyen	19	1,6
Sağlık Çalışanlarının Başarı Hikayeleri	19	1,6
Ağız/ Diş Sağlığı	18	1,5
Güneş Çarpması/ Güneş Yanıkları/ Yüksek Sıcaklık Kaynaklı Sorunlar	17	1,4
Hematoloji	12	1
Kulak Burun Boğaz	12	1
Görüntüleme Teknikleri	11	0,9
Fiziksel Zihinsel Engelliler	10	0,8
Diğer	70	5,9
N	**1182**	**307,5**

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 7. Görüşülen Medya ve Sağlık Profesyonellerinin Mesleki Özgeçmişleri

Abdullah Dirican

Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden 2001 yılında mezun oldu. Gazetecilik mesleğine Zaman gazetesi istihbarat servisinde muhabir olarak başladı. 2004 yılına kadar aktüalite, politika ve iş dünyasıyla ilgili haberler yaptı. 2004-2008 yılları arası sağlık muhabiri olarak çalıştı. Türkiye'deki ilaç sektörüyle ilgili yaptığı dizi yazısıyla 2005 yılında İstanbul Tabip Odası tarafından verilen Yılın Sağlık Haberi Ödülü'nü kazandı. 2008 yılında Zaman gazetesi iç haberler servisine geçerek iki yıl boyunca editörlük yaptı. Halen 2010 yılında başladığı Yurt Haberler Servisi Koordinatör Yardımcılığı görevini yürüten Dirican, Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği ile Türkiye Gazeteciler Cemiyeti üyesidir.

Ahmet Rasim Küçükusta

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden 1979 yılında mezun oldu. 1984'de göğüs hastalıkları uzmanlığını tamamlayan Küçükusta 1986'da doçent, 1996'da ise profesörlük ünvanını aldı. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden 2008 yılında emekli olan Küçükusta halen özel muayenehanesinde göğüs hastalıkları uzmanı olarak çalışmaktadır. Uzmanlık alanı olan göğüs hastalıklarının yanında ilaç endüstrisi, tıp eğitimi ve sağlık sistemine ilişkin konuları eleştirel bir bakış açısıyla ele aldığı Astım ve Alerjiler ile Mutlu Yaşama Rehberi, 99 Sayfada Astım, Çağımızın Hastalığı Alerji, Grip, Domuz Gribi Hakkında Bilmeniz Gereken Herşey, Adamın Biri Doktora Gitmiş, Gidiş O Gidiş, Modern Zaman Hastalıkları, Biri Bizi Hasta Ediyor, Bu İşte Bir Domuzluk Var, Kalbime Koy Başını Doktor, Nefes Hayattır, Kansere Çözüm Var ve Bir İki Üç Tıp adlı kitapları bulunmaktadır. Küçükusta ayrıca, Star (2007-2008), Zaman (2010-2012) ve Sözcü (2012) gazetelerinde de sağlık konulu köşe yazıları yazmış; Güneş gazetesinde (2005-) ise halen yazmaktadır. Sağlık konulu yazılarını yayınladığı diğer bir mecra ise www.ahmetrasimküçükusta.com adlı internet sitesidir. Yazarlığın yanı sıra 2011 yılında Habertürk televizyonunda hazırladığı ve Duygu Canbaş ile birlikte sunduğu Sağlıkta Gündem ve 2012 yılında Kanal 24'te Berfu Haşıoğlu ile birlikte sunduğu Farkında Mısınız? adlı sağlık programları bulunmaktadır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Asuman Aydın Oruçoğlu

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu'ndan 1980 yılında mezun oldu. Gazetecilik kariyerine 1982 yılında Bulvar gazetesinde başladı. 1987 yılında geçiş yaptığı Milliyet gazetesinde 1993 yılına kadar sağlık muhabiri olarak görev yaptı. Akşam, Posta, Ateş, Yeni Yüzyıl, Milliyet gazetelerine haber, sağlık köşesi, sivil toplum günlüğü köşesi hazırladı. Radyo Cumhuriyet'te Radyo Klinik adlı sağlık programını yaptı. TGRT Yankı Haber, TV8 Haber Merkezi, ATV ve Hürriyet Dergi Grubu'nda sırasıyla muhabir, editör, genel yayın yönetmeni olarak çalışan Aydın, 2009 yılında Kanal D televizyonu Doktorum Programı Danışman Editörü olarak başladığı görevini halen sürdürmektedir. 1985 yılında Bülent Dikmener Haber Ödülü ve birçok kez Türk Tabipleri Birliği, Türk Eczacıları Birliği, İstanbul Tabip Odası ve İstanbul Eczacı Odası'nın sağlık haberciliği ödüllerini aldı.

Ayşegül Aydoğan

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nden 1995 yılında mezun oldu. Aynı yıl Milliyet gazetesinde sağlık muhabiri olarak göreve başlayan Aydoğan, halen bu görevini sürdürmektedir. İstanbul Tabip Odası'nın 2001 yılı Basın Haber Ödülü, 2003 yılında ise Basında Sağlık Jüri Özel Ödülü'nü alan Aydoğan, Türk Eczacıları Birliği tarafından ise 2006 yılında Basın Özel Ödülü'ne layık görülmüştür. Tam Gün Yasası hakkında hazırladığı yazı diziyle 2010 yılında İstanbul Tabip Odası Basında Sağlık ödülünü alan Aydoğan, 2011 yılında ise İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi tarafından yılın en iyi sağlık muhabiri seçilmiştir. Aydoğan ayrıca 2013 yılı itibariyle Eğitim ve Sağlık Muhbirleri Derneği Genel Sekreterliği görevini yürütmektedir.

Deniz Biliroğlu

Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nden 2006 yılında mezun oldu. Gazetecilik mesleğine aynı yıl Hürriyet gazetesinde muhabir olarak başlayan Biliroğlu, 2009 yılında Habertürk gazetesine geçiş yaptı. Halen Habertürk gazetesi sağlık muhabirliği görevini yürüten Biliroğlu, 2012 yılında Türk Eczacılar Birliği Yılın En İyi Sağlık Haberi ödülünü almıştır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Eriş Bilaloğlu

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 1986 yılında mezun oldu. Biyokimya uzmanlığını 1994 yılında aynı üniversiteden alan Bilaloğlu, halen Dr. Sami Ulus Kadın Doğum, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde Merkez Laboratuvarı sorumlusu olarak çalışmaktadır. 1990-1992 ve 2002-2006 dönemleri Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi üyesi olan Bilaloğlu, 1996-2002 ve 2008-2010 dönemlerinde ise Merkez Konseyi Genel Sekreterliği görevini yürüttü. 2010- 2012 döneminde ise Türk Tabipleri Birliği Başkanlığı yaptı. Türk Tabipleri Birliği içerisinde Pratisyen Hekimlik Kolu, Tıpta Temel Bilgiler Kolu'nun kuruluşu ve Tıp Dünyası Dergisi'nin çıkarılışı gibi çalışmalarda yer alan Bilaloğlu Sağlık Bilinci ve Medya Toplantıları sürecinde de yer aldı. Bilaloğlu Ankara Tabip Odası 2012-2014 dönemi delegesi ve Sağlık Bakanlığı Sağlık Meslekleri Kurulu, TTB Merkez Konseyi Danışma Kurulu ile Toplum ve Hekim Dergisi Hakem Kurulu üyesidir.

Esra Kazancıbaşı Öztekin

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik ve Halkla İlişkileri Bölümü'nden 1984 yılında mezun oldu. Aynı yıl Tercüman gazetesinde başladığı gazetecilik kariyerine dokuz yıl boyunca sağlık muhabiri olarak devam eden Kazancıbaşı, Haber Türk televizyonunda 2002-2010 yılları arasında Medikal adlı sağlık programını hazırlayıp sundu. Yine Habertük'te Mart-Mayıs 2010 tarihleri arasında Sağlık Masası adlı programın yapımcılığını ve sunuculuğunu üstlendi. 2009 yılında "sağlıklı yaşamın adresi" sloganıyla hayata geçen www.sagligimicinhersey.com ve erkek sağlığına yönelik bilgiler veren www.sagliklierkek.com adlı internet sitelerini kurdu. Kazancıbaşı, kurmuş olduğu internet sitelerinin genel yayın yönetmenliği görevini yürütmenin yanı sıra 2011 yılında kurmuş olduğu Sağlık Adası Yayınevi ile halka yönelik sağlık kitapları çıkarttı. "Sağlığım İçin Her Şey" sağlık kitapları serisinin ilk kitabı "Sorular ve Yanıtlarla Hepatitler" Mayıs 2011'de okurlarla buluştu. Kazancıbaşı, halen ATV'nin haber kanalı A Haber'de "Esra Kazancıbaşı ile Medikal" programının yapımcılığını ve sunuculuğunu yapmaktadır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Esra Öz

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Biyoloji Bölümü'nden 2003 yılında mezun oldu. 2007-2012 yılları arasında Sağlık Dergisi Yazı İşleri Müdürlüğü görevini yürüttü. WOMS Sosyal Medya Ajansı'nda 2012 yılı Temmuz-Aralık ayları arasında sağlık sektörüne yönelik danışmanlık yaptı. Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet, basında ve sosyal medyada sağlık haberciliği konularında çalışmaları olan Öz, Ocak 2013 tarihinde başladığı sağlık profesyonellerine yönelik www.med-index.com adlı internet sitesinin genel yayın yönetmenliği görevini sürdürmektedir. Öz, ayrıca Sağlık İletişimi Derneği yönetim kurulu üyesidir.

İbrahim Ersoy

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 1998 yılında mezun oldu. 1999 yılında başladığı Türkiye Klinikleri Yayınevi Grubu'na bağlı Medi-Magazin haftalık tıp gazetesi genel yayın yönetmenliği görevini halen sürdürmektedir. Tıpta uzmanlık sınavına yönelik pek çok kitabın editörlüğünü ve bilimsel dergilerde yayın sekreterliği görevlerini de yürütmüş olan Ersoy, genel merkezi Ankara'da bulunan Sağlık İletişimi Derneği'nin kurucu başkanıdır.

Kadriye Yılmaz

Bahçelievler Lisesi'nden 1984 yılında mezun oldu. Gazetecilik kariyerine 1985 yılında Bulvar gazetesinde başladı. 1988-1995 yılları arası Hürriyet gazetesinde sağlık muhabiri olarak görev yaptı. 1995 yılında aktif gazeteciliği bırakarak Alman Hastanesi Medya Departmanı kuruluşunda görev alan Yılmaz, 2000 yılında Üçgen İletişim Reklam ve Halkla İlişkiler Şirketi'ni kurmuştur. Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği'nin kuruluş aşamasında yer alan Yılmaz, gazetecilik kariyeri boyunca dernek üyesi olarak görev yapmıştır.

Melek Elitok

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümü'nden 1990 yılında mezun oldu. Gazetecilik kariyerine 1990 yılında Hürriyet Gazetesi'nde başlayan Elitok, daha sonra Asil Nadir yönetimindeki Günaydın gazetesine geçiş yaptı. 1993-1996 yılları arası Milliyet gazetesinde sağlık muhabiri olarak görev yapan Elitok,

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

1996 yılında ise aktif gazeteciliği bırakarak Alman Hastanesi Medya Departmanı kuruluşunda görev aldı. 2000 yılına kadar Alman Hastanesi'nde Basın Danışmanı olarak çalışmasının ardından 2001 yılında Bahçeci Tüp Bebek Grubu'nda Kurumsal İletişim Danışmanı olarak göreve başladı. Bahçeci Grubu'ndan 2010 yılında ayrılan Elitok, halen Optimum Health PR şirketinde yönetici olarak görev yapmaktadır. Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği'nin kuruluş aşamasında yer alan Elitok, 1991- 1996 yılları arası dernek üyesi olarak görev yapmıştır.

Mesude Erşan

İstanbul Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu'ndan 1990 yılında mezun oldu. 1990-1991 arası Erol Simavi Özel İletişim ve Eğitim Merkezi'nde gazetecilik eğitimi aldı. 1991'de stajyer olarak Hürriyet gazetesinde başlayan kariyerine 1995 yılından itibaren sağlık muhabiri olarak devam etti. Halen Hürriyet gazetesi sağlık muhabirliği görevini yürüten Erşan, Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği üyesidir.

Mustafa Sütlaş

İstanbul Tıp fakültesi'nden 1980 yılında mezun oldu. Aktif hekimlik yaşamına 1983 yılında İstanbul Cüzzam Savaş Dispanseri'nde başlayan Sütlaş, 1984-85 yıllarında Ordu'da Frengi ve Lepra Başkanlığı'nda pratisyen hekim ve sağlık müdür yardımcılığı görevlerini yürüttü. 1985 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dermatoloji anabilim dalında uzmanlık eğitimine başladı. 2006 yılına kadar sürdürdüğü hekimlik mesleğinden emekli olarak ayrıldı. Cüzzamla Savaş Derneği, Cüzzamla Savaş Vakfı, Deri ve Zührevi Hastalıklar Derneği, Türk Dermatopatoloji Derneği, İstanbul Tabip Odası, Türk Tabipleri Birliği, Hasta ve Hasta Yakını Hakları Derneği, Sağlık Hakkı Hareketi Derneği (2005) gibi pek çok sivil toplum kuruluşunda çeşitli görevler alan Sütlaş'ın sağlık ve medya ile ilgili yazarlık deneyimi ise ilk olarak İstanbul Tabip Odası yayını olan Sesimiz dergisinde 1976 yılında başlamıştır. 1983 yılında Merhaba Yaşamak, 1991 yılında ise Hekim Forumu adlı dergilerde yazıları yayınlanan Sütlaş, 1996-2004 yılları arasında ise Türkiye Gazeteciler Cemiyeti yayını olan Bizim Gazete'de "sağlık ve tıp" sayfası hazırlamıştır. Sağlık ve medya konulu yazılarına 2009 yılından bu yana Bianet'te devam eden Sütlaş'ın Sağlık İçin Medya, Medya İçin Sağlık, Hasta ve Hasta Yakını Hakları, Köşeli Yazılar adlı kitapları bulunmaktadır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Regaip Minareci

Münih Teknik Üniversitesi Elektronik Mühendisliği Bölümü'nden 3. sınıfta ayrıldı. 1977 yılında Elele Dergisi'nde çevirmen olarak çalışma hayatına başladı. Çalışma hayatına 1983 yılında geçiş yaptığı Tercüman gazetesinde dış haberler editörü olarak devam etti. 1993- 2002 yılları arasında Milliyet ve Hürriyet dergi gruplarında yazı işleri müdürlüğü, yayın yönetmenliği ve yayın direktörlüğü görevlerini yürüttü ve Formsante, Eltern, Burda, Seninle gibi sağlık ve kadın yayınlarını yönetti. Geçiş yaptığı Güneş gazetesinde 2002-2004 yılları arası dış haberler müdürü olarak görev yapan Minareci, 2005-2008 yılları arasında ise Hürriyet dergi grubunda yayın koordinatörü oldu. Yayın koordinatörlüğü görevini 2010– 2011 yıllarında Boyut Yayın Grubu'nda devam ettiren Minareci, çalışma hayatını serbest kitap editörü ve çevirmeni olarak sürdürmektedir. Felsefe ve edebiyat başta olmak üzere pek çok alanda yirminin üzerinde eseri Türkçeye çeviren Minareci kurulduğu 1991 yılından bu yana Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği'nin üyesidir.

Selma Tükel

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nü 1957'de bitirdi. Gazeteciliğe 1955 yılında haftalık 20. Asır dergisinde başlayan Tükel, üç yıl boyunca derginin yazı işleri müdürlüğü görevini yürüttü. 1961 yılında geçiş yaptığı Tanin gazetesinin ardından sırasıyla Akşam (1969) ve Hürriyet (1972) gazetelerinde çalıştı. Akşam, Akis ve Gösteri dergilerinde de sanat üzerine yazıları ve tiyatro eleştirileri yayınlanan Tükel, 50 yıllık meslek yaşamı boyunca 200'ü aşkın inceleme ve araştırma dizisi hazırladı. 1989 yılında böbrek skandalı üzerine yaptığı haberler ile Sedat Simavi Vakfı Gazetecilik Ödülü'nü alan Tükel, gazetecilik meslek hayatını 1972 yılında geçiş yaptığı Hürriyet gazetesinde noktalamıştır.

Türkan Yılmazer

Ege Üniversitesi Matbaacılık Bölümü'nden 1999 yılında mezun oldu. Yeni Trakya Ekspres gazetesinde 1992 yılında başladığı gazetecilik mesleğine, 1995-1999 yılları arası Gazete Ege'de yazı işleri servisinde editör olarak devam etti. 2001-2002 yıllarında Haber Ekspres İzmir'de yine editör olarak çalıştı. 2003 yılında Tercüman gazetesinde yazı işleri servisinde editör olarak başladığı görevine 2006 yılından sonra sağlık editörü

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

olarak devam etti. 2007 yılında geçiş yaptığı Akşam gazetesinde sağlık editörlüğü görevini halen sürdürmektedir.

Yalçın Yılmaz

Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümü'nden 1988 yılında mezun oldu. 1987- 2000 yılları arası Türkiye Gazetesi ve İhlas Haber Ajansı'nda sağlık, eğitim, polis adliye ve politika muhabirliği yaptı. Marmara Üniversitesi Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı'nda "Bağımsız Türk Cumhuriyetleri ile Sosyo-Kültürel İlişkilerde Televizyonun Rolü", başlıklı tezi ile yüksek lisans (1990-1996); yine aynı üniversitede Genel Gazetecilik Anabilim Dalı'nda "Siyasal Sistem ve Medya Kuramları Bağlamında Türkiye'de Gazeteciliğin Mesleki Kimlik Sorunu ve Bir Alan Araştırması" başlıklı tezi ile de doktorasını tamamladı (2007- 2011). 2000-2002 yılları arası Image Halkla İlişkiler şirketinde üstlendiği Basın Danışmanlığı görevinin ardından, 2002-2003 yıllarında ABC Basın Ajansı'nda haber editörlüğü görevini yürüttü. Maltepe ve İstanbul Ticaret Üniversitelerinde gazetecilik ve halkla ilişkiler dersleri veren Yılmaz, 2003-2006 yılları arası Yıldız Teknik Üniversitesi'nde Basın, Tanıtım ve Halkla İlişkiler Koordinatörü olarak görev yaptı; 2006 yılında ise Marmara Üniversitesi İletişim Koordinatörü oldu. 2008 yılından itibaren Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde görev yapan Yılmaz, 2011 yılı itibariyle Marmara Üniversitesi Radyo Televizyon Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

Yeşim Sert Karaaslan

Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Basın ve Yayıncılık Bölümü'nden 1999 yılında mezun oldu. İlk gazetecilik deneyimini 1995 yılında adım attığı Eskişehir'in yerel gazetesi Sakarya'da edindi. Öğrencilik dönemi boyunca Cumhuriyet ve Radikal 2'de haberleri yayınlanan Karaaslan, 2000 yılında Anadolu Ajansı'nda muhabir olarak göreve başladı. Anadolu Ajansı'nda internet gazeteciliği alanında 5 yıl çalışan Karaaslan, 2005 yılından bu yana Anadolu Ajansı sağlık muhabiri olarak görev yapmaktadır. Karaaslan meslek yaşamı boyunca Türk Anesteziyoloji ve Reanimasyon Derneği Basın Ödülü, Türk Eczacıları Birliği "En İyi İnceleme Haber Ödülü", Türkiye

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Psikiyatri Derneği "Türkiye Ruh Sağlığı Ödülü" gibi çeşitli ödüller aldı. Sağlık İletişimi Derneği üyesidir.

Yusuf Ziya Erarslan

Kazım Karabekir Endüstri Meslek Lisesi'nden 1993 yılında mezun oldu. Erzurum Doğu Ekspres gazetesinde 1992 yılında muhabir olarak başladığı gazetecilik kariyerine 1993-1996 yılları arasında Erzurum Palandöken gazetesinde İstihbarat Şefi olarak devam etti. 1996 yılında Sabah gazetesi ve ATV televizyon kanalının Doğu Anadolu Temsilciliği görevine geçiş yaptı. 1997 yılında Erzurum gazetesinde haber müdürlüğü, 1998- 2003 yılları arasında ise İhlas Haber Ajansı Erzurum bürosunda muhabir, foto muhabirliği ve kameramanlık görevlerini yürüttü. 2003 yılında İhlas Haber Ajansı'nın Ankara bürosuna geçiş yapan Erarslan, 2009 yılına kadar muhabir olarak çalıştı. 2009 yılında Sağlık Life dergisini, 2011 yılında ise genel merkezi Ankara'da bulunan Sağlık Muhabirleri Derneği'ni kurdu. Halen Sağlık-Life Dergisi Genel Yayın Yönetmenliği ve Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanlığı görevlerini yürütmektedir.

Ziyneti Kocabıyık

Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu'ndan 1987-88 döneminde mezun oldu. Gazetecilik hayatına 1986 yılında staj amacıyla girdiği Bulvar gazetesinde başladı. İstihbarat servisinde muhabirliğin ardından televizyon-magazin sayfası için özel haber ve röportajlar yaptı. 1989 yılında Tercüman gazetesine geçiş yapan Kocabıyık, 1993 yılında ise Yüce Grup bünyesine geçti. Halen Literatür Tıp Dergisi başta olmak üzere, Yüce Grup bünyesindeki dergilerin genel yayın yönetmenliği görevini yürüten Kocabıyık, 2007 yılında Uluslararası Osteoporoz Vakfı'nın (IOF) "Haber Ödülü"nü aldı. 1992 yılında Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği'ne katılan Kocabıyık 2008 yılından bu yana ise derneğin başkanlık görevini yürütmektedir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ek 8. Sağlık Konulu Yayınlar (Şubat-Mart 2013)

	Kanal Adı	Program Adı	Hazırlayan/Sunan
Televizyon	Beyaz TV	Yaşam Sağlıkla Güzel	Nur Viral
	Cem TV	Beyaz Sayfa	Müjgan Çakar
	Cem TV	Bebeğim Büyüyor	Nihal Coşkun
	CNN Türk	Sağlık Kontrolü	Leyla Ataman
	Habertürk	HT Sağlık	Ceyda Erenoğlu
	Health TV	Oya ile Hayata Güzel Bak	Oya Germen
	Health TV	Alkali Yaşam	Dr. Ayşegül Çoruhlu
	Health TV	Formda Hayat	Dr. Ebru Aydın/Diş Hekimi Burcu Aydın
	Health TV	Enine Boyuna Sağlık	Sibel Güneş
	Health TV	Tıbbi Seksoloji	Dr. Akif Poroy
	Health TV	Yeni Bir Ben	Fırat Çakır
	Health TV	Üstüme İyilik Sağlık	Prof. Dr. Cihan Aksoy/Gülru Çongar
	Health TV	Anne	Sibel Arna
	Health TV	Aklımı Seveyim	Aysun Bal
	Health TV	Doğanın Mucizesi	Dr. Yasemin Bradley
	Health TV	VIP & Fit	Dr. Hasan İnsel
	Health TV	Uzmanına Soralım	Ayla Türksoy
	Health TV	Afrodit'e Öğütler	Merve Büyüksaraç
	Kanaltürk	Ender Saraç'la Sağlıklı Günler	Dr. M. Ender Saraç
	Kanal A	Yaşam Terapi	
	Kanal B	Başkentte Sağlık	Özgün Özcan Cemali
	Kanal B	Sağlıklı ve Formda Sohbetler	Prof. Dr. Murat Baş
	Kanal B	Yeniden Yaşama Yolculuk	Yusuf Ziya Bayraktar/ Özgün Özcan Cemali
	Kanal D	Doktorum	Op. Dr. Aytuğ Kolankaya/Zahide Yetiş
	Kanal 7	Dr. Feridun Kunak Show	Dr. Feridun Kunak
	Kanal 35	Reçete	
	Mesaj TV	Doktorunuz Sizinle	Dr. Mustafa Eraslan
	Olay TV	Şifa	Ersel Olcay
	Olay TV	Dinç Yaşa Dinç Kal	Ersel Olcay
	Olay TV	Sağlıklı Yaşam	Gülinay Selçuk
	Olay TV	Herkes İçin Sağlık	Neriman Haşhaş
	Olay TV	Sağlıklı Dünya	Neriman Haşhaş
	Show TV	Sağlık Olsun	Op. Dr. Gökhan Özçınar/Nur Viral
	TGRT Haber	Sağlıklı Yaşam	Meltem Günay
	TRT Okul	Medyada Sağlık	Ebru Gediz
	TRT Okul	Doktorumun Mutfağı	
	TVNET	Poliklinik	Berda Özdiktaş
	Ülke TV	Önce Sağlık	Emel Aktan
	Ülke TV	Aynadaki Ben	Diş Hekimi İlker Erdoğan
	Ülke TV	İyi Bak Kendine	Uğur Canbolat
	Ülke TV	Yaşam Reçetesi	Emel Aktan
	Yeni Asır TV	Doktorun Günlüğü	Dr. Zeki Hozer
	Yeni Asır TV	Sağlıklı Yaşam	Alsancak Yoga
	Yeni Asır TV	Kalp Sağlığı	Prof. Dr. Öztekin Oto
	Yeni Asır TV	Sağlık Arenası	Yeni Asır Sağlık Muhabiri Erkan Doğan
	24 TV	Sağlık Merkezi	Meral Karadağ

	Gazete Adı	Sabit Sağlık Köşesi/Hazırlayan	Sağlık Konusunun Yoğunlukla Ele Alındığı Sayfalar
Basın	Akşam	Diyetin Simgesi/Simge Çıtak	Türkan Yılmazer ile Sağlık (Pazartesi) Yaşam/Güncel
	Akşam	Anne Olunca Anladım/Hülya Yıldırım	
	Aydınlık	Yok	İnsan/Toplum
	Birgün	Yok	Yaşam/Güncel
	Bugün	Yok	Sağlık (Hazırlayan Serda Kıvılcım)
	Cumhuriyet	Yok	Yok
	Evrensel	Yok	Yok
	Güneş	Yok	Yaşam
	Haber Türk	Okurlar Soruyor Uzmanı Yanıtlıyor	Sağlık
	HT Pazar	Ender Saraç	
	Hürriyet Kelebek	Yaşam Reçeteleri/Prof. Dr. Osman Müftüoğlu ve Yaşasın Hayat Ekibi	Güncel/ Yazar/Sağlık/Yeni Aile/İnsan
	Hürriyet Kelebek	Estetik ve Güzellik/ Dr. Nuri Soysal	
	Hürriyet Seyahat	Seyahat Sağlığı/ Mesude Erşan	
	Hürriyet Cumartesi	Klinik/Mesude Erşan	
	Hürriyet Cumartesi	Dr. Mehmet Öz	
	Hürriyet Cumartesi	Nuran Çakmakçı	
	Hürriyet Pazar	Yaşasın Hayat/ Prof. Dr. Osman Müftüoğlu	
	Milat	Yok	Aile ve Sağlık
	Milli Gazete	Yok	Yok
	Milliyet Cadde	İyi Yaşam/ Uzman Diyetisyen Dilara Koçak	Yazı Dizisi/Sağlık/Yaşam/Söyleşi
	Posta	Dr. Haydar Dümen Cinsellikle İlgili Sorularınızı Yanıtlıyor	Yok
	Posta	Kadın Sağılığı/Jinekolog Prof. Dr. Derin Kösebay	
	Posta	Erkek Sağlığı/Ürolog Doç. Dr. Teoman Kadıoğlu	
	Posta Karnaval	Herşeyin başı sağlık/Hazırlayan: Özgür Gökmen Çelenk	
	Cumartesi Postası	Doktor Cihan Avaroğlu	
	Radikal	Yok	Yok
	Sabah'la Günaydın	Anti-kanser Kişiliğin Geliştirilmesi/Prof. Dr. Erkan Topuz	Sağlık/Anne Çocuk/Günün İçinden
	Sabah'la Günaydın	Sağlıklı Yaşam İçin Ailenizin Hekimi/Dr. Eren Erenoğlu	
	Sabah'la Günaydın	Dr. Ece Hattat/Sağlık ve Güzelliğiniz İçin Bence	
	Sabah'la Günaydın	Şenay Yılmaz/Çocuk Gelişimi İçin Çocukça	
	Sabah Cumartesi	Aile Boyu İletişim/Prof. Dr. Bengi Semerci	
	Sabah Pazar	Yok	Yok
	Keyifli Alışveriş Eki (Sabah)	Sağlık/Didem Seymen	
	Sözcü	Siz Sorun Uzmanlar Yanıtlasın	Sağlık ve Televizyon
	Star	Yeni Bir Hayat/Uzman Diyetisyen Selahattin Dönmez	Güzel Hayat/Sağlık ve Güzellik/
	Star Pazar Eki	Doğanın Erdemi/Prof. Dr. Erdem Yeşilada	
	Takvim	Doktorunuzdan Tavsiyeler/Dr. Nafiz Karagözoğlu	Sağlık/Güncel
	Takvim	Doğal Şifa/Prof. Dr. İbrahim Adnan Saraçoğlu	
	Taraf	Yok	Toplum ve Yaşam/Güzellik/Giyim Kuşam
	Taraf Etraf Eki	Cilt ve Güzellik Uzmanı Şems Arslan	
	Vatan Pazar	Cinsellik ve Yaşam/Prof. Dr. Halim Hattat	Güncel/
	Yeni Şafak	Yok	Güncel
	Yeni Çağ	Sağlık/Ahu Seçil Korun	Güncel/

	Yurt	Yok	Yaşam/Sağlık
	Zaman	Yok	Yok

İnternet	**www.medikalteknik.com.tr**	**www.saglikpersoneli.com.tr**	**www.saglikdefteri.com**
	www.saglikveyasamdergisi.com.tr	www.saglikpersoneli.net	www.bitkilerletedavi.org
	www.saglikvakfi.org.tr	www.healthnet.com	www.sifaderyasi.com
	www.formsante.com.tr	www.sagligimicinhersey.com	www.sifaliellller.org
	www.diyabetmagazin.com	www.dogadansaglik.org	www.zayiflama.org
	www.diyabetiz.com	www.esrakazancibasıilesaglik.com	http://gebelik.org
	www.spawellnesturkey.com	www.sagliklierkek.com	www.jinekoloji.net
	www.populersaglik.com	http://saglik.turk.net	www.gebelikrehberi.com
	www.saglikaktuel.com	www.saglikçilar.net	www.sagliksiteniz.com
	www.uzmantabip.com	www.doktorumonline.net	www.doktorsitesi.com
	www.saglikbilgisi.com	www.saglikcan.com	www.bizkadiniz.com
	www.tupbebek.com	www.mutluinsan.com	http://saglikhaber.biz

Kaynakça

Adaklı, G. (2001). Yayıncılık alanında mülkiyet ve kontrol. *Medya politikaları* (Ed: D. B. Kejanlıoğlu, S. Çelenk ve G. Adaklı). Ankara: İmge Kitabevi, ss. 145-205.

Adaklı, G. (2006). *Türkiye'de medya endüstrisi: neoliberalizm çağında mülkiyet ve kontrol ilişkileri*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Adaklı, G. (2009). 2002-2008: Türk medyasında AKP etkisi. *AKP kitabı bir dönüşümün bilançosu.* (Ed: İ. Uzgel ve B. Duru). Ankara: Phoenix Kitabevi, ss. 559-614.

Akdur, R. (1978). Sağlık düzenimiz ve politikasındaki kargaşa. *Toplum ve Hekim, Aralık* (12), 39- 56.

Akşin, S. (Ty). Siyasal tarih (1995-2003). *Yakınçağ Türkiye tarihi II (1980-2003).* (Ed: S. Akşin, B. Tanör ve K. Boratav). İstanbul: Milliyet Kitaplığı, ss. 163-184.

Altun, A. (1995). *Türkiye'de gazetecilik ve gazeteciler.* Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları.

Aydoğan, A. (1999). *Sağlık bilinci ve medya.* TÜBİTAK, TTB ve ESAM tarafından organize edilen 18-20 Haziran 1999 Kumburgaz İstanbul toplantısı kitabı. İstanbul: TÜBİTAK, TTB, ESAM.

Aydoğan, A. (2004). *Türkiye'de medya gruplarının internet alanındaki yatırımları: Doğan grubu örnek olayı.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Aydoğan, A. (2011). "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı proje kapsamında Anadolu Üniversitesi İstanbul Aksaray Konukevi'nde 29 Nisan 2011 tarihinde düzenlenen atölye çalışmasının "Sağlık haberciliği nedir? Nitelikleri nelerdir?" başlıklı 1. oturumunda yaptığı konuşma.

Aziz, A. (1995). *Radyo ve televizyon yasal düzenlemeler*. Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.

Banar, S. F. ve Günaydın, B. (2007). Sağlık haberciliği ve Türk basınında sağlık haberciliğinin analizi. *Uluslararası Sağlık ve Hastane Yönetimi Kongresi.* KKTC Bildiriler [CD]. (Ed. H. Gökçekuş ve T. Arasıl). Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi, ss. 1213-1223.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Barutçu, İ. (2012). *Babıali tanrıları Simavi ailesi.* İstanbul: Destek Yayınevi.

Belek, İ. (2001a). *Sosyal devletin çöküşü ve sağlığın ekonomi politiği.* İstanbul: Sorun Yayınları.

Belek, İ. (2001b). Sağlık reformları, kriz ve sağlık paradigmasında liberal yeniden yapılanma. *Toplum ve Hekim. Kasım-Aralık* (6), 430-437.

Belek, İ. (2012). *Sağlıkta dönüşüm: halkın sağlığına emperyalist saldırı.* İstanbul: Yazılama Yayınevi.

Berelson, B. (1984). *Content analysis in communication research*. Newyork: Hafner Press.

Bilgili, C. (2011). "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı proje kapsamında Anadolu Üniversitesi İstanbul Aksaray Konukevi'nde 29 Nisan 2011 tarihinde düzenlenen atölye çalışmasının "Sağlık Haberciliği Alanında Uzmanlaşma ve Eğitim" başlıklı 2. oturumunda yaptığı konuşma.

Birsen, Ö. ve Öztürk, Ş.Y. (2011). Tüketim kültürü çerçevesinden sağlık haberleri. *Akademik Bakış Dergisi, Eylül Ekim (26*). http://www.akademikbakis.org (Erişim tarihi: 22. 11. 2011)

Boratav, K. (2009). AKP'li yıllarda Türkiye ekonomisi. *AKP kitabı bir dönüşümün bilançosu.* (Ed: İ. Uzgel ve B. Duru). Ankara: Phoenix Kitabevi, ss. 463-473.

Boratav, K. (Ty a). İktisat tarihi (1908-1980). *Yakınçağ Türkiye tarihi I (1980-2003).* (Ed: S. Akşin, B. Tanör ve K. Boratav). İstanbul: Milliyet Kitaplığı, ss. 297-379.

Boratav, K. (Ty b). İktisat tarihi (1981- 2002). *Yakınçağ Türkiye tarihi II (1980-2003).* (Ed: S. Akşin, B. Tanör ve K. Boratav). İstanbul: Milliyet Kitaplığı, ss. 187-243.

Bulduklu, Y. (2010). *Televizyonda yayınlanan sağlık programları ve izleyicileri üzerine ampirik bir çalışma.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Bulut, A. (2007). Türkiye'de sağlık reformunun tarihçesi. *Avrupa'da ve Türkiye'de sağlık politikaları* (Ed: Ç. Keyder, N. Üstündağ, T. Ağartan ve Ç. Yoltar). İstanbul: İletişim Yayınları, ss.111-125.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Çolak, M. ve Ersoy, K. (2007). Sağlık haberciliğinde yazılı basının rolü. *Uluslararası Sağlık ve Hastane Yönetimi Kongresi*. KKTC Bildiriler [CD]. (Ed. H. Gökçekuş ve T. Arasıl). Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi, ss. 1203-1212.

Çölaşan, E. (2007). *Kovulduk ey halkım unutma bizi.* (10. baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.

Dedeoğlu, N. (1994). Bir yasanın hikâyesi. *Toplum ve Hekim, Nisan, (60),* 59-60.

Dedeoğlu, N. (2003). Sağlık Bakanlığı'nın sağlık reformu ve alternatifi. *Toplum ve Hekim, Kasım-Aralık* (6), 434-435.

Demir, M. (2008). *Yazılı basında yayınlanan sağlık haberlerinin kamuoyuna etkisi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.

Demiroğlu, H. (2012). *Kriz haberciliği bağlamında domuz gribi haberlerindeki panik unsurların belirlenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Dinç, G. (1990). Arap harfleri ile Türkçe basılmış tıbbi süreli yayınlar üzerine bir inceleme I. *Tıp Tarihi Araştırmaları* (4), 16-40.

Dinç, G. (1993). Arap harfleri ile Türkçe basılmış tıbbi süreli yayınlar üzerine bir inceleme II. *Tıp Tarihi Araştırmaları* (5), 96-130.

Dinç, G. (2007). Sağlık bilimleri alanında süreli yayıncılığın gelişimi ve bu alanda Arap harfleri ile Türkçe yayınlanan süreli yayınlar üzerine bir değerlendirme. *Anadolu'nun ilk tıp gazetelerinden Hekim* (Çev: M. Çulfaz).Trabzon Tabip Odası Yayınları, ss. 15-18.

Ekzen, N. (1999). Medya ve ekonomi: Türk basın endüstrisinde yoğunlaşma toplulaşma tekelleşme yapısı. *Medya gücü ve demokratik kurumlar* (Ed: K. Alemdar). İstanbul: AFA Yayıncılık, ss. 85-108.

Elmas, E. ve Kurban, D. (2011). *İletişimsel demokrasi, demokratik iletişim Türkiye'de medya: mevzuat, politikalar, aktörler.* İstanbul: TESEV yayınları.

Erarslan, Y. Z. (2011a). "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı proje kapsamında Anadolu Üniversitesi İstanbul Aksaray Konukevi'nde 29 Nisan 2011 tarihinde düzenlenen atölye çalışmasının "Sağlık haberciliği nedir? Nitelikleri nelerdir?" başlıklı 1. oturumunda yaptığı konuşma.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Erarslan, Y. Z. (2011c). "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı proje kapsamında Anadolu Üniversitesi İstanbul Aksaray Konukevi'nde 29 Nisan 2011 tarihinde düzenlenen atölye çalışmasının "Sağlık Haberciliği Alanında Uzmanlaşma ve Eğitim" başlıklı 2. oturumunda yaptığı konuşma.

Erdoğan, İ. (2012). *Pozitivist metodoloji ve ötesi.* (3. baskı). Ankara: Erk Yayınları.

Ergül, H. (2005). *Televizyonda haberin magazinelleşmesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Erinç, O. (1999). *Sağlık bilinci ve medya*. TÜBİTAK, TTB ve ESAM tarafından organize edilen 18-20 Haziran 1999 Kumburgaz İstanbul toplantısı kitabı. İstanbul: TÜBİTAK, TTB, ESAM.

Ersoy, T. (1996). Parti programlarında sağlık konusu II (1923'den günümüze), *Toplum ve Hekim, Ocak -Şubat* (71), 59-71.

Ersoy, V.; Güler, M. ve Giritlioğlu, H. (2008). *Sağlık hizmeti sunumunda reklam ve tanıtım*. Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları.

Erşan, M. (1999). *Sağlık bilinci ve medya*. TÜBİTAK, TTB ve ESAM tarafından organize edilen 18-20 Haziran 1999 Kumburgaz İstanbul toplantısı kitabı. İstanbul: TÜBİTAK, TTB, ESAM.

Faik, B. (2001). *Matbuat basın derkeen medya*. İstanbul: Doğan Kitap.

Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Gözübüyük, Ş. (2003). *1982 Anayasası*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Güler, B. A. (2005). *Yeni sağ ve devletin değişimi.* Ankara: İmge Kitabevi.

Güneş, S. (1999). *Sağlık bilinci ve medya*. TÜBİTAK, TTB ve ESAM tarafından organize edilen 18-20 Haziran 1999 Kumburgaz İstanbul toplantısı kitabı. İstanbul: TÜBİTAK, TTB, ESAM.

Gürcan, H.İ. (2009). Haber ve habercilik. *Haberciliğin temel kavramları* (Ed. H. İ. Gürcan). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, ss. 46-66.

Güvenir, O. M. (1991). *2. Dünya Savaşı'nda Türk basını*. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

Hamzaoğlu, O. (2004). TÜSİAD-AKP-sağlık: patronlar hükümetleri(mizi)n maskesini düşürdü. *Toplum ve Hekim, Temmuz Ağustos* (4), 242-247.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Hamzaoğlu, O. ve Yavuz, I.C. (2009). Sağlıkta AKP'li dönemin bilançosu üzerine. *AKP kitabı bir dönüşümün bilançosu.* (Ed: İ. Uzgel ve B. Duru). Ankara: Phoenix Kitabevi, ss. 633- 660.

İnal, A. (1996). *Haberi okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.

İnuğur, N. (1992). *Türk basın tarihi*. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

İşak, B. K. (2008). *Hürriyet gazetesinde sağlık haberciliği konusunda bir içerik analizi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Kaan, T. (2011). "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı proje kapsamında Anadolu Üniversitesi İstanbul Aksaray Konukevi'nde 29 Nisan 2011 tarihinde düzenlenen atölye çalışmasının "Sağlık Haberciliği Alanında Uzmanlaşma ve Eğitim" başlıklı 2. oturumunda yaptığı konuşma.

Kanber, R. (2003). *Medya ve sağlık.* Ankara: Türk Sağlık Sen Yayınları.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (23. baskı). Ankara: Nobel Yayın.

Kaya, A.; Yüksel, E. ve Öğüt, P. (2011). Sağlık haberciliğinde mucize tedaviler. *Selçuk İletişim*, *7* (1), 49-64.

Kaya, K. ve Kaya, S. (1995). Türkiye'de özel hastanelere genel bir bakış. *Toplum ve Hekim, Eylül-Aralık,* (69-70), 62-69.

Kaya, R.A. (2009). *İktidar yumağı, medya sermaye devlet.* Ankara: İmge Kitabevi.

Keyder, Ç. (1981) Kriz üzerine notlar, *Toplum ve Bilim, Yaz,* 3-43.

Kocabıyık, Z. (2011). "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı proje kapsamında Anadolu Üniversitesi İstanbul Aksaray Konukevi'nde 29 Nisan 2011 tarihinde düzenlenen atölye çalışmasının "Sağlık haberciliği nedir? Nitelikleri nelerdir?" başlıklı 1. oturumunda yaptığı konuşma.

Koçak, A. ve Bulduklu, Y. (2010). Sağlık iletişimi: yaşlıların televizyonda yayınlanan sağlık programlarını izleme motivasyonları. *Selçuk İletişim, 6* (3), 5-17.

Koloğlu, O. (1993). *Türk basını Kuvayı Milliye'den günümüze 70. Yılında Cumhuriyet basını.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Koloğlu, O. (1994). *HAVAS-REUTER'den Anadolu Ajansı'na.* Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları.

Koloğlu, O. (1997). *Halka doğru bilim: Türkiye'de bilim gazeteciliği.* İstanbul: Türk Bilim Tarihi Kurumu.

Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı'dan 21. yüzyıla basın tarihi.* İstanbul: Pozitif Yayınları.

Kongar, E. (2000). *21. yüzyılda Türkiye.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kongar, E. (2007). *Tarihimizle yüzleşmek.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kristiansen, CM. ve Harding, CM. (1984). Mobilization of health behavior by the press in Britain. *Journalism Quaterly*, (61), 364-370, 398.

Kumbasar, B. (2006). *İstanbul'da yayımlanan gazetelerde sağlık haberleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Kuru, B. ve Tılıç, D. (2003). Türk medyasında bir mayın tarlası: sağlık haberciliği. *Türkiye'de gazetecilik eleştirel bir yaklaşım* (Ed: L.D. Tılıç). Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları.

Küçükusta, A.R. (2011). "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı proje kapsamında Anadolu Üniversitesi İstanbul Aksaray Konukevi'nde 29 Nisan 2011 tarihinde düzenlenen atölye çalışmasının "Sağlık haberciliği nedir? Nitelikleri nelerdir?" başlıklı 1. oturumunda yaptığı konuşma.

Neuendorf, K.A. (2002). *The content analysis guidebook*. Thousand Oaks. CA: Sage Publications.

Özdemir, H. (Ty). Siyasal tarih (1908- 1980). *Yakınçağ Türkiye tarihi I (1980- 2003).* (Ed: S. Akşin, B. Tanör ve K. Boratav). İstanbul: Milliyet Kitaplığı, ss. 227-286.

Özger, N. (2011). "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı proje kapsamında Anadolu Üniversitesi İstanbul Aksaray Konukevi'nde 29 Nisan 2011 tarihinde düzenlenen atölye çalışmasının "Sağlık Haberciliği Alanında Uzmanlaşma ve Eğitim" başlıklı 2. oturumunda yaptığı konuşma.

Özsever, A. (2004). *Tekelci medyada örgütsüz gazeteci*. Ankara: İmge Kitabevi.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Özsoy, İ. (2001). *55 yılın tanıkları Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin kuruluşunu yaşayanlar anlatıyor.* İstanbul: BAS-HAŞ.

Pahl, R.E. ve Winkler, J. T (1974) The economic elite: Theory and practice. *Elites and power in British society.* (Ed: Stanworth, P. ve Giddens, A.). Cambridge University Press.

Poindexter, P.M ve McCombs, M.E. (2000). *Research in mass communication a practical guide*. Boston: Bedford/ St. Martin's.

Sancar, B. (1999). *Sağlık bilinci ve medya*. TÜBİTAK, TTB ve ESAM tarafından organize edilen 18-20 Haziran 1999 Kumburgaz İstanbul toplantısı kitabı. İstanbul: TÜBİTAK, TTB, ESAM.

Seçkin, G. (1999). 1990'lı yılların basın kavgalarının ekonomi politiği ve bir örnek olay: Doğan, Sabah ve Akşam gruplarının kavgası. *Medya gücü ve demokratik kurumlar.* (Ed: K. Alemdar). İstanbul: AFA Yayıncılık, ss. 139-167.

Sezgin, D. (2011). *Tıbbileştirilen yaşam bireyselleştirilen sağlık*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Soyer, A. (1993). Sağlıkta özelleştirme. *Toplum ve Hekim, Ekim* (57), 65-71.

Soyer, A. (1995). Türkiye'de sağlıkta özelleştirme. *Toplum ve Hekim, Haziran* (67), 92-102.

Soyer, A. (2003). AKP hükümeti ve sağlık. *Toplum ve Hekim, Mart Nisan* (2), 123-135.

Soyer, A. ve Belek, İ. (1998) Türkiye'de özel sağlık sektörü ve sağlıkta özelleştirme. *Toplum ve Hekim, Ocak- Şubat* (1), 35-45.

Sönmez, M. (1985). *Türkiye ekonomisinde bunalım 24 Ocak kararları ve sonrası*. İstanbul: Belge Yayınları.

Sönmez, M. (2003). *Filler ve çimenler medya ve finans sektöründe Doğan/ anti- Doğan savaşı.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Sönmez, M. (2010). *Medya, kültür, para ve İstanbul iktidarı*. İstanbul: Yordam Kitabevi.

Sönmez, M. (2011). *Paran kadar sağlık.* İstanbul: Yordam Kitabevi.

Sözeri, C. ve Güney Z. (2011). *Türkiye'de medyanın ekonomi politiği sektör analizi.* İstanbul: TESEV yayınları.

Suner, K. (1993). Cumhuriyet döneminde kırsal kesime götürülen sağlık hizmetleri. *Toplum ve Hekim, Ekim* (57), 57-64.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sütlaş, M. (2007). *Medya için sağlık, sağlık için medya.* İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

Sütlaş, M. (2011). "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı proje kapsamında Anadolu Üniversitesi İstanbul Aksaray Konukevi'nde 29 Nisan 2011 tarihinde düzenlenen atölye çalışmasının "Sağlık haberciliği nedir? Nitelikleri nelerdir?" başlıklı 1. oturumunda yaptığı konuşma.

Şapolyo, E.B. (1971). *Türk gazetecilik tarihi ve her yönü ile basın.* Ankara: Güven Matbaası.

Şemin, S. (1993). Ülkemiz sağlık mevzuatı ve sağlıkla ilgili politikaların genel değişim dinamikleri. *Toplum ve Hekim, Şubat* (53), 2-10.

Şemin, S. (1995). Sağlık hizmetlerinde artan dışa bağımlılık; tıbbi ithalatın ve ihracatın son dönemlerdeki gelişimi. *Toplum ve Hekim, Nisan* (66), 67-74.

Şeyda, A. (2003). *Hanımlara Mahsus Gazete, inceleme, tahlili fihrist, seçme yazılar.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Şirin, Z. (2007). *Mizan gazetesi inceleme, tahlili fihrist, seçme yazılar.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Üniversitesi.

Talu, U. (2000). *Dipsiz medya*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Tanilli, S. (1980). *Türk anayasaları ve ilgili mevzuat kitabı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Tılıç, D.L. (1998). *Utanıyorum ama gazeteciyim Türkiye ve Yunanistan'da gazetecilik*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Topuz, H. (1996). *100 soruda başlangıçtan bugüne Türk basın tarihi.* İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Topuz, H. (2003). *II. Mahmut'tan holdinglere Türk basın tarihi.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Toy, H. ve Elmacı, D. (2007). *Kronolojik Türkiye tarihi ansiklopedisi*. İstanbul: Karma Kitaplar.

Tuncel, H. (1994). Bab-ı Ali'den İkitelli'ye. *Birikim*, 64, 33-8.

Twaddle, A. C. (1996). Health system reforms toward a framework for international comparisons. *Social Science and Medicine. 43* (5): 637-654.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Utma, S. (2010). *Yazılı basında sağlık haberleri ve kamuoyuna etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.

Ünsal, D. (1999). *Sağlık bilinci ve medya*. TÜBİTAK, TTB ve ESAM tarafından organize edilen 18-20 Haziran 1999 Kumburgaz İstanbul toplantısı kitabı. İstanbul: TÜBİTAK, TTB, ESAM.

Yıldırım, A. (1994). 1961 Anayasası'nda sosyal devlet ve sağlık hakkı. *Toplum ve Hekim, Nisan* 46-48.

Yıldız, H. (2006). *Medya ve sağlık: Türk basınında sağlık içerikli haberlerin bilgilendirme potansiyeli.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Yüksel, E. (1999). *Türkiye'de ekonomi basını gündemi ve siyasal gündem ilişkisi özelleştirme örneğinde bir gündem belirleme çalışması.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Yüksel, E. (2009). How important is the AIDS issue for Turkish press. *7th International Symposium Communication in the Millennium.* Texas, USA: University of Texas, ss. 120-132.

Yüksel, E. (2011). "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı proje kapsamında Anadolu Üniversitesi İstanbul Aksaray Konukevi'nde 29 Nisan 2011 tarihinde düzenlenen atölye çalışmasının "Sağlık haberciliği nedir? Nitelikleri nelerdir?" başlıklı 1. oturumunda yaptığı konuşma.

Yüksel, E. ve Gürcan, H. İ. (2005). *Haber toplama ve yazma.* Konya: Tablet Kitabevi.

Yüksel, E., Öğüt, P. ve Kaya, A. (2012). Radyo ve televizyonlardaki sağlık konulu yayınlara yönelik RTÜK'e yöneltilen bildirimler üzerine bir içerik analizi çalışması. *Selçuk İletişim, 7* (2), 32-43.

Yüksel, E.; Kaya, A.Y.; Doruk, S.K, Aydın, S. (2011). *Sağlık konulu yayınların kaynak kişilerine yönelik çalışma.* "Türkiye'de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi" başlıklı TÜBİTAK projesi kapsamında hazırlanan 3. Dönem Gelişme Raporu. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Kurum

Çağdaş Gazeteciler Derneği, (1984). *Basın' 80-84.* Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları.

Devlet İstatistik Enstitüsü. (1998). *Türkiye istatistik yıllığı.* Ankara.

Devlet İstatistik Enstitüsü. (1999). *Türkiye istatistik yıllığı*. Ankara.

Devlet İstatistik Enstitüsü. (2000). *Türkiye istatistik yıllığı.* Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (1963). *Birinci beş yıllık kalkınma planı (1963-1967).* Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı (1979-1983).* Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (1984). *Beşinci beş yıllık kalkınma planı (1985-1989).* Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (1989). *Altıncı beş yıllık kalkınma planı (1990-1994).* Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (1995). *Yedinci beş yıllık kalkınma planı (1996-2000).* Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (2003). *T.C. 58. Hükümet acil eylem planı.* Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (2011). *2011 yılı programı*. Ankara.

OECD. (2008). *OECD sağlık incelemeleri Türkiye.* OECD ve Dünya Bankası.

Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Müdürlüğü. (1992). *Türkiye sağlık reformu sağlıkta mega proje.* Ankara.

Sağlık Bakanlığı. (2000). *Sağlık istatistikleri.* Ankara.

Sağlık Bakanlığı. (2008a). *Türkiye sağlıkta dönüşüm programı ve temel sağlık hizmetleri.* Ankara.

Sağlık Bakanlığı. (2008b). *Türkiye sağlıkta dönüşüm programı ilerleme raporu.* Ankara.

Sağlık Bakanlığı. (2010). *Sağlık istatistikleri yıllığı.* Ankara.

Sağlık Muhabirleri Derneği. (25 Eylül 2011). *1. Olağan genel kurul faaliyet raporu*. Ankara.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Türk Tabipleri Birliği. (1988). Bilim, zakkum ve ötesi. *25.10.1988 tarihli haber bülteni*. Ankara: Türk Tabipleri Birliği.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2008). *Sağlık harcama istatistikleri*. Ankara.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği. (2010). *Faaliyet raporu*. Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği.

World Bank, (1993). *Turkey informatics and economic modernization*. Washington D.C: The World Bank.

İnternet Kaynakları

"Tam Gün'e" sabah başvuru akşam yürütmeyi durdurma. (23 Temmuz 2010). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-tam-gune-sabah-basvuru-aksam-yurutmeyi-durdurma-1-77-27836.html (Erişim tarihi: 29. 09. 2011).

Adalet ve Kalkınma Partisi. Parti programı. http://www.akparti.org.tr/site/akparti/parti-programi#bolum_ (Erişim tarihi: 05.08.2011).

Akdağ: 5 dakika önce çıkanı YÖK'e bildirim. (18 Temmuz 2010). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-akdag-5-dakika-once-cikani-yoke-bildiririm-1-77-27683.html (Erişim tarihi: 29. 09. 2011).

Akdağ'dan Anayasa Mahkemesi'ne Tam Gün resti. (25 Kasım 2010). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-akdagdan-anayasa-mahkemesine-tam-gun-yasasi-resti-1-77-31103.html (Erişim tarihi: 29. 09. 2011)

BİANET. (20 Şubat 2009). Doğan Yayın Holdinge verilen cezaya sevinen de var üzülen de… http://www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/112696-dogan-yayin-holdinge-verilen-cezaya-sevinen-de-var-uzulen-de (Erişim tarihi: 25.08.2011).

Bin 157 hekim istifa etti. (21 Ocak 2012). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-bin-157-hekim-istifa-etti-1-77-40366.html (Erişim tarihi: 13. 11. 2011).

Doğan Yayın Holding. 2008 Faaliyet raporu. http://www.-dmg.com.tr/_UserFiles/File/Download/DYH_08.pdf (Erişim tarihi: 03.07.2011).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ersoy, İ. (26 Nisan 2010). Tam Gün'de unutulanlar. http://www.medimagazin.com.tr/authors/ibrahim-ersoy/tr-tam-gunde-unutulanlar-72-1-2411.html (Erişim tarihi: 05. 08. 2011).

ESAMDER. (14 Mayıs 2005). *Halkın yararı için sağlık haberciliği bildirgesi*. http://www.esamder.org.tr/bildirgedetay.asp?bildirgeID=120 (Erişim tarihi: 05. 02. 2010).

ESAMDER. (14 Mayıs 2005). Sağlık bilinci ve medya toplantıları 4 sonuç bildirgesi. http://www.esamder.org.tr/bildirgedetay.asp?bildirgeID=118 (Erişim tarihi: 05. 02. 2012).

ESAMDER. (14 Mayıs 2005). Sağlık bilinci ve medya toplantısı 3 sonuç bildirgesi. http://www.esamder.org.tr/bildirgedetay.asp?bildirgeID=119 (Erişim tarihi: 05. 02. 2010).

Hürriyet. (10 Mayıs. 2002) *Görevimi Bırakmam*. http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2002/05/10/123634.asp (Erişim Tarihi: 21.08.2011).

Hürriyet. (14 Ağustos 2001). Adalet ve Kalkınma Partisi kuruldu. http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2001/08/14/15521.asp (Erişim tarihi: 21.08.2011).

Hürriyet. (16 Haziran 2005). Baykal 'Erdoğan'ı biz başbakan yaptık' diyordu. http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=327700 (Erişim tarihi: 23. 08. 2011).

Hürriyet. (2 Ağustos 2003). Bir yılda iki hükümet. http://hurarsiv.hurriyet.com. tr/goster/ShowNew.aspx?id=163071 (Erişim tarihi: 23.08.2011).

Hürriyet. (20 Şubat 2009). Adalet, hakkaniyet ve eşitlik istiyoruz. http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/11043609.asp?gid=229 (Erişim tarihi: 25. 08. 2011).

Hürriyet. (3 Mart 2001). Ekonomiye süper bakan. http://webarsiv. hurriyet.com.tr/ 2001/03/03/310606.asp (Erişim tarihi: 20.08.2011).

Hürriyet. (5 Aralık 2007). Sabah- ATV Çalık grubuna satıldı. http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/7814793.asp?m=1 (Erişim tarihi: 8. 7. 2011)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Hürriyet. (20 Nisan 2011). Milliyet ve Vatan satıldı. http://www.hurriyet.com.tr/ ekonomi/ 17597653. asp (Erişim tarihi: 25. 08. 2011)

İlkiz. F. (19 Eylül 2002). 12 Eylül tarihi. http://bianet.org/bianet/bianet/13233-12-eylul-tarihi (Erişim tarihi: 02.08. 2011).

İşte CHP'nin Tam Gün'ü Anayasa Mahkemesi'ne götürdüğü maddeler (3 Nisan 2010). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-bis-te-chpnin-tam-gunu-anayasa-mahkemesine-goturdugu-maddelerb-1-77-25506.html (Erişim tarihi: 05. 08. 2011).

Kazancıbaşı, E. (11 Nisan 2010). Sağlık Bakanı sağlık programcılarıyla neden buluştu? http://www.esrakazancibasiilesaglik.com/mikroskop.asp?b=d-&ID=166 (Erişim tarihi: 14. 12. 2010).

OHSAD. *Tarihçe.* http://www.ohsad.org/Default.aspx?pageID=105 (Erişim tarihi: 06.08.2011).

Özkök. E. (20 Şubat 2009). Ceza değil cezalandırma. http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/11044383.asp?yazarid=10&gid=61 (Erişim tarihi: 25.08.2011).

Özkök. E. (16 Ağustos 2007). Çölaşan'la veda yemeği. http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/7094553.asp?yazarid=10&gid=61&a=516455 (Erişim tarihi: 15. 12. 2012).

Sağlık Bakanlığı. Sayın Bakanımız sağlık programı temsilcileri ile bir araya geldi. http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-10252/sayin-bakanimiz-saglik-programi-temsilcileri-ile-bir-ar-.html (Erişim tarihi: 05.10.2011).

Sağlık Bakanlığı'na göre üniversite hastanelerindeki istifalar kriz yaratmayacak boyutta. (3 Ekim 2011) http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-saglik-bakanligina-gore-universite-hastanelerindeki-istifalar-kriz-yaratmayacak-boyutta-1-77-37803.html (Erişim tarihi: 13. 11. 2011).

Sağlık Muhabirleri Derneği kuruldu. (15 Ekim 2010) http://www.saglikaktuel.com/haber/saglik-muhabirleri-dernegi-kuruldu-12494.htm (Erişim tarihi: 20. 11. 2010).

Sağlıkta kaos günleri. (21 Eylül 2011). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-saglikta-kaos-gunleri-1-77-37534.html (Erişim tarihi: 13. 11. 2011).

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sönmez. M. (4 Aralık 2007). Medyada diktatörleşme ve medya aristokrasisi. http://www.bianet.org/bianet/bianet/103329-medyada-diktatorlesme-ve-medya-aristokrasisi (Erişim tarihi: 30. 06. 2011).

Sönmez. M. (4 Ocak 2010). Medya çatırdıyor, dip dalga gerçeği arıyor. http://www.bianet.org/bianet/bianet/119242-medya-catirdiyor-dip-dalga-gercegi-ariyor (Erişim tarihi: 30.07.2011).

Sönmez. M. (7 Mayıs 2008). 2007'den 2008'e medyada yarılma. http://www.bianet.org/bianet/bianet/106800-2007den-2008e-medyada-yarilma (Erişim tarihi: 30. 06. 2011).

Tam Gün arap saçı, yeni düzenleme yapılmalı. (7 Nisan 2011). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-tam-gun-arap-saci-yeni-duzenleme-yapilmali-1-77-34185.html (Erişim tarihi: 05. 08. 2011).

Tam Gün arka kapıdan yürürlüğe girdi. (27 Ağustos 2011). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-tam-gun-arka-kapidan-yururluge-girdi-1-77-37063.html (Erişim tarihi: 10.11.2011).

Tam Gün Yasası üniversitede bilimsel özerkliğe ters düşüyor. (5 Aralık 2010). http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/tam-gun-yasasi/tr-tam-gun-yasasi-universitede-bilimsel-ozerklige-ters-dusuyor-1-77-31374.html (Erişim tarihi: 30. 09. 2011).

TTB. (19 Temmuz 2010). TTB Sağlık Bakanlığı'na Tam Gün ile ilgili Anayasa Mahkemesi kararına ilişkin görüş yazısı gönderdi. http://www.ttb.org.tr/index.php/Ek-Haberler/haber-2104.html (Erişim tarihi: 05.08.2011).

TTB. Tıbbi deontoloji tüzüğü. http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&task=view&id=52&Itemid=31 (Erişim tarihi: 12.12.2011)

TTB: Tam Gün Yasası bize rağmen çıkarılamaz. (15 Ocak 2010). http://www.habermedical.com/haberler/ttb-tam-gun-yasas-bize-ragmen-cikarilamaz.html (Erişim tarihi: 05. 08. 2011).

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti hak ve sorumluluk bildirgesi. http://www.tgc.org.tr/bildirge.html (Erişim tarihi: 20.05.2011).

Yüksel, E. (29 Şubat 2004). 28 Şubat'ın anlamı. http://dorduncukuvvetmedya.com/3093-28-subat-inanlami.html (Erişim tarihi: 04. 10. 2011).

Zaman. (12 Şubat 2010). TTB Tam Gün Yasası'nın iptali için CHP'nin kapısını çaldı. http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=950765 (Erişim tarihi: 06. 08. 2011).

Gazete ve Dergiler

Ekşi, O. (13 Şubat 1988). Bu ilaç neye çare?. *Hürriyet,* 3.

Habertürk Gazetesi. (7 Temmuz 2011). Zakkum mucizeye gidiyor ama "Zakkumcu Dr." hala küskün. *Habertürk,* 8.

Hürriyet Gazetesi. (13 Şubat 1988). Zakkum rezaleti: TRT'nin ekran şovu ile açıkladığı kanser ilacı umut kargaşası yarattı. *Hürriyet,* 1.

Hürriyet Gazetesi. (14 Şubat 1988). TRT'nin sorumsuz yayınının yarattığı karmaşa sürüyor: Zakkumcu doktora hasta hücumu. *Hürriyet,* 1.

Hürriyet Gazetesi. (16 Şubat 1988). Zakkumla oynamayın. *Hürriyet,*1.

Hürriyet Gazetesi. (16 Şubat 1988). Vuralhan'a zakkum sorusu. *Hürriyet,* 11.

Hürriyet Gazetesi. (17 Şubat 1988). Zakkumda ilk cinayet. *Hürriyet,* 1.

Hürriyet Gazetesi. /17 Şubat 1988). İnönü ve Demirel'den ortak ses: Zakkum iktidarın oyunu. *Hürriyet,* 12.

Hürriyet Gazetesi. (18 Şubat 1988). Tabipler Birliği mahkemeye gidiyor: Zakkum cinayetinden TRT sorumlu. *Hürriyet,* 1.

Hürriyet Gazetesi. (19 Şubat 1988). Akarcalı: zakkum tehlikeli *Hürriyet,* 14.

Hürriyet Gazetesi. (27 Şubat 1988). Zakkumdan hayır yok. *Hürriyet,* 11.

Hürriyet Gazetesi. (19 Nisan 1988). Özal'ın kâğıt zammı korkunç. *Hürriyet,*1.

Mehveş, E. (10 Haziran 2008). İslamcı basın nasıl yandaş oldu. *Akşam,* 14.

Milliyet Gazetesi. (13 Mart 1988). Zakkum dosyası: Dr. Özel meydan okuyor. *Milliyet,* 9.

Milliyet Gazetesi. (8 Ekim 1998). Aydın Doğan'ın veda mesajı. *Milliyet,* 1.

Mumcu, U. (4 Aralık 1987). Vuralhan. *Cumhuriyet*, 8.

Özkök, E. (16 Ağustos 2007). Çölaşan'la veda yemeği. *Hürriyet,* 19.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Radyo Dergisi. (15 Ağustos 1942) *Radyomuzda Vücudumuzu Çalıştıralım programı.* Başvekalet Matbuat Umum Müdürlüğü. 1 (9), ss.4-5.

Radyo Dergisi. (15 Ağustos 1943) *Dr. Niyazi İsmet Gözcü ile göz hastalıkları* Başvekalet Matbuat Umum Müdürlüğü. 2 (21), ss.4

Radyo Dergisi. (15 Aralık 1941) *Başlarken.* Başvekalet Matbuat Umum Müdürlüğü. 1 (1), ss.1.

Radyo Dergisi. (15 Ekim 1943) *Dr. Muhit Tümerkan ile tütünün zararları*. Başvekalet Matbuat Umum Müdürlüğü. 2 (23), ss.4.

Radyo Dergisi. (15 Ekim 1944) *Dr. Muhiddin Celal Duru ile ilaç nasıl kullanılır?* Başvekalet Matbuat Umum Müdürlüğü. 3 (35), ss.11.

Radyo Dergisi. (15 Haziran 1942d) *Doktor Galip Ataç ile Evin Saati programı*. Başvekalet Matbuat Umum Müdürlüğü. 1 (7), ss.15.

Radyo Dergisi. (15 Mart 1942a) *Doktor Galip Ataç ile Evin Saati programı*. Başvekalet Matbuat Umum Müdürlüğü. 1 (4), ss.8.

Radyo Dergisi. (15 Mart 1942b) *Doktor Galip Ataç ile Evin Saati programı*. Başvekalet Matbuat Umum Müdürlüğü. 1 (2), ss.12.

Radyo Dergisi. (15 Mart 1942c) *Doktor Galip Ataç ile Evin Saati programı*. Başvekalet Matbuat Umum Müdürlüğü. 1 (3), ss.12.

Radyo Dergisi. (15 Temmuz 1943) *Dr. Kemal Hüseyin Pilevnelioğlu ile tifüsten korunalım.* Başvekalet Matbuat Umum Müdürlüğü. 2 (20), ss.6.

Radyo Dergisi. (15 Temmuz 1943) *Dr. Raşit Serdengeçti ile neden sık soluruz?* Başvekalet Matbuat Umum Müdürlüğü. 2 (20), ss.15.

Sabah Gazetesi. (30 Kasım 2000). Dinç Bilgin'den kamuoyuna. *Sabah.* 1.

Simavi, E. (19 Nisan 1988). Sayın Başbakan. *Hürriyet,* 1.

Turgut, S. (29 Mayıs 2008). Yandaş medyada işler fena. *Akşam,* 3.

Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası. (17 Haziran 1988). Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası açıklaması. *Hürriyet,* 1.

Kişisel Görüşmeler

A. Aydın ile yüz yüze görüşme, 25 Ekim 2010.

A. Dirican ile yüz yüze görüşme, 25 Ekim 2010.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

A. R. Küçükusta ile yüz yüze 25 Kasım 2010.

B. Sancar ile yüz yüze görüşme, 29 Eylül 2010.

D. Biliroğlu ile yüz yüze görüşme, 27 Temmuz 2010.

E. Bilaloğlu ile yüz yüze görüşme, 22 Mart 2011.

E. Kazancıbaşı ile mail yoluyla görüşme, 27 Ekim 2010

E. Öz ile mail yoluyla görüşme, 8 Kasım 2012

E. Tüzün ile yüz yüze görüşme, 27 Ağustos 2010.

İ. Ersoy ile yüz yüze görüşme, 10 Temmuz 2010.

İ. Ersoy ile yüz yüze görüşme, 27 Mart 2012.

K. Yılmaz ile yüz yüze görüşme, 21 Ekim 2010.

M. Elitok ile yüz yüze görüşme, 23 Eylül 2010.

M. Erşan ile mail yoluyla görüşme, 19 Temmuz 2010.

R. Minareci ile yüz yüze görüşme 22 Ekim 2010.

S. Güneş ile yüz yüze görüşme, 5 Ağustos 2010.

S. Tükel ile yüz yüze görüşme, 4 Aralık 2010.

T. Yılmazer ile yüz yüze görüşme, 22 Eylül 2010.

Y. Soydan ile yüz yüze görüşme, 27 Ağustos 2010.

Y. S. Karaaslan ile yüz yüze görüşme, 15 Temmuz 2010.

Y. Yılmaz ile yüz yüze görüşme, 22 Eylül 2010.

Y. Yılmaz ile mail yoluyla görüşme, 26 Ekim 2011.

Y. Z. Erarslan ile yüz yüze görüşme, 16 Temmuz 2010.

Y.Z. Erarslan ile mail yoluyla görüşme, 17 Ekim 2011b.

Z. Kocabıyık ile yüz yüze görüşme, 4 Ağustos 2010.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ